

Lilia Govornean, Doina Colesnicov

LITERATURA

9

REȚINEȚI!

Genul liric cuprinde totalitatea operelor lirice, care au trăsături comune, sunt scrise întotdeauna în versuri, vocea poetului din text este eul liric care exprimă stări și sentimente la persoana I singular, cu ajutorul figurilor de stil și a imaginilor poetice.

Genul epic cuprinde creațiile literare, în versuri sau în proză, în care autorul redă faptele, ideile și sentimentele unor persoane, reale sau imaginare, prin mijlocirea unei povestiri.

Nuvela este opera literară epică, cu o acțiune mult mai complicată decât a schiței, în care sunt înfățișate aspecte și întâmplări din viața mai multor personaje.

Oda este o specie a genului liric în care se elogiază personalități, fapte eroice. A apărut în Grecia antică caracterizându-se prin forma prozaică aproape fixă.

Poemul eroic evocă fapte istorice sau legendare din trecutul unui popor, punând accent pe figura eroului excepțional, care se detașează dintre alte personaje cu însușiri deosebite, pe care acesta le domină.

Idila este o specie lirică și erotică în care este reprezentată în formă optimistă sau idealizată viața și dragostea în cadrul rustic. Apare în sec. al 18-lea.

Comedia este o specie a genului dramatic ce urmărește personaje angajate într-un conflict aparent superficial, rezolvat printr-un deznodământ care stârnește râsul. Punctul de plecare al comediei este categoria estetică a comicului, în a cărei sferă intră actele, situațiile sau personajele care provoacă râsul.

Opera epică este o creație în proză sau în versuri caracterizată prin desfășurarea unei acțiuni, plasate într-un anumit spațiu de timp, în care autorul își face simțită prezența indirect, prin intermediul personajelor, relatarea făcându-se de către un narator, de obicei, la persoana a treia (obiectiv) dar și la persoana întâi (subiectiv).

Poemul, este o specie a genului epic, în versuri, cu o acțiune mai dezvoltată decât a baladei, cuprinzând o suită de episoade, cu personaje mai multe, însuflețite de sentimente nobile și o intrigă mai complicată.

Imnul este o poezie lirică închinată unei personalități, unei idei mărețe, unui sentiment nobil. Este specie a liricii cetățenești (asemenea odei) în care se preamăresc evenimente de importanță națională: eroi, idei, evenimente.

Parabola este o povestire alegorică cu un cuprins religios sau moral, o pildă, o exprimare alegorică, o afirmație care cuprinde un anumit tâlc.

Romanul este specia genului epic, în proză, de mare întindere, cu o acțiune complexă care se desfășoară pe mai multe planuri narrative, cu personaje numeroase a căror personalitate este bine individualizată și al căror destin este determinat de trăsături, de caracter și întâmplările ce constituie subiectul operei.

Sonetul este o specie a genului liric, poezie cu formă fixă, care cunoaște două structuri distincte, ambele alcătuite din 14 versuri: sonetul italian se organizează în două catrene și două terține, iar cel englez în trei catrene și un distih.

Elegia (cuvânt ce provine din limba greacă și înseamnă „cântec de doliu”) este o specie a genului liric caracterizată prin exprimarea unui sentiment de tristețe, mergând de la melancolie la durere. Sentimentele elegiace se pot identifica la mai multe specii ale liricii culte.

Lilia Govornean, Doina Colesnicov

Curs integrat

LITERATURA

(română și universală)

**Manual pentru clasa a 9-a a instituțiilor de învățământ general
cu limba română de predare**

Recomandat de Ministerul Învățământului și Științei al Ucrainei

Львів
Видавництво «Світ»
2017

УДК 821.135.1.09(075.3)

Г 57

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ МОН України від 20.03.2017 р. № 417)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Експерти, які здійснили експертизу підручника під час проведення конкурсного відбору проектів підручників для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів і дійшли висновку про доцільність надання підручнику грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»:

Георгіян Лариса Константинівна – методист румунської мови та літератури Районного методичного кабінету управління освіти Сторожинецької районної державної адміністрації Чернівецької області, вчитель-методист

Пуліська Ганна Юріївна – вчитель румунської мови та літератури Солотвинської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2 з румунською мовою навчання Тячівського району Закарпатської області, вчитель-методист

Бостан Лора Олександрівна – доцент кафедри румунської та класичної філології філологічного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, кандидат філологічних наук

Говорнян Л.

Г 57 «Інтегрований курс «Література» (румунська та зарубіжна): підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навч. Румунською мовою / Л. Говорнян, Д. Колесникова. – Львів : Світ, 2017. – 248 с.

ISBN 978-966-914-045-6

Підручник призначений для учнів 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів з румунською мовою навчання. Підручник відповідає вимогам «Державного стандарту базової і повної середньої освіти» та навчальній програмі з Інтегрованим курсом «Література (румунська та зарубіжна)» для учнів 5-9 класів. Усі художні твори розглядаються в межах чотирьох тематичних розділів. Кожен підрозділ містить коротку біографічну довідку про письменника, текст програмового твору, його аналіз, позбавлений ідеологічних нашарувань і здійснений відповідно до найновіших досягнень літературознавства, інформацію про визначені Програмою теоретичні поняття. Підручник враховує вікові, психологічні особливості учнів 9-го класу.

УДК 821.135.1.09(075.3)

© Говорнян Л.С., Колесникова Д.О., 2017

ISBN 978-966-914-045-6

© Видавництво «Світ», 2017

Cuvânt înainte

„Citește! Citind mereu, creierul tău va deveni un laborator de idei și imagini, din care vei întocmi înțelesul și filozofia vieții.” (Mihai Eminescu)

În viața omului există mai multe etape, fiecare dintre ele având farmecul său specific, impunându-i, în același timp, și anumite obligații. Pentru voi datoria primordială față de părinți, dar și față de societatea în care trăiți este de a învăța. Și nu oricum, ci bine și numai foarte bine. Cu atât mai mult, atunci când este vorba de limba maternă, de literatura și cultura poporului tău.

Un mare poet român spunea că Dumnezeu ne-a zidit în limba română și ceea ce a creat Puterea Divină nu poate fi distrus de nimeni. Iar noi, purtătorii acestei limbi, avem datoria de a o învăța, de a o însuși cât mai bine pentru a comunica liber cu conaștrii noștri din orice colț al acestui pământ. Totodată, nu putem să ne considerăm oameni civilizați, trăitori în acest mileniu, dacă nu cunoaștem cultura și literatura națională, create de-a lungul secolelor de înaintașii noștri.

Cartea este, după cum se știe, acea fereastră magică prin care privim cu interes în adâncul istoriei civilizației umane; cu ajutorul lecturii pătrundem în sufletul scriitorilor și al eroilor literari îndrăgiți și tot cu ajutorul cărții creăm punți de legătură între popoare. Menirea acestui manual este de a lega sufletele voastre și inima scriitorilor, a eroilor literari care ne reprezintă ca neam.

Literatura este opera tuturor, ea nu are, în fond, vârstă, are doar scriitori de mărimi diferite care evoluează. Cum se plasează scriitorii români în această spirală a valorilor literare? Manualul de față încearcă nu atât să răspundă la această întrebare, cât să-i învețe pe adolescenții de astăzi cum să perceapă și să judece, cu mintea lor, delicatele probleme ale literaturii.

Manualul este constituit din trei capitole: **Dramaturgia**, **Proza** și **Genul liric**, precum și două subcapitole dedicate lui Dante și Francesco Petrarca și cuprinde texte literare reprezentând speciile formulate în programă, cu interpretări, citate și exerciții conform obiectivelor prevăzute de programă.

Manualul este conceput astfel încât profesorii și elevii pot selecta textele după preferință, interes sau după timpul alocat obiectului în orarul școlii, pornind de la limitele minime prevăzute de programă. Formarea conceptelor despre literatură și aprofundarea cunoștințelor de literatură, în general, se vor baza pe capacitatea elevului de a realiza clasificări propuse, de a înțelege care sunt trăsăturile comune și cele distincte ale literaturii mai multor popoare, să facă generalizări și să aprecieze adevăratele valori literare și culturale.

În manual încercăm, totuși, să deschidem niște uși spre marea noastră literatură. Cu speranța că bogăția de idei, limbajul artistic rafinat al operelor incluse în manual, valoarea lor artistică, estetică și etică vor contribui la educarea și formarea elevilor ca adevărate personalități ale zilei de mâine, aducem tuturor mulțumiri anticipate pentru eforturile ce le vor depune pe parcursul anului școlar și le dorim succese în această muncă.

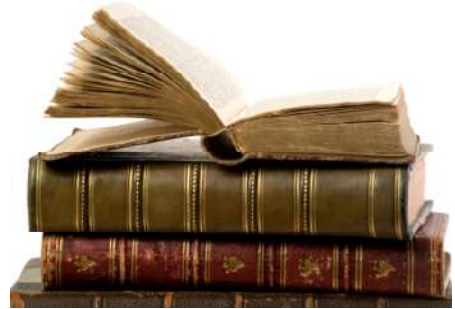
Autorii

Literatura – artă a cuvântului. Literatura și celelalte arte

„Opera literară este o expresie a autorului ei, o exteriorizare a eului” – H. Plett

Ce este literatura? Încă din clasele anterioare v-ați familiarizat cu termenul *literatură*, care cuprinde *totalitatea operelor scriitorilor unui popor, al unui ținut sau al unei epoci*. De exemplu, *literatura română* este alcătuită din toate operele de valoare ale scriitorilor noștri, după cum *literatura ucraineană* sau *franceză* include lucrările literare ale acestor națiuni, de la început până în prezent. *Literatura universală* cuprinde capodoperele scriitorilor de pretutindeni, care au intrat definitiv în patrimoniul valorilor culturii umane.

Se știe că termenul *literatură* își are originea în substantivul latinesc *littera*, care înseamnă *literă, scriere*. Există un sens larg al cuvântului *literatură*, prin care numim orice operă scrisă, indiferent de informațiile pe care le cuprinde. Spre exemplu, cărțile din librării sau biblioteci care descriu bolile și tratamentul acestora alcătuiesc *literatura medicală*. Există, de asemenea: *literatura geografică, literatura istorică, literatura biologică* etc. – toate acestea alcătuind *literatura științifică*.

Să reținem faptul că termenul *literatură* are astăzi însă și un alt sens: *ansamblul lucrărilor artistice realizate cu ajutorul cuvintelor*. Adică *arta mediată prin cuvânt*. Pentru a se face clar distincția față de *literatura științifică*, toate operele literare sunt incluse în *literatura artistică* sau pur și simplu *literatură*.

Întâlnim și termenul *beletristică* (fr. *belles lettres*, it. *belle lettere* – „litere frumoase”), adică *totalitatea creațiilor literaturii artistice*, în contrast cu *literatura științifică*. Opera *beletristică* folosește cuvinte cu sens propriu și figurat, scriitorul având libertatea de a utiliza toate registrele limbii, de la arhaisme și regionalisme, la elemente de argou și jargon. În aria ei de cuprindere intră atât speciile care aparțin literaturii culte, cât și cele specifice literaturii populare.

Cum afirmam mai sus, *literatura este arta cuvântului* (celelalte arte fiind: muzica, pictura, sculptura, teatrul, filmul, coregrafia etc.) și e reprezentată de scriitori cu ajutorul *imaginilor artistice*. Poeziile lui Mihai Eminescu, piesele de teatru ale lui Ion Luca Caragiale, romanele lui Mihail Sadoveanu, nuvelele lui Ion Druță fac parte din literatura română, pe care o cunoaștem progresiv încă din copilărie și adolescență. Literatura este opera tuturor, clasici și moderni, tineri și bătrâni. Ea nu are, în fond, vârstă, are doar scriitori de mărimi diferite care evoluează, nu într-o piramidă, ci – cum zice Goethe – pe o spirală a timpului. Astfel încât Eschil stă alături de Shakespeare, Dostoievski și Proust, fără a se stingheri unul pe altul. *Literatura română* este o parte importantă a ceea ce numim *literatură universală*, prin operele de valoare ale scriitorilor clasici și moderni. Literatura artistică rămâne pentru generațiile care se succed letopiseț al istoriei noastre naționale, al devenirii noastre ca popor și națiune.

Literatura este o artă a cuvântului ca dansul, pictura, sculptura. Artele se deosebesc între ele după materialul folosit și după tipul de comunicare.

Literatura, așadar, a fost și mai este considerată artă a cuvântului, un limbaj deviat de la norma vorbirii comune.

Se spune că arta reprezintă frumosul în toate formele sale de manifestare; frumosul, ca valoare estetică, înseamnă și sublim, dramatic, tragic. Este acel stimul extern care ne înfășoară simțurile, ne face să fim conștienți de valorile estetice și, de ce nu, ne formează un accentuat spirit critic în evaluarea diferitelor opere de artă. Frumosul artistic vine ca o cumulare a unor etape bine stabilite, toate având drept însumare crearea unei opere desăvârșite, fie că e vorba de un text literar bine structurat, o sculptură sau o pictură finisată, sau un spectacol dramatic în care reacția publicului prezent este cea mai bună formă de marcarea a reușitei. Arta la care ne referim acum, chiar scriind, „arta, vizează textul, literatura”. Frumosul este aici transmis având drept delegat cuvântul scris, chiar rostit în cazul unui recital. El este cel care preia întreaga responsabilitate de a purta pe umeri greutatea valorii estetice. Dacă imaginea, culoarea din pictură sunt stimuli direcți, iar formele din sculptură aproape că ne invită să pipăim frumosul, cuvântul reprezintă o limită. El pune la încercare capacitatea noastră de a ne imagina culori, forme, peisaje. Literatura, în întreaga sa arie, fie că vorbim de text beletristic, eseu, ne trimite direct și către celelalte arte.

Axa concept-imagine, idee-cuvânt este pusă în discuție când ne referim la această relație directă-indirectă, conștientă sau presupusă a literaturii cu celelalte arte. Fără a face o ierarhizare a formelor de manifestare a frumosului vom avea în vedere întrepătrunderile, conexiunile dintre literatură, ca axă principală, și celelalte arte; aici putem menționa pictura „cuvântul pictat”, sculptura „cuvântul formă” și pelicula „cuvântul-imagine”.

Literatura e un spațiu al culturii, al specificității și autonomiei, al limbajului neinstrumentalizat, al valorilor artistice durabile, al artei cuvântului.

Literatura e un fapt de limbaj, ea există grație materiei lingvistice care o constituie.

Literatura a fost definită și ca *o lume a ficțiunii, a invenției și a imaginației*. În literatură nu avem de-a face, ca în realitate, cu adevărul sau falsificarea unor fapte. *Lumea literaturii este imaginară, autonomă*.

Nu putem, deci, vorbi despre literatură în afara unei arte a cuvântului care înseamnă: selecție a materialului, utilizarea celor mai îndreptățite procedee, compoziție, stil. *Substanța literară se face prezentă în experiența estetică a actului de lectură. Ea provoacă în cititor afecte cathartice sau contemplative*. Literatura e, pe de altă parte, un domeniu al expresiei personale, al dimensiunii reflexive a limbajului, al ficțiunii poetice. *Literatura e lipsită de scop practic, ea alcătuiește o lume a ficțiunii și imaginației dar referința ei este totuși, realitatea*. Literatura e un spațiu, în același timp autonom și heteronom. Ea se concretizează în particularul operelor. Fiecare operă luată în parte constituie un univers de o mare complexitate, stratificat pe mai multe nivele: gramatical, stilistic, compozițional, tematic. *Fiecare operă este o operă deschisă, permițând mai multe interpretări, variabile și acestea în funcție de distanța în timp sau perspectiva lecturii*.

Literatura are mai multe funcții, variabile de la o epocă la alta. Dacă funcția educativă și instructivă a literaturii erau deosebit de prețuite în lumea antică și cea medievală, în

iluminism și romantism, odată cu a doua jumătate a secolului XIX, literatura cunoaște un proces de emancipare față de funcțiile prescrise din afară și încearcă să se autonomizeze ca spațiu. Funcția de cunoaștere va deveni tot mai importantă pentru creator, dar asta în paralel cu o intensificare a interesului pentru efectele estetice ale textului. În felul acesta, o bună parte din literatura modernă devine o literatură deloc ușor de înțeles și acceptat, care-și solicită foarte mult cititorul, dându-i acestuia, nu o dată, sentimentul unei dificultăți insurmontabile. De aici rolul sporit pe care îl au critica literară și interpretarea de text.

CAPITOLUL I

Dramaturgia. Începuturile dramaturgiei românești

În 1818, în plină epocă iluministă, Iancu Văcărescu a jucat un rol important în organizarea primelor reprezentații teatrale la București, ocazie festivă cu care a compus un emoționant prolog, moment evocat și de Nicolae Filimon în romanul *Ciocoii vechi și noi*. În 1827 a devenit membru în „Societatea literară” și Dinică Golescu, care, printre alte prevederi, pleda și pentru întemeierea unui teatru național și a altor instituții naționale culturale, necesare într-o perioadă de schimbări sociale radicale. La Iași se jucase încă în 1816, prima piesă tradusă în limba română, *Mirtil și Hloe*.

Nicolae Filimon

La inițiativa lui Gheorghe Asachi și a lui Ion Heliade Rădulescu s-au pus bazele teatrului în limba română, acesta din urmă subliniindu-i caracterul educativ, alături de rolul presei: „Însoțit cu învățătura publică, teatrul este cel mai de-a dreptul sigur mijloc de a dărapăna obiceiurile cele urâte și de a forma gustul unei nații”.

În 1840, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri și Costache Negruzzi au preluat conducerea Teatrului Național din Iași și, considerând noua instituție culturală o „școală de moral”, propun renunțarea la traduceri și alcătuirea unui repertoriu dramatic prin scrierea unor piese originale (C. Negruzzi – *Doi țărani și cinci cârlani*, *Muza de la Burdujeni*, Vasile Alecsandri – *Piatra din casă*, *Iorgu de la Sadagura*), texte satirice la adresa moravurilor și a cosmopolitismului societății din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Alături de operele dramatice satirice, sub influența romantismului dominant în epoca pașoptistă, scriu piese istorice I. H. Rădulescu, Cezar Bolliac și GH. Asachi. Cele două direcții teatrale principale – satirizarea moravurilor și evocarea trecutului glorios în drame cu subiect istoric – se reunesc în activitatea dramaturgică a lui Vasile Alecsandri, care înregistrează două momente de vârf: o dată cu reprezentarea scenică a „cânteceelor comice” din ciclul *Chirițelor (Chirița în Iași, 1850 și Chirița în provincie, 1852)* și a dramei istorice *Despot – Vodă, 1879*. Dramaturg înzestrat, Vasile Alecsandri

Mihail Kogălniceanu

Ion Luca Caragiale

comediograf român, Ion Luca Caragiale, își realizează opera de excepție, formată din numai patru comedii: *O noapte furtunoasă*, 1879, *Conu Leonida față cu Reacțiunea*, 1880, *O scrisoare pierdută*, 1884, *D-ale carnavalului*, 1885 și o dramă cu accente tragice – *Năpasta*, 1890. Ion Luca Caragiale știe să aleagă stilul cel mai potrivit și limbajul capabil să fixeze trăsătura definitorie a caracterelor umane variate pe care le-a pictat în piesele sale de teatru, sesizând elementul esențial și constant din personalitatea și rostirea fiecăruia în împrejurările tipice care le modelează.

experimentează cu succes și genul folcloric, feeric ori meditativ, inspirat din subiecte antice.

În epoca pașoptistă, istoricul, filologul, folcloristul și scriitorul Bogdan Petriceicu Hașdeu are încă din primele manuscrise încercări de piese inspirate din momente zbuciumate ale Evului Mediu românesc, dar abia scrierea piesei *Răzvan - Vodă* (1867), reprezentată cu titlul *Răzvan și Vidra* (1869), marchează punctul de vârf în activitatea sa literară.

Perioada marilor clasici coincide cu momentul fast pentru cultura națională, când cel mai mare

Costache Negruzzi

VASILE ALECSANDRI (1821 – 1890)

Vasile Alecsandri a fost un poet, dramaturg, folclorist, om politic, ministru, diplomat și academician român, membru fondator la Academiei Române.

S-a născut la 21 iulie 1821 în Mircești, județul Iași.

A fost fiul medelnicerului Vasile Alecsandri și al Elenei Cozoni. A început învățătura cu un dascăl grec, apoi cu dascălul maramureșean Gherman Vida. Între anii 1828 și 1834, este înscris la pensionul francez din Iași al lui Victor Cuenim. În anul 1835 și-a dat bacalaureatul la Paris. În 1837 s-a pregătit pentru un bacalaureat în științe, urmând cursurile Facultății de Inginerie, pe care n-a terminat-o. Vasile Alecsandri s-a stins din viață la 22 august 1890, după o lungă suferință,

fiind înmormântat cu toate onorurile la conacul său de la Mircești.

Vasile Alecsandri ne-a lăsat o vastă operă literară:

Volume de versuri: *Pasteluri*; *Poezii populare*, *Balade (Cântice bătrânești)*, 1852;

Volume de versuri: *Pasteluri; Poezii populare, Balade (Cântice bătrânești), 1852; Poezii populare, Balade adunate și îndreptate de V. Alecsandri, partea a II-a, 1853; Doine și lăcrămioare, 1853.*

Volume de proză: *Istoria unui galben; Suvenire din Italia. Buchetiera de la Florența; Iașii în 1844; Un salon din Iași; Românii și poezia lor; O primblare la munți; Borsec; Balta-albă; Călătorie în Africa; Un episod din anul 1848;*

Dramă: *Cetatea Neamțului; Lipitorile satelor; Sgârcitul risipitor; Despot Vodă; Fântâna Blanduziei; Ovidiu.*

În evoluția artistică a lui Alecsandri se pot distinge cel puțin trei momente, trei vârste aflate în deplină corelație cu epoca plină de transformări prin care trece societatea românească a acelor timpuri.

Debutul său stă sub semnul unui romantism tipic, entuziast, liric (*Buchetiera de la Florența, Doine și lăcrămioare*) dar și al unei necruțătoare critici a ridicolului social în piesa *Iorgu de la Sadagura* sau în ciclul „*Chirițelor*”. Acest romantism tipic, caracteristic literaturii române din perioada pașoptistă, are în literatura lui Alecsandri cea mai înaltă măsură în *Balta albă* și în *Deșteptarea României* și, de cele mai multe ori se prelungește prin unele texte până după Unire.

O a doua etapă, se poate observa începând cu prozele călătoriei în Africa și terminând cu expresia artistică matură din pasteluri și din unele legende.

A treia etapă îl face să revină spre teatru, cu o viziune în general romantică, viziune filtrată însă printr-un echilibru al sentimentelor, printr-o seninătate a înțelegerii care îl apropie de clasicism. Epoca în care trăiește Alecsandri este fundamental romantică, dar fără îndoială că a vorbi despre clasicism și romantism la modul concret, e o aventură la fel de mare ca aceea de a descoperi marile curente europene într-o literatură cu altă evoluție culturală și istorică decât cele din vestul Europei.

CHIRIȚA ÎN IAȘI SAU DOUĂ FETE ȘI-O NENEACĂ

Personajele

Cucoana CHIRIȚA
GRIGORI BÂRZOI, soțul ei
ARISTIȚA, CALIPSIȚA, fetele lor
PUNGESCU, coșcar bucureștean
BONDICI, coșcar ieșean
GULIȚĂ, copilul Chiriței
Văduva AFIN
LULUȚA, copila ei

Sărdarul CUCULEȚ, director de agie
UN FECIOR BOIERESC
IOANA țigancă
UN SLUJITOR DE BARIERĂ
UN SURUGIU
UN NEAMȚ CU ORGĂ
POFTIȚI LA BAL, SLUGI,
SURUGII, CAI DE POȘTĂ

ACTUL I

Teatrul reprezintă ulița Păcurarii plină de omăt; în stânga, în fund, se vede bariera închisă. La ridicarea cortinei se aud chiote și pocnete surugiești. Bariera se ridică și încep a trece în fund vreo 16 cai de poștă, care trag o trăsură veche pusă pe tălpi de sanie. Caii intră în culisele din dreapta, dar trăsura rămâne troienită în mijlocul scenei. În coada trăsurii sunt animate o mulțime de sipete și de cutii, iar pe deasupra lor șade o

țișgancă învelită într-o cergă strențeroasă; ea ține în mână o cutie cu bonete. Pe capră stă un fecior boieresc, ținând altă cutie. Înăuntru se află cucoana Chirița, Aristița, Calipsița și Guliță Bârzoii. Începe a însera și a ninge.

SCENA I

Chirița, Aristița, Calipsița, Guguliță, țișganca, feciorul, slujitorul de barieră, un surugi

SLUJITORUL (alergând după trăsura, zice țișgancei din coadă): Cine zici că-i în trăsura?...

ȚIGANCA: Cucoana Chirița.

SLUJITORUL: Cum?... Crița?

ȚIGANCA: Chirița... surdule.

SLUJITORUL: Chirița Surdulea?... Da cască-ți pliscul mai tare... cioară, și cârăie mai dezghețat... Ce cucoană-i în trăsura?

ȚIGANCA: Du-te pârliei! că doar n-am să-ți toc la ureche până mâine.

SLUJITORUL: De!... Baragladină, te-ai pichirisit?

ȚIGANCA: Baragladină ești tu, guleratul!

SLUJITORUL: Ian vezi moachia, că s-o fudulit... (Azwârle în țișgancă cu omăt.)

Hâși, cârăitoare!

ȚIGANCA: Șezi binișor, blestematul, că te ia dracu.

SLUJITORUL: Hâși, ciocănitore!...

ȚIGANCA: Bată-te pârdalnicu să te bată!... șezi binișor.

SLUJITORUL: Hâși, duh de baltă...

CHIRIȚA (scoțând capul și primind omătul în obraz): Ce este? ce-ați pățit... carnacși! că era să mă chiorască!... Cine-azwârle cu bulgări?... (Către țișgancă:) Ce te-o apucat, mă rog, coțofano, de cârăi ca cioara-n par?... Ie sama la lucruri bine, și taci din plisc. (Întorcându-se către fecior.) Și tu, mojicule, ce stai în capră ca un degerat și nu zici surugiilor să meargă?... Vai, bată-vă crucea, mangosiților, c-o să-mi faceți zile fripte!...

SLUJITORUL (la oblon). Cucoană...

CHIRIȚA: Ce-i?

SLUJITORUL: Cum îi numele d-tale?

CHIRIȚA: Cum mi l-o dat nănașu... Lipsești de-acole.

SLUJITORUL: Așa știi și eu... d-apoi vezi, cucoană, că trebuie să te trecem la catastiful barierei.

CHIRIȚA: Să mă treci la catastif pe mine?... da ce sunt eu, să mă treci la izvod?... Auzi vorbă!... Măi! că obraznici mai sunt gulerății iști cu săbiuțe...

Lipsești, mojice!

Lipsești de-aice,

Că-ți sar în păr

Și te bat măr.

Auzi dârzie! blăstămăție!

Obrăznicie

Și mojicie!

În catastifuri el să mă scrie;

Să-mi facă mie

Catagrafie,
Parcă aş fi marfă de băcălie,
Braşovenie
Sau lipscănie! (...)

SLUJITORUL (astupându-şi urechile): Ho, ţară!... că doar n-am urechi de săftian... Cucoană, avem poruncă să nu lăsăm pe nime-n târg, pân-a nu-l întreba de nume.

CHIRIȚA: Ei! c-or să-mi scoată sufletu!... Du-te de scrie c-o venit în Iaşi: cucoana Chirița a banului Grigori Bârzoii, de la Bârzoieni, cu Aristița, Calipsița și Guliță, copiii lor.

SLUJITORUL (în parte): Mă!... ce pomelnic (Tare.) Cum ziseși, cucoană?

CHIRIȚA: Iaca surdu!... (Repede.) Chirița, Aristița, Calipsița și Guliță Bârzoii ot Bârzoieni. (La surugiu.) Mânați, măi, și luați seama la covățele. (În parte.) Aice-n capitală ești tot cu zilele-n mână.

SLUJITORUL (în parte): Crița, Răștița, Lăpșița și Gurluiță Brânzoii!... da... a dracului nume!... parcă se bat babele-n gură... Mă duc să-i torn în catastif. (Merge spre barieră.) Gurluiță, Lăpșița... Crița... (Iese.)

CHIRIȚA (la surugiu): Pornit-ați, jărpanilor?

SURUGIUL (îndemnând caii): Hi, hi, hi, hi, copii... nu mă lăsați... Hi, hi, tătucă... Hi, hi, mânca-v-ar lupii. (Pocnește.) Hi, Iudă... Hi, jupitule. Iaca, mă! c-or să mă lase-n troian... Hi, hi, da hi... lua-v-ar dalacu... prohodi-v-ar cioarele!...

CHIRIȚA (scoțând capul repede): Tacă-vă gura, bețivilor, că vă aud copilele.

SURUGIUL: Ian lasă-ne, cucoană hăi... nu ne mai necăji, că destul necaz avem noi cu rădvantul ista, ardă-l focu!...

CHIRIȚA: Ba să te ardă pe tine focul... auzi?... rădvant!... trăsura mea de nuntă, nouă-noușoară!... de abia din vremea bejăniei!... Hai, mânați și nu mai faceți vorbă.

SURUGIUL: Hi, hi... odată, copii, cu toții... Hi! lăsa-v-ați oasele cioarelor și pelea vameșului... Ha, ho, ha, ho, tbr... degeaba!... de-acum ne-am troienit...

CHIRIȚA: Ne-am troienit?... Iaca! na, și alta acum... chiar colac peste pupăză!

(Feciorului.) Ce stai ca un butuc în capră, mangositule... coboară de-agiută la trăsură... Ian vezi-l, mă rog, parcă-i un boieri!... nu-i bun nici de-o treabă...

FECIORUL (leneș): Dacă-i chiar în zadar... nu ne scoate de-aici nici dracu...

CHIRIȚA: Sărmane, sărmane... ți-oi arăta eu acuși pe dracu, somnorosule... dă!...

FECIORUL (scoborându-se): Somnoros, da! și eu n-am închis ochii de două nopți!

CHIRIȚA (sărind din trăsură): Ian auzi-l că și răspunde!... (Lunecând.) Carnacsi! că era să-mi rup șalele (Împingând feciorul.) Ia, colo... colo la răzor, tontule... pune umăru de-mpinge, că ești coșcoge... (La surugiu.) Hai, măi, opintiți vartos.

SURUGIUL: Hi, hi, zvânta-v-ar vântu și v-aș vinde păstrama!

CHIRIȚA: Tacă-vă gura, blăstămaților! că vă aud copilele! (La fete.) Astupați-vă urechile! (În parte.) Îi un păcat cu niște ghiorlani. (La țigancă.) Da tu, cheramo, ce stai

*Chirița la Iași, (România 1987).
Film regizat de Mircea Drăgan*

acolo parcă clocești ouă... de-te gios să se mai ușureze trăsura.

ȚIGANCA: Cuconiță, nu mă pot scoborî făr' de scară.

CHIRIȚA: Scară?... ți-oi da eu la scară, coțofană... deschide-ți aripile și sai la pământ... da doar mi-i strica cutia... c-atâta-ți trebuie.

ȚIGANCA (sărind): Valeu!... că mi-am scrântit piciorul! valeu!

(Sărind, scapă cutia, care se strică.)

CHIRIȚA: Tronc! parcă-nadins i-am zis să mi-o strice!... Of! săracan de mine! că-mi vine să țin și să ieu câmpii!... Mult oi să mai stau în drum? (Aleargă la oblon și lunecă.) Carnacsî! că mi-o plesnit șireturile de la rochie!... Aristițo, Calipsițo, dați-vă gios și voi, doar ne-om distroieni mai degrabă... ia așa... frumos... încet, să nu lunecați.

(Aristița și Calipsița se cobor, Guliță vrea și el să iasă, dar Chirița îl oprește.)

GULIȚĂ (cepeleag și alintat): Să mă cobor și eu cu țâțacele?

CHIRIȚA: Ba nu, Gulița mamei... nu, drăguță; mata șezi în trăsura ca să nu răcești.

GULIȚĂ: E!... neneacă, vreau să mă cobor... na...

CHIRIȚA: Ba nu, suflete... dacă mă iubești... șezi mătăluță locului, puiule, și te învălește cu contășu băbacăi.

GULIȚĂ: Ei, m-am săturat de contăș; vreau să mă dau pe gheață...

CHIRIȚA: Ba... să nu faci poznă, Gulița neneacăi, c-apoi s-a mânia neneaca și nu ți-a mai cumpăra minavet... știi mata... minavetu care ți l-am făgăduit...

GULIȚĂ: Așa! de trei ani de când mă porți cu făgăduința...

CHIRIȚA (sărutându-l): Gulița mamei!... că nostim ești... nu fi de diochi... (Închide oblonul și zice surugiilor:) Hai, flăcăi, de-acum, că vă făgăduiesc bacșiș bun... câte un fifirig de om... (Căutând în culise.) Iaca poznă! da unde-s surugiii?

FECIORUL: Or fi fugit!... cine știe?... la vro crâșmă poate... (În parte.) Hei, că nu-s și eu cu dânșii!

CHIRIȚA: O fugit și m-o lăsat lată în mijlocul drumului!... bre! c-o să mă lovească ceva! (Furioasă.) Ei, apoi să nu te-apuce șaptezeci de năbădăici?... Kirie eleison! (Vine iute în fața publicului.) Mă rog, cine ține poștele?... cine-i otcupcicul ghipcanilor?... să deie ochi cu mine, dacă-l ține curăua... să-i zic două vorbe... da vorbe!... să le pomenească cât o trăi... știi?... cole... engolpion de anul nou 1844.

CHIRIȚA (alergând în fund): Pofțim poște!... dacă nu merg caii, fug surugiii!... Da unde s-o înfundat blăstămații? (Intră în culisa din dreapta, din fund.) Vai! că buni-s de spânzurat în iarmaroc!... Auzi!... carnacsî, că lunecușu-i!... Valeu!... (Se aude căzând pe gheață.)

ARISTIȚA, CALIPSIȚA: Vai de mine! a căzut neneaca pe gheață!...

(Aleargă amândouă după Chirița și se aud picând și țipând în culise: „Valeu!... Valeu!...”)

FECIORUL (căutând în dreapta): Haita... buf... na, c-o căzut și dudușile... Ha, ha, ha... una peste alta...

(În vremea aceasta Guliță se coboară furiș din trăsura și începe a se da pe gheață.)

GULIȚĂ: Uța... a... a... Bine-i de dat de-a săniușul... Uța... a... a... Neneaca s-a dus... bine-mi pare!

ȚIGANCA (ghemuită în cergă lângă coada trăsurii): Da astâmpără-te, cuconașule, că-i cădea jos și ți-i sparge capu.

GULIȚĂ: Taci, coțofană... nu cărâi.

ȚIGANCA: Haide, hai, că te-a vedea ea cucoana acuși.

GULIȚĂ: Taci, îți zic, c-apoi știi... (Către fecior.) Măi, fecior boieresc, vin' de te dă pe gheață cu mine.

FECIORUL: Ce să fac?... că doar n-am zece capete de stricat...

GULIȚĂ (mânios): D-apoi dacă-ți poruncesc eu?... nu vrei?... Ei las' măi bade, că te-oi drege eu.

FECIORUL (în parte): Ba-i drege tu pe cine-ai mai dres, sfrijitule.

GULIȚĂ: Uța... a... las' că te-oi spune eu și bunicăi, și mătușicăi, și băbacăi, și neneacăi... Uța... a... (Se aude dincolo de barieră un sunet de zurgălăi și un glas de jidov strigând: „Vio, vio.”)

SCENA II

Feciorul (lângă oblon), țiganca (lângă coada trăsurii), Guliță (dându-se de-a săniușul pe dinaintea ei), Bondici, Pungescu, un neamț cu orgă și slujitorul.

BONDICI (la barieră): Mă! cel cu trăsura... fă înainte... Ce-ai închis șoseaua?

FECIORUL (căutând în stânga): Dec! cum oi să fac înainte, dacă ne-am troienit?

BONDICI: Ce-mi pasă mie?... dă-te-n lături că n-am să șez aici toată noaptea pentru hatărul tău.

FECIORUL: Măi omule, da n-auzi că ne-am troienit?

PUNGESCU (asemene la barieră): Înhamă-te pe tine și trage zdreavăn până ce-i ieși din zăpadă.

FECIORUL: Ba-ți pune pofta-n cui.

PUNGESCU: Hait! o pățirăm de la roate... Ei, ce facem acum?

BONDICI: Hai să lăsăm harabagiul și să ne suim într-o sanie de birjă.

PUNGESCU: Fie ș-așa... hait... vină și tu, neamțule, cu noi.

NEAMȚUL: No gut... maine heren.

(Bondici, Pungescu și Neamțul cu orgă intră pe la barieră. Slujitorul îi oprește.)

SLUJITORUL: Cum îi numele d-voastră, domnilor?

BONDICI: D-lui îi spătarul Hațmațuchi, și eu aga Crastavețovici: amândoi cu șezutul și cu avutul în Focșani... Cât pentru d-lui neamțul, îi vestitul baron fon Șontberg, care vine de la Podul-Iloaiei ca să deie concerturi instrumentale în folosul său. Drept care avem cinste a ne închina d-tale cu tot respectul, noi, sus-pomeniții și jos-iscăliții: spătarul Hațmațuchi, i aga Crastavețovici, i baron fon Șoacățenberg. (Se închină și vine în fața scenei.) Zi cruce-ajută și dă înainte la catastih dacă poți, cenușerule.

(Slujitorul rămâne incremenit și șuieră de mirare. Neamțul începe a cânta din orgă și se trage în fund lângă trăsura, Bondici și Pungescu vin în fața scenei.)

PUNGESCU: Ha, ha, ha!... repede mi-l luași pe bietul dorobanț, nene...

BONDICI: Nume vroia? nume i-am dat. Să se sature.

GUGULIȚĂ: Îra!... Iaca un minavet de canari, cum vreau eu. (Aleargă lângă neamț, împreună cu feciorul și cu țiganca.)

BONDICI: Iaca neamțul dracului!... nici n-a apucat a intra în Iași și a și început a rupe urechile ieșenilor. Nu-i destul că ne-a asurzit pe noi în harabaua cea jidovească, de la Roman, și tot drumul!... Ia să vezi cum o să-mi gologănească sinpatrioții!... Păcat numai că n-are vro momiță sau vrun urs, că s-ar face stup de bani.

PUNGESCU: Ce spui, vere?... care vrea să zică... dobitoacele aci în Iași?...

BONDICI: Hai, hai!...

PUNGESCU: Apoi dar... ne-am sfințităra noi doi?...

BONDICI: Niboisa, fricosule... nu mi te da, păcătosome... dar, ia lasă vorba asta... să venim la treaba noastră. Am scăpat din Focșani cum am putut... cu nepus în masă... că de punea mâna ispravnicul pe noi, ne trântea poate la gros...

PUNGESCU: Vrei să zici la pușcărie.

BONDICI: Și asta din pricina ta; dacă ești prost și lași să te prindă la cărți cu mâța-n sac?...

PUNGESCU: Ce pisică-n sac, neneo? vina mea-i dacă s-a găsităra alt cartofor mai țeapăn decât mine și m-a zărităra când am tras pă riga de desubtul cărților?

BONDICI: În sfârșit, ce-a fost s-a trecut... am scăpat de-acolo; acum ne rămâne să ne păzim aici vro câțeva vreme, până ce s-o face lucru mușama... De aceea trebuie mai întâi să ne prefacem numele; să le mai lungim. Tu te-i chema de azi înainte Pungescovici și eu Bondicescu.

PUNGESCU: Ei ș-apoi!... despre trai cum a s-o ducem?... că numai cu escu și cu ovici, tot covrigi, tot spanac.

BONDICI: Despre trai?... helbet!... feți logofeți de soiul nostru, cu meseria stosului și a bancului, nu pier în Iași.

PUNGESCU: Se poate, nenisorule... dar mai bine m-aș închiorchioșa eu în București.

BONDICI: Pentru ce, neică?

PUNGESCU: Pentru ce?...

*Chirița la Iași, (România 1987).
Film regizat de Mircea Drăgan*

SCENA IV

Chirița, Guguliță și ceilalți.

CHIRIȚA (oprindu-se): Da... Guliță? Kirie eleison!... că era să-mi uit odor-n trăsura... (Se întoarce și găsește pe Guliță lângă neamț.)

GULIȚĂ: Nu pe aista, monsiu neamțule... cântă pe cellalt... (Bate din picioare cu mânie.) Nu pe aista, e cellalt.

NEAMȚUL: No! lasenzi șon geen.

CHIRIȚA: Ce-mi văzură ochii!... O ieșit dimonu din trăsura!... și făr' de blană!... săracan de mine c-o fi înghețat!... (Aleargă la Guliță.) Ce faci aici, diavoli?... Nu ți-am spus să nu ieși din contășul băbacăi?...

GULIȚĂ: Ei, m-am săturat de contăș ca de mere acre.

CHIRIȚA: Auzi!... Ian privește cum i s-o roșit nasu!... parcă-i o sfeclă digerată! (Îi șterge nasul cu batista.) Doamne! Doamne! ce păcat cu niște plozi! Măi Ioane, adă blana din trăsura... l-o lovi un giunghi și mi-o fi mai mare beleua. (Feciorul aduce o blană din trăsura.)

FECIORUL: Iaca șuba cuconașului...

CHIRIȚA: Și voi... chiori ați fost de l-ați lăsat să iasă dizvălit?... vină să te-mbrac, păcatule... Ei, vină azi și nu mă supăra.

GULIȚĂ: Nu mă supăra nici mata.

CHIRIȚA: Auzi plodu?... las' că ți-oi arăta eu... (Îl îmbracă cu de-a sila.) Șezi binișor... nu crâcni... țâst... să nu-ți aud gura...

GULIȚĂ (zbătându-se): Nu vreau, nu vreau. (Plânge.) Las' că te-oi spune eu băbacăi...

CHIRIȚA (trăgându-l târâit): Ce face?... Of! c-o să mă nebunească dimonu... parcă văd că iar are să m-apuce rastu... Ascultă, Gulița nineacăi: hai că ne-așteaptă...

GULIȚĂ (trântindu-se la pământ): Nu-mi pasă mie de țâțace... nu merg.

CHIRIȚA: Ei, vină că-ți cumpăr minavetu cela... știi mata...

GULIȚĂ: Cumperi?... dacă-i așa... ia-mi-l pe-aista, a lui monsiu neamțu. Vină cu noi, monsiu neamțule...

NEAMȚUL: Gut... gut... ser bevol.

CHIRIȚA (în parte): Las' să te văd eu acasă, păcatule, c-apoi ți-oi da un minavet de nu l-ii putea duce... Măi Ioane, rămâi aici cu țiganca ca să păziți lucrurile, pân' ce-or veni boii să rădice trăsura... da doar îți pierde vro cutie... c-apoi sfântu Neculai îi gata. (Pleacă cu Guliță spre dreapta.)

ACTUL II

Teatrul reprezintă o odaie mare cu patru uși; una în fund, care dă în tindă; una în stânga, pe al doilea plan, care duce în iatacul Chiriței; două în dreapta, dintre care una, cea pe întâiul plan, se deschide în apartamentul Aristiței și Calipsiței, iar cea de mai în fund, în odaia lui Guliță. În față cu ușa apartamentului fetelor, este așezată, lângă peretele din stânga, o măsuță cu o besacte deschisă și cu gavanoșele de dresuri, pășoare de făcut sprâncenele și un bust de carton. În dreapta, lângă ușa din fund, o masă mare cu rochii întinse pe dânsa. Scaune etc...

SCENA I

Chirița (șade dinaintea toaletei și-și face sprâncenele), țiganca (calcă rochii în fund)

CHIRIȚA (cântă)

Ochii și sprincenile

Fac toate pricinile...

(Se aude în odaia lui Guliță un minavet.)

CHIRIȚA (răsărind): Iar!... o să mă năucească trântoru cu minavetu lui!... Cât îi ziulica de mare tot țârlâiește... de urlă câinii mahalalei... Fa, fa Ioană, du-te de zi cuconașului să tacă, că m-am săturat de mojiacă ca de mere pădurețe... îmi vine acru... (Țiganca intră în odaia lui Guliță.) Așa mi se cade, dacă mă potrivesc eu de-i cumpăr minavetu cela de la neamț. Las' că ține cât dracu pe tată-său. Tronc! că mi-o dat nucușoară-n ochi... fa... fa... (Țiganca vine înapoi.)

ȚIGANCA: Aud, cucoană.

CHIRIȚA: Mă rog, ce ți-am spus când ți-am poroncit să-mi gătești pășoare cu bumbac pentru sprâncene? aud?...

ȚIGANCA: Mi-ai zis...

CHIRIȚA: Nu ți-am zis să mi le faci subțiri?... Ian vezi cum mi le-ai meșterit...

parcă-s buzduwane de vel armaș din vremea domnilor greci!...

ȚIGANCA: Da lasă, cuconiță, că-s tocmai cum trebuie... doar ți-am mai făcut eu pământufuri și badanale de sprâncene.

CHIRIȚA: Cum ai cârâit?...

ȚIGANCA: Niciodată nu ți-ai făcut așa de frumoase sprâncene... parcă-s două lipitori umflate...

CHIRIȚA: Înghinate-s cum trebuie?

ȚIGANCA: Dizghinate... dizghinate...

CHIRIȚA (strănutând tare): Pe brațe!... M-o fi pomenind d-lui, Ioană.

ȚIGANCA: Te-o fi pomenind, cucoană.

CHIRIȚA: Când ar fi față sufletelul, să mă vadă... cum și-ar mai răsuci mustețile!... (Iar strănută.) Iar mă pominește!

Ochii și sprincenile
Fac toate pricinile,
Și cu foc și cu pârjol
Pe amor îl dau de gol.
Când un tinerel îți place
Ș-amorez voiești a-l face,
Cât mi-l iei puțin la ochi,
L-ai trecut cu dediochi.
Cât îi joci și din sprâncene,
De amor se umflă-n pene.
Cât din buze mi-i zâmbești,
Chiar pe loc îl nebunești.
Iar de-i faci ș-așa din mână...
Îi călare pe prăjină!

*Chirița la Iași, (România 1987).
Film regizat de Mircea Drăgan*

(Se aude iar minavetul în odaia lui Guliță.)

CHIRIȚA: Iar! Iar!... Valeu! că mare păcate c-un plod!... îmi vine să latru. (Aleargă la ușa lui Guliță.) Țășt, diavoli, că mă bagi în ipohondrie.

GULIȚĂ (din odaie): Las', neneacă, că învăț mujica.

CHIRIȚA: Ți-oi da eu acuși o mojiță, trântorule, de nu-i putea-o înghiți. (Intră în odaie.)

ȚIGANCA: Vai de mine! ce păcate pe capul meu de când am venit în Ieșul ista!... ba îmbracă pe cucoana... ba gătește dudușile... ba calcă rochiile de bal... ba arde nucușoară de sprâncene. Mă mir cum nu s-au săturat de zbânțuit!... Ieri au fost la teatru și-n astăseară merg la bal, la Afinoaia; ș-apoi și alt păcat! că încep a se-mbrăca de pe la toacă... Îmi vine, zău, să iau câmpii...

(Se aude dând palme în odaia lui Guliță și Guliță plângând.)

CHIRIȚA (intrând): Ia așa... mai bine-i scânci tu, decât oi turba eu... Ce mirosă-aici a pârlit?... arde ceva, vro petică?... (Aleargă la masa cu rochiile de ridică una și o arată arsă în poale.) Iaca poznă! c-o lăsat cioara feru pe rochiile... destulă treabă!... Ian privește... rochie de bal îi asta?...

Ei! apoi să n-o ucizi în bătaie! bunătate de rochie cumpărată la Leiba Grosu cu o mulțime de bani: douăzeci ș-atâți de jumătăți de irmilici noi!... (Aruncă rochia în obrazul

țigancei.) Na! stahie-mpelițată... mănânc-o friptă cum îi... și lipsești din ochii mei că intru acuși într-un păcat.

ȚIGANCA: Cuconiță...

CHIRIȚA: Lipsești, îți zic... piei, că te zgârii... (Țiganca fuge în odaia Chiriței.)

CHIRIȚA (plimbându-se furioasă): Uf! că nu mai este de suferit!... de când am venit în Ieși ca să-mi mărit fetele... am prins la istericale ca o cherațiță... Poftim!... Cu ce-oi să mă duc eu acum la balul Afinoaiei?... trebuie iar să-mi pun rochia cea de catife roșie și turlubanu cel cu pene stacojii... ca să mai aud iar vrun obraznic zicând că seamăn cu Nastratin Hoge, ca mai deunăzi, la bal-masqué... Nu-i de suferit, nu-i de suferit și pace!

SCENA IV

Chirița, Guguliță și pe urmă feciorul

CHIRIȚA: Ei! de-acum hai degrabă la îmbrăcat... Guliță, du-te de-ți pune straiiele cele de Anul Nou și te fă pupuica, sufletul meu.

GULIȚĂ: Da nu pot să mă-mbrac singur, neneacă...

CHIRIȚA: Auzi, coșcoge calindroi? Doamne! că alintat ai mai fost... Măi ficior...

FECIORUL (îmbrăcat în livrea strâmtă): Aud, cucucoană. (Vine pe ușa din fund.)

CHIRIȚA: Iaca țuțuianu... și-o pus livreua... Ian să videm, bine-o lucrat-o jidanu?

FECIORUL: Mă cam strânge la coate și-n spate.

CHIRIȚA: Da ce vrei?... să bălălăiești ca într-un sucman?... așa-i moda-n Ieși.

FECIORUL: Nu știu ce mâncare o fi moda ceea... dar știu că mă strânge moda-n spate de-mi ies ochii... parcă m-a pus în teasc!

CHIRIȚA: Taci din gură... și mergi de-mbracă cuconașul. Guliță, să nu mă dai de sminteală.

GULIȚĂ: Lezebon, maman... eu acuși sunt gata... cât ai bate-n palme. (Iese cu feciorul și intră în odaia lui.)

CHIRIȚA: Acum, ia să-mi văd și fetele... (Strigă.) Aristițo, Calipsițo...

SCENA V

Chirița, Aristița, Calipsița

ARISTIȚA, CALIPSIȚA (crăpând ușa odăii lor): Aud, maman.

CHIRIȚA: Da veniți încoace... Ce, Doamne, iartă-mă, de-mi faceți iții?

ARISTIȚA, CALIPSIȚA (coborând ochii): Maman...

CHIRIȚA: Ce-ați pățit astăzi de vă fasoliți așa?...

ARISTIȚA, CALIPSIȚA: Nu suntem încă îmbrăcate.

CHIRIȚA (în parte): Bietele copile!... Ce rușinoase-s!... vezi dacă le-am crescut cum se cade?... iar nu ca dimonu cela a cucoanei.

Nastasiicăi, care dă la om fără băț. (Tare.)

Ei! cătați de vă-mpodobiți frumos și puneți-vă

*Chirița la Iași, (România 1987)
Film regizat de Mircea Drăgan*

nasul în talgere cu apă rece să se disroșească, hai. (Fetele închid ușa.) Doamne!... Doamne! de când m-o adus păcatele aici, am obosit ca un cal de poștă. Ș-apoi ce folos!... cuconașii din Ieși nici nu catadicsesc să se uite la bieteile copile, parcă ei sunt cu steua-n frunte.

SCENA IX

Cei dinainte, Bârzoii

BÂRZOI (intrând prin salonul din fund): Care-i cucoana de gazdă aici?...

GULIȚĂ (alergând la Bârzoii): Băbaca!... Băbaca!... a venit băbăcuța!...

BÂRZOI: Gugulea băbacăii... (Îl sărută. Cu glas tare.) Care-i cucoana de gazdă?... cea cu balul?...

AFIN: Cine răcnește așa?... (Întorcându-se.) Ce văd?... cuconu Grigore Bârzoii!...

BÂRZOI: Eu și cu mine, cucoană dragă!... Unde mi-i Chirițușca cu puii?

GULIȚĂ: Neneaca?... a leșinat, băbacă.

BÂRZOI: Ce zici, Guguleo? iar a leșinat?... mări, ce-s marghioliile aiste? (Merge la Chirița.) Ama!... ha! frumoșii îi mai șade!... Ia ferțiți într-o parte, că eu îi sunt popa. Acuși o să-nvie ca o muscă de iarnă...

(Îi bate în palmă cât poate.)

CHIRIȚA (răsărind): Carnacsî!... Ce văd! d-lui?...

BÂRZOI (serios): D-lui... banul Grigore Bârzoii ot Bârzoieni... și soțul d-tale tocmai din vremea volintirilor.

PUNGESCU (lui Bondici): Asta-i socru, nene Bondici?

BONDICI (oftând): Neschi.

PUNGESCU: Urât tată a mai avutără.

BÂRZOI: Întelegi, cucoană, de ce mă aflu aici în Ieși, pe la ceasul aista, în loc de a horăi boierește la moșie... după obicei?...

CHIRIȚA (tulburată): În... ță... leg. (În parte.) Îmi vine leșin la inimă.

BÂRZOI: Potrivit răvașului ce ți-am scris din 15 a următoarei, anul 1844, am venit să te umflu din Ieși, cu nepus în masă... Hai... că Brustur și Cociurlă ne așteaptă cu preoții...

CHIRIȚA: Brustur și Cociurlă!... scăpătații ceia?... niște răzăși!... Nu ți-i greu să vorbești, frate?

BÂRZOI: Ian tacă-ți gura cu fleacuri de-aiste... auzi cuvinte?... scăpătați!... răzeși!... da noi ce suntem? împărați cu steua-n frunte?... scoborâți cu hârzobul din cer?...

CHIRIȚA: Hârzob sau nehârzob... nu știu... dar cât pentru familia lui Brustur și Cociurlă... mă închin cu plecăciune... răzăși și altă nimică.

BÂRZOI: Cucoană Chiriță... să știi d-ta că răzeșii din ziua de astăzi au fost cele mai mari familii în vremea veche. Ei au apărat țara și au scăpat-o cu pieptul lor din mâna dușmanilor, pentru că pe atunci tot românul era viteaz și tot viteazul era boier... boierit pe câmpul războiului în fața Patriei întregi!

CHIRIȚA: Ei! iar ai să începi cu litopisițu... Mă rog, agiungă-ți...

BÂRZOI: În sfârșit... vorbă multă, sărăcie!... Brustur și Cociurlă sunt feciori de oameni cu moșioarele lor, cu bănișorii lor...

CHIRIȚA: Cu vitișoarele lor... le știu...

BÂRZOI: Gospodari buni și nedatori cu nimic nimănu... înțelesu-m-ai, cucoană?...

nu-s datori nici c-o lețcaie, pentru că nu-și ridică nasul mai sus decât se cuvine... ca de-alde d-ta, care vrei să te-nalți ca ciocârlia... și vii pin Ieși, cale de zece poște, ca să-ți faci fetele de râsul lumii... și ca să le găsești bărbați ca de-alde Bondici și Pungescu... niște târâie-brâu, ce sorb zestrele cu lingura...

PUNGESCU (lui Bondici): Ao! ne-a pocnitără în pălărie.

BONDICI (asemene): Ghiuju dracului!...

BÂRZOI (luând pe Chirița de mână): Hai la Bârzoieni, la locul nostru... și nu mai umbra după cai pe pereți.

CHIRIȚA: Sufletele...

BÂRZOI: Haide-ți zic astăzi și nu mai lungi vorba... Trăsura ne-așteaptă la scară cu lucruri, cu tot.

GULIȚĂ (în parte.): Și cu minavetul meu? (Iese cu fuga.)

CHIRIȚA: Tiranule!...

BÂRZOI: Așa... dacă-ți place... altă dată să știi de la mine o vorbă bătrânească: Nu te-ntinde mai mult decât ți-i oghealu... Haide...

(Guliță vine înapoi cu minavetul.)

CHIRIȚA: Iar letopisițe?... destul!... iaca vin... mai stai, că doar nu dau tătarii... să-mi iau măcar ziua bună de la prieteni... măi!... că avan mai ești! (Vine în fața publicului și face compliment.) Cu plecăciune, boieri d-voastră... copilele le-ați văzut: iată-le-s... Aristițo, Calipsițo... (Fetele vin lângă dansa.) Aiste-s, cum le-am procopsit de douăzeci ș-atâți de ani... Una-i de 16 pe 17, și una de 18 pe 19... îi împlinesc la lăsatul săcului... Precum le vedeți... îs tinerele, frumușele, curățele, hârnicele, cu ghitarda lor, cu cadrilul lor, cu franțuzasca lor. Parle france, madmuzel?...

FETELE: Ui, maman.

CHIRIȚA: Le-ați auzit?... ca apa! (Fetelor.) Le plese vu, monsio cavaler din Ieși?

FETELE: Ui, maman.

CHIRIȚA: Ei! minciuni v-am spus?... Ce ziceți?... vă place?... Ascultați-mă pe mine, că eu știu ce știu... nu pierdeți chilipirul de la mână.

Ha, ha, ha, ha.

BÂRZOI: D-apoi vină azi.

TOȚI

Fetele-s bune.

(Bârzoii apucă pe Chirița de mână și o trage spre ușa din fund. Guliță, Aristița și Calipsița îi urmează. Cuculeț face semn epistaților ca să ducă pe Bondici și pe Pungescu. Poftiții la bal se închină la familia lui Bârzoii, râzând cu hohot.)

(Cortina cade.)

*Chirița la Iași, (România 1987).
Film regizat de Mircea Drăgan*

РЕПЕРЕ ДЕ ІНТЕРПРЕТАРЕ

Срескут ін атмосфера салонулу, ом де соціетате саруіа іі пласеа сд діалогезе, Васіле Алесандрі фале дін театру о преокупаре де-о віаца, імпіліканду-се ін діверселе луі маніфестарі. Дебутанд ку о піесд де театру сімпла – *Фармазонул дін Харлау*, ін 1840, Алесандрі сріе песте 50 де піесе, де ла водевілурі ла комедіа де озерваціе соціала ші де моравурі, фара а уіта преферінца са пенуру історіа націонала сау пенуру о проблематіка естетіка, ку субіекте дін віаца романа сау тангенціале ку асеста. Ін оріке періодад де креатіе, V. Алесандрі се опресте аспура іубірії луі дін тінереце, фінд прімул ностру ом де театру, ун адеварат інтемеіетор.

Комедіа де характер ші де моравурі іл атраге пе Алесандрі, сріетор ку месаж дівект, есплісіт, озерватор фін ал соціетатії романешті інтр-о періодад де транзіціе, сіондеранд ка театру есте о трібунд де едуаціе, аша ку есте ел персепут де ла орігінеле сале.

„*Сікул Чірїтелор*” (*Чірїта ін Іасї, Чірїта ін провінціе, Чірїта ін воіаі ші Чірїта ін балон*) аре амбіціа де а фі о фреска соціала ін каре драматургул urmăресте асценсіунеа спре „центру” а целор дін маргінеа соціетатії (маhalауа ші провінціа).

Асестор комедії соціале ші „сднтеcele” комісе ле ліпсесте ун конфлікт драматік сусцінут де персонаіе ку о тіпологіе біне дефініта; еле пар інсумарі де сценете, дар ауторул імпресіонеаз прін форца де а креа характере прін фолосіреа комікулуі де лімбаі. Тентатівеле де снобізм, демалогіа ші іпоскріа са саспекте компортаментале ку імплікаціі соціале, сатірїзате де драматуріг прін інтермедіул комікулуі де лімбаі, де сітуаціі, де характер ші де моравурі. Інаїнтеа луі Сарагіале, Алесандрі крееаз дїменсіунеа коміка а соціетатії романешті інтр-о періодад канд формеле фара фонд се інсїнеуеаз трептат, унеорі пдгубїтор, канд сполала інлокуїесте аутентісітатеа. Ші персонаіеле луі Алесандрі ворбеск де мерїтеле лор де револуціонарї ла 1848, інскрнд о асценсіуне соціала прін шантаі ші демалогіе. „Un луптатор” есте ші Грігоре Бързої, сошл Чірїтеї, каре се дусе ла Іасї пенуру а се фале ісправнік. Ші Чірїта, прін іфоселе еї провінціале, доресте сд аіунгд ін центру, аша ку фак (маї тарзіу) тоате персонаіеле дін маhalауа ордшенеаска сау дін таргул провінціал ін комедііле луі Сарагіале. Прін комедііле сале, Алесандрі есте ун Сарагіале ал генератіеї предеденте. Спре деосебіре де персонаіеле сарагіаліене, ремаркабіле прін рапакїтатеа лор, Чірїта аре о іноценца а еї каре о фале асептабіла. Еа ну есте ун „монстру” ал парвенїтізмулуі, аванд слдбїсіунї пе каре целелалте персонаіе і ле спекулеаз ла моментул опортун. Прін асценсіунеа луі Грігоре Бързої, Чірїта urmăресте сатїсфакереа пропріеї ванїтати, дар деспрїндереа еї де традіцііле таргулуі молдовенеск аре ун темей ші ун супорт морал. Едуаціа ін фаміліе ну се фале пе апукате, сі прін агаіаіеа унуї професор франсез ку целе маї аlese манїере. Ку тоате асестеа, Чірїта есте ун персонаіе рїдїкул, каре презїнтд соціетатеа де атунсі.

Куоана Чірїта есте ун персонаіе віабїл ал інсептурїлор драматургіеї романешті. Еа се пласеаз бїне ін асест іок ал асценсіунїі соціале, аванд „мофтурї” каре дау сєнс віетїї. Чірїта е о кохетд бдтрднд ші, тотодатд. о мамд бунд, о бурігеаз ку дор де парвенїре, дар ші о інтелїгенца десчїсд пенуру ідеа де прогрес. Целелалте персонаіе са селїсате де презенца еї, аванд, інсд, спесїфікул ші орїгалул фїекаре ін парте.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Pe baza lecturii piesei redați conținutul operei și explicați titlul acestei comedii.
2. Argumentați, cu ajutorul unor fragmente din comedie, de ce cucoana Chirița tinde să ajungă la scara de sus a societății. Cum are loc această ascensiune a ei? Argumentați-vă răspunsul.
3. Identificați personajele principale ale comediei și încercați să le faceți o caracteristică. Cum le-ați putea clasifica?
4. Selectați și înscrieți în caiete sintagmele din textul operei care o caracterizează pe protagonistă operei.
5. Motivați, cu argumente de ordin istoric și literar-estetic, că opera studiată este o comedie de moravuri și că prezintă un anumit tip de societate. Cum ați putea caracteriza acea societate?

AFLAȚI MAI MULT!

Romantismul se constituie ca mișcare artistică la sfârșitul secolului al XVIII-lea în Anglia și Germania, iar în sec. al XIX -lea în Franța. S-a extins în toată Europa și aproape în toate țările lumii. Curentul a fost anticipat de preromantism. A afirmat specificul național, mai ales în Anglia, Germania, Italia.

Romantismul introduce noi categorii estetice – urâtul, grotescul, macabru, fantasticul, aspirația spre originalitate, libertatea formelor. Se introduc noi specii: drama romantică, meditația, poemul filozofic, nuvela istorică. Se fac inovații prozodice; primatul subiectivismului, al pasiunii, al fanteziei în genul liric; folosirea antitezei – în structura poeziei și în conceperea personajelor; îmbogățirea limbii literare, prin includerea limbii populare, a arhaismelor, a regionalismelor, a argoului.

Termenul de romantism comportă sensuri largi, diferite, în concordanță cu scopul urmărit, afirmându-se ca o reacție față de clasicism. El exprimă atitudinea estetică caracterizată prin relevarea aspectelor concrete, istorice – opuse timpurilor eterne și abstracte ale clasicismului. Se afirmă factorul emoțional, al imaginației, al sensibilității, al subiectivității, al spontaneității, cu tendința de evaziune în vis, în trecut, în exotism.

Reprezentanți de seamă ai romantismului universal sunt: V. Hugo, Lamartine, Schiller, Heine, Byron, Pușkin, Lermontov etc. În literatura română cei mai de seamă reprezentanți ai acestui curent sunt I. H. Rădulescu, C. Negruzzi, N. Bălcescu. D. Bolintineanu, V. Alecsandri, M. Eminescu etc.

Romantismul poate fi considerat unul din curentele larg reprezentate în cultura română și cea universală.

Principiile estetice ale romantismului:

- Se remarcă aspirația spre originalitatea și libertatea formelor; spargerea barierelor tematice și formale.
- Subiectivitatea este accentuată, determinată de primatul sentimentului, al trăirii, de exacerbarea eului poetic. Antiteza este procedeu artistic fundamental, atât în

construcția personajelor, a destinelor, cât și în ilustrarea stărilor sufletești contradictorii. Condiția geniului este abordată și din perspectiva filosofică. Mediile sociale relevate sunt diverse și contrastante, fiind înfațșate inclusiv periferia sordidă și lumea celor umili.

Natura evocată devine cadru sugestiv (peisaj nocturn, crepuscul misterios, mediu întunecat, brutal sau idealizat, depărtați fascinante, vagul exotic, ținuturi stranii sau sublim). Limba literară se îmbogățește prin valorificarea tuturor registrelor – popular, regional, arhaic sau limbaj oral. Se observă libertatea genurilor și a speciilor, care interferează în structuri hibride: liric și epic, eseu, critică, poem filosofic, teatru poetic etc.

Romantismul promovează în special poezia lirică, dar și dramaturgia sau proza, iar speciile noi sunt: meditația, elegia, poemul filosofic, drama, nuvela istorică. Stilul romantic este retoric, exaltat și pitoresc, susținut de antiteză, hiperbolă, tiradă, în acord cu pasiunile și trăirile interioare ale eului poetic sau cu intensitatea conflictului dintre personaje.

Personajul romantic:

- erou excepțional în împrejurări excepționale;
- antiteza (înger-demon); titanul, geniul;
- provine din toate mediile sociale;
- exprimă victoria pasiunii asupra rațiunii;
- definește particularul, unicul, individualul.

Stilul:

- stilul metaforic;
- fuziunea genurilor și a speciilor;
- îmbogățirea limbii literare: limbaj popular, arhaic etc. (valoarea stilistică).

Temele literare abordate:

- dragostea;
- neliniștea infinitului spațial și temporal;
- atracția transcendentului;
- obsesia idealului și raporturile acestuia cu realul, cu imediatul;
- nostalgia originilor, întoarcerea spre illo tempore și valorificarea tiparelor mitico-magice;
- cultivarea misterului, sondarea sufletului și a psihicului (visul, inconștientul, iraționalul);
- aspirația spre absolut, spre desăvârșire;
- meditația filosofică.

REȚINEȚI!

Genul dramatic este genul literar în care autorul își exprimă indirect gândurile și sentimentele, prin intermediul acțiunii reprezentate pe scenă cu ajutorul personajelor antrenate în dialog.

Genul dramatic este cel mai dinamic dintre genurile literare, cel mai deschis inovațiilor, prin aceea că la reprezentarea unui text concură mai mulți factori: autorul, actorul, regizorul, scenograful și publicul spectator.

Ca mod de expunere, genul dramatic se bazează exclusiv pe dialog și monolog, vocea autorului auzindu-se doar în sumarele indicații scenice.

Organizarea textului dramatic se face în acte și scene, de-a lungul cărora acțiunea urmărește gradația momentelor subiectului. Genul dramatic nu prezintă aceeași diversitate de specii ca celelalte genuri, existând prin trei specii de bază: *tragedia*, *comedia* și *drama*.

Caracteristici:

Operele, aparținând genului dramatic, au trăsături specifice:

- prezintă o structură specifică: replici, scene, acte (sau tablouri);
- replicile sunt precedate de numele personajului care le rostește;
- singura intervenție a autorului se face prin didascalii (indicații scenice);
- modul de expunere predominant este dialogul sau monologul.

Specii ale genului dramatic

- Tragedia
- Comedia
- Drama

REȚINEȚI!

Comedia este o specie a genului dramatic ce urmărește personaje angajate într-un conflict aparent superficial, rezolvat printr-un deznodământ care stârnește râsul. Punctul de plecare al comediei este categoria estetică a comicului, în a cărui sferă intră actele, situațiile sau personajele care provoacă râsul.

Ca și tragedia, comedia datează din antichitatea greacă, unde a fost cultivată în aceeași epocă a lui Pericle și Aristofan, de la care a fost preluată, în literatura latină, de Plautus. Clasicismul, prin Moliere, înalță comedia pe cele mai înalte culmi ale realizării artistice, după ce în Renaștere atinseseră aceeași glorie Shakespeare. În literatura română, comedia este prezentă prin Vasile Alecsandri și Ion Luca Caragiale – maeștri neîntrecuți ai acestei specii literare.

Textul comediei se organizează în scene și acte, în jurul unui conflict comic, ce se amplifică treptat prin confuzie. Stilul este comun, iar eroii întruchipează tipuri care ne amuză prin defectele, lipsurile sau ticurile lor.

În funcție de sursele comicului, se disting:

- **comicul de situație:** întâmplări comice la care iau parte personajele;
- **comicul de caracter:** prezentarea unor personaje ale căror trăsături de caracter sunt comice;
- **comicul de limbaj:** vorbirea specifică unor personaje este comică;
- **comicul numelor proprii.**

Caracteristici:

- maniera comică în prezentarea personajelor, întâmplărilor, moravurilor;
- conflict relevant;
- deznodământ vesel.

EXERCITII. APLICAȚII

1. Menționați câteva motive pentru care Chirița vine la Iași.
2. Găsiți trei elemente prin care o operă dramatică se diferențiază de una epică, exemplificându-le pe baza textului citit.
3. Enumerați cinci trăsături ale personajului Chirița, ce se desprind din textul piesei.
4. Prezentați, sub forma unei propoziții dezvoltate, ideea principală a textului.
5. Selectați din opera citită cuvintele (sintagmele) nespecifice limbii române. Care este rolul lor în descrierea personajului principal?
6. Identificați și precizați rolul lui Grigore Bârzoii în această comedie. Argumentați-vă răspunsul.
7. Prin ce se caracterizează personajele acestei comedii? Motivați-vă răspunsul.
8. Ce tip de personaje întâlnim în comedia lui Alecsandri?
9. Demonstrați că textul citit este o comedie. Argumentați-vă răspunsul.
10. Analizați limbajul folosit de cucoana Chirița. Redactați un text în care să vorbiți despre aceasta.

REFERINȚE CRITICE

„... În Alecsandri vibrează toată inima, toată mișcarea compatrioților săi, câtă s-a putut întrupa într-o formă poetică în starea relativă a poporului nostru de astăzi. Farmecul limbei române în poezia populară – el ni l-a descris; iubirea românească și dorul de patrie în limitele celor mai mulți dintre noi – el le-a întrupat, frumusețea proprie a pământului nostru natal și a aerului nostru – el a descris-o; ...când societatea mai înaltă a putut avea un teatru la București și Iași – el a răspuns la această dorință, scriind comedii și drame; când a fost chemat poporul să-și jertfească viața în războiul din urmă – el singur a încălzit ostașii noștri cu raza poeziei.... În ce constă valoarea unică a lui Alecsandri? În această totalitate a acțiunii sale literare.”

T. Maiorescu

„Vasile Alecsandri încheie o epocă și deschide o alta. El e sinteza poetică a unei jumătăți de veac și totodată un poet nou, la care romantismul este depășit în sensul reechilibrării clasice.”

Nicolae Manolescu

„Limba literară a lui Vasile Alecsandri e toată în opera lui, fie în versuri, fie în proză, o limbă literară evoluată, sigură de sine, expertă, ingenioasă în inițiative de îmbogățire, nu complet decantată încă de impuritățile fatale ale unei epoci de tranziție, în care măreția versurilor populare și romantice nu e totdeauna desăvârșită, dar chiar prin aceasta de un incontestabil pitoresc și de o incontestabilă originalitate.

Perpessicius

SARCINI

1. Citiți integral comedia lui Vasile Alecsandri *Chirița în Iași* și efectuați un comentariu literar al acestei opere.
2. Realizați o compunere în care să prezentați portretul cucoanei Chirița.
3. Citiți individual și alte comedii din creația lui Vasile Alecsandri și faceți o comparație între ele.

MOLIERE (JEAN-BAPTISTE POQUELIN) (1622 – 1673)

Portretul lui Molière,
pictor Charles-Antoine
Coypel, 1730

S-a născut Jean-Baptiste Poquelin în anul 1622, la 16 ianuarie, la Paris, Franța, cunoscut sub numele de Molière. A fost un scriitor francez, cel care a compus 12 dintre cele mai durabile și penetrante satire cornice din toate timpurile. Pe lângă faptul că a scris, Molière a mai fost regizor și actor al operelor cărora le-a dat viață. Mama sa, Marie Cressé, a murit când el era încă copil, iar tatăl său, Jean Poquelin, era tapițier la curtea regelui Louis al XIII-lea. Se pare că Molière a urmat o școală elementară pariziană, după care a fost înscris la prestigioasa Școală iezuită „Collège de Clermont”, unde a terminat studiile într-un mediu academic strict.

Începând cu anul 1641 urmează meseria tatălui său, cea de tapițier regal. În anul 1642 Molière a studiat dreptul, probabil în Orleans, dar nu există documentat faptul că el s-ar fi calificat vreodată.

În 1658, ajuns la Paris, a jucat la Louvre în tragedia *Nicomède* a lui Corneille și în farsa *Le docteur amoureux*, piese cu care a atras atenția publicului. S-a alăturat unei companii italiene faimoase pe plan local, ce juca *Commedia de U'arte*.

Începând o nouă viață, în 1662, Molière s-a mutat la „Théâtre du Palais-Royal”, tot alături de partenerii săi italieni și s-a căsătorit cu Armande. În același an a jucat „L'École des femmes” (Școala femeilor), o adevărată capodoperă. A continuat să scrie și să-și joace piesele, care au dus la izbucnirea unor scandaluri și la interzicerea unora dintre ele. Dintre cele mai importante piese ale lui Molière, amintim câteva: *Monsieur de Pourceaugnac*, *Les Amants magnifiques*, *Le Bourgeois Gentilhomme*, *Les Femmes savantes*, *Amphitryon*, *Les Fourberies de Scapili*, dar și altele.

La 17 februarie, la Paris, în anul 1673 Molière se stinge din viață. A murit pe scenă, în timp ce juca *Le Malade imaginaire* (Bolnavul închipuit). În acele vremuri nu era permis ca actorii să fie îngropați în cimitire obișnuite, pe tărâm sfânt. Soția sa Armande a fost cea care i-a cerut regelui Ludovic al XIV-lea să-i permită funeralii „normale” pe

timp de noapte. Patru zile mai târziu, a fost îngropat în Cimitirul „Sf. Iosif” din Paris. Liderii bisericii au refuzat să officieze ceremonia de înmormântare.

În anul 1792, rămășițele sale au fost aduse la Muzeul Monumentelor Franceze, iar în 1817, de la Muzeul Monumentelor Franceze, rămășițele au fost transferate la Cimitirul „Le Père Lachaise”.

Organizator al asociației teatrale „L'illustre Théâtre”, devenită din 1665 trupa lui Ludovic al XIV-lea, a desfășurat o vastă activitate teatrală. În opera sa dramatică în versuri și proză, a abordat modalități diferite ale comediei, în genere în forme amestecate, epuizând întreaga gamă a mijloacelor comicalului. Prin creația sa, a oferit comediei franceze, pornite de la nivelul farsei primitive, al teatrului italian cu măști și comediei de intrigă, valoare autonomă în câteva capodopere prin care a inaugurat comedia de moravuri.

Opera lui Molière nu se circumscrie nici spațiului, dar nici timpului. Ea nu aparține numai vieții unei epoci sau a unei societăți, ci tuturor vârstelor vieții. Opera lui Molière exprimă trecutul, prezentul și viitorul. Aruncând o privire asupra ei, vom observa însă reflectându-se în această vastă oglindă figura Franței.

Mormântul lui Molière în Cimitirul Le Père Lachaise

BURGHEZUL GENTILOM

(fragment)

Personajele comediei:

DOMNUL JOURDAIN – burghez;
DOAMNA JOURDAIN – soția dumisale;
LUCILE – fiica domnului Jourdain;
CLEONTE – iubitul Lucilei;
DORIMENE – marchiză;
DORANTE – conte, iubitul Dorimenei;
NICOLE – servitoarea domnului urdain;
COVIELLE – valetul lui Cleonte.

ALTE PERSONAJE: profesorul de muzică, un elev al profesorului de muzică, profesorul de dans, maestrul de scrimă, profesorul filozofie, maistrul croitor, un ucenic al croitorului, doi lachei, personajele baletului.

ACTUL I

Cortina se ridică într-o hărmălaie de instrumente muzicale, în mijlocul scenei vede un elev al profesorului de muzică; acest elev compune, la o masă, o arie care burghezul a cerut-o pentru o serenadă.

Scena I

Profesorul de muzică, profesorul de dans, elevul, trei muzicanți, doi violoniști patru dansatori (*către muzicanți*)

PROFESORUL DE MUZICĂ: Haide, dați-vă-ncoa' și odhniți-vă puțin, n-o veni!

PROFESORUL DE DANS: (către dansatori) Și voi în partea astălaltă...

PROFESORUL DE MUZICĂ: (către elev), (către muzicanți) Gata?

ELEVUL: Gata!

PROFESORUL DE MUZICĂ: Ia să vedem...

A-ha! Bine.

PROFESORUL DE DANS: Ceva nou?

PROFESORUL DE MUZICĂ: Da, o arie de serenadă. Am pus s-o facă aici, când s-o scula jupanul.

PROFESORUL DE DANS: Ia s-o văd și eu...

PROFESORUL DE MUZICĂ: Lasă c-o auzi o dată cu dialogurile, când o veni. Nu mai întârzie mult.

PROFESORUL DE DANS: O s-avem de lucru de aci înainte amândoi, dumneata și eu!

PROFESORUL DE MUZICĂ: Da. Am găsit omul care ne trebuie, are plească pentru noi și domnul Jourdain ăsta, cu gărgăunii de boierie de purtări alese care i-au intrat în cap! Să-i semene toată lumea și-am pricopsit: dumneata cu danțul, cu muzica.

PROFESORUL DE DANS: Să nu-i semene de tot, aș vrea să se priceapă un pic mai mult la lucrurile pe care i le dăm...

PROFESORUL DE MUZICĂ: Se pricepe rău, dar plătește bine. Deocamdată, de parale are nevoie, în primul rând, arta noastră.

PROFESORUL DE DANS: Cât despre mine, ce să-ți spun, nu-mi strică puțină glorie. Aplauzele-mi merg la inimă, și socotesc că-n toate artele e mare ghinion să te produci în fața proștilor, să-ți judece compozițiile, cu nepriceperea lui, un dobitoc. Mare plăcere să lucrezi pentru niște oameni în stare să simtă gingășia unei arte, să-ți primească bucuros frumusețile unei lucrări și să-ți răsplătească munca prin cuvinte măgulitoare. Nu e mai plăcută răsplata lucrurilor pe care le-ai făcut, decât să le vezi cunoscute, să le vezi mângâiate de aplauzele cu care ești onorat. Socotesc că nici o plată nu e mai bună pentru ostenele noastre... laudele luminate sunt cea mai dulce răsplată...

PROFESORUL DE MUZICĂ: Precum zici! Le gust și eu la fel ca dumneata. Fără îndoială, nimic nu te gădilă mai mult decât aplauzele de care vorbești. Dar tămâia n-o poți mânca. Laudele goale nu umplu stomacul. Trebuie și ceva solid. Iar felul cel mai bun de-a lauda e să lauzi cu mâinile. Omul nostru, de! Nu prea e luminat, vorbește alandala despre toate și aplaudă pe dos; dar banii lui dreg ceea ce cu judecata o scrântește; are punga pricepută. Laudele lui sunt bani numărați. Burghezul ăsta ageamiu prețuiește mai mult decât luminatul nobil care ne-a adus aici.

Profesorul de dans: E ceva adevărat în ce spui, dar găsesc că prea pui mare preț pe bani. Interesul e un lucru atât de josnic, încât un om de treabă nu trebuie să-i arate atât dragoste.

Scenă din spectacolul „Burghezul gentilom”, 2006. Regia de Petrică Ionescu

PROFESORUL DE MUZICĂ: Dar de primit, primești bucuros banii pe care ți-i dă!

PROFESORUL DE DANS: Firește! Dar asta nu-mi ajunge. Aș vrea ca, o dată cu averea, să mai aibă și puțin gust.

PROFESORUL DE MUZICĂ: Și eu aș vrea! Și în scopul acesta lucrăm amândoi, după puterile noastre. În orice caz, ne dă prilejul să ne facem cunoscuți. Și va plăti pentru alții ceea ce vor lăuda alții pentru el.

PROFESORUL DE DANS: Iacătă-! (...)

ACTUL II

Scena VI

Profesorul de filozofie, domnul Jourdain, lacheul

PROFESORUL DE FILOZOFIE: (îndreptându-și gulerul) Să ne vedem de lecție...

DOMNUL JOURDAIN: Ah, domnul meu, tare-mi pare rău de bătaia pe care ai mâncat-o!

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Nu face nimic. Un filozof știe să primească lucrurile așa cum se cuvine. Am să fac împotriva lor o satiră în stilul lui Juvenal, să mă pomenească! Dar să lăsăm asta. Ce doriți să-nvățați?

DOMNUL JOURDAIN: Tot ce s-o putea; m-a prins mare poftă sa tiu savant; și mor de ciudă că tata și .cu mama nu m-au pus să-nvăț toate științele, când eram mic.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Iată un sentiment cuminte! Nam, sine doctrina, vita est quast morțiș imago. Ați înțeles, nu? Știți latinește? Domnul Jo urda in: Știu, dar dumneata fă așa ca și cum n-aș ști. Ia spune-mi, cum vine asta?

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Asta înseamnă că Jdra știință, viața este aproape imaginea morții!

DOMNUL JOURDAIN: Latinul ăsta are dreptate.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Cunoașteți ceva principii, oarecare începuturi ale științelor?

DOMNUL JOURDAIN: A, da! Știu să citesc și să scriu.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Cu ce v-ar plăcea să-ncepem? Ați dori să vă-nvăț logica?

DOMNUL JOURDAIN: Ce e aia logica?

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Logica ne învață cele trei operații ale spiritului.

DOMNUL JOURDAIN: Și care sunt cele trei operații ale spiritului?

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Prima, a doua și a treia. Prima este să concepi exact cu ajutorul universalelor; a doua să judeci exact prin mijlocirea categoriilor și a treia să tragi o consecință exactă cu ajutorul figurilor: Barbara. Celarent. Dări. Ferio. Baralipon etc.

DOMNUL JOURDAIN: Cam întortocheate... Logica asta nu prea e de mine. Să învățăm ceva mai dragălaș.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Doriți să-nvățați morala?

DOMNUL JOURDAIN: Morala?

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Da.

DOMNUL JOURDAIN: Și cum o întoarce morala asta?

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Tratează despre fericire, învață pe oameni să-și potolească patimile și...

DOMNUL JOURDAIN: Las-o-ncurcată! Eu sunt arțăgos de felul meu și nu-mi arde de morală; când m-apucă arțagul, vreau să-mi dau drumul când îmi trece.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Poate că v-ar interesa fizica!

DOMNUL JOURDAIN: Ce pasăre mai e și fizica asta.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Fizica este aceea care explică principiile lucrurilor naturale și proprietățile corpurilor; care vorbește despre natura elementelor, a metalelor, a mineralelor, a pietrelor, a plantelor și a animalelor și ne învață proveniența tuturor meteorilor: curcubeul, vâlvățile, cometele, tulgerele, tunetele, trăsnetul, ploaia, zăpada, grindina, vânturile și vârtejurile.

DOMNUL JOURDAIN: Mare-ncurcătură și fizica asta, m-apucă amețelile.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Atunci, ce doriți să vă-nvăț?

DOMNUL JOURDAIN: Ortografia.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Cu plăcere.

DOMNUL JOURDAIN: Pe urmă o să mă-nvățați almanahul, ca să știu când e lună și când nu e.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Fie! Ca să urmăriți perfect gândirea dumnevoastră și să tratați această materie ca un filozof, trebuie început în ordinea lucrurilor, printr-o exactă cunoștință a naturii literelor și a felurilor chipuri cum trebuiesc pronunțate. În această privință trebuie să vă spun că literele sunt împărțite în vocale, fiindcă exprimă vocile, și în consoane fiindcă sună împreună cu vocalele și nu fac decât să marcheze diverse articulațiuni ale vocilor. Există cinci vocale sau voci: A, E, I, O, U.

DOMNUL JOURDAIN: Asta da, mai merge.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Vocea A se formează deschizând tare gura: A.

DOMNUL JOURDAIN: A! A! Bun.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Vocea E se formează apropiind falca de jos, de cea de sus: A, E.

DOMNUL JOURDAIN: A, E, A, E. Pre legea mea, asta zic și eu. A, ce frumos!

DOMNUL JOURDAIN: A! A! Bun.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Vocea E se formează apropiind falca de jos, de cea de sus: A, E.

DOMNUL JOURDAIN: A, E, A, E. Pre legea mea, asta zic și eu. A, ce frumos!

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Iar vocea I, apropiind și mai mult fălcile una de alta și trăgând marginile gurii spre urechi: A, E, I.

DOMNUL JOURDAIN: A, E, I, I, I, I. Asta da! Trăiască știința!

Profesorul de filozofie: Vocea O se formează deschizând iar fălcile și apropiind buzele prin cele două colțuri, cel de sus și cel de jos: O.

DOMNUL JOURDAIN: O, O. Nimic mai potrivit! A, E, I, O, I, O.
Admirabil! I, O, I, O.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Deschiderea gurii devine întocmai ca un cerculeț, ce reprezintă un O.

DOMNUL JOURDAIN: O, O, O. Ai dreptate. Mare lucru, domnule, să fii om învățat!

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Vocea U se formează apropiind dinții fără a-i împreuni de tot, scoțând buzele în afară și apropiindu-le una de alta, fără să le lipești de tot: U.

DOMNUL JOURDAIN: U, U. Nimic mai adevărat: U.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Buzele se lungesc, ca și cum ai fi supărat pe cineva; de acolo vine că dacă vrei să te strâmbi la cineva, ori să-și bați joc de el, n-ai decât să-i zici: U.

DOMNUL JOURDAIN: U, U. Da, domnule! A, ce rău îmi pare că n-am studiat mai devreme, ca să știu toate astea!

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Măine o să facem și celelalte litere care se cheamă consoane.

DOMNUL JOURDAIN: Sunt și acolo ciudățeni ca dincoace?

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Desigur. De pildă, consoana D se pronunță zvârlind cu vârful limbii în dinții de sus: DA.

DOMNUL JOURDAIN: DA! DA! într-adevăr!... Ce frumoase lucruri! Ce lucruri minunate!

PROFESORUL DE FILOZOFIE: F, apăsând cu dinții de sus pe buza de jos: FA.

DOMNUL JOURDAIN: FA! FA! Chiar așa, zău! A, măicuțo și tăicuțule, ce-mi făcurăți?!

PROFESORUL DE FILOZOFIE: R, ducând vârful limbii până-n cerul gurii, așa fel că, fiind atinsă de acru care iese cu putere, limba dărdăie, se întoarce iar de unde a plecat și face un fel de tremurici: R, RA!

DOMNUL JOURDAIN: R, R, RA, R, R, R, R, RA. Așa, zău! A, ce priceput mai ești! Cum mi-am pierdut eu vremea când-acum! R, R, R, RA!

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Am să vă explic cu când' la capăt toate minunile astea!

DOMNUL JOURDAIN: Te rog! De altfel, trebuie să-ți fac și o mărturisire. Sunt îndrăgostit de-o persoană foarte bine și aș dori să m-ajuti să-i scriu ceva într-o scrisorică pe care aș lăsa-o să-i cadă la picioare. Profesorul de filozofie: Grozav de bine!

DOMNUL JOURDAIN: Da, o să fie ceva foarte galant!

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Nu mai încape vorbă. Doriți să-i scrieți în versuri?

DOMNUL JOURDAIN: Nu, nu, fără versuri...

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Nu vreți decât proză.

DOMNUL JOURDAIN: Nu, nu vreau nici proză, nici versuri.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Dar trebuie să fie ori una, ori alta.

DOMNUL JOURDAIN: Da' de ce?

DOMNUL JOURDAIN: Nu există decât proza sau versul?

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Desigur. Tot ce nu e proză e vers, și tot ce nu e vers e proză.

DOMNUL JOURDAIN: Și cum vorbește omul ce e?

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Proză.

DOMNUL JOURDAIN: Pre legea mea, de peste patruzeci de ani spun proză fără să știu! Îți sunt îndatorat peste poate. Aș vrea să-i strecor într-o scrisorică: Frumoasă marchiză, frumoșii dumitale ochi mă fac să mor de dragoste. Dar vorbele astea le-aș dori mai galante, mai bine întoarce.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Să puneți așa: că focul ochilor ei v-a prefăcut

inima-n cenușă; că suferiți zi și noapte pentru dânsa de chinurile cele mai...

DOMNUL JOURDAIN: Nu, nu, nu, nu vreau toate astea. Vreau doar ce ți-am spus: Frumoasa marchiză, frumoșii dumitale ochi mă fac să mor de dragoste.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Trebuie spuse mai pe larg lucrurile.

DOMNUL JOURDAIN: Ți-am spus, nu! Nu vreau decât cuvintele astea, dar întoarse după modă, așezate cum trebuie. Te rog să-mi spui felurile chipuri în care le-am putea turna.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Le putem pune întâi cum ați spus dumneavoastră: Frumoasă marchiză, frumoșii dumitale ochi mă fac să mor de dragoste. Sau: De dragoste, să mor mă fac, frumoasă marchiză, frumoșii voștri ochi. Sau: Ochii voștri frumoși, de dragoste mă fac, frumoasă marchiză, să mor. Sau: Să mor, frumoșii voștri ochi, frumoasă marchiză, de dragoste mă fac. Sau: Mă fac frumoșii voștri ochi să mor, frumoasă marchiză, de dragoste.

DOMNUL JOURDAIN: Dar din toate astea, care e cel mai bun?

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Cel pe care l-ați spus la început: Frumoasă marchiză, frumoșii dumitale ochi mă fac să mor de dragoste.

DOMNUL JOURDAIN: Vezi, eu n-am studiat, am nimerit-o dintr-o dată. Ți mulțumesc din toată inima și te rog să vii mâine de cu vreme.

PROFESORUL DE FILOZOFIE: Voi fi, fără-ndoială.

(Moliere, *Burghezul gentilom*. În românește de Victor Eftimiu, Editura de stat pentru literatură și artă, 1958)

REPERE DE INTERPRETARE

Molliere este unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai clasicismului universal. A fost recunoscut de posteritate, remarcat chiar de la începutul carierei sale teatrale. Se afirmă ca autor dramatic, compunând o serie de piese, în special comedii. Scriitorul francez abordează diferite forme ale comediei: farsa, comedia muzicală și tragicomedia. Multe dintre comediiile lui Molliere sunt bine cunoscute, jucate și astăzi pe scenele teatrale ale lumii.

Una dintre cele mai remarcabile comedii ale lui Molliere este *Burghezul gentilom* – o comedie-balet în care muzica și dansul joacă un rol foarte important. A fost pusă în scenă pentru prima dată în anul 1670, în fața Curții de la Chambord. Piesa s-a bucurat de un succes enorm încă de pe atunci și este și astăzi una dintre cele mai remarcabile lucrări teatrale ale clasicismului francez, atât prin fondul de idei, cât și prin compoziție și formă artistică. Molliere a reușit să prezinte prin această comedie o întreagă societate a timpului său, dar și să anticipeze unele momente ale vremii sale.

Personajul principal al comediei, Domnul Jourdain, este un burghez înstărit care dorește cu orice preț să capete maniere distinse ale celei mai înalte păтури sociale, adică să devină nobil. Este o dorință exagerată, din motivul că e, în realitate, nu prezintă nimic din ceea ce ar trebui să posede un nobil. Este grosolan, brutal, grandoman și incult.

Personajul lui Molliere este un tip cu aere, care uită, de fapt, că nu titlul îl poate face un nobil, ci educația și comportamentul, cultura proprie. De aceea mania lui nobiliară devine caraghioasă și chiar ridicolă.

Jourdain este un reprezentant tipic al burgheziei din vremea sa, amatoare de titluri și onoruri, pe care și le cumpără cu ușurință. El nu este capabil să înțeleagă cele mai elementare lucruri: poți cumpăra orice, dar nu și sufletul curat, inteligența, cumpătarea și bunul simț. De aici și mesajul central al comediei. Toate încercările lui Jourdain sunt niște scene ridicole care ne demonstrează că el nu este apt să se ridice nici măcar cu o treaptă mai sus din cauza propriului orgoliu și prostii, dar și a faptului că privea lumea din jurul său cu un dispreț neexplicabil. Domnul Jourdain este tot atât de neînțelegător cu ai săi ca și Harpagon. Comportamentul lui Jourdain dă naștere unor scene comice, admirabile prin verva lor satirică. Limbajul personajelor este un procedeu prin care Moliere își caracterizează excelent personajele.

Molière, portret

Clasicismul lui Moliere se manifestă prin respectarea imitării naturii umane cu toate formele ei de manifestare. Personajele lui sunt nobili, burghezi, medici, pseudosavanți etc. Moliere rămâne unul dintre scriitorii universali care și astăzi este prezent pe scenele teatrului din întreaga lume, iar limba franceză este numită, prin perifrază, limba lui Moliere, în acest mod demonstrând încă o dată aportul pe care l-a avut acest scriitor în dezvoltarea culturii și limbii franceze.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți fragmentele din comedia lui Moliere și reproduceți conținutul lor. Ce aspecte comice ați sesizat? Argumentați-vă răspunsul cu citate din text.
2. Identificați personajele comediei și înscrieți-le în caiete. Cum se autodefinesc aceste personaje? Motivați-vă răspunsul.
3. Selectați și citiți în textul comediei sintagmele care caracterizează personajul principal.
4. Cum este prezentată în comedia lui Moliere „lecția de filozofie”?
5. Ce rol joacă profesorul în discuția lui cu Domnul Jourdain?
6. Explicați semnificația titlului acestei comedii. Vă pare reușit? Argumentați-vă răspunsul.

AFLAȚI MAI MULT!

Clasicismul este un curent literar-artistic ce apare în Franța în a doua jumătate a secolului al XVI-lea în timpul domniei lui Ludovic al XIV-lea și se dezvoltă în perioada dintre secolele XVII-XVIII. Clasicismul pledează pentru valorificarea antichității și este caracterizat, în special, prin respectul pentru antichitate.

Termenul „clasicism” vine de la latinul „clasicus”, ceea ce înseamnă – de prim rang, în care te poți încrede, demn de urmat.

Cuvântul „clasic” are mai multe accepții. Se consideră clasice operele literare și artistice care întrunesc condițiile perfecțiunii. În acest sens sunt clasici scriitorii și artiștii a căror operă își păstrează valoarea de-a lungul veacurilor. Astfel, în operele lui Leonardo da Vinci, Iohann Wolfgang Goethe, Victor Hugo, Mihail Eminescu, George Enescu, recunoaștem valori clasice. În altă accepție „clasic” înseamnă ceea ce aparține lumii și culturii antice greco-latine. Clasicismul este, astfel, un curent literar în operele căruia rațiunea are rolul dominant și care definește ansamblul culturii și literaturii greco-latine prin extensiuni antice. În așa fel ideea de clasicism se contopește cu cea de antichitate.

Este necesar să menționăm că nu există un element clasic pur și că în majoritatea cazurilor „Clasicismul” este întrepătruns de „Romantism”.

La origine, „Clasicismul” se bazează numai pe judecata etică și poate fi definit ca o mișcare artistică și literară care promovează ideile de armonie și echilibru a ființei umane. Acesta este caracterizat prin afirmarea sensului moral și estetic al artei, prin conformarea față de regulile clasice după modelul antichității greco-romane, prin îmbinarea frumosului cu binele și adevărul, utilului cu plăcutul, prin interesul pentru natura umană și prin obiectivitatea scriitorului.

În formarea esteticii clasiciste distingem trei perioade importante:

1. *Perioada Renașterii franceze ce cuprinde a II-a jum. a secolului al XVI-lea. Ideea generală a esteticii clasiciste este cea a imitațiilor antichității.*

2. *Cuprinde perioada dintre anii 1600-1660 și înlocuiește importanța primordială a imitațiilor cu primatul regulilor.*

3. *Perioada 1636-1711 și e remarcată prin apariția satirelor lui Boileau.*

Gruparea ideilor clasiciste și transformarea lor într-o unitate de norme estetice constituie opera scriitorilor francezi din sec. al XVII-lea: Corneille, Racine, Boileau, Molière, La Fontaine, La Bruyère. Pornind de la imitația anticilor, este promovată o artă cu un scop moral, în centrul căreia se află omul rațiunii și al armoniei universale. Clasicismul reunește scriitorii care acceptă unele legi comune, care au ca trăsături generale: claritatea, ordinea și măsura.

În Franța principalii reprezentanți ai clasicismului sunt: Pierre Corneille, Jean Racine, Jean Baptiste Poquelin-Molière, La Fontaine, Jean de la Bruyère, Boileau.

În opera „*Arta poetică*” Nicolas Boileau-Despréaux sintetizează principiile clasicismului, pornind de la anumite norme generale de creație, ilustrate apoi pe genuri și pe specii literare.

Corneille afirmă că: „Tragedia cere pentru sibiectul ei o acțiune măreață, extraordinară, serioasă” și că „Izvorul trebuie căutat în istorie sau legendă”. Corneille scrie capodopera sa *Cidul*. Cu *Cidul* apare adevăratul stil tragic. Corneille rămâne, astfel, pictorul măreției și nobleței umane.

Jean Racine este o personalitate marcantă în literatura sec. al XVII-lea. Se afirmă, alături de Pierre Corneille, ca dramaturg format în spiritul riguros al clasicismului. Prin opera lui Racine și Corneille, tragedia s-a impus ca gen major în clasicismul modern.

Ion Budai Deleanu

În literatura română depistăm elemente de clasicism la Ion Budai Deleanu (*Țiganiada*), la Mihail Eminescu, la Ion Luca Caragiale, Ioan Slavici, Ion Creangă. Se manifestă interes pentru speciile: oda, satira, pastorală, epigrama, idila, epistola, comedia, fabula, epopeea.

O caracteristică generală a clasicismului am putea-o face prin intermediul viziunii scriitorului francez André Gide, care spunea că: „Adevăratul clasicism nu este rezultatul unei constrângeri din afară, aceasta rămâne artificială și nu produce decât opere academice. Mi se pare că acele calități pe care obișnuim să le denumim clasice sunt mai cu seamă calități morale și îmi place să consider clasicismul ca un buchet armonios de calități dintre care prima este modestia.”

REȚINEȚI!

Comicul este o categorie estetică în a cărei sferă intră actele, situațiile sau personajele din viață sau din artă care provoacă râsul; ceea ce constituie temeiul ridicolului; parte hazlie, element sau efect comic, notă ridicolă pe care o reprezintă ceva sau cineva. – Din fr. *comique*, lat. *comicus*.

Tipuri de comic:

- Comicul de intenție – aparține autorului și constă în moravurile sau defectele umane alese pentru a fi sancționate;
- Comicul de situație – reiese din încurcături, confuzii, coincidențe, echivoc, revelații succesive, quiproquo – ul (= înlocuirea cuiva prin altcineva, substituirea), acumularea progresivă, repetiția, evoluția inversă etc.;
- Comicul de nume – numele personajelor sunt sugestive, făcând trimitere spre caracterul acestora;
- Comicul de caracter – personajele întruchipează defecte umane;
- Comicul de limbaj – reiese din greșeli, asocierea unor cuvinte opuse ca sens.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Dați o definiție potrivită noțiunii de clasicism. Demonstrați că opera lui Moliere este o lucrare clasicistă.
2. Faceți o paralelă între comediile lui V. Alecsandri și Moliere și deduceți deosebiriile dintre două curente literare: romantism și clasicism.
3. Studiați mai bine personajele din comedia *Burhezul gentilom* și stabiliți trăsăturile lor de caracter principale.
4. Identificați sintagmele ce-l descriu pe domnul Jourdain și explicați prin ce este ridicol acest personaj.
5. Stabiliți, în urma lecturii efectuate de voi a textului comediei lui Moliere, dacă se păstrează regula celor trei unități specifică clasicismului. Argumentați-vă răspunsul.
6. Urmăriți procedeele artistice prin care Moliere își caracterizează personajele.
7. Ce tip de comedie este textul citit de voi? Argumentați-vă răspunsul.

REFERINȚE CRITICE

„Dacă P. Corneille și J. Racine sunt cei mai de seamă creatori ai tragediei clasice, Moliere rămâne adevăratul făuritor al comediei franceze din secolul al XVII-lea... Spre deosebire de autorii de comedii din antichitate, Moliere aduce pe scenă personaje din toate categoriile sociale.”

Romul Munteanu

„Ceea ce a uimit pe contemporani, ceea ce a făcut imensul succes al piesei a fost semnificația ei satirică. Micile comedii anterioare anului 1659 nu obișnuiau să aducă pe scenă vreun subiect din actualitate. Ele n-aveau altă ambiție decât a face să râdă. Moliere este primul care a consacrat o piesă de teatru satirizării unei mode...”

Ovidiu Drâmba

SARCINI

1. Citiți integral comedia lui Moliere și faceți o discuție colectivă în clasă, analizând opera din prisma curentului literar căruia îi aparține.
2. Pregătiți o comunicare despre Moliere și locul lui în dezvoltarea literaturii și culturii universale.
3. Vizionați o piesă din creația lui Moliere.
4. Realizați o compunere în care să arătați ce este comun și prin ce diferă comediiile lui Moliere și Vasile Alecsandri.
5. Efectuați o comunicare despre apariția și dezvoltarea clasicismului în literatura română.

WILLIAM SHAKESPEARE (1564 – 1616)

William Shakespeare s-a născut și a crescut în Stratford-upon-Avon. La vârsta de 18 ani, el s-a căsătorit cu Anne Hathaway, cu care acesta a avut trei copii: Susanna și gemenii Hamnet și Judith. Între anii 1585 și 1592, el a început o carieră de succes în Londra ca actor, scriitor și proprietarul unei părți a unei companii de jocuri numită „Oamenii Lordului Chamberlain” (*The Lord Chamberlain's Men*), mai târziu știută ca „Oamenii Regelui” (*King's Men*). Se pare că el s-a retras la Stratford în jurul anului 1613, unde a murit 3 ani mai târziu. Câteva recorduri ale vieții private ale lui Shakespeare au supraviețuit, și au existat speculații referitoare la paternitatea operei sale

dramatice și nu numai. Shakespeare a scris majoritatea lucrărilor sale cunoscute între 1589 și 1613.

Piesele lui de început au fost în special comedii și drame istorice, genuri pe care el le-a ridicat la punctul de maxim rafinament și artă până la sfârșitul secolului al XVI-lea. După aceea, înainte de aproximativ 1608, el a scris în special tragedii, incluzând aici *Hamlet*, *Regele Lear* și *Macbeth*, considerate unele dintre cele mai strălucite lucrări în limba engleză. În ultima parte a vieții, el a scris comedii tragice, de asemenea știute ca aventuri romantice și a colaborat cu alți dramaturgi.

Multe dintre piesele sale de teatru au fost publicate chiar în timpul vieții sale, însă în ediții de diverse calități și precizii. În 1623, doi dintre colegii săi de teatru au publicat *The First Folio*, o ediție adunată din lucrările sale dramatice care le include pe toate, în afară de două din piesele de teatru care doar acum sunt recunoscute ca fiind ale lui Shakespeare.

Shakespeare a fost un poet și dramaturg respectat la vremea lui, dar reputația lui nu a crescut la înălțimile sale actuale înainte de secolul al XIX-lea. Ideile romantice, în particular, întâmpină genialitatea lui Shakespeare, iar victorienii s-au închinat lui Shakespeare cu o stimă pe care George Bernard Shaw a numit-o „idolatrizarea lui Shakespeare”. În secolul XX, munca lui a fost în repetate rânduri recunoscută și

Casa lui John Shakespeare, se crede a fi locul nașterii lui Shakespeare, în Stratford-upon-Avon

redescoperită de noile abordări ale artei spectacolului de teatru. Piesele lui de teatru rămân cât se poate de populare astăzi și sunt permanent studiate, jucate și reinterpretate în diverse contexte culturale și politice în întreaga lume.

Nicholas Rowe, primul biograf al lui Shakespeare, a povestit o legendă a Stratford-ului în care Shakespeare dispăre din oraș ca să scape de acuzarea braconajului de cerb. O altă poveste din secolul al 18-lea îl are tot pe Shakespeare, care a început cariera teatrală având grijă de caii patronilor de

Mormântul lui Shakespeare

teatru din Londra. John Aubrey ne informează că Shakespeare a fost un învățător provincial. Mulți oameni de știință ai secolului al 20-lea au sugerat că dramaturgul poate a fost angajat ca învățător de Alexander Hoghton din Lancashire, un proprietar de pământuri catolic care a numit un oarecare „William Shakeshafte” în testamentul său.

După anii 1606-1607, Shakespeare a scris puține piese de teatru și nici una nu îi mai

este atribuită după 1613. Ultimele trei piese ale sale au fost colaborări, probabil cu John Fletcher, care i-a succedat ca dramaturg pentru „Oamenii regelui”.

Shakespeare a murit la 23 aprilie 1616.

Romeo și Julieta

Traducere de Ștefan Octavian Iosif

Piesa începe într-o piață publică din Verona unde Samson și Gregorio poartă discuții despre ura lor pentru familia Montague. Apoi își face apariția și Benvolio care încearcă să-i despartă, dar lupta continuă o dată ce vine și Tybalt. Toți aceștia au fost convinși să renunțe la conflict de către copiii celor două familii. Apoi Lady Montague întrebă de Romeo, iar Benvolio și Montague își fac planuri pentru a-l face să renunțe la iubirea care-l mistuie.

ACTUL I

PROLOGUL

(Intră corul)

CORUL

Aicea, în Verona-ncântătoare,
A două neamuri mândre veche ură
A izbucnit din nou, prin certuri care
Să curgă sânge mult de frați făcură.
Din cele două case-ndușmănite
Ies doi îndrăgostiți loviți de soarte,
Și vrajba cu nenorociri cumplite
Sfârșește prin a tinerilor moarte.
Iubirea lor cu soartă-ngrozitoare
Și ura ce nu poate fi-mpăcată
Decât cu moartea scumpelor odoare,
Pe scenă-n două ceasuri vi se-arată.
De-aveți răbdare s-ascultați acestea,
Ne-om strădui să-nfățișăm povestea.

CONTESA MONTAGUE

Dar unde-i Romeo?... L-ai văzut?
Ce bine-mi pare
Că el n-a fost..

BENVOLIO

Contesă, azi la ceasul
Când nu mijise încă sfântul soare
La geamul aurit al aurorii,
Spre câmp mă duse în neștire pasul...
Acolo, pe alei, sub sicomorii

Ce se întind spre-apus de-oraș, văzui
Pe fiul vostru rătăcind, dar care
Văzându-mă se adânci-n umbrare.
Înțelesei atunci dorința lui
De-a fi lăsat să meargă-ntr-ale sale
Chiar eu fiindu-mi mie de prisos -
Așa că fiecare bucuros
Fuși de cel care-i fugea din cale.

MONTAGUE

Știm că sporește-n dimineți senine
Cu lacrimi roua, și cu-adânci suspine
Cu nor din suflet înmulțește norii;
Când însă de la patul aurorii
Voiosul soare trage la o parte
Perdelele de umbră trist de moarte
Și palid mi se-ntoarce acas' feciorul
Și, ocolind lumina, trage storul,

Gonește afară ziua cea frumoasă
Și-o noapte nouă-și face-ascuns în casă,
Cu-aceste gânduri soarta rea-l așteaptă,
De nu cumva un sfat bun îl îndreaptă.

BENVOLIO

Dar pricina, o, nobil unchi, n-o știi?.

MONTAGUE

N-o știu și vai, nici nu o pot ghici...

BENVOLIO

Nu l-ai luat din scurt?

MONTAGUE

Orice mijloace
S-au dovedit zadarnice. El tace
Ne-având alt confident decât pe sine,
Și cât de sincer și discret, vezi bine.
E-așa de nepătruns, de-nchis în haina
Tăcerii-n care-și ține-ascunsă taina,
Și temător ca un boboc de floare,
Ce-i rost de-un vierme negru, main-nainte
De-a-și fi deschis petalele de soare...
L-am lecui cu-același dor fierbinte
Ce-l punem să putem afla ce-l doare,
Dar...
(Se vede Romeo venind)

BENVOLIO

Uite-l pe Romeo, vine-ncoace.
Lăsați-mă cu el. Și nu-i dau pace
Când' ce nu vi-l descos de-a fir a părul!

MONTAGUE

O, drept răsplată pentru-ntârziere,
Dac-ai putea să aflii adevărul!
Contesă, vino.
(Montague și contesa Montague se duc)

BENVOLIO

Bună ziua, vere!

ROMEO

E-așa târziu?

BENVOLIO

Doar nouă a bătut.

ROMEO

Ce lungă-i ziua când ești abătut!
Cel ce-a plecat așa zorit de-aici
Nu era tata?

BENVOLIO

El era. Ei, și?
De ce e ziua lui Romeo lungă?
Dacă-i lipsește tocmai ce-o alungă!

ROMEO

Iubești?

BENVOLIO

Iubești?

ROMEO

S-a dus.

BENVOLIO

Iubirea?

ROMEO

Fericirea
De-a fi iubit...

BENVOLIO

O, pentru ce amorul
E-așa tiran cât de blajin se pare?

ROMEO

O, pentru ce legat de ochi amorul,
Își află ținta unde-l duce dorul,
Deși nu vede... Unde stăm la masă?
Dar stai! Ce luptă fu aci! – Nu, lasă!
Am și aflat. Aci e multă ură,
Dar și amorul a-ntrecut măsura.
Ei bine, ură plină de amor!

Scenă din filmul „Romeo și Julieta”, regizat de Carlo Carlei, 2013

Amor setos de ură! Tot născut
Dintr-o nimica toată la-nceput!
Deșertăciune grea voioasă jale!
Haos diform de forme ideale!
Avânt de plumb! Lumină fum! Foc gheață!
Bolnav, dar teafăr! Somn de-a pururi treaz!
Ești ce nu ești: acesta e amorul
Nu-ți vine-a râde?

BENVOLIO

Mai curând aș plânge...

ROMEO

De ce, o, suflet bun?

BENVOLIO

De tot ce-ndură
Romeo.

ROMEO

Vezi, iubirea-i o tortură.
Căci suferința mea ce se răsfrânge
În dragostea ce mi-o arăți, sporită
Mi-o faci prin ea și mai nesuferită...
Iubirea-i fum ce din suspine crește,
Aprinsă foc ce-n ochii dragi zbucesște,
Gustată e izvor de armonie
Ce-ngână-auzul; dar înăbușită
E val clocotitor de mare-adâncă
De lacrimi... Ah, și ce mai este încă?
Sminteală înțeleaptă! Dulce fiere!
Mă duc, iubitul meu, la revedere!

BENVOLIO

Mă părăsești așa, în drum? Așteaptă
Că viu și eu... Îmi faci o nedreptate!

ROMEO

Ah, m-am pierdut pe mine însumi! Nu-s
Aci! Eu nu-s Romeo. El e dus Aiurea...

BENVOLIO

Spune serios pe cine
Iubești?

ROMEO

S-o pun prin lacrimi și suspine?

BENVOLIO

Nu; spune-o liniștit.

ROMEO

Faci tocmai cum
Ai spune unui biet bolnav: Acum
Fă-ți testamentul liniștit. Ce greu

Îi cade vorba asta! Dragul meu,
Ascultă, serios: iubesc – o fată.

BENVOLIO

Acestea-am și ochit-o eu îndată.

ROMEO

Ochești fără de greș în adevăr;
Și fata e frumoasă!

BENVOLIO

Scumpe văr,
Un țel frumos s-atinge lesne-mi pare...

ROMEO

Aici n-ai nimerit-o. Ca Diana,
Ferită-n zaua fecioriei sale,
Ea e invulnerabilă, vicleana.
Cu arcu-i de copil îi dă ocoale
Zadarnic Eros: nu se lasă prinsă
De-o șaptă dulce, de-o privire-aprinsă;
Cu marmura de rece, n-o încântă
Nici aurul ce-ar ispiti și-o sfântă.
O, și-i bogată-n frumusețe, însă
E tot pe-atât sărmană: dacă moare
Cu ea și frumusețea ei e stinsă.
Vrea poate să rămână-n veci fecioară?

ROMEO

O, da, și prin această cumpătare
Se spulberă-n risipă o comoară:
Căci frumusețea, când o cruți, rămâne
Sterilă și, murind, cu ea omoară
Și frumusețea zilelor de mâine;
E prea frumoasă, prea cuminte, prea
Cuminte-n frumusețea ei, căci vrea
Prin chinul meu mărirea să și-o crească;
Ea s-a jurat în veci să nu iubească,
Făcând prin jurământul ei barbar
Din minte-un mort, ce mai trăiește doar
Nenorocirea lui azi să ți-o spuie.

BENVOLIO

Ascultă-mi povăța: alt leac nu e
Decât să-ncerci s-o uiți dacă se poate...

ROMEO

Învață-mă să uit întâi de toate!

BENVOLIO

Îndreată-ți ochii spre-alte frumuseți.

ROMEO

Dar s-o ador mai mult atunci mă-nveți.

Căci masca ce sărută fruntea unei
Femei frumoase, nu ne face oare
Să bănuim tot farmecul ce-ascunde
Sub negrul ei? Și poți avea puterea
Când ai orbit să uiți ce-a fost vederea,
Comoara scumpă ce-i acum pierdută?
Arată-mi o femeie ne-ntrecută
În farmece, – și-o să mă lase rece.
Cu farmecu-i divin fermecătoarea!
Adio dar! Nu poți să-mi dai uitarea...

BENVOLIO

Am să ți-o dau, sau mor îndatorat.
(Pleacă amândoi)

În scena a doua a actului I, Paris îi spune lui Capulet că vrea să se însoare cu Julieta, dar acesta nu renunță ușor. Romeo află de la servitorul lui Capulet că va avea loc o petrecere la palat și se hotărăște să participe la aceasta. Julieta este anunțată de mama sa că Paris dorește să o ia în căsătorie, dar ea refuză.

CONTESA CAPULET

Destul acuma,
Te rog să taci puțin.

DOICA

Tac, doamnă dragă,
Dar nu mă pot opri să nu fac haz
Cum ea tăcu din plâns și zise: „Da!”
Și-avea cucui-n frunte cât o prună!
Și cum țipa! „Hai” – zicea omul meu, –
„Căzuși pe față? Ai să cazi pe spate
Când te vei face mare, nu-i așa?”
Ea tace atunci din plâns și zice: „Da!”

JULIETA

Ci taci acum și tu odată, doică!

DOICA

Tac, uite tac! Te aibă Domnu-n pază-i!
Că doară tu ai fost cea mai frumoasă
Păpușă care-am alăptat-o eu!
S-ajung să te mai văd de-acum mireasă
Și nu mai vreau nimica.

CONTESA

Da, mireasă!

Da, asta e chiar ce vroiam să spun.
Ce zici, copilă, vrei să te măriți?

JULIETA

Să mă mărit? Nici nu visez măcar
Înalta cinste...

DOICA

Cinste! Auziți!
Aș spune zău c-a supt înțelepciunea
Cu laptele, de n-aș fi doica ei!

CONTESA

Aci-n Verona-s mame azi, femei
Cinstite și mai tinere ca tine.
De nu mă-nșel eram și eu ca ele
La vârsta-n care tu ești fată încă.
Într-un cuvânt: Paris îți cere mâna...

DOICA

Și-i un fecior, fetico! O comoară
Nu alta!

CONTESA

A Veronei primăvară
Nu numără o mai aleasă floare.

DOICA

Curat, o floare! Floare! Ce spuneam?!

CONTESA

Ce zici de-acest fecior de mare neam?
Deseară vine la serbarea noastră.
Citește-i dar în mândra carte-a feții
Ce-a scris într-însa mâna cea măiastră
Neîntrecută-n nuri a frumuseții;
Scrotează-i trăsăturile-i alese
Și, dacă dai de lucruri ne-nțelese,
În scrisul umed al privirii sale
Găsești, la colțuri, note marginale.
Acest volum de-amor, amant răzleț,
De s-ar lega, ar fi fără de preț,
Și strălucirea scumpului tezaur
S-ar revărsa și-asupra îmbrăcăminții
Se-nchide-n copcii de-aur basmul de-aur...
Astfel și tu, dacă-ți ascuți părinții
Și-ți faci din Paris ținta fericirii,
Vei fi, fără a scădea deloc, părtașă
Și-a bogăției lui și-a strălucirii...

DOICA

Să cadă? Nicidecum! Ferit-a sfântul!
Că doar femeia prin bărbat se-ngrașă...

CONTESA

Acum doresc să-ți spui și tu cuvântul

*Scenă din filmul „Romeo și
Julieta”, regizat de Carlo Carlei,
2013*

JULIETA

Doresc să văd și eu de-i cu puțință
Să-mi placă, dacă-l văd, precum ai spus.
Dar nu voi trece de hotarul pus,
Iubită mamă, chiar de-a ta voință.

(Intră un servitor)

SERVITORUL

Doamnă, oaspeții au sosit, masa e servită, D-voastră sunteți chemată, domnișoara dorită și doica la bufet blestemată și toate sunt în toi. Trebuie să dau fuga să servesc.

Vă rog poftiți numaidecât.

(Pleacă)

CONTESA

Venim acum. Te-așteaptă Paris, dragă.

Să mergem.

DOICA

Mergi, și adaugă, copile,
Nopti vesele la veselele zile!

La petrecerea organizată de Capulet, Romeo alături de Mercutio și Benvolio își fac apariția.

(Pleacă)

SCENA A V-A

O SALĂ ÎN CASA LUI CAPULET MUZICANȚI ȘI SERVITORI

Purtând însă măști, Romeo reușește să vorbească cu aleasa inimii sale și chiar să o sărute.

CAPULET

Bine-ați venit, o scumpi signori.
Pe-acele Cucoane care nu au bătături
Puteți să le-nvârțiți oricât vă place!
Ia să vedem... mai e vr-una din ele
Să facă nazuri... să nu vrea să joace?
De bună seamă are bătături!
Am nimerit-o?... Scumpi signori, salut!
Hei, dragii mei, și eu doar am avut
O zi ca asta, când purtam o mască,
Iar gura mea știa să povestească
Frumoaselor dulci șoapte la ureche...
Și le plăcea... S-a dus! S-a dus! S-a dus...
Salut, o, scumpi signori! Poftim la joc!

Începeți, muzicanți! Loc! Faceți loc! Porniți, draguțe domnișoare, jocul!

(Muzică și dans)

Scenă din filmul „Romeo și Julieta”, regizat de Carlo Carlei, 2013

Scenă din filmul „Romeo și Julieta”, regizat de Carlo Carlei, 2013

După acest moment, cei doi prieteni de care era însoțit Romeo, află ca acesta s-a strecurat în grădina Capuletilor pentru a vorbi cu Julieta. În urma acesteia, Romeo pleacă la părintele Lorenzo pentru a-l ruga să-i cunune pe cei doi îndrăgostiți.

ROMEO (*Către un servitor*)

Știi cine-i domnișoara ce-onorează
Cu mâna ei pe cavaleru-acela?

SERVITORUL

Nu, domnule.

ROMEO

Ah, ochii ei! Cum cresc
Cu scăpărarea lor văpaia torții!
Și frumusețea ei fără pereche
Atârnă strălucind pe fața nopții
Ca și cercelul scump la o ureche
A unui negru; ea e prea bogată
Spre a putea fi cu folos purtată,
Și e prea scumpă pentru tot pământul!
Ai pune-o porumbiță de zăpadă
Într-un convoi întunecat de ciori –
Așa strălucea ea printre surori!
Cum se sfârșește dansul, merg s-o caut
Unde s-așează, ca să fericesc
În mâna-i dulce mâna mea ce aspră.
O, inimă, iuit-ai tu vreodată?
Știurăți, ochii, voi, că-n noaptea-aceasta
Ce este frumusețea-adevărată?

TYBALT

E, după glas, un Montague. Băiete,
Mergi ș-adă-mi spada! Ce? Auzi, mișelul,
Să vină-aici mascat ca pocitură,
Să-și bată joc de sărbătoarea noastră!
Pe cinstea și mărirea rasei mele,
Nu fac nici un păcat dacă-lucid!

CAPULET

Ce e, nepoate? Ce te-a tulburat?

TYBALT

Un dușman, unchiule! Un Montague!
Un ticălos ce-a cutezat să vină
Să îndgărească sărbătoarea noastră.

CAPULET

Ce? Tânărul Romeo?

TYBALT

Da! Romeo,
Mișelul!

CAPULET

Fii pe pace, nepoțele!
Nu te lega de el. Tânărul om
Se poartă ca un vrednic gentilom.
Verona se fălește, și pe drept,
Cu el, că-i bun, bine crescut, deștept,
Și n-aș dori cu nici un preț, nepoate,
Să-ndure în casa mea vreo strâmbătate.
Deci fă-te că nu-l vezi, nu fă scandal.
Aceasta-i voia mea, și de-o cinstești,
Fii mai voios și nu-ncrunta sprânceana,
Că nu-i frumos să stai ursuz la bal.

TYBALT

N-o fi frumos când vine un mișel
Ca oaspe! Nu-i permit.

CAPULET

Ba vei permite!
Vreau eu ca să-i permiți. Auzi, iubite?
Cine-i stă aicea? Eu sau tu?
Așa?... Nu vrei să-l lași în pace? Nu?
Vrei să stârnești dihoniantre oaspeți?
Să faci pe voinicosul? Îți convine!

TYBALT

Da nu-i ocară, unchiule?...

CAPULET

Păi da!

Ești un obraznic! Zău, rău o să-ți pară!
Poftim! Dar, lasă... știu eu doar ce zic...
Mai supără-mă încă! Nu-i nimic...
Bravo, copii!... Mucosule, te cară!
Să taci, ori te... Lumină! Dați lumină
Mai multă!... Hm... Auzi... auzi... ocară!

TYBALT

Răbdare care brațul mi-l reține
Și furia ce-mi clocotește-n vine
M-alungă, și, plecând, îi fac plăcere,
Dar în curând i-o voi preface-o-n fiere! (*Pleacă*)
(*Către Julieta, luându-i mâna*)

ROMEO

De cândgărește mâna-mi sfânta-ți mână,
Să ierți acestor buze ale mele –
Doi pelerini ce-s rușinați – stând,
Cari c-un sărut păcatul vor să-l spele.

JULIETA

Nu, pelerine, mâna-ți vină n-are,
Căci pelerinii mâinile de sfinți
Le-ating, și ei, în loc de sărutare,
Se-nchină și-și strâng mâinile fierbinți.

ROMEO

Dar sfinți și pelerini n-au gură oare?

JULIETA

Da, pentru rugăciune, pelerine!

ROMEO

Ca să nu-mi schimbi credința-n disperare,
Dă voie gurii focul să-și aline.

JULIETA

Stau liniștiți de-a pururi sfinții, chiar
Atunci când rugăciunea o-mplinesc.

ROMEO

O, sfânta mea, stai liniștită dar,
Să-mi curăț vina, să mă-mpărtășesc,
Și-al gurii tale har la gura-mi vină!
(*O sărută*)

JULIETA

Atunci de vină gura-mi are parte.

ROMEO

De vina gurii mele! Dulce vină!
Dă-mi-o-napoi!
(*O sărută a doua oară*)

JULIETA
DOICA
ROMEO
DOICA
ROMEO
ROMEO
BENVOLIO
ROMEO
CAPULET
JULIETA
DOICA
JULIETA

Săruți chiar după carte!

Vrea să vă spui-o vorbă mama.
(Julieta pleacă)

Mama
Domniței? Cine e?

Cum bag eu sama
N-o știi pe doamna casei, tinere?
O, e-o cucoană prea cinstită mama!
Pe fiică-sa, cu care-ai stat de vorbă
Eu o-alăptăi. Halal de cine-o fi
Odată și odată ginere!
Știu c-o să-noate-acela în bănet!

Ea este dar din neamul Capulet?
Ah, viața mea zălog în mâini dușmane!
Cum voi putea s-o mântui de blestem?

Hai să ne ducem. Balu-i pe sfârșite.

Da, de această clipă eu mă tem,
Neliniștea mea este tot mai mare.

Nu, scumpi signori, nu-i vremea de plecare...
O masă mică, simplă, de-o gustare?...
Nu-i chip să mai rămâneți? Nu?... Prea bine!
Vă mulțumesc la toți! Vă mulțumesc
La toți, scumpi domni și doamne! Noapte bună!
Mai multe torțe-aici, faceți lumină.
Veniți acum. Să merge la culcare.
Pe legea mea, s-a cam făcut târziu
Mă duc să m-odihnesc.
(Pleacă toți afară de Julieta și doica)

Cine e signorul
Ce trece-acum, doică, poți să-mi spui?

Acela? Cred că e moștenitorul
Și fiul lui Tiberio moșneagul...

Dar cel ce trece chiar acuma pragul?

DOICA

E fiul lui Petrucchio, mi se pare.

JULIETA

Dar tânărul care-i urmează, care
N-a vrut deloc să joace?

DOICA

Nu-l cunosc.

JULIETA

Mergi repede și află cum îl cheamă
Și vin de-mi spune.
(Doica pleacă)
Dacă-i însurat,
Mormântul mi-e și patul de mireasă
(Se întoarce)

DOICA

Romeo-l cheamă și-i un Montague,
Dușman de moarte e cu neamul vostru,
Și e unicul fiu...

JULIETA

O, vai, unică
Iubire aprinsă de unică ură!
Făr' să-l cunosc văzut prea timpuriu,
Și cunoscut acuma prea târziu.
Trist zorile iubirii-mi începură.
Căci vai! Sunt osândită să iubesc
Pe omul ce-s dator să-l urăsc.

DOICA

Ce-ai zis? Ce-ai zis?

JULIETA

Un vers ce mi l-a spus
Un dansator.

DOICA

Așa! Așa! Să mergem
Și noi, de-acum; toți oaspeții s-au dus.
(Ele ies)

ACTUL II

PROLOGUL

(Intră corul)

CORUL

Dorința veche-acum pe moarte zace,
Iubire nouă să-i ia locul vine,
Frumoasa ce-l făcuse să suspine
Cu Julieta-alături nu-i mai place.
Romeo-acum iubește și-i iubit,

Sunt amândoi vrăjiți dintr-o privire,
Dar cu primejdii aste-a lor iubire,
El crede că-i urât și dușmănit.
Nu poate face sfinte jurăminte
Fiind privit cu ochi dușmani de-ai ei,
Ea, deși prinsă-n vraja dragostei,
Nu știe cum să-i iasă înainte.
Dar patima când e prilejul vine
Să guste clipe dulci de farmec pline.

SCENA I

O PIAȚĂ PUBLICĂ MĂRGINITĂ DE GRĂDINA CAPULEȚILOR

Mai târziu, cei trei prieteni discută între ei, dar sunt întreruși de doica Julietei care vrea să se asigure că planurile lui Romeo sunt cât se poate de sincere.

După ce află acest lucru, ea îi spune Julietei, care se duce la părintele Lorenzo pentru a se spovedi. Aici, ea se întâlnește cu alesul inimii sale cu care se și cunună.

SCENA A II-A

GRĂDINA CAPULEȚILOR – ROMEO

ROMEO

(Julietta s-arată sus)

De răni nu-i pasă celui care-i teafăr?
Dar taci! Ce strălucește-acolo oare?
Sunt zorile, și Julieta-i soare.

Scenă din filmul „Romeo și Julieta”, regizat de Carlo Carlei, 2013

N-o vezi ce palidă-i acum, nebuna?
E galbenă de ciudă și-i geloasă
Că tu, care-i slujești de preoteasă,

O-ntreci în farmec! O, de n-ai sluji-o!
E trist doar giulgiu-i de vestală moartă.
Tu leapădă-l: nebună-i cine-l poartă.
Stănâna mea e... O, ar fi de-ar ști-o!...
Vorbește, nu, n-a spus nimica... Fie!
Vorbește ochiul ei, – îi voi răspunde.
Sunt prea-ndrăzneț, ea nu-mi vorbește mie.
Doi aștri, cei mai mândri de pe cer,
Vin ca să roage ochii Julietei
Să strălucească-n lipsa lor în sfere:
Ci dac-ar fi acolo, ochii ei, –
Acei doi aștri-n capul Julietei,
S-ar rușina de strălucirea fetei
Ca zarea lămpii de lumina zilei,
Și ochii duși în ceruri ai copilei
În sfere-aeriene s-ar aprinde
Așa de viu, că păsările-ar prinde
Să cânte parcă n-ar fi noapte. – Iată!
Își las-acum obrazu-ncet pe mână...
O, ce n-aș da să fiu mânușa ei
Și să-i ating obrazul!...

JULIETA

Vai...

ROMEO

Vorbește...
Vorbește încă înger de lumină,
Că-n noapte tu-mi străluci de glorie plină
Deasupra mea, ca-naripatul sol
Al cerului, pe care muritorii
Îl urmăresc năuci, cu ochii-n gol,
Cum suie galopând viteaz pe nori
Alene-umflați de vânt, vâslind departe
În poalele văzduhului...

JULIETA

Romeo!...
De ce ești tu Romeo?... Uită-ți tatăl!
Tăgăduiește-ți numele, ori dacă
Nu vrei - O, jură-mi că vei fi al meu
Și-atunci de tot ce sunt mă lepăd eu!

ROMEO

Să mai ascult, ori să vorbesc?

JULIETA

Vrășmaș
Mi-e numele tău numai! Tu rămâi
Același, chiar de n-ai fi Montague!

Ce-i Montague? – Nu-i mână, nu-i picior,
Nu-i braț, nu-i față, nici o altă parte.
Un nume ce-i? – Un trandafir, oricum
Îi spui, exală-același scump parfum!
Așa, Romeo, de nu-i spun Romeo
Nu pierde din desăvârșirea lui
Nimic... O, neagă-ți numele, Romeo!
Și-n schimbul unui nume care n-are
Nimic cu tine-a face, – ia-mă toată!

ROMEO

Fac tot ce-mi spui: zi-mi doar „iubite” deci!
Primind așa botezul nou, ți-o jur
Că nu mai vreau să fiu Romeo-n veci!

JULIETA

O, cine ești, tu, ce-adumbrit de noapte,
Pătrunzi în taina mea?

ROMEO

Eu, după nume,
Nu știu și nu-ți pot spune cine sunt.
Și numele, fiindcă ți-e vrăjmaș,
O, scumpă sfântă, mi-e urât și mie.
Să-l am în scris l-aș rupe!...

JULIETA

Nici o sută
De vorbe n-a sorbit urechea mea
Din gura ta, dar vocea-i mi-i știută
Nu ești Romeo, tu, un Montague?

ROMEO

Nici unul, nici cel'lalt nu-s, de nu-ți place.

JULIETA

Dar pentru ce și cum veniși încoace?
E zidu-nalt, greu de sărit, și locul
E moarte – o, gândește cine ești –
De te-ar zări vreunul dintre-ai mei!

ROMEO

Aripile iubirii mă-nălțară.
Nu-i zid să poată stânjeni iubirea.
Iubirea-ncearcă tot ce iartă firea
Iubirii... și de-aceea nu mă tem
De toți ai tăi!

JULIETA

Dar dacă te-or zări,
Vai, te-or ucide!

ROMEO

Ochii tăi frumoși
Sunt pentru mine mai primejdioși
Ca douăzeci de spade de-ale lor.
Privește blând: privirea ta blajină
Mă apără de ura lor haină!

JULIETA

N-aș vrea cu nici un preț să fii văzut.

ROMEO

De ei m-ascunde noaptea-n negru-i scut.
De nu ți-s drag, mai bine să mă vadă:
Sunt mai voios să mor străpuns de spadă
Decât să mai trăiesc urât de tine!

JULIETA

Dar drumul către locu-acesta cine
Ți-l arată?

ROMEO

Iubirea care-ntâi
M-a pus să cercetez. Ea-mi dete sfaturi,
Eu ochii mei i-am dat... Nu sunt pilot,
Dar dac-ai fi liman departe-n zare,
Scăldat de cea mai depărtată mare,
Tot aș porni spre tine-n pribegie...

JULIETA

Tu știi că noaptea-mi adumbrește fața,
Altcum mi s-ar zări-n obraji roșeața
De tot ce m-auziși spunând-nainte.
O, ce n-aș da să pot să fiu cuminte,
Să neg ce-am spus. Dar n-am ce face! Spune,
Tu mă iubești? Știu că vei zice: da!
Și eu te cred. Dar dacă-mi juri, tu poate
Îți calci cuvântul și așa se zice
Că Joe râde de amanți sperjuri.
Frumosul meu Romeo, de ți-s dragă,
O, spune-mi-o cu inima întreagă,
Și de socioți c-am fost prea lesne-nvinsă,
M-oi arăta ursuză, neîndurată,
Voi zice nu, ca tu să-ți dai silința
Să mă câștigi. Altmiteri niciodată!
Frumosul meu Romeo-s prea duioasă
Și poți să crezi de-aceea că-s ușoară,
Dar crede-mă că sunt mai credincioasă
Decât acelea care știu să pară
Mironosițe. Poate că și eu,
O recunosc, mă prefăceam străină,

Dar, tu ai fost jos, în grădină,
Și când' să prind de veste, m-ai surprins
Când izbucnea iubirea-mi mai aprins.
Deci iartă. Nu-mi lua acea pornire
Drept un ușor capriciu de iubire,
Trădat astfel de noaptea-ntunecată...

ROMEO

Copilă, jur pe sfânta lună care
Chenar de-argint pe vârful de pomi brodează...

JULIETA

O, nu-mi jura pe luna-nșelătoare,
Ce-și schimbă discu-n fiecare lună,
Nu vreau să fii și tu din cei ce mint...

ROMEO

Pe ce să jur?

JULIETA

Nu jura deloc!
Sau fură-mi doar pe nobilul tău suflet
Pe sfântul idol din altarul meu,
Și te voi crede...

ROMEO

O, dacă iubirea...

JULIETA

Las', nu jura! Oricâtă-i fericirea
Pe care-o simt acuma lângă tine,
Dar legământul astei nopți îmi vine
Prea iute, nu știu cum, prea fără veste,
Prea ca un fulger care nu mai este
Când' ce zice: fulgeră! – O, du-te dar,
Dulcele meu! Și-a verii adiere
În altă floare tacă din bobocul
Iubirii noastre când' la revedere!
Somn dulce! Noapte bună! Și coboare
În sânul tău o pace-așa de dulce
Ca și sânul Julietei care
Se duce, obosită, să se culce...

ROMEO

Ah, tu mă lași așa nemângâiat?

JULIETA

Ce mângâiere-mi ceri tu-n astă noapte?

ROMEO

Dă-mi jurământul tău în schimb pe-al meu.

JULIETA

Eu ți l-am dat, -nainte de-a mi-l cere...
Și tot așa vrea să am și ți-l dau încă!

ROMEO

Vrei să-l oprești? De ce, odorul meu?

JULIETA

Ca să ți-l dau într-una înapoi!
Și totuși nu doresc decât ce am.
Ca marea nesfârșită-i bunătatea-mi
Și dragostea-mi ca marea-i de adâncă.
Din ce tot dărui, tot mai mult am încă,
Și-amândouă-s fără de hotare...
Aud un zgomot... Plec, rămâi cu bine,
Iubitul meu...
(Se aude vocea doiciei: „Domnișoară!”)
Îndată, doică... Viu...
O, mândre Montague, fii credincios!
Așteaptă-mă... Viu într-o clipă iarăși... *(Iese)*

ROMEO

O, sfântă noapte! Mult mi-e teamă
Că tot e doar un vis, fiindcă-i noapte...
Prea dulce e să poată fi aieveja!
(Apare din nou)
Romeo, un cuvânt și noapte bună!
De ți-e cinstit amorul tău și vrea
Căsătorie, dă-mi atunci de știre
Prin cineva pe care-l voi trimite
La tine mâine, ca să afle: Unde
Și când vrei tu să ne serbăm logodna?
Stăpân mi-ești, te urmez în lumea-ntreagă...
(Același glas: „Domnișoară!”)
Viu, viu acum... Dar dacă n-ai gând bun
Te rog...

JULIETA

(Același glas înăuntru)
O clipă... viu... Să nu mai stărui
Și lasă-mă durerii să mă dărui
Când' ce-oi muri... Trimit la tine-n zori...

ROMEO

Pe partea mea din ceruri...

JULIETA

(Apare iar la fereastră)

Noapte bună
De mii de ori! *(Iese)*

ROMEO

De mii de ori mai rea,
De nu mă luminează raza ta!
Iubitul spre iubita lui aleargă
Cum fuge leneșul școlar de carte,

JULIETA Cum el spre școală nu dă zor să meargă,
Tot astfel greu iubitul se desparte.

JULIETA Romeo! Sss... Glas de șoimar să am,
Să pot momi un șoim așa de mândru!
Robia-i răgușită, nu cutează
Să strige tare, căci ar sparge bolta
Ecoului, și poate că i-ar face
Mai răgușit sonoru-i glas de aer,
Decât al meu de când tot spun: Romeo!

ROMEO E viața mea ce m-ar striga pe nume!
Ce argintiu de dulce sună glasul
Iubirii, noaptea, în auzul celui
Ce-ascultă dulcea-i muzică...

JULIETA

ROMEO Romeo!

JULIETA Iubito!

ROMEO Măine dimineată, spune,
La cât trimit?

JULIETA La nouă.

ROMEO Când-atunci
Sunt douăzeci de ani! Dar nu mai știu
De ce te rechemai...

JULIETA Mă las dar
Să stau aici când-ți aduci aminte...

ROMEO Spre-a te vedea, aș vrea să uit într-una
Gândind ce dulce e să-mi fii aproape...

JULIETA Ca tu să uiți mereu, aș tot rămâne,
Uitând de am alt adăpost pe lume...

JULIETA E-aproape zi; să pleci acum aș vrea,
Dar nu mai mult ca fata ce se joacă
Lăsând din mâini să-i zboare cânărașul -
Sărmanul rob în laț - și-apoi l-atrage
Di nou spre ea, cu firul de mătăasă,
Fiindu-i drag, dar și fiind geloasă
De libertatea lui...

ROMEO

De-aș fi canarul!

JULIETA

Ah, dac-ai fi iubite! Dar atunci
Iubirea mea ar fi așa nebună,
Că poate te-aș ucide. Noapte bună!
O, despărțire! O, griji dulci și-amare!
Dar fug de-acuma, că aș fi în stare
Să-ți strig mereu, mereu, de mii de ori,
Tot „noapte bună” într-una cântă-n zori. *(Iese)*

ROMEO

Coboare-se pe ochii-ți somnul blând
Și dulcea pace-n inimă și-n gând.
De ce nu sunt eu somnul s-odihnesc
Alătura de chipu-ți îngeresc!
Merg să-mi spun fericirea, să-l implor
Pe bunul pustnic să-mi dea ajutor. *(Iese)*

Dupa aceasta, într-o piață publică are loc o confruntare cu spada între Romeo și Tybalt, iar Mercutio, încercând să-i despartă, este omorât de rivalul lui Romeo. În final, ucigașul îl provoacă din nou la duel pe Romeo, dar este omorât de acesta. Despre această întâmplare află prințul și Lady Capulet, care hotărăsc ca Romeo să plătească cu propria-i viață pentru faptele sale. Apoi are loc o discuție între doică și Julieta în care doica dezaprobă atitudinea pozitivă a fetei în privința „ucigașului” vărului ei Tybalt.

Între timp, Romeo se ascunde în chilia părintelui Lorenzo, dar este urmărit de doică până acolo. Aceasta îi dă un inel din partea Julietei și-i spune care îi este starea.

Scenă din filmul „Romeo și Julieta”, regizat de Carlo Carlei, 2013

DOICA

Uf, Dumnezeu să mă ierte, dar tremură carnea pe mine de supărată ce sunt! Auzi, nemernicul! Fii așa de bun, signore, și ia aminte la ce vreau să spun. Și cum îți spuneam: tânăra mea stăpână mi-a poruncit să te caut. Acum ce mi-a poruncit să-ți spun, păstrez pentru mine, dar mai întâi vreau să-ți spun una și bună, că dacă vrei s-o porți de nas, ca să spun așa, ar fi o purtare rea din partea dumatăle, ca să spun așa. Ca să vezi dumneata, domnișoara e tinerică: și prin urmare, dacă umbli cu șoseli și cu momeli, asta nu șade frumos față de o domnișoară, ba e chiar urât de tot.

ROMEO

Doică, să spui stăcândeii tale c-o conjur...

DOICA

O, drăguțul de el! Firește, neapărat, am să i-o spun. Doamne, cum are să te bucure!

ROMEO

Dar ce vrei să-i spui, doică dragă? Tu nu m-ascuți.

DOICA

Am să-i spun că o conjuri; - o vorbă care, mi se pare, că nu poate ieși decât din gura unui prinț.

ROMEO

Să-i spui să afle-un mijloc ca să vie
Azi după-amiază să se spovedească.
În chilioara fratelui Lorenzo
Va fi și spovedania și nunta...
Acesta pentru osteneala ta.

DOICA

Signore, nu! Nu iau nici o lețcaie!

ROMEO

Hai, ia, te rog eu, trebuie să iei!

DOICA

Azi după-amiază? Vine. Zău că vine!

ROMEO

Tu stai și-așteaptă-n dosul mănăstirii:
Acolo, peste-un ceas și-aduce pajul
O scară împletită din frânghie,
Ce-o să mă urce pe furiș, la noapte,
Pe cel mai-nalt catarg al fericirii.
Mergi sănătoasă și păstrează taina,
Și n-o să-ți pară rău de osteneală.
Mergi sănătoasă, doică, și să spui
Stăcândeii tale-o caldă salutare.

DOICA

Domnul să te ție! Încă ceva:
Ascultă domnule!

ROMEO

Ce-i doică dragă?

DOICA

E om de treabă pajul dumitale?
Știi vorba veche că: doi pot să tacă
Când unul dintre ei din lume pleacă!

ROMEO

O, e un copil cu inima de aur!

DOICA

Prea bine, signore. Doamna mea e cea mai drăgălașă păpușică de pe lume... O, Doamne sfinte, când era numai de-o șchioapă... O, dar e un tânăr signor de-i zice Paris și i se scurg ochii, nu altceva, după dumneaei; dar ea, micuța, e mai bucuroasă să vadă un broscoi, da, un broscoi! Câteodată o necăjesc și-i spun: „Tot Paris e mai draguț”, - dar ce să crezi, signore, n-apuc să-i spun una ca asta și se face galbenă ca turta de ceară. Romeo și rozmarin nu-ncep cu aceeași slovă?

ROMEO

Ba da. Amândoi cu R. Ei, și-apoi?

DOICA

Oh, vrei să râzi de mine, mucalittle! *R!* Parcă mârâie un câine. Nu, lasă că știu eu bine că începe cu altă slovă, – și are ea o vorbă frumoasă de tot, cu Romeo și Rozmarin, ți-ar fi mai mare dragul s-o ascuți.

ROMEO

Să spui stăcândeii tale că mă gândesc la ea. (*Iese*)

DOICA

O, negreșit, de mii de ori... Hai, Petre!

PETRE

Poftim?

DOICA

Petre, ține evantaiul și treci înainte. (*Ies*).

SCENA A V-A

GRĂDINA LUI CAPULET

JULIETA

Nouă bătu când am trimis pe doică.
Spunea că vine peste-o jumătate
De ceas! Ori poate nu l-o fi găsit?
Nu, dar e șchioapă... Crainici ai iubirii
Ar trebui să fie gândurile,
Căci gândurile sunt mai sprinteioare
Ca razele de soare care-alungă
De pe coline-ntunecate noaptea.
Nu-i ca și vântu-naripat Amorul
Și nu îi poartă oare căruciorul

Mici porumbițe cu-aripe ușoare?
Acuma-i, iată, soarele-a chindie
Și de la nouă când' acum, trei ore
Lungi au trecut, și ea tot să nu vie!
O, de-ar avea o inimă și-ntrânsa
Un sânge tânăr, ar zbura ca glonțul,
Și-un glonț s-ar duce și-ar veni-napoi!
Bătrânii parcă n-au viață-n ei,
Trândavi și-nceți, ca porumbu-s reci și grei.
(Intră doica și Petre)
O, Doamne! Iat-o. Doică, l-ai găsit?
Ce-aduci? Zi servitorului să plece.

Totodată, Capulet și Paris pun la cale căsătoria acestuia din urma cu Julieta. După toate acestea, Julieta vorbește cu mama sa despre planurile tatălui ei de a o căsători cu Paris. Tatăl său află și se ceartă cu ea. Între timp, doica încearcă să o convingă să se mărite cu nobilul, deoarece Romeo va muri sigur. După cearta cu părinții, Julieta se duce să se spovedească părintelui Lorenzo, care o sfătuiește să se mărite cu Paris miercuri, iar înainte de noaptea nunții să bea licoarea din sticlută pe care i-o va da el, care va da impresia ca este moartă, dar ea se va trezi după 24 de ore.

SCENA A II-A

O CAMERĂ ÎN CASA CAPULET – JULIETA

JULIETA

O, galopați, sirepi de foc, spre casa
Lui Phoebus... un cârmaci ca Phaeton
Cu bice v-ar goni către apus
S-aducă grabnic noaptea înnorată.
O, las' perdeaua, noapte-aducătoare
De dragoste, ca ochii răi s-adoarmă
Și, nevăzut, Romeo, fără larmă,
Să se strecoare-n cuibul fericirii...
Cei ce jertfesc pe-altarele iubirii
Au drept lumină frumusețea lor,
Și noaptea-i place orbului amor,
O, vino, noate tainică, matroană
În haină-ntunecată, n negru toată,
Și-nvață-mă să pierd un joc prin care
Voi câștiga un preț cu mult mai mare:
În joc sunt doi boboci curați de fată...
Cum se bate viu-n obrazu-mi feciorelnic
Fricosul sânge! – O, acopere-l
În mantia-ți neagră, până ce sfielnic
Întâi, se face îndrăzneț amorul,
Nemaivăzând în dragoste o vină...
O, vino, noapte; tu, Romeo, vino,

Tu, zi în noapte; pe-aripele nopții
Vei odihni mai alb ca fulgi ușori!
De nea pe negrul spate al unei ciori!
O, vino, noapte bună, fermecată,
Dă-mi pe Romeo-al meu, și când vreodată
El va muri, tu să faci mii de stele
Din trupul lui, care ar împodobi
Atât de mândru bolta înstelată,
Că lumea-ntreagă s-ar îndrăgosti
De tine, noapte, – și-ngâmfatul soare
N-ar mai afla pe nimeni să-l adoare!
O casă mi-am durat iubirii mele,
Dar n-am avut-o încă; sunt vândută,
Dar nu s-a bucurat de mine nimeni.
Și ah, așa de-ncet îmi trece ziua,
Ca noaptea-ntr-un ajun de sărbătoare
Copilului cu haine noi care
Nu are încă voie să le-mbrace.
Dar vine doica... O, aduce vești
De la Romeo-al meu, și fiecare
Romeo spune, este pentru mine
Un sol ce-aduce glasuri îngerești.
(Intră doica cu o scară de frânghie)
Ei, doică? Zi, ce-i nou? Aceasta-i scara
Ce ți-o dădu Romeo?

DOICA

Da, e scara!
(Aruncă jos scara)

JULIETA

Vai! Pentru ce-ți frângi mâinile? Ce ai?

DOICA

Amar de noi! E mort, e mort, e mort!
Suntem pierdute, draga mea, pierdute!
O vai! S-a isprăvit! S-a dus! E mort!

JULIETA

Ce? Poate cerul fi așa de crud?

DOICA

Romeo, poate chiar când cerul nu!
Romeo! Doamne cine-ar fi crezut!
Romeo!

JULIETA

Ești un diavol, de mă chinui
Așa? Asemeni chin cumplit ar face
Să uite pe-osândiții din gheena!
S-a omorât Romeo? Spune! Dacă

E mort, zi: da; de nu, zi: nu! O vorbă
Decide între chin și fericire!

DOICA

Cu ochii mei, vai, rana i-am văzut-o
Aici la piept, – la pieptul lui viteaz!
O, bietul trup însângerat, o, bietul
Trup fără viață! Palid, palid, palid.
Cum e cenușa și mânjit de sânge!
Am leșinat când l-am văzut așa.

JULIETA

Vai, frânge-te, tu inimă rămasă
Pe drumuri! Ochi, intrați în închisoare,
Lipsiți pe veci de razele de soare!
Prefă-te, humă păcătoasă-n humă!
Nu mai mișca... O, moarte, vino, du-mă
Alături de Romeo, în sicriu!

DOICA

O, Tybalt! Tybalt! Bunul meu prieten!
Viteze Tybalt! Mândre gentilom!
De ce am mai trăit să te văd mort?

JULIETA

Ce-i vijelia asta care bate
De pretutindeni? E ucis Romeo?
Tybalt e mort? Tybalt, scumpul meu văr?
Romeo, soțul și mai scump? Atunci
Răsune surla zilei de apoi!
Cine-ar trăi, vai, după aceștia doi?

DOICA

Tybalt e mort, Romeo surghiunit!
Romeo la ucis și e-n surhiun!

JULIETA

O, Doamne! Doamne! Mâna lui Romeo
Făcu să curgă sângele...

DOICA

Așa!
Amar de noi! Ea l-a vărsat, – ea, ea!

JULIETA

O inimă de șarpe-n ochi de floare?
A stat vreun zmeu într-un palat mai falnic?
Frumos tiran! Demon cu chip de înger!
Șoim fără gheare! Miel cu colți de lup!
Canalie cu chip dumnezeiesc!
De-a dreptu-ntors tot ce-ți părea mai drept!
Sfânt blestemat! Mișel de cinste vrednic!
Natură, ce făceai tu în infern

Când ai sădit acest demonic suflet
În raiul pieritor al unui trup
Așa de dulce? A mai fost vreo carte
Așa frumos legată și mai plină
De urâtenii? Câtă-nșelăciune
Într-un castel așa strălucitor!

DOICA

Bărbații n-au credință, n-au onoare,
N-au omenie. Toți sunt trădători,
Toți șarlatani, vicleni, lingușitori!
Ah, unde-i pajul? Dați-mi *aqua vitae*!^l
Îmbătrânesc de-atâtea griji, necazuri.
Rușine lui Romeo!

JULIETA

Arză-ți limba
Astfel de vorbe. Nu pentru rușine
Născut e el. Rușinii i-e rușine
Să stea pe fruntea lui: ea e un tron,
Pe care cinstea să se încunune,
Ca o stăpână peste lumea-ntregă!
Ce dobitoacă-am fost să-l ocăresc!

DOICA

Vorbești așa de cel care-a ucis
Pe vărul dumitale?

JULIETA

Pot vorbi
De rău pe soțul meu? Ah, cine oare,
Sărmane soț, te-ar cuvânta de bine
Când chiar și eu, de patru ore-abia
Femeia ta, te-acopăr de rușine!
Dar, răule de ce-ai ucis pe Tybalt?
Fiindcă el voia să teucidă!
Întoarce-vă-ți, o lacrimi, la izvor;
Tributul vostru-l datorăți durerii
Și din greșeală-l dați voi bucuriei!
Trăiește soțul meu care-a ucis
Pe Tybalt, care vruse să-lucidă!
Atunci e bine: pentru ce mai plâng?
Am auzit o vorbă mai cumplită
Decât că Tybalt e ucis, o vorbă
Ce mă sugrumă: de-aș putea s-o uit!
Dar ea-mi apasă gândul cum apasă
Păcatul gândul unui păcătos!
Ah, vorba: „surghiunit”, „e în surghiun”,
Omoară zece mii de Tybalți! Moartea

Acestuia era destulă jale!
De este drept că o nenorocire
Nu vine niciodată singură,
Ci trage după ea și alți tovarăși,
De ce cu vestea: „Tybalt este mort”
Ea nu mi-a spus: e tata, mama sau
Sunt amândoi – durerea mi-ar fi fost
La fel de mare... Dar să-mi spună după:
„Tybalt e mort” – „Romeo e-n surghiun”,
Rostind aceasta, tata, mama, Tybalt,
Romeo, Julieta – toți sunt morți!
„Romeo surghiunit”, acest cuvânt
Nu poate să-l cuprindă nici un gând,
Un lucru fără țintă, fără scop...
O, numai-n moarte aş putea să-ngrop
Durerea mea și nu-i cuvânt s-o spună.
Dar unde-i mama, tata, doică bună?

DOIC

Plâng și bocesc pe Tybalt. Vrei să-i vezi?
Te duc la ei.

JULIETA

Cu lacrimile lor
Îi spală rana. Ale mele însă,
Când ale lor se vor usca, vor plânge
Surghiunul lui Romeo-al meu. Ia scara.
Sărmana scară, cum te-a înșelat,
Ca și pe mine, soarta lui Romeo!
Te socoteam că-i vei deschide drum
Spre patul meu, și mor mireasă-acum,
Și văduvă fecioară; mi-a fost dat
În patul nunții mele nepătat,
Nu Romeo, ci doar cumplita moarte
De fecioria mea să aibă parte.

DOICA

Mergi în iatac, ți-aduc eu pe Romeo
Ca să te mângâie. Știu unde este,
Romeo-al tău va fi aici deseară,
El este-ascuns la fratele Lorenzo.

JULIETA

Găsește-mi-l și dă-i acest inel,
Și spune-i să alerge scumpul meu,
Aici, la cea din urmă despărțire.

După înmormântarea Julietei în cavoul familiei, Romeo se bate cu Paris și-l omoară.
Între timp, părintele Lorenzo încearcă să ajungă la timp pentru a-l vesti pe Romeo că
totul este o înscenare, însă stând de vorbă cu Balthazar, ajunge prea târziu și-l găsește

pe băiat întins la podea, otrăvit. Julieta se trezește și văzându-l pe Romeo întins și nemișcat, se sinucide cu pumnalul iubitului ei.

Toți membrii ambelor familii descoperă corpurile neînsuflețite și află de la Lorenzo tot ce s-a întâmplat. În final, cele două familii se împacă ajungând la concluzia că ura lor a dus la moartea lui Romeo și a Julietei. Piesa se termină cu o elegie pentru îndrăgostiți:

„Pentru că nu a fost niciodată o poveste de mai mult vai
Decât cea Julietei și al ei Romeo.”

Scenă din filmul „Romeo și Julieta”, regizat de Carlo Carlei, 2013

REPERE DE INTERPRETARE

Pe măsură ce ne apropiem de ultimii ani ai veacului al XVI – lea, opera dramatică a lui Shakespeare se înfățișează într-o varietate din ce în ce mai mare de soluții ale construcției literare. Ele afirmă, tot mai pregnant, o concepție nouă, foarte diferită – în esență – de acelea ale tuturor contemporanilor.

În dramaturgia acestei perioade a creației lui Shakespeare se deslușește o tendință care, aparent, nu se deosebește prea mult de aceea a multor opere ale vremii: construcția dramatică se întemeiază pe întâmplări petrecute odinioară, așa cum erau relatate în cronicile sau chiar transformate în substanță literară a unor scrieri mai vechi.

Legenda lui *Romeo și a Julietei* a început să circule încă de pe la începutul secolului al XV-lea, sub forma unei povestiri a lui Masuccio Salernitanul. Shakespeare cunoaște bine această legendă, precum și alte scrieri artistice ale timpului care aveau același motiv. Din aceste surse pornesc rădăcinile operei marelui Shakespeare. Tragedia ***Romeo și Julieta*** povestește o tristă întâmplare petrecută la Verona în anul 1303. Adevărata semnificație pe care o cuprinde dezvoltarea dramatică a temei inițiale trebuie căutată în transformarea sentimentului tragic, a sensului său uman; firește întâmplarea reală, așa cum o relatau sursele directe, avea ea însăși dimensiuni tragice puțin obișnuite, și răsândirea pe care a cunoscut-o povestirea, de-a lungul a trei secole, când a ajuns la

Shakespeare, o demonstrează. Dar interpretările medievale insistau, îndeosebi, asupra înțeleșurilor dramei celor doi îndrăgostiți, descoperindu-le moartea lor năprasnică, despărțind pe vecie două făpturi ce se iubeau. Tragedia shakespeareană adaugă ideea conflictului dintre puritatea sentimentului de dragoste și meschinăria orgolioasă a relațiilor dintre cele două case vrăjmașe. De fapt, moartea celor doi îndrăgostiți, aducând din nou pacea în cetatea însângerată a Veronei, are semnificația izbânzii iubirii asupra urii.

Tragedia **Romeo și Julieta** a fost scrisă în anul 1594 și este una dintre cele mai frumoase povești de dragoste din literatura universală. Tema acestei opere este lupta marii iubiri împotriva destinului.

Famiiliile Capulet și Montagne erau cele mai importante în Verona. Însă între ele existau neînțelegeri mari care durau de mult timp. Aceste neînțelegeri devin un obstacol în viața celor doi îndrăgostiți, care, iubindu-se foarte mult, resping, prin sentimentele pure ce le trăiau, toate provocările și se căsătoresc. După căsătorie, relația dintre Romeo și Julieta devine mult mai complexă și implică mai mulți factori: uciderea lui Tybalt, exilul lui Romeo la Montana și hotărârea Julietei de a se sinucide. Un rol special în această tragedie îl joacă fratele Lawrence – unicul care dorește cu adevărat să aducă pacea între cele două familii. El celebrează căsătoria celor doi tineri și o ajută pe Julieta să se prefacă moartă pentru a nu se căsători cu Paris.

Romeo și Julieta sunt personajele principale ale operei cu același nume. Julieta este o fată tânără de 14 ani și membră a familiei Capulet. Ea nu este crescută de mama sa, ci de doică, care îi devine o bună prietenă, confidentă și, chiar, mamă. Relația Julietei cu Romeo este diferită de toate celelalte: ea se îndrăgostește de el la prima vedere și îi este devotată, fiind gata să renunțe chiar și la numele său.

Tragedia **Romeo și Julieta** are o factură mai mult lirică, poetică, decât de tulburătoare și profundă tragedie. Această dramă a celor doi tineri îndrăgostiți din Verona, sacrificați de vrajba dintre familiile lor nobile pe care apoi moartea fiilor le va duce la împăcare, este mai presus de toate un imn închinat dragostei, tinereții, naturii și purității sufletesti. În această privință frumusețea lirică a sentimentului iubirii din tragedia lui Shakespeare n-a fost egalată de nici un alt scriitor.

Marile tragedii shakespeareane au izvorât dintr-un sentiment de grea dezamăgire, când dramaturgul – alături de alți iluștri scriitori ai Renașterii târzii – vede limpede că noua societate pornise să dărâme edificiul nedreptei lumi feudale, dar pentru a o înlocui în schimb printr-o lume mai nedreaptă, clădită pe cultul banului pe egoismul perfid și feroce. Totuși, iubirea lui de oameni și marea sa încredere în virtuțile morale ale omului nu-l lasă să ajungă până în adâncurile deznădejzii. De aceea, chiar și în marile sale tragedii, dreptatea învinge, omul triumfă asupra răului.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți fragmentele din textul tragediei **Romeo și Julieta** și rezumați-l.
2. Unde se petrece acțiunea celor relatate în tragedie? Ce secol este prezentat?
3. Identificați personajele principale ale tragediei și înscrieți-le în caiete, clasificându-le.

4. În ce constă tragismul acestei opere? Argumentați-vă răspunsul.
5. Deduceți tema și motivele centrale ale operei lui Shakespeare.
6. Reconstituiți, în succesiunea actelor, a tablourilor și a scenelor, subiectul și problematica piesei lui Shakespeare.

AFLAȚI MAI MULT!

Renașterea a fost o mișcare culturală care s-a întins pe perioada secolelor XIV-XVII. Are rădăcini în Italia, în perioada Evului Mediu Târziu și ulterior, s-a răspândit în restul Europei. Deși apariția tiparului a accelerat difuzarea ideilor în secolul al XV-lea, schimbările Renașterii nu au fost experimentate uniform de întreaga Europă.

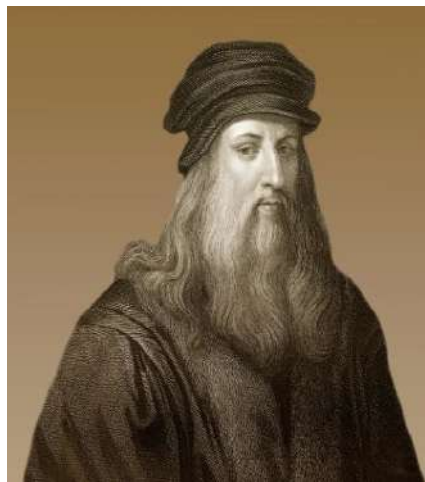
Ca o mișcare culturală, a cuprins înflorirea inovatoare a literaturii latine și autohtone, începând din secolul al XIV-lea, când erau cercetate sursele literare din antichitatea clasică căreia i-a fost creditată lui Francesco Petrarca, apoi a debutat dezvoltarea liniară de perspectivă a tehnicilor de acordare a unei realități mult mai naturale în pictură, și treptat, la scară largă ceea ce a dus la o reforma educațională.

Renașterea a contribuit la dezvoltarea convențiilor diplomatice precum și în știință. Istoricii susțin că Renașterea a fost perioada de tranziție dintre Evul Mediu și Istoria Modernă. Renașterea a văzut revoluții în preocupări intelectuale, dar și schimbări sociale și politice ce au influențat evoluțiile artistice și contribuțiile depuse de personalități ca Leonardo da Vinci, după care a fost inspirată noțiunea de „omul renașterii”. Renașterea a început în Florența, Italia, în secolul al XIV-lea. Diverse teorii au fost propuse pentru a explica originea și caracteristicile renașterii, concentrându-se pe o varietate de factori, incluși pe particularitățile sociale și civice din Florența: structura sa politică, patronajul familiei Medici și migrarea savanților greci și textelor în Italia după căderea Constantinopolului în mâinile turcilor.

Societatea feudală a Evului Mediu, cu structura să ierarhică rigidă, dominată de economia agrară și sub puternică influență a Bisericii Catolice, a început să se destrame. În decursul Renașterii, un rol determinant l-au avut oamenii de cultură și artiștii înclinați spre clasicismul greco-roman.

Noțiunea de „Renaștere” a fost folosită pentru prima dată la începutul secolului al XIX-lea de către istoricul francez Jules Michelet, de la care a fost preluată de istoricul elvețian Jacob Burckhardt în lucrarea sa fundamentală „Die Kultur der Renaissance in Italien” („Cultura Renașterii în Italia”), 1860. Acesta din urmă a definit **Renașterea** drept perioada cuprinsă între pictorii Giotto și Michelangelo. În

acest timp, omul recăpăta conștiința de sine ca individ, după o lungă perioadă de anihilare filozofică a personalității.

*Leonardo da Vinci,
autoportret (1505)*

Rețineți!

Tragedia este o specie a genului dramatic, caracteristică prin conflictul puternic și deznodământul tragic.

Tragedia a apărut la greci, la începutul secolului al VI-lea î. Ch., după epopee și poezia lirică. Începuturile ei sunt legate de cultul zeului Dionisos. La procesiunile religioase organizate în cinstea acestui zeu al vinului și al agriculturii, cântăreții purtau măști de țap în amintirea satirilor, însoțitori ai zeului. În limba greacă, țap se numește *tragos*, iar cântec *odia*. Cuvântul format din unirea acestor două este *tragedie*.

Tragedia antică prezintă unele particularități distincte: unitatea de loc și de timp, unitatea de acțiune, prezența corului, forța destinului căruia îi sunt supuse personajele, numărul redus al personajelor.

Tragedia clasică, apărută în secolul al XVII – lea în Franța, ilustrată de Corneille și Racine, respectă cele trei unități, dar aduce elemente noi: înlocuirea corului prin confidenți, a destinului prin pasiuni.

Tiparele clasice ale tragediei dispar odată cu apariția lui Shakespeare ca, în piesele sale, nu mai respectă regula celor „trei unități” și îmbină tragicul cu comicul, nu respectă decât unitatea de acțiune și aduce pe scenă o mulțime de personaje și caractere.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Citiți pe roluri un fragment din textul tragediei *Romeo și Julieta*, respectând normele de lectură expresivă.
2. Selectați un fragment din opera studiată și demonstrați că ea aparține genului dramatic.
3. Caracterizați un personaj din tragedia *Romeo și Julieta* conform cerințelor de caracterizare a unui personaj literar.
4. Selectați și înscrieți în caiete fragmente ce o caracterizează pe Julieta.
5. Demonstrați într-un text argumentativ că opera studiată de voi este o tragedie.
6. Alegeți un fragment dialogic sau monologat din această operă și identificați elementele principale ale lor.
7. Ce mijloace de expresivitate poetică întâlnim în tragedia lui Shakespeare? Argumentați-vă răspunsul.
8. Analizați textul citit de voi, raportându-l la epoca prezentată de autor. Motivați-vă răspunsul.
9. Explicați particularitățile caracteristice ale Renașterii.
10. Stabiliți deosebiri dintre tragedia antică și cea modernă. În ce constau ele? Argumentați-vă răspunsul.

REFERINȚE CRITICE

„Romantismul va acorda creației lui Shakespeare, prin Byron și Victor Hugo, prin

Delacroix și Alfred de Vigny, prin Heine și Petofi, prin Pușkin și Eminescu, semnificația unei permanențe a valorii umane. De altminteri, și cultura românească momentul receptării lui Shakespeare coincide cu acela al afirmării romantismului...”

Dan Grigorescu

„Frumosul, adevărul și iubirea scapă de amenințarea timpului. Iubirea, care „nu-i al vremii măscărici”, devine la Shakespeare o cale către eternitate, căci el îi conștientizează adevăratele înțelesuri... Cultul lui Shakespeare s-a afirmat în întreaga Europă, dominând firesc și în literatura română, unde pătrunde încă de la începutul secolului al XIX – lea prin traduceri ale lui George Barițiu.”

„La urma urmei, la ce bun să-i ridici lui Shakespeare un monument? Statuia pe care și-a făurit-o singur este mai potrivită, având întreaga Anglie drept postament. Shakespeare nu are nevoie de o piramidă; el are opera sa.”

Victor Hugo

SARCINI

1. Citiți integral tragedia *Romeo și Julieta* de Shakespeare. Efectuați un comentariu literar al acestei opere.
2. Realizați o compunere în care să argumentați că dragostea este sentimentul suprem al ființării noastre cu referire la opera lui Shakespeare.
3. Efectuați lectura individuală a unor poezii ale scriitorilor români dedicate lui Shakespeare (Mihai Eminescu, Marin Sorescu etc.) și comentați-le în clasă.
4. Realizați o comunicare în care să vorbiți despre perioada Renașterii la diferite popoare, ținând cont de următoarele aspecte: condițiile istorice ale apariției Renașterii, trăsăturile acestei perioade, reprezentanți.

CAPITOLUL II

Proza. Forme ale narațiuni

Spre deosebire de poezie, în proză, exprimarea ideilor se realizează în forma obișnuită a vorbirii curente, așadar, un mod de expresie care nu se mai supune regulilor prozodice, nici categoriilor poetice. În Antichitatea elină se fundamentase deja arta prozei, preceptele ei ținând de tehnica discursului. Considerată necesară în formarea vorbitorului, a apărut proza oratorică. Forma de proză este proprie inițial – lucrărilor filozofice, istorice, științifice în genere, definind ulterior – un nou gen literar.

Proza și poezia au aceeași origine literară, create încă în antichitate ca forme diferite de limbaj cotidian, urmărind obținerea unor efecte artistice. După unii teoreticieni, și poezia și proza au apărut spontan, printr-o necesitate de detașare de comunicarea obișnuită, oamenii tinzând către o comunicare aleasă, îngrijită. Menționăm faptul că, în antichitate, poezia era forma prin care se comunicau fapte istorice și mitologice (epopeile lui Homer) sau cunoștințe științifice (Hesiod, *Munci și zile*). În ceea ce privește proza, aceasta se definește prin opoziția față de vers, nu în principal ca formă, deoarece esența poeziei nu constă în forma ei versificată, ci în ceea ce exprimă.

Aristotel menționa faptul că în proza aleasă (artistică) există o aranjare specială a cuvintelor, pentru a se realiza un ritm sau o cadență, ceea ce ar duce la un fel de armonie a prozei.

Prima formă de proză care s-a dezvoltat în antichitate a fost proza oratorică (de exemplu scrierea *De oratore*, o lucrare ce aparține lui Cicero, în care se precizează pentru prima dată că în textul în proză există un ritm care nu se confundă cu cel al versului). Un alt element artistic al prozei este armonia. Acest tip de proză s-a dezvoltat atât în Antichitate, cât și în Evul Mediu, când s-a concretizat, în secolul al XIX-lea, în proza poetică, creație cu profund caracter liric, asemănător cu cel al poeziei.

Proza literară (narativă) s-a afirmat începând cu Renașterea, apoi s-a îmbogățit, devenind cel mai important sector al prozei.

Deși poezia și proza s-au distanțat, în timp, una de cealaltă, între acestea există numeroase identități de elemente artistice. Ele cunosc forme de exprimare artistică atât populare, cât și culte.

În cadrul prozei sunt integrate și scrieri care se plasează la granița dintre proza științifică și proza literară (memorialistica, istoria, însemnările de călătorie, critica literară, publicistica etc).

Ioan Slavici (1848 – 1925)

Ioan Slavici s-a născut la 18 ianuarie 1848 în satul Șiria, județul Arad. A fost un scriitor și jurnalist român. Este al doilea copil al cojocarului Sava Slavici și al Elenei.

Frecventează școala „*greco-ortodoxă*” din satul natal, avându-l dascăl pe D. Vostinari. Urmează Liceul din Arad, stând la gazdă precum eroii săi din opera *Budulea Taichii*. Susține bacalaureatul la Satu-Mare, iar în toamnă se înscrie la Universitatea din Budapesta. În ianuarie e bolnav, întrerupe facultatea și revine la Șiria. Se mai înscrie și la Universitatea din Viena (aprilie), dar în august îl aflăm în funcția de secretar al notarului din Cumlaus.

În toamna e din nou la Viena, în armată, urmând și Facultatea de Drept. Acum se împrietenește, pentru toată viața, cu Eminescu,

student și el în capitala Imperiului hasbsburgic. Firește, vorbea cursiv limbile germană și maghiară. Își ia „*examenul de stat*”.

Debutează la *Convorbiri literare* cu *Fata de birău* (comedie). În vară, împreună cu Eminescu, organizează serbarea panromânească de la Putna astfel punând bazele Societății Academice Sociale Literare *România Jună*.

La finalul anului 1874, se stabilește la București, unde este secretar al Comisiei Colecției Hurmuzachi, profesor, apoi redactor la *Timpul*. Împreună cu I. L. Caragiale și G. Coșbuc, editează revista *Vatra*. În timpul primului război mondial, colaborează la ziarele *Ziua* și *Gazeta Bucureștilor*.

În anul 1875 se căsătorește cu Ecaterina Szöke Magyarosy. Călătorește la Viena și Budapesta, iar toamna e numit de Maiorescu profesor la Liceul „Matei Basarab” din București.

Câțiva ani mai târziu, din cauza unor articole în care revendica drepturile românilor, e închis de către autoritățile maghiare, dar curtea de juri îl eliberează. Se căsătorește, la Sibiu, cu Eleonora Tănăsescu (a doua soție), în toamnă născându-i-se primul baiat, Titu Liviu, în total având șase copii. În urma unui proces de presă e condamnat la 3 zile de închisoare.

În anul 1892 devine cetățean român, iar în anul 1903 primește premiul Academiei Române. Mai târziu este arestat și închis la Fortul Domnești, apoi la hotelul „Luvru”. În timpul ocupației germane, scrie articole de orientare progermană.

În 1919 la încheierea păcii și întoarcerea din Moldova a regelui Ferdinand și a guvernului, Slavici e arestat din nou, judecat și condamnat la 5 ani de închisoare, dar eliberat în același an. Totuși din cauza convingerilor sale filogermane, este privit de cei din jur cu dușmănie.

Bolnav și obosit de viață agitată, cu procese și detenții în pușcării, se refugiază la fiica sa, care traia la Panciu, în podgoria asemănătoare cu Șiria natală. La 17 august 1925 la Crucea de Jos, în apropiere de Panciu, județul Vrancea, trece în lumea umbrelor, înmormântat la schitul Brazi.

Slavici ne-a lăsat una din cele mai autentice și mai profunde opere memorialistice. Prin nuvelele, romanele și memorialistica sa, Slavici este, alături de ceilalți clasici, scriitorul care a avut o contribuție decisivă la așezarea literaturii noastre în făgașul modernității, întemeietor al realismului nostru modern, Slavici va fi punct de reper nu numai pentru romanul social, ci și pentru cel psihologic.

Dacă Eminescu e începătorul poeziei române moderne, iar Caragiale al teatrului, Slavici este, alături de Creangă, cel care a pus bazele prozei noastre moderne, respectiv ale romanului.

Moara cu noroc

I

— Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibeii tale te face fericit. Dar voi să faceți după cum vă trage inima, și Dumnezeu să vă ajute și să vă acopere cu aripa bunătații sale. Eu sunt acum bătrână, și fiindcă am avut și am atât de multe bucurii în viață, nu înțeleg nemulțumirile celor tineri și mă tem ca nu cumva, căutând acum la bătrânețe un noroc nou, să pierd pe acela de care am avut parte până în ziua de astăzi și să dau la sfârșitul vieții mele de amărăciunea pe care nu o cunosc decât din frică. Voi știți, voi faceți; de mine să nu ascultați. Mi-e greu să-mi părăsesc coliba în care mi-am petrecut viața și mi-am crescut copiii și mă cuprinde un fel de spaimă când mă gândesc să rămân singură într-însa: de aceea, poate că mai ales

de aceea, Ana îmi părea prea tânără, prea așezată, oarecum prea blândă la fire, și-mi vine să râd când mi-o închipuiesc cârciumăriță.

— Vorbă scurtă, răspuse Ghiță, să rămânem aici, să cârlesc și mai departe cizmele oamenilor, care umblă toată săptămâna în opinci ori desculți, iară dacă duminica e noroi, își duc cizmele în mână până la biserică, și să ne punem pe prispa casei la soare, privind eu la Ana, Ana la mine, amândoi la copilaș, iară d-ta la tustrei. Iacă liniștea colibeii.

— Nu zic, grăi soacra așezată. Eu zic numai ce zic eu, vă spun numai așa, gândurile mele, iară voi faceți după gândul vostru, și știți prea bine că, dacă voi vă duceți la moară, nici vorbă nu poate fi ca eu să rămân aici ori să mă duc în altă parte: dacă vă hotărâți să mergeți, mă duc și eu cu voi și mă duc cu toată inima, cu tot sufletul, cu toată dragostea mamei care încearcă norocul copilului ieșit în lume. Dar nu cereți ca eu să hotărâsc pentru voi.

— Atunci să nu mai pierdem vorba degeaba: mă duc să vorbesc cu arândașul, și de la Sf. Gheorghe cârciuma de la Moara cu noroc e a noastră.

— În ceas bun să fie zis, grăi bătrâna, și gând bun să ne dea Dumnezeu în tot ceasul!

II

Și fiindcă aici se opresc toți drumeții, încetul cu încetul s-a făcut bătătură înaintea morii, și oarecum pe nesimțite moara a încetat a mai măcina și s-a prefăcut în cârciumă și loc de adăpost pentru tot drumețul obosit și mai ales pentru acela pe care noaptea-l apucă pe drum. În cele din urmă, arândașul a zidit cârciuma la un loc mai potrivit, departe de câteva sute de pași de la râuleț, iară moara a rămas părăsită, cu lopețile rupte și cu acoperământul ciuruit de vremurile ce trecuseră peste dânsul. (...)

Când bătrâna pleca la biserică, toate trebuiau să fie puse bine la cale, căci altfel ea odată cu capul nu ar fi plecat. Încă sâmbătă dupăamiazăzi sluga trebuia să rânească grajdul, curtea și locul de dinaintea cârciumii, în vreme ce bătrâna și Ana găteau cârciuma pentru ziua de duminică. Duminică în zori bătrâna primenea copiii, se gătea de sărbătoare, mai dădea o raită prin împrejur, ca să vadă dacă în adevăr toate sunt bine, apoi se urca în teleagă.

Ana și Ghiță îi sărutau mâna, ea mai săruta o dată copilașii, apoi zicea: „Gând bun să ne dea Dumnezeu!”, își făcea cruce și dădea semn de plecare.

Dar ea pleca totdeauna cu inima grea, căci trebuia să plece singură și să-i lase pe dânșii singuri la pustietatea aceea de cârciumă.

Dacă aruncași privirea împrejur, la dreapta și la stânga, vedeai drumul de țară șerpuiind spre culme, iară la vale, de-a lungul râulețului, cât străbate ochiul, până la câmpia nefârșită, afară de câțiva arini ce stăteau grămadă din jos pe podul de piatră, nu zăreai decât iarbă și măracini. La deal valea se strâmtează din ce în ce mai mult; dar aici vederile sunt multe și deosebite: de-a lungul râulețului se întind două șiruri de sălcii și

Scenă din filmul „Moara cu noroc”, 1955.

Regia: Victor Iliu (România)

de răchite, care se îndeasă mereu, până se pierd în crângul din fundul văii; pe culmea dealului de la stânga, despre Ineu, se ivește pe ici, pe colo marginea unei păduri de stejar, iară pe dealul de la dreapta stau răzlețe rămășițele încă nestârpite ale unei alte păduri, cioate, rădăcini ieșite din pământ și, tocmai sus la culme, un trunchi înalt, pe jumătate ars, cu crengile uscate, loc de popas pentru corbii ce se lasă croncănind de la deal înspre câmpie; fundul văii, în sfârșit, se întunecă, și din dosul crângului depărtat iese turnul țuguiat al bisericii din Fundureni, învelit cu tinichea, dară pierdut oarecum în umbra dealurilor acoperite cu păduri posomorâte, ce se ridică și se grămădesc unul peste altul, până la muntele Bihorului, de pe ale cărui culmi troienite se răsfrâng razele soarelui de dimineață.

Rămânând singur cu Ana și cu copiii, Ghiță privește împrejurul său, se bucură de frumusețea locului și inima îi râde când Ana cea înțeleaptă și așezată deodată își pierde cumpătul și se aruncă răsfățată asupra lui, căci Ana era tânără și frumoasă, Ana era fragedă și subțirică, Ana era sprintenă și mlădioasă, iară el însuși, înalt și spătos, o purta ca pe o pană subțirică.

Nu mai câteodată, când în timp de noapte vântul zgâlțâia moara părăsită, locul îi părea lui Ghiță străin și pustiicios, și atunci el pipăia prin întuneric, ca să vadă dacă Ana, care dormea ca un copil îmbăiat lângă dânsul, nu cumva s-a descoperit prin somn, și s-o acopere iar.

III

Cât țin luncile, ele sunt pline de turme de porci, iară unde sunt multe turme, trebuie să fie și mulți păstori. Dar și porcarii sunt oameni, ba, între mulți, sunt oameni de tot felul, și de rând, și de mâna a doua, ba chiar și oameni de frunte.

O turmă nu poate să fie prea mare, și așa, unde sunt mii și mii de porci, trebuie să fie sute de turme, și fiecare turmă are câte un păstor, și fiecare păstor e ajutat de către doi-trei băieți, boitarii, adeseori și mai mulți, dacă turma e mare. E dar pe lunci un întreg neam de porcari, oameni care s-au trezit în pădure la turma de grăsunii, ai căror părinți buni și străbuni tot păstori au fost, oameni care au obiceiurile lor și limba lor păstorească, pe care numai ei o înțeleg. Și fiindcă nu-i neguțatorie fără de pagubă, iară păstorii sunt oameni săraci, trebuie să fie cineva care să răspundă de paguba care se face în turmă: acest cineva este „sămădăul”, porcar și el, dar om cu stare, care poate să plătească grăsunii pierduți ori pe cei furați. De aceea sămădăul nu e numai om cu stare, ci mai ales om aspru și neîndurat, care umblă mereu călare de la turmă la turmă, care știe toate înfundăturile, cunoaște pe toți oamenii buni și mai ales pe cei răi, de care tremură toată lunca și care știe să afle urechea grăsunului pripășit chiar și din oala cu varză. (...)

Într-o zi de luni au venit trei inși în căruță cu osiile de fier, ușurică și trasă de doi cai frumoși, dintre care însă unul mai mare și altul mai mic. În căruță nu era nici scaun, nici fân, ci unul dintre porcarii unsuroși mâna cailor, stând în picioare, iară ceilalți doi ședeau pe leutrelle vopsite în verde, ca și când n-ar fi venind decât de aci din apropiere.

„Aștia nu prea îmi par a oameni buni”, își zise Ghiță când îi văzu sărind din căruță și privind împrejur, ca unii ce au mai fost pe aici și acum nu găsesc nici locul, nici oamenii ca odinioară.

Ei întrebară dacă n-a fost sămădăul pe acolo, puseră sluga să deshame cailor, să-i adape

și să le dea ovăz, apoi intrară, băură fiecare cât trei inși la un loc și plecară cu un „noroc bun”.

— Bine, dar n-au plătit, grăi bătrâna nedumerită.

— Lasă, că m-am înțeles eu cu dâșii, răspuse Ghiță, apoi se duse pe ici în colea, ca nimeni să nu-i vadă fața și ca nu cumva nevasta să-l întrebe: „Ce ai, Ghiță?”

Peste puțin sosi și sămădăul, vestitul Lică Sămădăul, la Moara cu noroc.

Lică, un om de treizeci și șase de ani, înalt, uscățiv și supt la față, cu mustața lungă, cu ochii mici și verzi și cu sprâncenele dese și împreunate la mijloc. Lică era porcar, însă dintre cei ce poartă cămașă subțire și albă ca floricelele, pieptar cu bumbi de argint și bici de carmajin, cu codoriștea de os împodobit cu flori tăiate și cu ghintulețe de aur.

El își opri calul înaintea cârciumii, aruncă o privire la Ana, apoi alta la bătrâna care ședea pe laița de lângă masa cea mare din umbra cerdacului, trase cu ochii o raită primprejur, apoi întrebă unde-i cârciumarul. (...)

— Bătrâna ar putea să-și ție gura, grăi Lică după ce se văzu singur cu Ghiță. Mă cunoști?

— Nu! răspuse Ghiță, răcit în tot trupul.

— Atunci mă știi de nume. Eu sunt Lică, sămădăul... Multe se zic despre mine, și dintre multe, multe vor fi adevărate și multe scornite. Tu vezi un lucru: că umblu ziua-n amiază mare pe drumul de țară și nimeni nu mă oprește în cale, că mă duc în oraș și stau de vorbă cu domnii. Voi fi făcut ce voi fi făcut, nu-i vorbă, dar am făcut așa, că orișicine poate să creadă ce-i place, însă nimeni nu știe nimic. De aceea am să dau seama despre douăzeci și trei de turme de porci. M-ai înțeles? Nu doară c-aș putea plăti tot ce se poate pierde într-un an, ci pentru că de la mine nimeni nu cutează să fure, ba să-l ferească Dumnezeu pe acela pe care aș crede că-l pot bănuși. M-ai înțeles?! Eu voiesc să știu totdeauna cine umblă pe drum, cine trece pe aici, cine ce zice și cine ce face, și voiesc ca nimeni afară de mine să nu știe. Cred că ne-am înțeles!?

Ghiță ar fi avut multe de zis, dar Lică se întoarse o dată în călcâi și, pe când cârciumarul își veni în fire, drumețul dăduse pinteni calului. (...)

Scenă din filmul „Moara cu noroc”, 1955.

Regia: Victor Iliu (România)

IV

— Oamenii sunt mulți și de multe feluri, grăi cârciumarul în ziua următoare, privind când la nevastă, când la soacră-sa. Îți închipuiește că unul se duce să cumpere ceva, bunăoară ca Lică Sămădăul, care se ducea să vadă pădurile. Asta e treaba lui, și cine știe dacă nu l-aș supăra, dacă nu l-aș păgubi, poate, spunându-le altora c-a trecut pe aici. El se duce să târguiască, și dacă vine în urma lui altul, care din întâmplare voiește să

cumpere tot acele păduri, și eu spun că Lică a trecut pe aici, acest al doilea cumpărător grăbește, sosește la vreme și poate să-i strice târgul. Voi înțelegeți? (...)

Turmele treceau una câte una pe dinaintea cârciumii; când una se vedea din depărtare, cealaltă pornea mai departe, și locul se deșerta, dar peste puțin iar se umplea. Și cum turmele plecau una câte una, Ghiță întreba mereu câte mai sunt, și pe cât numărul turmelor rămase în urmă scădea, pe atât el prindea poftă de a-și opri cei cinci grăsuți.

— A zis Lică să-mi opresc cinci grăsuți, îi zise în cele din urmă unuia dintre porcari.

— Noi nu știm nimic, răspuse acesta.

— Apoi, adause altul cam în glumă, noi plătim înainte, ori nu plătim deloc.

Peste puțin sosi și Lică, ceru un pahar de vin, își întrebă de turme, apoi zise „noroc bun!” și plecă mai departe fără să fi descălecat măcar.

Ghiță rămase cuprins de gândurile omului păgubaș. El era om cu minte și înțelegea cele ce se petrec. Aci, la Moara cu noroc, nu putea să stea nimeni fără voia lui Lică: afară de arândaș și afară de stăpânire mai era și dânsul care stăpânea drumurile, și în zadar te înțelegi cu arândașul, în zadar te pui bine cu stăpânirea, căci, pentru ca să poți sta la Moara cu noroc, mai trebuie să te faci și om al lui Lică.

Iar Ghiță voia cu tot dinadinsul să rămâie la Moara cu noroc, pentru că-i mergea bine.

„Trei ani, numai trei ani să pot sta aici, își zicea el, să mă pun în picioare, încât să pot să lucrez cu zece calfe și să le dau altora de cârpit.”

Dar acești trei ani atârnavă de Lică. Dacă se pune bine cu dânsul, putea să-i meargă de minune, căci oamenii ca Lică sunt darnici. E numai vorba ce va fi cerând Lică pentru ceea ce dă.

Ghiță întâia oară în viața lui ar fi voit să n-aibă nevastă și copii, pentru ca să poată zice: „Prea puțin îmi pasă!” Se gândea la câștigul pe care l-ar putea face în tovărășie cu Lică, vedea banii grămadă înaintea sa și i se împăienjeneau parcă ochii: de dragul acestui câștig ar fi fost gata să-și pună pe un an, doi capul în primejdie. Avea însă nevastă și copii și nu putea să facă ce-i plăcea.

„Să vedem! își zise el în cele din urmă, voind să-și alunge gândurile rele. Deocamdată, e mai bine ca el să-mi fie dator mie.”

Așa zicea el, însă de cu seară, când își strânse banii ca să-i pună în ladă, el simți că nu are dreptate.

— Uite, era o prostie! grăi Ghiță muiat și se lăsă pe iarbă. Ana luă ea însăși copilul, îl puse călare pe Cula și-l purtă fricoasă la dreapta și la stânga, privind mereu la soțul său, ca să vadă dacă el nu zâmbește.

Ghiță nu zâmbea. Privind la copilul ce țipa răsfățat și privind la soția sa, îl apucă o înduioșare din ce în ce mai adâncă: îi era parcă n-a văzut-o de mult și parcă era să se despartă de dânsa.

— Ano, zise el în cele din urmă alene, ia vino, șezi lângă mine! După ce ea se așeză lângă dânsul, el o privi lung și întristat, îi netezi părul de pe frunte, apoi grăi încet:

— Ce zici tu! n-ar fi bine să plecăm noi la Sf. Dimitrie de aici?

— Pentru ce? întrebă nevasta uimită.

— Nu ți se urăște ție în singurătatea asta?

— Mie? nu!

— Nu ți-e frică?

— De ce?

— De ce? De toate! Tu auzi cum latră câinii; au dat de vreo urmă, de vreun gândac, de vreun vierme și latră, fiindcă n-au altă treabă: mie însă mi se răcește măduva în oase când îi aud lătrând. E grozavă viața asta, Ano, e grozavă; stai aici în pustietate, și te sperii de nimic, și-ți mistuiești viața cu năluciri deșerte.

— Ce ai, Ghiță? strigă nevasta cuprinsă de îngrijare.

— Ce am? răspunse el cu amărăciune. Am o nenorocire; pierd ziua de astăzi pentru cea de mâine. Eu nu ți-am vorbit niciodată despre lucruri de aceste, dar trebuie să fii și tu om, Ano, și să te gândești la viață, căci nu pot să-ți vie mereu toate de-a gata. Astăzi stau aici și nu mă supără nimic, dar îmi fac eu însumi gânduri rele despre ziua de mâine, și aceste gânduri nu-mi lasă tihnă să mă bucur de ziua de astăzi. Și poate că gândurile mele sunt deșerte, poate că ziua de mâine are să fie tot bună, dar o voi pierde temându-mă de cea de poimâine. Și cât vom sta aici, nu mai scap de nevoia aceasta. (...)

VI

— Ghiță! grăi nevasta așezat. Nu vorbi cu mine ca și când ai avea un copil înaintea ta. Tu ești bărbat și trebuie să știi ce faci. Te întreb numai; nu vreau să te descos: tu îți dă seama dacă ai ori nu ceva să-mi spui. Fă cum știi, dar eu îți spun, și nu mă lasă inima să nu-ți spun, că Lică e om rău și om primejdios: asta se vede din ochii lui, din rânjetul lui și mai ales din căutătura ce are, când își roade mustața cu dinții. E om pățimaș, Ghiță, și nu e bine să te dai prea departe cu el.

— Dar nu mă dau deloc! răspunse bărbatul.

— Bine! grăi nevasta. Tu fă cum știi, dar să nu zici apoi că nu ți-am spus.

Ghiță ar fi voit să vorbească, însă îi era greu, după ce zisese o dată că n-are nimic cu Lică; își puse dar numai de gând că îi va vorbi altă dată.

Și, la drept vorbind, ce ar fi avut el acum să îi spună?! Toate cele petrecute erau parcă date uitării, și așa poate că nici nu era bine ca Ana să afle despre ele. Ce-i drept, Ghiță se uita mereu la urechile porcilor, ba a găsit în mai multe rânduri și porci cu semne de ale lui Lică, însă Lică venea și se ducea fără ca să-l întrebe ceva, și așa nu avea decât să țină minte și să tacă. Lică nu-l întreba nimic, nimic nu-i spunea și nimic nu cerea de la dânsul.

Cu toate aceste, Sămădăul parcă știa tot ce se petrecea la Moara cu noroc, și aceasta îl nedumerea câteodată pe cârciumar.

Și mai mare i se făcu nedumerirea, când într-o zi Lică îi trimisese șase porci, dintre care patru nu erau însemnați cu nici unul dintre semnele înșirate pe veriga de sârmă. Ghiță a stătut mult la luptă cu sine; dar în cele din urmă tot i-a primit, pentru ca să nu se strice cu Lică, și tot nu i-a grăit Anei, fiindcă se temea că ea va stărui să nu-i primească.

De aici înainte el în adevăr se ferea de dânsa, iară ea își dădea silință să nu-l supere.

Scenă din filmul „Moara cu noroc”, 1955.

Regia: Victor Iliu (România)

Astfel sosi timpul când bruma cade și vântul scutură frunzele copacilor și rărește pădurile.

De când venise toamna, drumul era mereu umblat, și nici chiar duminica nu era părăsită cârciuma de la Moara cu noroc. Toamna se țin târgurile cele bune; toamna are omul câte ceva de vândut; toamna fac neguțătorii trebile cele bune; și lui Ghiță îi mergea dar acum chiar mai bine decât peste vară, și abia se întâmpla câte un ceas pe săptămână ca să fie singur la cârciumă. Și cu cât se apropia ziua de Sfântul Dimitrie, drumul era cu atât mai umblat.

Într-o zi de luni erau cinci care la Moara cu noroc și șapte oameni sub cerdac, când sosi și Lică dimpreună cu Buză-Ruptă, cu Săilă Boarul și cu Răuț, omul de care numai arareori se despărțea.

Scenă din filmul „Moara cu noroc”, 1955.
Regia: Victor Iliu (România)

Lică nu stătea niciodată sub cerdac, nici în cârciumă, ci în odaia de alături, în care erau o masă măricică, câteva scaune de paie și două paturi pentru drumeții mai aleși, care se întâmpla să măie peste noapte la Moara cu noroc. Altfel în această odaie își petrecea cârciumarul ziua, cu nevasta și cu copiii, fiindcă odaia în care se culca el era în altă parte, cu intrarea prin bucătărie și cu ferestrele la deal, câtă vreme aici ferestrele erau spre drum, încât, șezând la masă, putea să vadă cu o privire și cârciuma, și drumul, și locul de dinaintea cârciumii.

Astă dată însă Lică nu intră drept în odaia aceasta, ci se opri sub cerdac și prinse vorbă cu oamenii, întrebând pe fiecare dintre dânșii de unde vine, unde merge și în ce treabă umblă. Într-un târziu, el îl trase apoi pe Ghiță la o parte și-i zise încet:

— Când vine jidovul pentru câștigul de la St. Dimitrie?

— Arândașul? răspunse Ghiță tot mai încet, gândeam să mă duc eu la el.

— Da, arândașul. Nu te duce, grăi Lică. Lasă-l, că vine el. Am o vorbă cu dânsul.

— Bine! Să te vestesc când are să vie?

— Nu-i nevoie. Aflu eu; grija mea de dânsul! Deși ei vorbiseră încet și mai ales Lică părea a voi să păstreze taină despre cele ce se vorbea, el rosti cuvintele „jidovul”, „arândașul” și „grija mea de dânsul” destul de tare, pentru ca oamenii de sub cerdac să le poată auzi, apoi privi cam speriat împrejurul său și adause:

— Dar să intrăm în casă. Intrând, Lică își aruncă biciul pe masă, un semn că voia să petreacă în dragă voie. Fusese certat cu Buză-Ruptă și cu Săilă Boarul, Răuț îi împăcase și acum voia să se cinstească cu dânșii. Despre arândaș Lică nu mai vorbi nici un cuvânt.

IX

Plecând cu Pinteș și cu slugile la Ineu, Ghiță avu pe drum destul timp să se gândească la strămtorările sale.

El nu se mai îndoia că oamenii cu fețele acoperite, care îl călcaseră pe arândașul, nu

erau alții decât Buză-Ruptă și Săilă Boarul. Erau doi oameni cu care nu avuse nici o daraveră mai nainte și pe care nu i-a văzut niciodată în viața sa; însă ei petrecuseră mai multe ceasuri cu dânsul și plecaseră de-a dreptul de la cârciuma lui ca să-l calce pe arândașul, și asta putea să dea loc la bănuieli. Mai multă grijă îi făcea lui Ghiță un alt lucru: se temea ca nu cumva să se dovedească ceva asupra lui Lică. Înaintea judecătorului, față în față cu crucea și cu lumânările aprinse, el nu putea tăgădui c-a avut daraveri cu Lică și trebuia să spună toate cele petrecute, și din două una: ori Lică ajungea să fie dovedit și pus la pedeapsă, și atunci nici el, Ghiță, ca om însoțit cu un făcător de rele, nu putea să scape cu obrazul curat, ori Lică scăpa, și atunci Ghiță trebuia să se teamă de răzbunarea lui. Cu cât mai mult se apropia dar de Ineu Ghiță, cu atât mai puțin se gândea la cele petrecute peste noapte. Era vorba de el însuși; făcuse fie la strâmtoare, fie din slăbiciune, lucruri care puteau să dea loc la bănuieli grele; nu se simțea cu desăvârșire nevinovat și se temea ca nu cumva să se dea astă dată pe față și vina lui. Dacă ar fi fost un om mai cu inimă deschisă, el i-ar fi vorbit lui Pinteia fără șovăire și l-ar fi rugat să potrivească lucrurile pe cât era cu putință așa ca să nu iasă la iveală daraverile sale cu Lică; simțea însă că s-ar strica cu Pinteia, care-l ura din toată inima pe Lică, dacă i-ar vorbi acum despre aceasta. Se muștra dar că nu a făcut-o pe când erau singuri, încât îi putea vorbi în tihnă și i le putea spune toate din fir în păr, ca să nu-l mai lase în nedumerire asupra purtărilor sale față cu Lică.

După ce intrară în Ineu, Ghiță începu să schimbe la fețe. Îi era greu că tocmai acum, după cele petrecute peste noapte la casa arândașului, oamenii îl vedeau în căruță cu un jandarm. Dacă s-ar fi simțit nevinovat, el s-ar fi mângâiat cu gândul că, mai curând ori mai târziu, i se va dovedi nevinovăția și vor rămânea de rușine toți aceia care îl cârtesc acum și se ivesc pe la porțițe, ca să-l vadă în strâmtorarea lui; această mângâiere însă el o pierduse de mult.

Ei traseră la cazarma de jandarmi. Pe când slugile deshămau caii, oamenii începură a se aduna în partea cazarmii, ca să vadă cele ce se petrec, și precum oamenii se adunau, Ghiță simțea că i se împăienjenesc ochii.

— Aș vrea să-ți grăiesc o vorbă! îi zise el lui Pinteia. Pinteia, care de la Moara cu noroc până aici abia grăise câteva cuvinte, privi lung la el.

— Atât ar mai trebui, răspunse apoi, după ce slugile se mai depărtară; nu mai rămâne decât să ne vadă cineva vorbind în taină. Fii om cu inimă și te lasă pe mine!

E greu, e foarte greu când ai voi să-i grăiești cuiva o vorbă, care-ți vine din fundul inimii, și nu poți; e însă mai greu când simți că numai această vorbă poate să alunge gândul rău pe care și-l face despre tine un om la care ții; greutatea aceasta o simți Ghiță întregă când îl văzu pe Pinteia depărtându-se. El se trase, mai mult purtat de o pornire firească decât dinadins, la o parte, ca să nu-l mai vadă oamenii adunați la poartă, apoi rămase sub zidul cazarmii, o casă lungă, veche și cu acoperământul înalt ce stătea la dreapta curții împrejmuite cu zid netencuit.

„Da, își zise el într-un târziu, sunt un om fără de suflet: n-aș fi trebuit eu să plec și fără de a o fi întrebat ce are să-mi spună.”

Pe când el stătea aici, Pinteia, care se ținu de vorbă, îl luă înainte de toate pe Laie și-l duse înaintea comisarului, un om înalt și uscățiv, cu mustața lungă și răsucită, neastâmpărat și cam aspru la vorbă. (...)

XVI

Mai-nainte de a pleca, Ghiță îl căutase pe Marți, ca să-i dea de lucru, însă nu l-a putut găsi în pripă și nu avea destulă răbdare ca să-l caute mai cu dinadins. El se depărtă dar în grabă, ca omul care nu are timp de pierdut.

În urmă, câțva timp după ce plecase, privind în urma sa, el văzu căruța în drumul de țară, dar nu putea să-i treacă prin gând că în acea căruță sunt oamenii pe care îi lăsase la cărciumă, fiindcă aceștia veniseră călare.

Cu toate acestea, el începu a se nedumeri. Sosind, în sfârșit, aproape de Ineu, el îl găsi pe Marți în drum. Ungurul plecase să-l vestească pe Pinteza despre cele ce se petrec la Moara cu noroc.

Ghiță rămase câțva timp buiguit, ca lipsit de simțiri. „Dar ce să fac, își zise el în cele din urmă, dacă Dumnezeu nu mi-a dat gândul cel bun în ceasul potrivit? Dacă e rău ce fac, nu puteam să fac altfel.”

Și de aici înainte el simțea că Ana e pierdută și nu se mai gândea decât la răzbunarea lui.

Însă niciodată nădejdea nu piere cu desăvârșire din sufletul omului, și așa, el tot își mai zicea: „Și dacă totuși s-ar întâmpla să mă întorc la timp...” De aceea el grăbi.

El sosise încă din vreme cu Marți, cu Pinteza și cu alți doi jandarmi în preajma Morii cu noroc, dar temându-se ca nu cumva Lică să îi zărească și să fugă de la cărciumă, ei descălecară în culmea dealului și se hotărâră să aștepte întunecimea, ca să se poată apropia pe nesimțite.

Ghiță, galben la față, ca și când i-ar fi secăt tot sângele din vine, stătea întins pe pământ, culcat pe brânci, privind țintă și cu ochii însetați în vale.

— Tare om ești tu, Ghiță, grăi Pinteza pe gânduri. Și eu îl urăsc pe Lică; dar n-aș fi putut să-mi arunc o nevastă ca a ta drept momeală în cursa cu care vreau să-l prind.

— Nevasta, răspunse Ghiță, mi-am pierdut-o eu de mult. N-ar fi trebuit să iau eu pe Uța la casa mea, căci numai Uța a stricat-o, adause apoi într-un târziu, așa pentru dânsul, și iar tăcu și aștepta cu încordare căderea întunecimii apropiate.

Deodată el sări ca ieșit din fire în picioare.

— Ne-au zăpsit! strigă el. Iată-l călare. Pleacă! A fost singur, singur cu dânsa! Săriți pe cai! După el! Sfinte Doamne, câinii pe care i-am pus la casa mea ca să mă apăr de el, câinii mei mă vând și-l scapă din mâna mea!

Când rosti cele din urmă cuvinte, ei se aflau toți patru călare, porniți de-a curmezișul peste coaste drept în urma lui Lică. Dar ei înaintau mai anevoie la vale decât Lică la deal, caii lor nu se puteau măsura cu murgul lui Lică, și așa depărtarea creștea mereu între urmărit și urmăritori.

Ajunși în preajma satului, ei îl pierdură din vedere și se opriră zăpăciți.

— Dați voi la dreapta, grăi Pinteza, că noi dăm la stânga; ocolim satul și apoi ne întoarcem ca să vedem dacă nu cumva s-a oprit aici, fiindcă pe vremea asta unde dracu să se ducă!...

— Ei! ce mai vorbă! L-am scăpat, și socoteală curată, răspunse Ghiță râzând. Voi mergeți mai departe; eu mă întorc acasă să-mi închei socoteala cu dânsa.

Grăind aceste, el smuci frâul calului și se întoarse la vale, drept spre Moara cu noroc.

Ana, care petrecuse tot timpul acesta plângând, se ridică și își șterse lacrimile din față când auzi copitele calului bătându-se de pietrișul de dinaintea cărciumii, apoi inima

începu să-i bată tare.

Dar mai trecu mult timp la mijloc până ce el intră. Descălecând, el socoti că trebuie să-i dea calului fân, apoi că trebuie să-l șteargă de sudori și să-l acopere cu o cergă, iar după ce le făcu toate aceste, el rămase câțva timp în ușa grajdului, își dete seama despre cele ce voia să facă, apoi își luă pălăria din cap, își făcu de trei ori cruce și plecă spre cârciumă.

Intrând, el închise ușa în urma sa, o încuie și aruncă cheia într-un colț.

Ana se cutremură în tot trupul, apoi se îndreptă, se dete un pas înapoi și grăi înecată:

— Nu vreau să mor, Ghiță! Nu vreau să mor! urmă ea tare, și se aruncă în genunchi la picioarele lui. Fă ce vrei cu mine, dar nu mă omori.

Ghiță își dete trupul înapoi, se plecă, îi apucă cu amândouă mâinile capul și privi dus în fața ei.

— Nu-ți fie frică, îi zise el înduioșat; tu știi că-mi ești dragă ca lumina ochilor! N-am să te chinuiesc: am să te omor cum mi-aș omori copilul meu când ar trebui să-l scap de chinurile călăului, ca să-ți dai sufletul pe nesimțite.

— Dar de ce să mă omori? zise ea agățându-se de brațele lui. Ce- am păcătuit eu?

— Nu știi! răspunse el. Simt numai că mi s-a pus ceva de-a curmezișa în cap și că nu mai pot trăi, iară pe tine nu pot să te las vie în urma mea. Acu, urmă el peste puțin, acu văd c-am făcut rău, și dacă n-aș vedea din fața ta că eu te-am aruncat ca un ticălos în brațele lui pentru ca să-mi astâmpăr setea de răzbunare. Dacă mai adineoară l-aș fi găsit aici, poate că nu te-aș fi ucis.

Ana se ridică și privi ca trezită din somn la el.

— Unde ai plecat tu? întrebă ea.

— M-am dus ca să-l aduc pe Pintea, pentru ca să-l prindem aici pe Lică cu șerparul plin de galbenii luați de la arândașul. El e omul de la care am primit hârtiile pe care găsiseseși tu atunci noaptea semnele.

— Ghiță! Ghiță! de ce nu mi-ai spus-o tu mie asta la vreme!? zise ea înăbușită de plâns, și-l cuprinse cu amândouă brațele.

Afară se auzi țipătul unui huhurez, apoi iar se făcu liniște. Ghiță începu și el să plângă, o strânse la sân și îi sărută fruntea.

— Pentru că Dumnezeu nu mi-a dat gândul bun la vreme potrivită, zise el, și deodată se întoarse spre ușă.

Afară se auzeau pași, și peste puțin cineva încercă să deschidă ușa.

— Pintea cu jandarmii! șopti bărbatul scoțându-și cuțitul din tureac. Ano! fă-ți cruce! fă-ți cruce, că nu mai avem vreme.

— Săriți, că mă omoară! săriți, măi oameni! strigă nevasta luptându-se cu el, săriți, săriți!

Când ușa căzu sfărâmată din țâțâni și Răuț se ivi cu Lică în ea, Ana era întinsă la pământ și cu pieptul plin de sânge cald, iară Ghiță o ținea sub genunchi și apăsa cuțitul tot mai adânc spre inima ei.

— Dă foc! zise Lică, și Răuț își descărcă pistolul în ceafa lui Ghiță, care căzu înapoi fără să mai poată afla cine l-a împușcat.

Nemaisimțind greutatea genunchilor lui, Ana se opinti să se ridice.

— Tu ești, Lică, tu? gemu ea cu ochii țintiți la el. Vino și mă ridică.

Când Lică se plecă asupra ei, ea țipă dezmiertată, îi mușcă mâna și își înfipse

ghearele în obrajii lui, apoi căzu moartă lângă soțul ei.

Lică se ridică iute și începu să-și ștergă sângele de pe obrajii zgâriați, să-l ștergă fără de astâmpăr, ca și când mâna ei ar fi otrăvită, apoi își luă șerparul de la piciorul patului și îl încinse.

— Voi căutați că trebuie să găsiți bani mulți în casă, le zise după aceste, și când socotiți că eu mă apropii de Fundureni dați foc pentru ca să pot privi cârciuma arzând, de la Fundureni, dimpreună cu sătenii. Tu, Răuț, vii pe cealaltă cale la Ineu, iar tu, Păune, te întorci la Șicula.

Toate aceste el le zise iute, ca și când i-ar fi fost groază să mai stea sub acest acoperământ și ștergându-și mereu cu mâneca la față, iar după ce își dete astfel poruncile, se depărtă spre șirul de răchite, unde-și lăsase calul.

Murgul făcuse prin ploaie calea până la Fundureni și iar o dată înapoi; era obosit și se culcase.

Asta era un semn rău pentru Lică, fiindcă el încă în noaptea asta trebuia să mai facă tot pe acest cal obosit drumul până la Ineu, cu înconjur și pe drumuri rele, pe la Fundureni.

Iară zgârietura din față îl ustura și-l făcea mereu să se întrebe: „Ce vor zice oamenii dacă mă vor vedea zgâriat la față și mușcat la mână?”

Murgul nu voia să se ridice, apoi nu voia să plece, ci stătea zgribulit în loc, apoi nu voia să o ia la trepăt, iar deodată el își adună toate puterile, o rupse la fugă încordată și o ținu așa cale de câteva împușcături, apoi căzu frânt la pământ, încât își aruncă stăpânul cât colo între cioate.

„Acu m-a ajuns mânia lui Dumnezeu! grăi Lică după ce se ridică anevoie de la pământ. Ce să fac eu acum!? Calul meu!? Mâine îmi găsesc oamenii calul aici, și eu cu fața zgâriată, și cârciuma arde.”

Încă pe când plecase de la Moara cu noroc, îl apucaseră fierbințelile; acum începu să-l treacă sudorile și tremura încât abia mai stătea pe picioare.

El se gândi să-și ia calul și să-l târască până la râulețul umflat, că doară o să-l ducă valurile departe la vale: dar nu avea destulă putere. Luă dar șaua de pe el, îi luă frâul din cap și plecă spre râuleț, ca să o ia pe jos până la Ineu. Râulețul era însă umflat. „Nu-mi pasă!” își zise el hotărât și, aruncând șaua și frâul în valuri, intră în apă. Dar abia făcu un pas, doi înainte, și valurile rezezi îl apucară și îl făcură să se retragă înspăimântat spre mal. El căută un alt loc de trecătoare mai la deal, apoi un al treilea, apoi un al patrulea, și așa umbla mereu pe mal, privind neîncetat împrejurul său spre focul de la Moara cu noroc și ștergându-și din când în când sângele de pe obraji.

Deodată el se opri înveselit în loc. Ghiță plecase călare la Ineu, și calul lui trebuia să fie la Moara cu noroc, un cal odihnit și luat din grajd, cu care, pe lângă tot înconjurul, putea sosi la vreme în Ineu.

El se întoarse iar la vale, deși era secăt de puteri și parcă nu se mai simțea destul de tare a-și târî trupul până la cârciuma cuprinsă de flăcări.

În vremea aceasta Răuț se depărtase spre Ineu, Părvu o luase spre Șicula, iară Pinte, văzând focul la Moara cu noroc, îi lăsă pe săteni să creadă că a trăsnet din cer, și aducându-și aminte de vorbele lui Ghiță, se întoarse drept pe zarea de lumină ca să sosească, dacă mai era cu putință, la vreme.

Când ajunse la murgul lui Lică, calul îi sări speriat în lături.

— Un cal?! Murgul lui Lică! strigă el sărind din scări. Sfinte Doamne, încotro s-a dus? Îmi scapă, iar îmi scapă! La deal n-a putut să meargă, fiindcă l-aș fi văzut.

El așteptă un fulger, ca să poată privi împrejur. Fulgerul nu-i fu trimis din cer, dar Lică se văzu trecând prin zarea focului pe care îl pusese la Moara cu noroc, pentru ca să arunce vina păcatului său asupra lui Dumnezeu, făcând lumea să creadă că a trăsnit.

— Stăi! strigă Pinteza tare, încât răsună toată valea. „Uf! Săracul de mine! își zise apoi! L-am scăpat! Acu fuge.”

Așa-i! dar astă dată Lică nu mai putea să fugă și, dacă fugea, tot prins era, prins de mâna lui Pinteza, prins cu toate dovezile.

El se îndreptă încât părea îndoit așa de nalt ca mai nainte, privi împrejurul său, își ținti ochii la un stejar uscat ce stătea la depărtare de vreo cincizeci de pași, scrâșni din dinți, apoi își încordă toate puterile și se repezi înainte.

Pinteza îl găsi cu capul sfărâmat la tulpina stejarului și rămase neclintit și cuprins de fior în loc.

„A scăpat! zise el într-un târziu. Dar asta nu are s-o afle nimeni în lume.”

Grăind aceste, el îl apucă pe mort de un picior și îl trase după sine până la un râuleț, apoi împinse trupul cu piciorul în valuri.

XVII

Luni pe la prânzul focul era stins cu desăvârșire și zidurile afumate stăteau părăsite, privind cu tristețe la ziua senină și înveselitoare.

Din toate celelalte nu se alesese decât praful și cenușa: grinzi, acoperământ, dușumele, butoaie din pivniță, toate erau cenușă, și numai pe ici, pe colo se mai vedea câte un cărbune stins, iară în fundul gropii, care fusese odinioară pivniță, nu se mai vedeau decât oasele albe ieșind pe ici, pe colo din cenușa groasă.

Bătrâna ședea cu copiii pe-o piatră de lângă cele cinci cruci și plângea cu lacrimi alinătoare.

— Se vede c-au lăsat ferestrele deschise! zise ea într-un târziu. Simțeam eu că nu are să iasă bine; dar așa le-a fost dat!...

Apoi ea luă copiii și plecă mai departe.

REPERE DE INTERPRETARE

Ideile lui Slavici, potrivit cărora nerespectarea principiilor etice are consecințe grave asupra destinului uman, sunt confirmate în plan estetic în nuvela *Moara cu noroc*, inclusă în volumul *Novele din popor*, considerată, pe drept cuvânt, o capodoperă a prozei scurte românești. Eroul nuvelei, Ghiță, a depășit cu totul măsura necesară unui om care râvnește la fireasca satisfacție morală și materială. De aceea prăbușirea lui este iremediabilă, atrăgând după sine o suită de nenorociri. Ghiță concentrează, în devenirea sa tragică, întreaga problematică a operei.

Textul concis al nuvelei conține trei straturi tematice ale operei. Cel dintâi, care poate fi considerat o supratemă, deschide narațiunea prin cuvintele bătrânei, mama Anei: „*Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibeii tale te face fericit*”. Vocea bătrânei se confundă, neîndoielnic, cu cea a naratorului.

Aceste cuvinte au valoare primordială, anticipând destinul tragic al eroului. În final, bătrâna meditează din nou asupra celor întâmplate, subliniind amar ideea unei fatalități oarbe: „*Simțeam eu că nu are să iasă bine; dar așa le-a fost data(soarta). Apoi, ea luă copiii și plecă mai departe.*”

Al doilea strat tematic, cu valențe sociologice și psihologice, vizează consecințele nefaste pe care setea de îmbogățire le are asupra individului. Slavici își dovedește vigurosul talent, înfățișând drumul parcurs de Ghiță de la condiția modestului cizmar, nemulțumit de sărăcia în care trăia, până la crășmarul dominat de patima banului. Procesul dezumanizării lui Ghiță sub imperiul nefast al setei de înavuțire este urmărit evolutiv, marcând și dramatice reînvieri ale fondului de omenie, sincere remușcări și zguduitoare procese de conștiință.

Slavici acordă o atenție particulară motivării acțiunii eroilor săi. Astfel, Ghiță ia hotărârea să se mute cu familia într-un ținut cu faimă rea și expus primejdiilor, inițial nu din lăcomie de bani, ci pentru că nu întrezărea altă cale de a scăpa de sărăcie.

Arendarea cârciumii de la Moara cu noroc îi apare ca unica posibilitate să-și împlinească gândul de a-și deschide mai târziu un atelier, devenind un mic patron. Ghiță se dovedește, la început un om cu inițiativă. Se mută cu familia într-un loc izolat, departe de alte așezări. Curajul îi vine din cultul pentru familie, din iubirea pentru ai lui. Îndrăzneț, apărându-și cu energie libertatea de acțiune se dovedește și la cea dintâi confruntare cu Lică Sămădăul – reprezentant al ispitei malefice, al tentației bogăției blestemate, dar și a existenței în afara normelor etice.

Pentru prima dată în literatura română, este urmărit, într-o analiză de finețe de minuțiozitate, raportul existențial „călău – victimă”. Prăbușirea lui Ghiță nu trebuie explicată numai prin lipsa tăriei de caracter în fața lui Lică Sămădăul. Perspectiva îmbogățirii rapide îl ademenește și Slavici surprinde, cu o măiestrie de neegalat, prinderea cârciumarului în mrejele întinse de Lică. Treptat, setea de bani pune total stăcândire pe mintea și pe acțiunile lui Ghiță. El simte cum se înstrăinează de Ana și de copiii, dar nu are puterea să se împotrivescă însingurării la care s-a autocondamnat. Slavici își surprinde personajul în procesul derulării contradicțiilor sufletești. Depunând mărturie falsă la judecarea lui Lică și a tovarășilor săi de fărădelege, bănușiți că au tâlhărit un arendaș și au participat la uciderea unei femei și a copilului ei, Ghiță atinge ultima treaptă a degradării. Din acel moment el devine complice la crimă și un irecuperabil în plan moral. Încercarea de a-l da pe Lică pe mâna jandarmului Pinteau nu salvează personajul de la prăbușirea inevitabilă. Scena în care eroul pleacă pe furie să-l aducă pe Pinteau, fără să-și avertizeze soția, îi dezvăluie lui Ghiță adevărul crud: el o aruncase pe Ana în brațele lui Lică, provocând căderea ei în păcatul adulterului. De la complicitate la crimă n-a mai rămas decât un singur pas, iar Ghiță a desăvârșit nedreptatea împotriva Anei, luându-i viața. Abordând o temă socială, nuvela se caracterizează, în primul rând, prin realism și obiectivitate. Cele două caractere puternice care se confruntă, Ghiță și Lică Sămădăul sunt diametral opuse. Porcarul Lică este un tâlhar de drumul mare. El își impune cu cruzime voința, în timp ce Ghiță, om cinstit, venit la Moara cu noroc cu gândul să scape de sărăcie, va deveni, treptat, un specimen dezumanizat, orbit de patima banului din momentul intrării în căldășie cu Lică.

Ana, soția lui Ghiță este un personaj cu o extraordinară tărie de caracter, aflat într-o permanentă confruntare. „*Prea tânără, prea blândă*”, după cum o caracterizează

autorul, ea suferă mult din cauza izolării lui Ghiță. Era adânc jignită că soțul ei îi ascunde atât afacerile, cât și frământările sale. Își reproșează faptul că nu l-a împiedicat să intre în cârdășie cu Lică. Reacțiile violente ale lui Ghiță nu reușesc să zdruncine sentimentele ei. Crescută de mama sa în spiritul devotamentului față de familie, Ana găsește în ea „ceva mai tare” decât pornirea de a pleca împreună cu copiii, fără să se mai întoarcă niciodată. În prezentarea evoluției eroinei, Slavici se dovedește un bun cunoscător al psihologiei feminine; această ființă are multă tărie de caracter. Un loc important în nuvelă îl ocupă și portretul Lui Lică Sămădăul, deși acest personaj are o structură sufletească liniară.

Proza lui Ioan Slavici nu se remarcă numai prin principiile etice, ci și prin arta portretistică pe care scriitorul o deține în cel mai înalt grad. Lui Slavici îi revine meritul de a fi creat pentru prima dată în literatura noastră un personaj epic viabil, care să fâșnească din dorința sa de a se realiza într-un anumit fel, devenind reprezentativ pentru întreaga societate.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți fragmentele din nuvela lui Ioan Slavici și deduceți tema și ideea acestei opere.
2. Ce semnificație au replicile bătrânei din această nuvelă? Argumentați-vă răspunsul.
3. Identificați personajele principale și înscrieți-le în caiete. Faceți o caracteristică schematică a fiecărui personaj.
4. Cum este prezentată în nuvelă Ana? Ce loc ocupă ea în conținutul nuvelei date? Motivați-vă răspunsul.
5. Cum veți demonstra că această operă este o nuvelă? Argumentați-vă răspunsul.

AFLAȚI MAI MULT!

Genul epic cuprinde creațiile literare, în versuri sau în proză, în care autorul redă faptele, ideile și sentimentele unor persoane, reale sau imaginare, prin mijlocirea unei povestiri.

Termenul *epic* vine din cuvântul grecesc *epikoa*, derivat din *epos* care înseamnă *cuvânt, zicere*.

Opera literară epică zugrăvește fapte și întâmplări care s-au petrecut în trecutul mai îndepărtat sau foarte apropiat. Expunerea faptelor se face, de cele mai multe ori, la persoana a treia; autorul nu apare în genere, în desfășurarea acțiunii.

În operele literare epice, atât în cele scrise în versuri cât și în proză, pentru relatarea faptelor și întâmplărilor, se folosește narațiunea sau povestirea, uneori dialogul și monologul. În unele opere epice se folosesc toate cele trei moduri de expunere.

Ca și genul liric, și cel epic cuprinde o creație literară populară și una cultă.

Din epica populară fac parte: balada populară, legenda, basmul, snoava.

Speciile creațiilor epice culte sunt: balada cultă, legenda cultă, basmul cult, anecdota, epopeea, romanul, nuvela, povestirea, reportajul literar, fabula.

Spre deosebire de operele lirice, în care ideile și sentimentele sunt exprimate direct, în creațiile epice ele reies indirect din faptele și caracterele personajelor unor întâmplări reale sau imaginare, povestite de autor.

REȚINEȚI!

Nuvela este opera literară epică, cu o acțiune mult mai complicată decât a schiței, în care sunt înfățișate aspecte și întâmplări din viața mai multor personaje.

Nuvela apare scrisă doar în proză. Ca mărime se situează între schiță și roman.

Caracteristici ale nuvelei: fapte verosimile, un singur conflict, intrigă riguros construită, tendință spre obiectivitate, accentul pus mai mult pe definirea personajului decât pe acțiune. Față de povestire, nuvela păstrează o mai puternică legătură cu realitatea.

Clasificarea nuvelei prin raportare la curentele literare:

- nuvela renescentistă;
- nuvela romantică;
- nuvela realistă;
- nuvela naturalistă.

Mai frecventă este clasificarea nuvelei după criteriile combinate ale subiectului cu modalitatea lui de tratare:

- nuvela istorică;
- nuvela psihologică;
- nuvela fantastică;
- nuvela filozofică;
- nuvela anecdotică.

În literatura universală nuvela figurează între speciile cultivate cu predilecție în ultimele secole. Cei mai de seamă nuveliști sunt: Edgar Allan Poe, Prosper Merimee, Guy de Maupassant, Anton P. Cehov, Nicolai V. Gogol, Thomas Mann, Ernest M. Hemingway.

În literatura română au creat nuvele: Costache Negruzzi, Ion Luca Caragiale, Mihai Eminescu, Barbu Delavrancea, Ioan Slavici, Ion Druță etc.

EXERCITII. APLICAȚII

1. Având în vedere destinul tragic al personajelor, explicați semnificația cuvântului „noroc” din titlul nuvelei.
2. Comentați vorbele pilduitoare ale bătrânei, evidențiind înțelesurile acestora pentru întreaga nuvelă.

3. Comentați textul din capitolul al III-lea al nuvelei, având în vedere următoarele repere: momentul pe care îl reprezintă în ansamblul textului epic; prezența celor trei personaje: Ghiță, Lică și Ana; rolul bătrânei în această secvență; modalități de expunere; semnificația dialogului dintre Lică și Ghiță, în perspectiva evenimentelor care vor urma.
4. Analizați portretul fizic realizat de scriitor făcut personajului Lică Sămădăul și corelați detaliile aspectuale oferite de narator cu trăsăturile de caracter ale acestuia.
5. În câteva secvențe narrative și mai ales în fața lui Ghiță, Sămădăul își face autoportretul. Explicați asupra căror trăsături caracteriale insistă eroul malefic și motivați de ce.
6. Realizați un portret al Anei, încadrând-o în ipostaza tragică a feminității.
7. Găsiți argumentele potrivite în susținerea afirmației că Ghiță este un personaj *dinamic* (care își schimbă conduita sub presiunea experiențelor trăite), în vreme ce Lică este unul *static* (al cărui comportament se menține egal cu sine) pe durata evenimentelor narate.
8. Identificați modurile de expunere în nuvela *Moara cu noroc* și comentați-le. Care dintre ele prevalează?
9. Textul nuvelei conține foarte multe descrieri. Identificați câteva fragmente din opera citită și enumerați detaliile prin care este realizată descrierea.
10. Comentați nuvela din punct de vedere compozițional.

REFERINȚE CRITICE

„Slavici e înainte de toate un autor pe deplin sănătos în concepție; problemele psihologice pe care le pune sunt desenate cu toată finețea unui cunoscător al naturii omenești, fiecare din chipurile care trăiesc și se mișcă în nuvelele sale e nu numai copiat de pe ulițele împodobite cu arbori ale satului, nu seamănă în exterior cu țăranul român în port și viață, ci au fondul sufletesc al poporului și gândesc și simt ca el.”

Mihai Eminescu

„Ion Slavici introduce oralitatea populară în scrierile sale înaintea lui Creangă... Ceea ce apare nou și fără asemănare în epoca începuturilor lui este analiza psihologică, pe care Slavici o practică într-un limbaj abstract. Paginile lui ne prezintă la fiecare pas exemple din aceeași categorie, pe care modestia conștiințioasă a scriitorului n-a căutat nicidecum să le înlăture cu prilejul numeroaselor reeditări ale operei sale.”

Tudor Vianu

„Pe cât de bogată și de diversă este proza lui Slavici (basmе, povestiri, nuvele, romane, memorii), pe atât este de inegală. În definitiv, din zecile de titluri, se rețin șapte sau opt nuvele și un singur roman. (...) Puținul rămas în sита istoriei literare este însă excepțional. Se poate spune că Slavici creează la noi proza realistă, dându-ne întâile capodopere, între care primul nostru mare roman”.

Nicolae Manolescu

SARCINI

1. Realizați o compunere analitică în care să scoateți în evidență firea demonică a lui Lică Sămădăul și influența malefică asupra celor din jur.
2. Scrieți o compoziție în care să evidențiați degradarea fizică, și , mai ales, morală, a lui Ghiță, pe măsură ce devine un acolit al lui Lică.
3. Elaborați o compunere de sinteză în care să argumentați ideea că Slavici este un bun cunoscător al sufletului feminin.
4. Realizați o analiză stilistică în contextul căreia să relevați particularitățile limbajului în opera lui Ioan Slavici.

Ion Luca Caragiale (1852 – 1912)

S-a născut la 30 ianuarie 1852 în satul Haimanale, județul Prahova, Ion Luca Caragiale, fiul avocatului Luca Caragiali, secretar al Mănăstirii Margineni, și al Ecaterinei Karaboa, descendentă a unei familii de negustori greci din Brasov.

Interesul pentru teatru era în tradiția familială: tatăl, înainte de a fi administrator de moșie, avocat, magistrat – fusese actor; doi unchi, Costache Caragiale (1815-1877) și Iorgu (1826-1894), sunt actori dramatici, conducători de trupe teatrale.

Caragiale urmează școala primară (1860-1864), și gimnaziul (1864-1867) la Ploiești. Frecventează cursurile de declamație și mimică ale unchiului său Costache, la Conservatorul din București (1868-1870). Ocupă posturi mărunte: copist la tribunalul

Prahova, apoi suflour la Teatrul Național din București (1870-1872). Debutază în revista satirică *Ghimpele* (1873). Redactor, corector, girant responsabil, conducător la diverse publicații: *Alegătorul liber*, *Unirea democratică*, *Claponul*, *Națiunea română* (1877-1878). Intră în redacția ziarului *Timpul* (1878-1882) alături de Eminescu și Slavici, prin intermediul cărora se apropie și de Junimea, unde citește comedia *O noapte furtunoasă* (1879), apoi *Conu Leonida față cu reacțiunea* (1879), ambele

Casa-muzeu „I.L. Caragiale” din Ploiești

reprezentate pe scena Teatrului Național din București. Părăsind redacția Timpului, este numit de V.A Urechilă revizor școlar, funcționând, pe rând, în județele Neamț, Suceava, Argeș, Vâlcea. După două opere minore (farsa *Soacra mea Fifina* și opera bufă *Hatmanul Baltag*, ultima în colaborare cu Iacob Negruzzi), se impune prin „O scrisoare pierdută” (premiera pe scena Naționalului bucureștean, la 13 noiembrie 1884). Un an mai târziu i se reprezintă *D-ale carnavalului*. Director al Teatrului Național (1888-1889).

Puternic afirmat prin comediile sale, cu toată contestarea oficialității (impus însă de autoritatea critică a lui T. Maionescu și Gherea deopotrivă), Caragiale se orientează, după 1889, spre proza psihologică, de analiză *O flăclie de Paște* și spre dramă *Năpasta*, 1890. Un an mai târziu, volumele *Teatrul* și *Năpasta* sunt respinse de la premiul Academiei Române. Se desparte de cercul *Junimii*, față de care va formula rezerve și atacuri (1892), căutând alte asocieri: *Moftul român* (1893, în colaborare cu Slavici și Coșbuc), *Epoca literară* (1896, prin raliere la partidul conservator) etc. În această etapă creația sa cunoaște o marcantă îndreptare spre proză scurtă: „notițe”, „fragmente literare”, „schite”, spre cristalizarea formulei „momentelor” (majoritatea publicate în foiletonul ziarului *Universul*, între 1899-1900, și în volum la 1901). Acuzat public de plagiat de către un public obscur, C.A.Ionescu-Caion, Caragiale devine subiectul unui imens scandal de presă și justiție (1901-1902), culminând cu fulminanta pledoarie a lui Delavrancea, în apărarea lui Caragiale dar și prin achitarea calomniatorului. Repetatele

insuccese, contestări, atacuri, precum și „afacera Caion” îl determină pe Caragiale să se expatrieze (1905), stabilindu-se cu întreaga sa familie la Berlin. Urmărește de aici, cu viu interes, mișcarea politică și literară din țară, reacționând violent în momentul tragic al răscoalei țărănești, cu studiul sociologic cu accente pamfelare 1907, *din primăvară până-n toamnă* (publicat inițial

Mormântul din cimitirul Șerban Vodă, al lui Ion Luca Caragiale

în germană, în ziarul *die Zeit*). Ultimile creații în proză îi apar în volumul „Schite nouă” (1910). În 1911 participă la Blaj, la serbările ASTRA, asistând la zborul lui Aurel Vlaicu și reafirmând certitudinile sale asupra apropiatei uniri a tuturor românilor. Împlinește 60 de ani de viață și e tot la Berlin, departe de țară. La 9 iunie 1912, I.L.Caragiale moare subit la Berlin și mai apoi, corpul său este adus la București. Astăzi își are mormântul la Cimitirul Bellu, nu departe de Eminescu.

„Întinsa și variata lui experiență s-a revărsat în întregime în opera sa. Nu va fi posibil să se scrie istoria socială a veacului nostru al XIX-lea, fără o continuă referință la opera lui Caragiale” (Tudor Vianu).

În vreme de război

I

În sfârșit ceata de tâlhari căzuse prinsă în capătul pădurii Dobrenilor. Doi ani de zile, vreo câțiva voinici, spoiți cu cărbuni pe ochi, foarte-ndrăzneți și foarte cruzi, băgaseră spaima în trei hotare. Întâi începuseră cu hoția de cai; apoi o călcare, două cu cazne; pe urmă omoruri. Între altele făcuseră acum în urmă o vizită despre ziuă lui Popa Iancu din Podeni.

Popa era un om cu dare de mână; rămas văduv, deși foarte tânăr, trăia cu maică-sa. Îi mergeau treburile cât se poate de bine. În timp de un an și jumătate, cumpărase două sfori de moșie, ridicase un han și o pereche de case de piatră; vite multe, oi, cinci cai, și mai avea, se zice, și bănet. Astea băteau la ochi, toată lumea credea că popa găsisse vreo comoară. La așa stare, trebuia, se-nțelege, să se oprească ochii tâlharilor.

Într-o seară, Iancu a făcut prostia să rămână acasă singur de tot: pe bătrână a trimis-o cu trăsura la târg, cu un băiat; pe un argat l-a mânat la câmp, pe alți doi, cu carele, după lemne la pădure. După miezul nopții, iacăte oaspeții negri: l-au legat, l-au schingiuit și i-au luat o groază de bani. Norocul bătrânei că lipsea; făcea poate greșala să țipe, și tâlharii o omorau, cum s-a și întâmplat în altă parte cu o babă, peste câteva zile.

De mirare însă un lucru – popa avea un buiestraș minunat și două iepe de prăsilă: nu i le-au luat. Dar ceva și mai curios – câinii din curte, niște dulăi ca niște fiare, nu dedaseră măcar un semn de viață! Hoții au fel-de-fel de meșteșuguri ca să adoarmă câinii cei mai sălbatici; le dă pesemne un fel de mâncare descântată ori cine știe ce.

Pe preot l-au găsit a doua zi într-un târziu legat butuc, cu mușchii curmați de strânsura frânghiilor, cu călușu în gură, d-abia mai putând geme. L-au dezlegat degrabă, și bietul om a povestit, gâfâind și cu mintea pierdută de groază, tot ce pătimise.

Nu trecură nici două săptămâni și se auzi de altă călcare – aceea, în adevăr, spăimântătoare.

Dar în sfârșit fărădelegea asta fusese cea din urmă. Oamenii spoiți cu negru căzuseră în lanțurile justiției az-noapte, tocmai când se porneau la o nouă ispravă. Vestea aceasta se împărția într-o clipă ca o lumină liniștitoare peste cătetrele hotarele bântuite.

Către seară se întorcea acasă, călare pe buiestrașul lui, popa Iancu. Și calul și omul erau zdrobiți de umblet. De trei zile popa alergase după daraveri de negustorie, – vindea vite și cumpăra porci. Pe unde umblase n-aflase nimica de prinderea tâlharilor. Maică-sa îl aștepta cu masa; fiul n-avea poftă de mâncare; îi era degrabă să meargă la neica Stavrache, hangiul, fratele-său mai mare.

Hangiul era foarte mulțumit: om cu dare de mână, cu han în drum – mare greutate i se luase de pe suflet. Câte nopți nu dormise el o clipă măcar cumsecade, trăgând cu urechea și așteptând cu inima sărită pe musafirii de noapte! Negreșit trebuia să-i vie și lui rândul odată și-odată.

Preotul intră în cârciumă, tocmai când d-l Stavrache se pregătea să închiză.

— Neică, zise el privind ciudat și sperios în toate părțile, aș vrea să-ți spui ceva numaidecât.

— Ce?

— Ai să vezi. Închide și aide-n odaie amândoi... am venit la d-ta ca la un duhovnic...

După aerul și tonul tânărului, fratele mai mare nu știa ce să creadă; totuși înțelese că

preotul avea lucruri serioase de spus. Trimise pe slugi și pe femeie să se culce, închise obloanele prăvăliei și poarta hanului, și, după ce toată lumea se liniști, intră în odăiță unde-l aștepta popa trăgând tutun și oftând greu.

— Ce e, mă?

— Am venit la d-ta ca la un duhovnic... N-aude nimeni?

— Aș! cine s-auză?

— Neică Stavache, zise popa înecat, m-am nenorocit!

— De ce?

Popa a-nceput să plângă cu hohot și să se bată cu pumnii în cap. Neica Stavache nu înțelegea deloc.

— Ce să mă fac?... ce să mă fac, neică?... spune d-ta, că mi-ești frate mai mare...

Ce avea preotul pe suflet? Ce să aibă? Lucru greu de-nțeles, firește; așa de greu că d-l Stavache, mai întâi, nici n-a voit să creadă.

Cum s-a putut? Omul cu greutate, proprietarul cu atâtea acareturi și cuprins, mai bogat decât multă lume dimprejur! – frate-său! preotul – să fi fost capul bandeii de tâlhari! Și cu toate astea era adevărat. Dracu-l împinsese! Și nenorocitul își povesti din fir în păr toate isprăvile. Călcarea de la el fusese un marafet ca să adoarmă bănuielele. Cu câteva zile înainte, un notar de stat – era cam beat – dușman vechi al popii, întâlnindu-l la un han pe drum, i-a zis: „Bun buiestraș ai, părinte! ăsta nu mai e cal de popă, e cal haiducesc, să lase toate poterile-n urmă!” și pe urmă: „Bine-ți mai merge, părințele! mai cumpărași o sfoară de moșie! Cum de nu ți-e teamă să te calce tâlharii! pesemne că ești dres!”

Neica Stavache ascultă în sfârșit și povestirea isprăvii din urmă de la arendașul Dărmăneștilor... Dar nu popa îl omorâse; el luptase cât putuse să-i oprească de la așa crudă faptă; ce era să le faci însă? erau îndârjiți: baba țipa și arendașul a tras cu arma – nu mai era chip să stăcândești pe băieți.

Popa scăpase din cursa întinsă la capătul pădurii numai prin întâmplare: aminteri puneau mâna poterașii și pe el... Dar toți cetașii sunt prinși... Or să-i pună la cazne.. ei au să spună tot... tot... Or să pună mâna și pe el. Și popa, apucat de cutremur, își smulgea părul din cap.

— Ce-i de făcut, neică Stavache? scapă-mă!

— Cum?... Nenorocitul! să fugi! să piei! să te-neci mai bine decât să puie mâna pe tine! în fundul ocnei îți putrezesc oasele.

Pe când vorbea d-l Stavache, deodată s-aud afară zgomot, strigăte și bătăi puternice în obloanele prăvăliei. Amândoi rămân încremeniți.

— Nu deschide! zice popa scoțând un revolver de sub antieriu.

Dar bubuiturile se-ndesesc, – sunt oameni mulți afară. D-l Stavache, fără să mai asculte de stăruințele popii, care tremura ca varga, îl împinge cât colo și trece-n prăvălie. Trăgând bine cu urechea, hangiul înțelege că are a face cu o lume veselă: o ceată de răufăcători e mult mai serioasă și mai tăcută; nu râde și nu chiuieste așa cu chef pe la miezul nopții. Și d-l Stavache a ghicit bine. Strigând: „Numaidecât!” aprinde lampa și merge să deschiză.

În adevăr, sunt vreo douăzeci de voluntari tineri, claipe peste grămadă, în câteva trăsuri, conduși de un ofițer și doi sergenți rezerviști către Dunăre – la război. Poposesc două-trei ceasuri aci, să odihnească și caii; despre ziuă or să pornească; trebuie s-apuce

trenul militar care trece dimineată la stația cea mai apropiată – cale de vreo patruzeci de kilometri. Sunt mușterii buni, băieți cu dare de mână, și cântă, și râd, și fac fel-de-fel de nebunii.

D-l Stavrache face tot ce poate ca să-ndatoreze pe bravii tineri. După ce au băut binișor, se aștern unul lângă altul, ticsiți, în cele două odăi mai mari ale hanului. Foarte obosiți, tinerii fără grije dorm buștean. Hangiul, posomorât, stă câteva minute la gânduri adânci; dar deodată fața i se luminează: înăuntrul frunții a scânteiat o mare inspirație. Omul trece repede în odaia unde îl aștepta cu atâta nerăbdare cainicul.

Ce și-au vorbit cei doi frați nu se poate spune, atât de-ncet și de discret și-au șoptit. E destul a arăta numai ce au făcut. Preotul Iancu s-a așezat pe un scaun în mijlocul odăiții. D-l Stavrache a luat o pereche de foarfece și a-nceput să-i reteze pletele; apoi tot mai scurt, unde mai bine, unde mai cu scări, l-a tuns la piele, muscălește. Apoi i-a tuns scurt barba, i-a săpunit-o bine și la urmă i-a ras-o cu perdaf. Toate astea foarte degrabă.

La patru despre ziuă, voluntarii s-au deșteptat, s-au pus la rând și s-au numărat. D-l Stavrache le-a făcut socoteala, a încasat suma de douăzeci și cinci de lei și, mulțumindu-le, le-a zis:

- Uite ce e... e aici un tânăr care ar vrea să meargă și el volintir cu d-v... Îl primiți?
- E vârstnic?...
- Da.
- Are părinți? ori copii?
- N-are nimic.
- Are formele gata? a întrebat ofițerul.
- Forme n-are; dar... să le faceți d-v.
- Asta nu se poate; trebuie să se prezinte la divizie.
- Da' nu s-ar putea să-l luați cu d-v. și să-și facă formele acolo unde vă duceți?
- Ba... s-ar putea.
- Atunci...

Și d-l Stavrache aduse în fața camarazilor pe *domnul* Iancu Georgescu – un tânăr foarte voinic, frumos și curat, ras proaspăt – o înfățișare demnă și severă. Camarazii l-au salutat cu un „ura” puternic de s-a cutremurat hanul, și d-l Iancu Georgescu, după ce s-a sărutat de multe ori cu neica Stavrache, a pornit cu vesela bandă, fără să se mai uite înapoi. (...)

Pe când d-l Stavrache își ridică așa de sus interesanta-i clădire de ipoteze, iacătă altă scrisoare: e tot de la Turnu-Măgurele – de astă dată însă e slovă străină... Slovă străină!... Ei! lucru dracului!...

„Salutare, domnu Stavrache, n-avem onoare să vă cunoaștem, dar venim să îndeplinim rugămintea unui brav camarad, sublocotenentul Iancu Georgescu, voluntar înaintat în grad în timp de campanie, mort pe câmpul de onoare cu trei gloanțe inamice primite în cândtece. Am stat la căpătâiul lui plângând până când a închis ochii. Mare păcat că s-a prăpădit așa viteaz soldat! Un moment nu a arătat lașitate; deși foarte slăbit de atâta durere și pierdere de sânge, tot glumea; zâmbind și-a cântat singur popește foarte frumos: vesnica pomenire! apoi ne-a dat adresa dumatiale și ne-a rugat să-ți scriem negreșit să-l ierți, fiindcă acuma s-a spălat de sânge, și să-i spui maică-sii, bătrânii, pe

care o cunoști, să-i poarte regulat de grijă sufletului. Pe urmă a-nceput să aiurească și s-a sfârșit.

Salutare: sub-loc. Marin Dobrescu; sergent major, George Popescu.”

D-l Stavrache a plâns mult, mult, zdrobit de trista veste. Dar un bărbat trebuie să-și facă inimă! Nu trebuie să se lase copleșit de așa durere. A strâns bine scrisoarea; s-a spălat frumos pe ochi; a pus caii la brișcă și a plecat repede la târg să întrebe pe avocat, cu ce forme intră cineva regulat în stăcândirea averii unui frate bun pierdut, care n-are alt moștenitor.

II

Demult, acuma, domnul Stavrache stăcândește mirazul rămas de la frate-său, părintele Iancu, de a cărui urmă nu s-a mai putut da și despre care nici nu se mai pomenește.

Avocatul povățuise destul de limpede pe hangiu...

Un om stăcândește o avere; cu drept ori fără drept, o stăcândește. Câtă vreme nu-l supără nimeni, câtă vreme nu se ridică nici o pretenție asupra-i, el n-are nevoie să ia nici o măsură legală. Și mai mult la urmă situația d-lui Stavrache este mai limpede decât a oricărui proprietar.

— Avere a fost a popii?

— Da, a popii.

— Făcută de el, din munca lui?...

— Cea mai mare parte.

— Popa are copii?

— N-are.

— Are femeie?

— Nu.

— Are părinți?

— Nu.

— Mai are alt frate?

— Nici unul, decât pe mine.

— Atunci... stăcândește sănătos, a adăugat avocatul, și dacă te-o supăra cineva, atunci vino la mine... Numai unul singur te-ar putea călca...

— Cine? întrebă d-l Stavrache.

— Popa.

Moștenitorul zâmbi și cu siguranță răspunse:

— Aș, nu mai poate călca, săracu!

Apoi, văzând că răspunsul său era prea sigur face o impresie ciudată avocatului, se grăbi s-adaoge cu tonul cel mai duios:

— Cine știe unde s-o fi prăpădit bietul frate-meu, dacă n-a mai venit el la avutul lui atâta amar de vreme!

Au trecut cinci ani de la război și nimeni, în adevăr, n-a supărat pe d-l Stavrache, afară decât popa Iancu volintiru, care venea din când în când, de pe altă lume, să tulbure somnul fratelui său. Avocatul avusese dreptate. Singur popa avea dreptul să neliniștească pacinica stăcândire a hangiuului.

Dar orice se-n tâmplă des nu ne mai mișcă; orice minune a treia oară trebuie să ni se pară lucru foarte firesc. Pentru aceea, hangiuul primi fără multă emoție vizita

înstrăinatului, care venea cine știe de unde, de departe.

D-l Stavrache stă în odăiță, căutând să desfacă niște socoteli încurcate, când intră nenorocitul fugar.

Stins de oboseală, bolnav, cu fața hiravă și cu ochii-n fundul capului ca în clipa morții, ocnașul era îmbrăcat în haina vârgată de la ocnă, de unde scăpase, ca prin minune, pilindu-și lanțurile.

Umblase prin codri nemâncat; trecuse prăpăstii; haina și nădragii îi erau numai zdrențe; opincile sfâșiate; palmele și tălpile picioarelor și gleznelor pline de sânge. Dar în sfârșit, ajunsese la frate-său.

— Ticălosule! Strigă d-l Stavrache, ne-ai făcut neamul de răs! Să piei să nu te mai văd! Pleacă! Du-te înapoi de-ți ispășește păcatele!

Fugarul a plecat oftând și când a ajuns în prag:

— Nene, zice, fă-ți pomană, dă-mi o bărdacă de apă.

Atâta a putut să zică și a picat jos moale ca o cârpă.

Lui d-l Stavrache i s-a făcut milă; s-a repezit să-l ridice ca să-l puie pe pat: nu-l putea lăsa să moară ca un câine. Ocnașul în luptă cu moartea s-a acățat de frate-său cu o mână de gât și cu alta de brațul stâng. Hangiul a dat atunci să-l salte de jos; a încercat o dată, de două, de mai multe ori din răsuperi – degeaba: toate puterile și sudorile fuseseră de prisos; trupul greu ca plumbul era peste puțină de dezlipit de la pământ.

Hangiul simțind că se frânge de la mijloc, voi să dea drumul murindului și să se ridice în picioare ca să răsufle și să-și recapete puterile. Dar încercarea aceasta fu și mai grea decât cea dintâi: ocnașul, în ceasul morții, se încleștase cu o putere covârșitoare de gâtul și de brațul hangiului.

Se opinti încă o dată cu supremă energie, ridică de la pământ pe nenorocit; dar acesta fu apucat de un cutremur grozav, se zbătu din toate încheieturile și, biruind cu greutatea-i de mortăciune cea din urmă putere de împotrivire a lui Stavrache, îl îngenunche, îl trânti jos și-i puse, ca un luptător teafăr, genunchiul pe piept. Apoi începu să răză ca un nebun scrâșnind din dinți și-i zise:

— Gândeai c-am murit, neică?

A stat mult d-l Stavrache supus sub călcâiul ocnașului; mult a suferit în ochi rânjeala acelei fiare. Dar când nebunul a voit să-l sugrume, atunci hangiul, smintit și el de frica morții, a făcut o săritură deznădăjduită... Ocnașul a sărit cât colo ca un mototol, a bufnit în ușă, ușa s-a deschis de perete, și mototolul a pierit în întunericul nopții.

D-l Stavrache era-n picioare, în mijlocul odăii, tremurând din toate încheieturile și făcându-și cruci peste cruci... Dor de frate – bine; dar urâtă vizită.

Până la ziuă, d-l Stavrache s-a plimbat prin odaie de colo până colo; s-a-nchinat într-una rugându-se fierbinte pentru odihna sufletului răposatilor, și a băut mereu rachiu bun, ca să-și îndepărteze gândurile rele.

A doua zi s-a dus la biserică și a aprins lumânări pentru sufletele morților. Apoi, deși zdruncinat, și-a văzut omul de daraveri, mai pe ici, mai pe colea... mai cu seamă și-a petrecut vremea cu niște vin care pornise să se turbure și să se oțetească... acu era limpede ca untdelemnul franțuzesc și dulce ca mustul năspřit. Toată ziua nu i-a cerut inima nimica; a băut doar două-trei năstrape de zeamă de varză; tocmai înspre seară de tot a gustat nițel pește sărat cu usturoi și a băut câteva pahare de vin nou. Pe urmă s-a-nchinat frumos și s-a culcat cu gândul la cine știe ce.

III

Era o sloată nemaipomenită: ploaie, zăpadă, mazărică și vânt vrăjmaș, de nu mai știa vita cum să se-ntoarcă să poată răsufla. Deși aproape de nămieț, în tot satul era astâmpăr desăvârșit ca-n puterea nopții; ba nici glas de câine nu se mai auzea – cine știe în ce adăposturi se odihneau paznicii curților! Drumul parcă era pustiu: care om cuminte să-nfrunte așa tărie de vreme? Pe la toacă, s-a hotărât vântul să bată numai dintr-o parte; ploaia a conținut; a-nceput ninsoarea mărunțică și deasă, și s-a pornit crivățul s-o vârtejască. Așa vreme ține trei zile și trei nopți: halal de cine n-are nici pentru vatră, nici pentru căldare!

D-l Stavrache n-a mai ridicat oblonul prăvăliei. Singur la tarabă ce să facă omul? Mai bea un rachiu, mai morfoleşte un covrig uscat și se gândește mai la una, mai la alta. Dar e frig în prăvălie. Mai înțeleg să se canonească negustorul când știe pentru ce; dar așa, degeaba! Pe așa vreme e de prisos să mai aștepți mușterii. D-l Stavrache încuie cicmigeaua, pe urmă prăvălia și trece-n odaie, la căldură: călători n-or să mai treacă, și toată lumea din sat știe să intre pe porțiță-n curte și să bată la ușa din dos.

În adevăr, după ce se dezmoște bine d-l Stavrache la gura sobei, iacâte, penseserale că bate cineva la ușă. (...)

După o pauză, în timp ce musafirul bău unul după altul două pahare de vin:

— Bravo! bun vin ai, domnule Stavrache.

— De unde știi că mă cheamă Stavrache?

— Mi-a spus prietenul.

— Da!... dumnealui... de unde știe?

— Știu eu? Mi-a spus pe drum, că mi-era frică să înnoptăm pe așa vreme; zice: n-ai grije; mânem aici aproape, la han la neica Stavrache.

— Pesemne că m-o fi cunoscând dumnealui! zise hangiul și dete să se apropie de pat, să vadă pe omul care dormea cu fața la perete. Când deodată:

— Cum să nu te cunosc, neică Stavrache, dacă suntem frați buni? zise omul din pat râzând și ridicându-se drept în picioare în fața hangiului.

Tot viforul care urla în noaptea grozavă să fi năpădit dintr-o dată în țeasta lui Stavrache nu l-ar fi clătinat mai cu putere decât înfățișarea și vorbele acestea!

Hangiul deschise gura mare să spună ceva, dar gura fără să mai scoată un sunet nu se mai putu închide; ochii clipiră de câteva ori foarte iute și apoi rămaseră mari, privind țintă, peste înfățișarea aceea, în depărtări neînchipuite; mâinile voră să se ridice, dar căzură țepene de-a lungul trupului, care se-ntinse-n sus, nălțându-și gâtul afară din umeri, ca și cum o putere nevăzută l-ar fi tras de păr vrând să-l desprindă de la pământ, unde parcă era înșurupat... Dar după acest moment dintâi, trupul se înfundă repede mai jos chiar decât fusese, apăsându-și gâtul în umeri, ca și cum puterea nevăzută îl scăpase de păr, mâinile se ridicară și-ncepură să frământa sec din degete; ochii-și întoarseră privirile din adânci depărtări de-afară afundându-le treptat înăuntrul bolții capului, în alte depărtări mai adânci poate; gura se-nchise și fălcile se-nclăștară.

— Șezi, necă, zise fratele mai mic, așezându-se la masă.

Hangiul ascultă.

— Te miri firește că mă vezi...

Hangiul zâmbi.

— Mă credeai mort, nu-i așa?... Aș! scrisoarea din urmă a fost o glumă...

Hangiul începu să râză.

— Uite, neică Stavrache, la ce-am venit noi... E vorba de dreptate frățească... Dumneata ai la mână chezășie averea mea. Eu... de! până acum m-am învățat prin lume cum am putut; de-atâta vreme nu te-am supărat... Acu... ce să-ți mai spui? Am umblat cu banii reghimentului... și de-aia am venit... să nu mă lași! nu mai e vorba de dreptate: de pomană îmi dai... Nu bei și d-ta cu noi?

Zicând acestea îi întinse un pahar. Stavrache luă paharul; îl duse spre gură, dar gura rămase-nclăștată, tremurând și, ca și cum ar fi băut, deșertă paharul peste bărbie pe sân.

Musafirii se uitară lung unul la altul.

— ...Dacă până poimâine n-am cincisprezece mii, trebuie să mă-mpușc... Neică! adăogă omul cu multă căldură; neică! să nu care cumva să mă lași... Nu zici nimic?

Drept răspuns, Stavrache se ridică în picioare foarte liniștit; se duse drept la icoane; făcu câteva cruci și mătăanii; apoi se sui în pat și se trânti pe o ureche, strângându-și genunchii în coate.

Pe când musafirii steteau nedormiți, uitându-se când la unul când la altul, când la omul ghemuit, acesta începu să horcăie tare și să geamă.

Dormea?... Visa urât?... Așa de repede s-adoarmă?... Se preface?...

Dar n-apucase să-și pună din ochi atâtea întrebări, și horcăielile se porni ca un clocot, întrerupte de gemete din adânc, în timp ce trupul tremura tot mai tare și mai tare clătănind din dinți.

Fratele se apropie de pat și atinse cu mâna umărul omului chinuit de cine știe ce vis. La acea ușoară atingere, un răcnet! – ca și cum i-ar fi împlântat în rărunchi un junghi roșit în foc – și omul adormit se ridică drept în picioare, cu chipul îngrozitor, cu gura plină de spumă roșcată. Ca o furtună se repezi, apucă masa și o trânti de dușumea, făcând tot țândări.

Lumânarea căzând se stinse, și odaia rămase luminată numai de candela icoanelor și de tăciunele din vatră.

Stavrache rămase o clipă cu mâinile ridicate cât mai nalt, dete alt răcnet zguduitor și se năpusti asupra lu frate-său: îl doborî la pământ, năruindu-se peste el.

— Săi, că mă omoară!

Tovarășul voi să apuce pe Stavrache de la spate; acesta părăsi pe cel trântit, sentoarse-n loc și-nhăță pe celălalt de gât: într-o clipă la pământ.

— Mă strânge de gât! vrea să mă muște!

Atunci începu o luptă crâncenă. Pe lângă o necovârșită putere față de amândoi uniți, hangiul mai avea și o repeziciune de mișcări ne'nchipuită. S-ar fi a sfârșit rău pentru musafiri înfiorătoarea tăvăleală, dacă nu-i dădea fratelui prin minte o stratagemă. Scoase repede cureaua de la brâu... Stavrache ocupat cu tovarășul nu lua seama că i se întâmplă ceva la picioare; fratele i le apucă, le-nfășură de două ori strâns bine și închise capătul curelii în cataramă; apoi îl apucă pe la spate dându-i cu sete pumni în cerbice. Stavrache lăsă pe tovarăș, dete să se-ntoarcă în loc; dar picioarele nu se mai putură cumpăni. Fratele îi trase un pumn strașnic în furca pieptului așa că Stavrache șovăind nu-l mai ajunse cu mâinile și se prăbuși ca un taur, scrâșnind și răgind.

Viscolul afară ajuns în culmea nebuniei făcea să trosnească zidurile hanului bătrân.

Până să se ridice hangiul într-un cot, îl răstigniră jos. Îi prinseră fiecare câte o mână, i le răsuciră în loc, frângându-le degetele pe dos, apoi cu mare silă le împreunară pe

amândouă din susul capului și i le legară strâns cu brâul tovarășului, pe când Stavrange îi scuipa și râdea cu hohot. Acu era legat butuc.

Tovarășul se sui pe pat, luă candela de la icoane, să caute lumânarea printre lucrurile risipite pe jos. O găsi și o aprinse. Cum îi dete lumina-n ochi, Stavrange începu să cânte poește.

— Ce-i de făcut? zise tovarășul cu groază.

— N-am noroc! răspunse fratele.

Zdrobit de luptă și de gânduri, omul se așeză încet pe pat și privi lung asupra celui ținut jos, care cânta nainte, legănându-și încet capul, pe mersul cântecului, când într-o parte când într-alta.

REPERE DE INTERPRETARE

Nuvela *În vreme de război* a apărut în anul 1898 în „*Gazeta săteanului*”. Această nuvelă, ca și celelalte două, *Păcat* și *O făclie de Paște* aparțin, împreună cu drama *Năpasta*, universului tragic, aflat la extremitatea opusă universului comic, alcătuit din comediile și numeroasele schițe ale lui Ion Luca Caragiale.

Este vorba de lucrări literare aflate sub semnul unei influențe frecvente în epocă, naturalismului, o variantă a realismului, cu rădăcini în Franța și având ca șef de școală pe Emil Zola. Acest tip de literatură își propune să prezinte cazuri, mai ales patologice, ale unor indivizi cu o ereditate încărcată. Bineînțeles că aceasta duce la dezvoltarea unei literaturi psihologice.

Tema acestei nuvele este, după cum remarcă criticul Șerban Cioculescu, obsesia; mai curând evoluția unei obsesii spre declanșarea unei nebunii. Autorul urmărește cazul, cu obiectivitatea și curiozitatea unui cercetător științific.

Nuvela este structurată în trei capitole, fiecare urmărind o etapă de agravare a obsesiei, până la declanșarea nebuniei. Primul capitol s-ar circumscrie presupusei „normalități” a existenței hangiuului Stavrange: om cu stare, care se teme de hoți, se bucură de vestea prinderii lor, este revoltat de mărturisirile fratelui său, popa lancu, dar îl ajută să scape de închisoare, trimițându-l la război (este vorba de Războiul de Independență din 1877 – 1878). Hangiul urmărește cu îngrijorare soarta acestuia, dar vestea că este bine, sănătos, decorat, nu produce în sufletul lui Stavrange „nimic analog cu bucuria...” Ba mai mult, analizează data scrisorii și constată că, între timp, avusese loc bătălia de la Plevna, soldată cu victoria împotriva turcilor iar „primarul mai știa, tot din izvor oficial, că voluntarii or să fie eliberați zilele acestea...”. Gândul lui Stavrange ajunge la soarta tâlharilor care fuseseră deja judecați și osândiți, dar popa nu fusese căutat.

A doua scrisoare, care vestește moartea fratelui său, este bine păstrată și hangiuul se grăbește să meargă la avocat, să pună în ordine moștenirea legală a fratelui.

Partea I conține atât *expozițiunea*, cât și *conflictul*, care determină desfășurarea acțiunii. Autorul ne face cunoștință cu cei doi frați, aparent diferiți, un hoț sângeros și un negustor cumsecade. Comportamentul lor și reacțiile involuntare îi desemnează ca fiind marcați ereditar de lăcomia pentru bani și avere, dar și de lașitate, manifestată prin refuzul de a-și asuma responsabilitatea propriilor fapte.

Partea a II-a are un început relativ banal. Avocatul îi confirmă lui Stavache că este unicul moștenitor al fratelui său. Fără nici o intenție, el face o glumă care declanșează obsesia hangiuului. Deși trecuseră cinci ani de la evenimente, Stavache, neștiut de nimeni, singur în hanul său, își dezvoltă obsesia, materializată în vise care se confundă cu realitatea. Obsesia întoarcerii fratelui său și a pierderii averii moștenite de la el întreține în Stavache o spaimă paralizantă.

Partea a III-a prezintă pe hangiu într-o stare de spirit puternic alterată, care se răsfrânge în exterior prin comportamentu inuman față de o fetiță săracă și flămândă care râvnise la un covrig uscat. Admonestarea extrem de brutală și aspră a copilului este o reacție a subconștientului său care învinovăța de hoție pe popa Iancu, pe care îl dorea închis sau mort.

Punctul culminant îl reprezintă vizita reală a fratelui, însoțit de un camarad. Acesta venise să ceară o sumă de bani pentru a pune la loc ceea ce delapidase din banii regimentului.

Deznodământul este deznădăjduit. Stavache, nebun, legat fedeleș, cântă popește, iar fostul hoț realizează că dezastru este absolut, averea este pierdută, el însuși nu mai are nici o șansă. „ – *N-am noroc!*”, spune el, rezumându-și propria soartă.

Nuvela are două personaje principale, Stavache și popa Iancu, devenit ulterior sergentul Georgescu. Ele se deosebesc prin tipul de temperament. Popa Iancu este extravertit, căpetenia unei bande de hoți, extrem de temută, și se îmbogățește văzând cu ochii. El este un ins social. Fusese căsătorit, dar rămâne văduv, fără copii, locuiește în aceeași casă cu bătrâna lui mamă, are slugi, trăiește în comunitatea omenească.

Stavache este, de fapt, personajul care-l interesează pe autor. Un personaj introvertit, care trăiește singur în hanul său și nu-și exteriorizează prea timpuriu lăcomia pentru avere, având răbdare să strângă încetul cu încetul, căci de aceea era negustor. Conștientizarea șansei de a intra în posesia unei mari averi îi declanșează o criză care-l va duce la nebunie. Cele două personaje se conturează, într-o măsură, prin faptele lor, dar modalitatea de caracterizare cea mai pregnantă este transcrierea gândurilor, acel monolog interior care ajută pe cititor să urmărească evoluția unui caz de nebunie.

Proza lui Ion Luca Caragiale are caracteristici prefigurate de el însuși în articole programatice. Scriitorul optează pentru un stil modern, fără de retorism, limbajul său este lipsit de înfrumusețări tradiționale, pentru a corespunde celor două componente, pe care însuși le denumește: luciditatea și adevărul.

Limba sa combină narațiunea, dialogul, monologul, alternând planul: narator – personaj prin intermediul stilului indirect liber.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Efectuați lectura analitică a fragmentelor din nuvela *În vreme de război* și realizați un rezumat al acestora.
2. Urmăriți evoluția comportamentului eroului principal. Ce puteți spune despre acest personaj. Motivați-vă răspunsul.
3. Explicați în ce constă deformarea psihică a lui Stavache. Argumentați-vă răspunsul.

4. Selectați și recitiți fragmentele în care este descrisă starea sufletească a personajului principal. Explicați-le.
5. Formulați tema și ideea acestei opere literare.

AFLAȚI MAI MULT!

Naturalismul este un curent literar constituit în Franța ca o prelungire a realismului, între 1860 – 1880, sub influențele realismului lui Flaubert și a pozitivismului lui Taine, răspândit în toate țările lumii.

Naturalism (fr. naturalisme) este școala literară care, prin aplicarea în artă a metodelor științei pozitive, reproducerea realității cu obiectivitate perfectă și sub toate aspectele sale chiar și cele mai vulgare. Emil Zola este considerat drept șef de școală legitimând naturalismul atât prin romanele sale cât și prin oprea teoretică (Romanul experimental). *Naturalismul* este o ramură a *realismului*, o mișcare literară, care a apărut la sfârșitul secolului XIX, după anul 1860, în Franța și în restul Europei. Ciurentul literar este promovat și valorificat artistic în special de Emile Zola, inventator și șef de școală recunoscut. Având o doctrină mai radicală decât a realismului, naturalismul tinde spre producerea crudă, brutală chiar a realității, temele sale predilecte fiind boala, ereditatea, cazurile patologice. Este vorba, de fapt, despre un realism exacerbat frecventat mai ales în literatura franceză între 1870 și 1890 și născut ca o reacție polemică la romantismul patetic. Întemeiat pe teoriile despre influența mediului, despre psihologia văzută ca manifestare a fiziologicului, despre ereditate, romanul naturalist are de înfățișat condiția umană supusă determinismului social și biologic, într-un stil neutru, incolor. Scriitorul întocmește adevărate fișe medicale ale personajelor, cuprinse într-un întreg lanț determinist-biologic, aplicând metoda de lucru experimentală în construcția romanului. Teoretizat de E. Zola în Romanul experimental în 1880.

Trăsături: scriitorul naturalist se substituie omului de știință copiind fotografic realitatea fără a remarca ceea ce este semnificativ; personajele sunt caractere netipice, care acționează în împrejurări întâmplătoare; scriitorul înlocuiește „caracterele” cu temperamentele – care sunt rezultatele a doi factori: ereditatea și presiunea mediului social; naturalismul reduce ființa umană exclusiv la datele sale biologice; predilecție pentru stările patologice și pentru tarele ereditare.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Citiți nuvela Lui Ion Luca Caragiale *În vreme de război* și formulați câteva gânduri în care să redați tragismul personajelor antrenate în acțiune.
2. Identificați și recitiți fragmentele în care starea sufletească a personajelor coincide cu starea din natură.
3. Caracterizați cele două personaje din nuvela lui Caragiale, raportându-le la curentul literar căruia îi aparține opera dată.

4. Descrieți cele două ipostaze ale lumii în care trăiește Stavраche: cea reală, vizibilă și cea fantastică, halucinantă și prezentați evoluția psihică și morală a eroului.
5. Prezentați structura epică a nuvelei. Analizați subiectul ei.
6. Nuvela lui Ion Luca Caragiale se construiește pe câteva planuri: cel al povestitorului, al dialogului, al replicii și al naturii. Analizați fiecare dintre aceste planuri.
7. În ce constă conflictul acestei nuvele? Argumentați-vă răspunsul.
8. Demonstrați prin câteva argumente că opera citită de voi este o nuvelă.
9. Caracterizați curentul literar al naturalismului. Ce elemente naturaliste găsim în nuvela lui Ion Luca Caragiale?
10. Analizați nuvela din punct de vedere al limbajului artistic. Formulați câteva opinii și înscrieți-le în caiete.

REFERINȚE CRITICE

„Puțini sunt scriitorii literaturii românești, în afară de Caragiale, care să se fi comportat în actul creației cu o atitudine mai lucidă și mai activă și la care execuția operei să se fi însoțit cu atâtea osteneți. Caragiale este un meșter, cel mai de seamă al literaturii românești, împreună cu Eminescu, și acela care chiar sub aparențele ușurinței, ne lasă să întrevădem legea severă a artei lui”.

Tudor Vianu

„Ceea ce a făcut pe unii să subestimeze opera lui Caragiale este faptul că ea zugrăvește moravuri, pretinzându-se fără vre-un temei estetic cum că obiceiurile și aspectele de civilizație sunt efemere. N-ar mai fi existat bunăoară deputați agramați și comisari escraci și tot tabloul ar rămâne anacronic. S-a văzut totuși că înțelegerea lumii lui Caragiale rămâne intactă, că nimic din comicul lui n-a suferit o cât de mică atungere de tonuri și că dimpotrivă alții îl imită, ca umoriști puri, fără nici o intenție de critică socială”.

George Călinescu

„Caragiale a fost toată viața lui un desăvârșit actor, dublat de un foarte lucid spectator. Prin propira lui producția dramatică a imprimat o nouă direcție în dramaturgia noastră și a pus bazele unui teatru original...Prin adevărul caracterelor, prin neprevăzutul situațiilor și al replicilor, prin pătrunderea în intimitatea resorturilor sociale și morale, comediile lui Caragiale stau încă la temelia teatrului nostru modern.”

Șerban Cioculescu

„Este Caragiale un scriitor reprezentativ pentru spiritualitatea românească? În măsura în care el a creat o mare operă (și a creat-o, de acest lucru nu se îndoiește nimeni), caragiale are un mare grad de *reprezentativitate*. O reprezentativitate care trece însă prin spațiul esteticului. Descriind carnavalul unei lumi în trecere (procesul formelor fără fond), el a creat din aceste stări de *negativitate* ale naturii umane românești o categorie întinsă de valori estetice, desigur, și prin aceasta valori morale, purificatoare, sublime”.

Eugen Simion

SARCINI

1. Comentați deznodământul nuvelei, pe baza următoarelor repere: imaginea tragică a eroului principal, acțiunile personajului în raport cu situațiile descrise în nuvelă, gândurile obsesive ale lui Stavrache din finalul operei.
2. Realizați o compunere în care să vorbiți despre transformarea psihologică a personajului principal din nuvela lui Ion Luca Caragiale.
3. Pregătiți o comunicare despre apariția și dezvoltarea naturalismului în literatura universală. Cum se încadrează nuvela lui Ion Luca Caragiale în acest curent literar? Discutați în clasă.

MIHAIL SADOVEANU (1880 – 1961)

Mihail Sadoveanu, alături de asemenea personalități marcante ale literaturii cum sunt Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, Ioan Slavici, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu ș.a., este considerat un clasic al literaturii române, proza lui fiind citită, apreciată și studiată de mai multe generații de admiratori ai scrisului românesc.

Scriitorul, academicianul și omul politic Mihail Sadoveanu s-a născut la 5 noiembrie 1880 în orașelul Pașcani din Moldova, în familia avocatului Alexandru Sadoveanu și a Profirei Ursachi. Viitorul prozator face școala primară în orașul natal, absolvă gimnaziul din Fălticeni după care studiază la Liceul Național din Iași.

În anii copilăriei citește foarte multă literatură artistică, printre scriitorii preferați aflându-se

Alecsandri, Eminescu, Ion Creangă, Flaubert, Gogol ș.a.

În anul 1904 Sadoveanu se mută cu traiul la București, unde desfășoară o prodigioasă activitate literară și culturală, debutând editorial în același an cu patru volume de proză: *Povestiri*, *Șoimii*, *Dureri înăbușite* și *Crâșma lui moș Precu*.

Lumea literară și intelectualii au sesizat acest moment deosebit și au apreciat înalt talentul prozatorului. Nicolae Iorga, de pildă, a numit acel eveniment literar ca fiind anul Sadoveanu.

În 1910 Sadoveanu este numit în funcția de director al Teatrului Național din Iași, iar în 1919, împreună cu Tudor Arghezi, fondează revista **Însemnări literare**. La finele anului revista își încetează apariția, colectivul de redacție trecând sub aripa revistei **Viața românească**. Între timp Sadoveanu publică mai multe opere de valoare și lucrări de publicistică literară. În 1921 devine membru al Academiei Române, iar în 1949 este ales președinte al Uniunii Scriitorilor din România.

Mihail Sadoveanu se stinge din viață la 19 octombrie 1961 și este înmormântat în Cimitirul Belu, alături de Mihai Eminescu și Ion Luca Caragiale.

În cele șase decenii cât a creat Mihail Sadoveanu, de sub pana lui au ieșit peste 100 de volume de povestiri, nuvele și romane. Și prin monumentalitatea operei sale, prin capacitatea de a evoca viața poporului român în toate aspectele ei fundamentale, prin vocația sa autentică, nativă de povestitor reînviind trecutul și anticipând viitorul, prin stilul său armonios și inconfundabil, Sadoveanu este, cu adevărat, un genial scriitor național cu deschidere spre universalitate.

Una din dimensiunile operei sale este

dimensiunea istorică, ce reflectă evenimentele din epoca de început a neamului nostru, istoria Moldovei care este o emblemă a întregii națiuni în secolul al XV-lea, perioada de domnie a

Casa Memorială „Mihail Sadoveanu” din Fălticeni (România)

lui Ioan Vodă cel Cumplit, precum și din veacurile următoare, descriind cu măiestrie lupta poporului pentru pământul natal, pentru libertate și integritate. Chipul lui Ștefan cel Mare, bunăoară, creat de prozator în romanul istoric *Frații Jderi* a constituit un model și pentru alți scriitori care au abordat în operele lor istoria zbuciumată a poporului nostru.

O altă dimensiune a creației literare sadoveniene este **viața satului**, cu toate aspectele ei istorice, arhaice și patriarhale, uneori intrând în conflict cu civilizația modernă. Eroii sadoveniieni sunt oameni cu o anumită structură sufletească, oameni blajini și înțelepți, cu un acut simț al dreptății, apărători ai unor principii etice fundamentale statornice din vremurile cele mai îndepărtate. În același timp trebuie să menționăm și frumusețea limbii literare a operelor sadoveniene, lirismul profund al descrierilor naturii și a locurilor văzute de autor.

Una din caracteristicile operei lui Mihail Sadoveanu este cea a feericului și a fantasticului naturii ce reflectă percepția frumosului natural, simțul măreției terestre și cosmice, confruntarea omului cu natura. Autorul ne oferă, în același timp, și mostre de atitudine filozofică a eroilor asupra vieții și a rolului pe care îl joacă fiecare individ în perpetuarea speciei umane și păstrarea valorilor culturale, morale și spirituale.

Opera lui Mihail Sadoveanu a fost tradusă în mai multe limbi de pe glob, inclusiv în limba ucraineană. Astfel, în 1980 la Kiev a văzut lumina tiparului, în colecția

„Clasicii literaturii universale”, un volum de publicistică literară a prozatorului român, iar savantul ucrainean Semcinsky a publicat o monografie despre scriitorul român. Totodată trebuie să menționăm că tematica vieții poporului ucrainean a fost abordată în mai multe opere literare ale lui Mihail Sadoveanu, inclusiv în romanele istorice *Nicoară Potcoavă* și *Șoimii*.

În discursul său rostit în cadrul ședinței Academiei Române cu prilejul aniversării a 75-a a nașterii lui Mihail Sadoveanu, academicianul Tudor Vianu menționează următoarele: „Maestru, el a adus la perfecțiune narațiunea istorică, reprezentarea vieții populare, evocarea întregii naturi românești. A făcut aceasta cu o imensă putere a spiritului, în forme de expresie nobile și pure, care dezvăluie cultura interioară a poporului român, într-o operă de o fecunditate fără precedent... Este deci drept a spune că, în epoca următoare lui Eminescu și Caragiale, Mihail Sadoveanu a fost și continuă a fi cel mai mare scriitor român.”

București. România. Cimitirul Bellu.
Mormântul lui Mihail Sadoveanu

Baltagul

(Fragmente)

„Stăpâne, stăpâne, Mai chiamă ș-un câine...”

I

Viața muntenilor e grea; mai ales viața femeilor. Uneori stau văduve înainte de vreme, ca dânsa. Munteanului i-i dat să-și câștige cândea cea de toate zilele cu toporul ori cu cața. Cei cu toporul dau jos brazii din pădure și-i duc la apa Bistriței; după aceea îi fac punte pe care le mână până la Galați, la marginea lumii. Cei mai vrednici întemeiază stâni în munte. Acolo stau cu Dumnezeu și cu singurătățile, până ce se împuținează ziua. Asupra iernii

Scenă din filmul „Baltagul” de Mihail Sadoveanu. Regia: Mircea Mureșan, 1969

coboară la locuri largi și-și pun turmele la iernat în bălți. Acolo-i mai ușoară viața, ș-acolo ar fi dorit ea să trăiască, numai nu se poate din pricină că vara-i prea cald, ș-afară de asta, munteanul are rădăcini la locul lui, ca și bradul.

Avere aveau cât le trebuia: poclăzi în casă, piei de miel în pod; oi în munte. Aveau și parale strânse într-un cofăiel cu cenușă. Fiindu-le lehamite de lapte, brânză și carne de oi sfârtecate de lup, aduceau de la câmpie legume. Tot de la câmpii largi, cu soare mult, aduceau făină de păpușoi. Uneori se ducea Vitoria singură și o încărcă în desagi pe cinci căluți. Pe cel din frunte călărea ea bărbătește; ceilalți veneau în urmă cu capetele plecate și cu frâiele legate de cozile celor dinainte.

În noaptea asta, cătră zori, avut cel dintâi semn, în vis, care a împuns-o în inimă și-a tulburat-o și mai mult. Se făcea că vede pe Nechifor Lipan călare, cu spatele întors către ea, trecând spre asfințit o revărsare de ape. (...)

II

Soarele bătea de cătră amiază de pe țăncul Măgurii. Ridicând ochii și clipind, Vitoriei i se păru că brazii sunt mai negri decât de obicei. Dar asta era o părere, căci sub soare lunecau pâlcuri de nouri alburii. Vremea era călduță și abia adia vântul, aducând în ogradă, ca pe niște fluturi târzii, cele din urmă frunze de salcie și de mesteacăn. (...)

O clipă mișcarea casei se potoli și vântul își spori zvonul pe deasupra satului. Găinile se suiră pe prispă la adăpost, alungate de cele dintâi stropituri reci. Vitoria privi cu uimire la cucușul cel mare porumbac, cum vine fără nici o frică și se așează în prag. Inima-i bătu cu nădejde, așteptând semnul cel bun. Dar cucușul se întoarse cu secera cozii spre focul din horn și cu pliscul spre poartă. Cântă o dată prelung și se miră el singur.

— Nu vine... șopti cu îngrijorare gospodina.” (...)

Scenă din filmul „Baltagul” de Mihail Sadoveanu.

Regia: Mircea Mureșan, 1969

III

— Nu. Tocmai de asta-s cu mare grijă. În douăzeci de ani am ajuns eu să-i cunosc drumurile și întoarcerile. Poate zăbovi, o zi ori două, cu lăutari și cu petrecere, ca un bărbat ce se află; însă după aceea vine la sălașul lui. Știe că-l doresc și nici eu nu i-am fost urâtă. (...)

IV

Baba Maranda:

— Lumea-i rea, draga mătușii, se tângui ea cu jale, făcându-și gura pungă și clătinând din cap. Am înțeles despre soțul dumitale, Nechifor Lipan, că a ajuns cu bine în locul acela la Dorna, unde trebuia să cumpere oi de la niște ciobani. Dar după aceea s-a găsit una cu ochii verzi și cu sprâncenele îmbinate, care s-a pus prag și nu-l lasă să treacă. (...) Baba trase din brâu cărți soioase și rupte la colțuri. Sui pe laviță măsuța cu trei picioare, întinse pe ea ștergar și înșiră iconițele amestecate cu toate celelalte semne ale bucuriilor și tristăților. Dădu Vitoriei dama de cupă, ca s-o menească încet deasupra buzelor.

— Vezi, drăguță, cum ți s-aleg dumitale lacrimile și scârba? Și omul dumitale, craiul de spatii, răsare într-altă parte, într-o adunare de oameni. Acolo-i nelipsită cea cu ochii

verzi, precum am spus.

Se așează iar pe laiță. Vorbi cu glas schimbat:

— Dacă va fi nevoie, se poate trimite spre acel loc o pasere care strigă noaptea și are ochi de om. E mai greu și-i cu mare primejdie, dar se poate.

— Să moară dușmanca? Baba încuviință, apăsându-și bărbia în piept. Vitoriei i se bătura inima; cu toate acestea hotărî cu tărie în sine moartea femeii cu ochii verzi. Se crezu datoare, cătră sfânt și cătră Dumnezeu, să deie o lămurire:

— Întâi am să fac rugăciunile cele de cuviniță la Maica Domnului, zise ea. După aceea am să țin post negru douăsprezece vineri în șir. Când-atunci, poate mi se întoarce omul.” (...)

Scenă din filmul „Baltagul” de Mihail Sadoveanu. Regia: Mircea Mureșan, 1969

V

Ea însă se socotea moartă, ca și omul ei, care nu era lângă dânsa. Abia acum înțelegea că dragostea ei se păstrase ca-n tinerețe. S-ar fi cuvenit să-i fie rușine, căci avea copii mari; însă nu mărturisea asta nimănui, decât numai sieși, noștilor și greierului din vatră. (...)

— Să pregătești, cu Mitrea, sania, îi zise Vitoria. S-o umpli cu fân; să pui ș-un sac de orz pentru cai. Mâni dimineață ne ducem la Piatra. (...)

VI

După răsăritul soarelui, a doua zi, a fost în Piatra. Târgul îl mai văzuse, la iarmaroace. (...) Cum a deschis gura să întrebe, Vitoria a aflat îndată unde poate găsi pe domnul prefect.

— Nu m-aduce vânt bun, domnule prefect. Mi-a plecat soțul de-acasă acu șaptezeci și trei de zile și încă nu s-a întors. S-a dus la Dorna după niște oi. Nu mi-a scris, n-am aflat de la nimeni. Stau așa; îl aștept și nu vine.”

Drumul acela la Sfânta Ana și la Piatra i-a fost de cel mai mare folos. Având într-însa știința morții lui Nechifor Lipan și crâncenă durere, se văzu totuși eliberată din întuneric. Cum ajunsese acasă, își lăsa numai o zi de odihnă, apoi începu a pune la cale îndeplinirea unor hotărâri mari. Toate erau în dosul ochilor aceluia aprigi și ieșeau una după alta. (...)

Scenă din filmul „Baltagul” de Mihail Sadoveanu. Regia: Mircea Mureșan, 1969

Da. După ce trimet jalba, îmi isprăvesc toate câte am de isprăvit și m-oi duce singură la Dorna. Am și primit eu hotărâre în inima mea. N-am să mai am hodină cum n-are pâraul Tarcăului, când'ce l-oi găsi pe Nechifor Lipan.[...] Iau cu mine și pe băiet; să am alături o putere bărbătească. Mâni dau faurului o bucată de fier să bată din el baltag, și sfinția-ta vei face un bine, să-l blagoslovești.

VII

În zori de ziuă, vineri în 10 martie, munteanca și feciorul ei au închingat caii cei pagi și-au încălecat. Au trecut pe la părintele Dănilă, și Gheorghită a adus maică-sa tașca de la cucoana preuteasă Aglaia. Au coborât la crăsmă și-au trezit pe negustor. Au cerut domnului Iordan rachiul într-o ploscă de lemn. Și când răsărea soarele, se aflau afară din sat, în lungul pâraului, cătră apa Bistriței. (...)

VIII

— Dintre toate câte-mi spui, domnu negustor, eu înțeleg că vrei așa să mă mângâi, ca un om cu inimă bună. Să știi dumneata că eu am pornit după semne și după porunci. Mai ales dacă-i pierit, cată să-l găsec; căci, viu, se poate întoarce și singur. (...)

IX

— Nu s-a oprit cumva la covălia dumitale, astă-toamnă, un om cu un cal negru ținut în frunte? -Ba s-a oprit. -Și-ți aduci aminte cum era îmbrăcat acela om?

— Îmi aduc aminte. Purta căciulă brumărie. Avea cojoc în clinuri, de miel negru, scurt până la genunchi, și era încălțat cu botfori.

— Acela, moș Pricop, a fost soțul meu. (...)

X

Scenă din filmul „Baltagul” de Mihail Sadoveanu. Regia: Mircea Mureșan, 1969

Așa au întâmpinat-o în drumul ei pe Vitoria și alții, nu numai moș Pricop.

— De-acu mă duc, îi lămuri ea, pe drumul acelor oi. Zici că s-au dus tot la vale?

— Da, mă rog.

— Tot la vale, înspre un loc de iernat?

— Da, mă rog. Pe cât i-am înțeles, au apucat pe drumul spre Neagra.

— Cred că m-a ajuta Dumnezeu și mi-a da miros, să le-adulmec din urmă în urmă.

— Da, mă rog, hm! făcu bătrânelul rămânând singur, ca să se minuneze și mai mult de asemenea muiere ciudată. (...)

XI

Omul își aducea tare bine aminte; și obrazul muntencei se însenină puținel. Către Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, într-adevăr a făcut popas mai la vale, pe toloacă, asemenea turmă cum o prubuluia nevasta. Când ciobanii s-au mișcat înspre crâșmă, au sosit din urmă și stăcândii, în număr de trei. Da-da! unul era pe-un cal negru ținut și purta căciulă brumărie. Acela a dat poruncă pentru rachiu ș-a cinstit pe ciobani. A cerut o litră deosebită pentru el și pentru ceilalți doi tovarăși. (...) Unul era mai puținel la trup și negricios ca mine. Celălalt, mai voinic decât toți și râdea des și tare. Avea buza de sus despăcată ca la iepure. Mai ales acestuia îi plăcea tare băutura. Multe vorbe nu spunea. Râdea și bea. Meșter la vorbă era cel cu căciulă. (...)

A găsit amintirea celor trei tovarăși călăreți și la Borca. Iar de-aici turma a apucat spre stânga, părăsind apa Bistriței. Acuma Vitoria se abătea iarăși într-o țară cu totul necunoscută, cu nume de sate și munți pe care nu le mai auzise.

A făcut popasul obișnuit într-un sat căruia îi zicea Sabasa ș-a aflat ș-acolo urma oilor ș-a călăreților. (...)

În întuneric, începea să i se facă lumină. La Sabasa fuseseră trei. Dincoace, peste muntele Stânișoara, la Suha, Nechifor Lipan nu mai era. Se înălțase deasupra? Căzuse dedesubt? Aici, între Sabasa și Suha, trebuia să găsească ea cheia adevărului. Nu i se părea nici greu: căci Calistrat Bogza și tovarășul său puteau fi găsiți la casele lor, ori în valea din dreapta ori în valea din stânga. (...)

XII

Vitoria s-a uitat și-a cunoscut pe Calistrat Bogza. L-a cunoscut și pe cel mărunț și negricios. Primarul și notarul, oameni bine hrăniți și groși, erau îmbrăcați orășenește.” Calistrat Bogza afirmă:

— Ce-aș putea să-ți spun? zise el săltând din umeri. Pe drum, venind de la Dorna, ne-am înțeleș asupra vânzării oilor. I-am numărat paralele. A dat o parte Cuțui, care-i de față. Altă parte am dat eu. Ne-am despărțit. Lipan încă arăta grabă mare.

— Dumneata vrei să știi cam multe, răsă Calistrat. De unde vrei să știi eu chiar în ce loc? Pe cât țin minte, ne-am oprit la Crucea Talienilor.

— Mă duc, ce să fac? Musai să-l caut, că numai unul am. L-am căutat pe drumul mare, acum am să-l caut pe poteci, ori prin râpi. Sfânta Ana de la Bistrița are să mă îndrepte unde trebuie. (...) Vitoria Lipan afirmă în dialogul cu soția lui Iorgu Vasiliu:

Scenă din filmul „Baltagul” de Mihail Sadoveanu. Regia: Mircea Mureșan, 1969

— Lipan avea o vorbă, grăi Vitoria, cu privirea ei de vis.

— Care vorbă?

— Nimene nu poate sări peste umbra lui. Aceasta-i și pentru noi; poate și pentru alții.

— Adevărat cuvânt, bun cuvânt. Vitoria închise ochii, zguduită. Din întunericul lui, în care se depărta, pentru întâia oară Lipan se întorsese arătându-și fața și grăind lămurit numai pentru urechile ei. În vremea nopții ș-a somnului, această vedenie s-a mai produs o dată. S-a adevărit și altă așteptare a muntencii.

Vântul a pornit din nou, venind acuma de cătră miazăzi. Potrivit sfaturilor și hotărârilor, mama și feciorul au lăsat cojoacele cele grele și o parte din târhat la hanul lui domnu Iorgu Vasiliu, și au trecut pe câteva zile dincolo de munte, la Sabasa. (...) Vitoria își trecu bețișorul în stânga și întinse spre el mâna dreaptă.

— Lupu! Strigase c-un glas pe care abia îl auzi domnu Toma. Totuși strigase din toate puterile ei lăuntrice. Cunoscând-o, cânele lui Lipan veni drept la dânsa și i se așternu la picioare. Scheună încet, plângând; înălță botul și linse mâna care-l mângâia. Femeia avea în ea o sfârșeală bolnavă și-n același timp o bucurie, găsind în animal o parte din ființa celui prăpădit. (...)

XIII

— Dând lămurire la întrebarea nevastei, arată că acest câne de pripas a venit la gospodărie lui astă-toamnă, din râpile muntelui. L-a văzut dând târcoale; pe urmă s-a suit pe-un colnic ș-a urlat, cum urlă câinii de singurătate. (...) Oamenii de casă i-au dat nume Pripas, pe care el l-a înțeles - și s-a purtat toată iarna cu vrednicie, străjuind în vremea nopții în patru părți a ogrăzii și plătindu-și cu dreptate hrana. (...) În cele dintâi săptămâni, în unele după-amiezi, dulăul era fugar. Se ducea în munte, căutând parcă ceva. Din cât spunea nevasta de la Tarcău, se vede că-și căuta stăcândul. Se ducea poate unde zăcea leșul, într-un loc singuratic și pustiu. După ce au venit ninsorile și s-a pus omăt, cânele s-a mai liniștit. Tot se mai duce până la colnic. Acolo stă pe gânduri; după

Scene din filmul „Baltagul” de Mihail Sadoveanu. Regia: Mircea Mureșan, 1969

aceea se întoarce acasă. Mîntea cânelui nu-i ca omului. Se vede că a uitat drumul, dacă într-adevăr se ducea până la stăcândul lui mort.

Cânele sta cu luare-aminte pe coadă, privind văile ca un om. (...) Când coborî la al doilea pod al văii dinspre Sabasa, cânele se opri și deveni neliniștit.

— Băiete – zise munteanca – leagă-ți calul de un mesteacăn, cum fac și eu. Coboară-te în râpă după câne. Și asară, când suiam, a dat aicea semn; dar era în lanțug. (...)

Având buna încredințare de ce putea fi acolo, Vitoria își adună cu palmele straiul în poala din față și-și dădu drumul alunecuş pe urma băiatului. Cu tâmplele vâjâind, răzbi în ruptura de mal, în lătratul ascuțit și întărâtat al cânelui. Gheorghită zvâcnea de plâns, cu ochii acoperiți de cotul drept înălțat la frunte. Oase risipite, cu zgârcurile umede,

albeau țărâna. Botforii, tașca, chimirul, căciula brumărie erau ale lui Nechifor. Era el acolo, însă împruținat de dinții fiarelor. Scheletul calului, curățit de carne, sub tarniță și poclăzi, zăcea mai încolo.

— Gheorghită! Flăcăul tresări și se întoarse. Dar ea striga pe celălalt, pe mort. Îngenunchind cu grabă, îi adună ciolanele și-i deosebi lucrurile. Căpățâna era spartă de baltag. (...)

XIV

Avea în ea o putere nouă, care-i răzbea în toate mișcărilor și în priviri.

— Gheorghită – hotărâ ea – tu să stai aici, să priveghezi pe tatu-tău. Iar eu mă cobor în grabă la Sabasa, ca să dau de știre. Vin cu căruța și cu domnu Toma, ca să luăm mortul, să-l ducem în sat și să împlinim cele de cuviință.

Autoritățile nu s-au putut aduna în râpă decât a treia zi. Vitoria a stat c-un umăr întors, ascultând ce puteau să spună niște oameni care n-aveau nimic cu Nechifor Lipan. (...) Jignită a fost munteanca mai ales de faptul că nici unul nu și-a făcut cruce și n-a spus o vorbă creștinească pentru sufletul lui Nechifor.

Atunci Vitoria s-a crezut datoare să spuie ce știa. Anume că, după cumpărătura de oi de la Dorna, Nechifor a venit când-aici cu doi tovarăși și prietini, care trăiesc și acuma peste Stânișoara, la un loc care se cheamă Doi Meri. Acei prietini arată că au cumpărat oile lui Lipan și i-au numărat banii. După numărătoarea banilor, care s-a făcut sus, Lipan s-a întors, purcegând spre casă. Atunci se vede că cineva, care a fost de față și-a văzut târgul și banii, s-a luat după el și l-a lovit. I-a răpit banii oilor. Altfel nu se poate să fie, arăta Vitoria; căci așa spun acei doi prietini ai mortului, anume Calistrat Bogza și Ilie Cuțui. Deci Lipan nu și-a pus banii la un loc cu cei care-i mai rămăseseră; ci-i purta în mână. Ucigașul l-a lovit și i-a smuls banii; căci, cum l-a lovit, Lipan a căzut în râpă cu tot cu cal. Să se fi dus după el, e mai greu de crezut; căci era cănele, care s-ar fi luptat cu îndârjire pentru stăcând. Ca să jefuiască pe mort, acel care lovise trebuia să ucidă și cănele. Însă cănele s-a aflat viu.

XV

În Suha, domnul Anastase Balmez și-a început cercetările lui cu o dibăcie de care se simțea cu drept cuvânt mândru. A poftit la domnia-sa, ca informatori, pe cei doi gospodari, hotărât să-i asculte cu răbdare și cu blândețe.

— Vezi? Atuncea de ce tot amesteci acel martor?

— Nu-l amestec, domnule prefect. Dar noi, muntenii avem obiceiul să facem vânzările cu martori, nu cu hârtii scrise de domnii judecători.

Dacă domnia-voastră spuneți că nu-i martor, eu tac. Atunci s-au scris hârtii. Dar la urma urmei nici de

Scenă din filmul „Baltagul” de Mihail Sadoveanu. Regia: Mircea Mureșan, 1969

acestea nu era nevoie, căci domnu Bogza și domnu Cuțui erau prietini buni cu domnu Nechifor Lipan. De aceea să știți, oameni buni, că eu nam venit pentru alta aici decât să vă poftesc la înmormântarea oaselor care au mai rămas.

La înmormântarea lui Nechifor Lipan:

Autoritățile și gospodarii de la Doi Meri erau de față. Bogza umbla despărțit de Cuțui, unul pe o parte a drumului, celălalt pe altă parte. Nu-și vorbiseră; nu se priviseră. Numai când sătenii au supt din râpă racla și au potrivit-o în car și i-au scos capacul, Calistrat Bogza nu s-a putut opri să nu întindă gâtul pe deasupra altor capete, ca să se uite să vadă rămășițele mortului. (...) Dacă ar fi cu puțință să vadă de-aproape în ce stare se află țeasta. Căci dacă nu se cunoaște vreo pălitură de unealtă de fier, atunci oricine cu ușurință ar putea crede că Lipan, fiind amețit de băutura, a nimerit, noaptea, cu tot cu cal, în râpă.

XVI

— (...) Eu cred așa, domnu Calistrat, că soțul meu umbla singur la deal pe drumul Stănișoarei și se gândea la oile lui. Poate se gândea și la mine. Eu n-am fost de față, dar știu. Mi-a spus Lipan, cât am stat cu dânsul, atâtea nopți, în râpă.

— Să-ți spun, domnu Calistrat. Omul meu se gândea, vra să zică, la ale lui și la mine și umbla la deal în pasul calului, suind spre Crucea Talienilor. (...) Unii ar putea zice că venea la vale. Dar eu știu mai bine că se ducea la deal. Dar nu era singur. Avea cu el cănele. Și se mai aflau în preajma lui doi oameni. Unul dăduse călcâie calului și grăbise spre pisc, ca să bage de samă dacă nu s-arată cineva. Al doilea venea în urma lui Lipan, pe jos, și-și ducea calul de căpăstru. Să știți că nu era noapte. Era vremea în asfințit. Unii cred că asemenea fapte se petrec noaptea. Eu am știința că fapta asta s-a petrecut ziua, la asfințitul soarelui. Când cel din deal a făcut un semn, adică să n-aibă nici o grijă, că locu-i singuratic, cel care umbla pe jos a lepădat frâul. Și-a tras de la subsuoara stângă baltagul și, pășind ferit cu opincile pe carare, a venit în dosul lui Nechifor Lipan.

O singură pălitură i-a dat, dar din toată inima, ca atunci când vrei să despici un trunchi. Lipan a repezit în sus mâinile, nici n-a avut când să țipe; a căzut cu nasu-n coama calului. Întorcând baltagul, omul s-a opintit cu el în deșertul calului, împingându-l în

Scenă din filmul „Baltagul” de Mihail Sadoveanu. Regia: Mircea Mureșan, 1969

râpă. Chiar în clipa aceea cănele s-a zvârlit asupra lui. El l-a pălit cu piciorul dedesubtul botului. Calul tresărise de spaimă. Când a fost împins, s-a dus de-a rostogolul. Cănele s-a prăvălit și el. S-a oprit întâi hămăind întărâtat; omul a încercat să-i deie și lui o pălitură de baltag, dar dulăul s-a ferit în râpă și s-a dus târâș după stăcând. Asta-i. Cel din urmă a încălcat și-a grăbit după cel din vârful muntelui, și s-au dus. (...)

— Gheorghită – vorbi cu mirare femeia – mi se pare că pe baltag e scris sânge și acesta-i omul care a lovit pe tatu-tău. Calistrat se smulse din locul lui, repezindu-se spre

flăcău, ca să-și ia arma. Cuțui i se puse în față, poprindu-l cu brațele încordate, ca pe un mal. Dar în gospodarul cel mare izbucnise crâncenă mânie. Păli cu pumnul pe Cuțui în frunte și-l lepădă la pământ. Bătu cu coatele pe cei de aproape și-i dărâmă și pe ei. Se zvârli cu capul pe ușa deschisă, mugind. Vitoria fâlfâi cu brațele ca din aripi după el. Într-o clipă fu și ea în prag, țipând:

— Gheorghită! dă drumul cânelui!

Cuțui mormăia:

— N-aveți să mă asupriți: n-aveți să mă ucideți. Eu spun de bunăvoie. Și să se știe că a fost întocmai cum a arătat femeia mortului.

Părinte – zise Bogza, gâfâind iar – eu văd că se poate întâmpla să pier. Pentru asta, fac mărturisire aicea, să se știe că eu am pălit într-adevăr pe Nechifor Lipan și l-am prăvălit în râpă, după cum a dovedit nevasta lui. N-am înțeles de unde știe, dar întocmai așa este.

— Iertați-mă.

— Poate să trăiască, șopti Vitoria. Stăcândirea facă ce știe cu el!

— Iartă-mă, femeie! ceru muribundul. M-a sugușat cânele. Mă duc și eu după Nechifor Lipan și trebuie să mă ierți.

— Dumnezeu să te ierte, îi zise Vitoria. (...)

REPERE DE INTERPRETARE

Romanul *Baltagul* a fost scris în numai 17 zile și publicat în noiembrie 1930, când Mihail Sadoveanu împlinea 50 de ani, fiind primit cu “un ropot de recenzii entuziaste” de către criticii vremii. Romanul are ca surse de inspirație balade populare de la care Sadoveanu preia idei și motive mitologice românești.

Încă de la apariție, romanul *Baltagul* a fost considerat una dintre cele mai reușite scrieri ale lui Mihail Sadoveanu. Criticii literari au remarcat profunzimea romanului, generozitatea acestuia în diversitatea “codurilor de lectură” pe care le permite, fiind interpretat ca roman mitic, monografic, de dragoste, al inițierii, al familiei și, nu în ultimul rând, ca roman cu intrigă polițistă. Redus ca dimensiuni, *Baltagul* ilustrează o caracteristică importantă: forța de concentrare. Din acest punct de vedere, Nicolae Manolescu făcea constatarea că Sadoveanu pune într-o pagină (în cazul precis al acestui roman) cât Rebreanu într-un capitol.

Roman interbelic tradițional datorită stratificării planurilor sale narrative și datorită spațiilor ample de gesticulație conflictuală, *Baltagul* se grefează pe atmosfera lumii arhaice a satului românesc și pe sufletul țaranului moldovean ca păstrător al lumii vechi, al tradițiilor și al specificului național, cu un mod propriu de a gândi, de a simți și de a reacționa în fața problemelor cruciale ale vieții, apărând principii fundamentale. De asemenea, *Baltagul* ilustrează realismul mitic, în a cărui reprezentare realitatea este o manifestare vizibilă a unor legi invizibile, pe care scriitorul le revelează cititorului, spre o mai bună înțelegere a sensurilor existenței.

Tema romanului este tema vieții și a morții, a iubirii, a datoriei și a inițierii, care permite totodată realizarea monografiei satului moldovenesc de munte. Tema se evidențiază prin tipul țaranului păstrător al lumii vechi, arhaice și patriarhale, iar în acest

sens episodul narativ în care Vitoria îi aplică fiicei o corecție, este semnificativ: „Îți arăt eu coc, valț și bluză, ardă-te para focului să te ardă! Nici eu, nici bunică-ta, nici bunică-mea n-am știut de acestea – și-n legea noastră trebuie să trăiești și tu”. **Baltagul** prezintă și tema familiei, dintr-o perspectivă aproape mitică, situând relațiile dintre membrii familiei sub un clopot cosmic. Rânduiala, viața și moartea fac obiectul unei inițieri a fiului ajuns în situația de a-și asuma rolul tatălui și de a prelua responsabilitatea familiei, după cum se cuvine într-o societate tradițională, patriarhală. Inițierea în tainele existenței este realizată de mamă, singura capabilă – prin dragoste, dăruire și înțelepciune – să transforme fiul într-un matur demn. Vitoria îl surprinde pe Gheorghiuță prin puterea sa de sinteză sau prin modul în care reușește să citească mintea celorlalți, dar și prin determinarea de care dă dovadă: „mama asta trebuie să fie fărâncătoare; cunoaște gândul omului”.

Discutând tema și viziunea despre lume, spunem că elementele textului narativ sunt semnificative. Astfel, perspectiva narativă este specifică romanului realist. Naratorul prezintă faptele, fără a se implica, ci lăsând personajele să se prezinte. Acest narator neutru, cu focalizare zero, alternează cu notația în stil indirect liber. Vitoria preia rolul de personaj-reflector, prin intermediul căruia se realizează portretul lui Nechifor, dar și unele etape ale acțiunii.

Titlul romanului – **Baltagul** – este simbolic, întrucât în mitologia autohtonă baltagul este arma menită să îndeplinească dreptatea, este o unealtă justițiară. Astfel, atunci când este folosit pentru înfăptuirea dreptății, acesta nu se pătează de sânge. De asemenea, în roman, baltagul se constituie ca un simbol al labirintului, ilustrat de drumul șerpuit pe care îl parcurge Vitoria Lipan în căutarea soțului, atât un labirint interior, al frământărilor sale, cât și un labirint exterior, al drumului săpat în stâncile munților pe care îl parcursese Nechifor Lipan.

În ceea ce privește relațiile temporale și spațiale, timpul evenimential, la care se raportează personajele, se plasează între două mari sărbători creștine, având corespondent în calendarul pastoral. Sâmedru (Sfântul Dumitru – 26 octombrie) “încheie” vara și desfrunzește codru, iar Sângeorz (Sfântul Gheorghe – 23 aprilie) readuce codrul la viață și alungă iarna. Cele două anotimpuri pastorale au un echivalent simbolic în ciclul viață-moarte, la care se raportează nu numai natura, ci și individul. Plecarea lui Nechifor de acasă coincide cu “drumul spre iarnă”, adică spre moarte. La polul opus, într-o perfectă simetrie, de Sângeorz va fi desăvârșit ritualul integrării, pentru o renaștere într-o altă “primăvară”. Spațiul epic are valențe care îmbină planul real cu cel simbolic. Structurile antropologice ale imaginarului relevă opoziții semnificative între spațiul sacru al muntelui, situat în apropierea cerului, și spațiul degradat al văii. Cititorul este purtat printr-o geografie reală – Dorna, Bistrița, Piatra, Broșteni – în care cea ficțională se integrează firesc.

În romanul **Baltagul**, limbajul are, în primul rând, o motivație realistă, pentru că reconstitue, în datele ei esențiale, o lume în care s-a săvârșit o crimă. Un ton ceremonios străbate opera în cele mai multe pagini ale ei, fie că se aude vocea naratorului, fie a personajelor. Limbajul impresionează nu neapărat prin redarea fidelă a particularităților dulcelui grai moldovenesc, deloc de neglijat, ci prin nivelul la care ajunge acest limbaj. Timbrul grav, alături de elemente arhaice și populare, care se conjugă armonios cu neologismele, trădează ceremonia unei culturi vechi și nobile.

Romanul **Baltagul** este unul tradițional, pentru că reconstituie imaginea unei societăți arhaice, păstrătoare a unor tradiții care au supraviețuit în vârful muntelui. Totodată, prin complexitate, prin polimorfism și prin semnificații, scrierea depășește granițele tradiționalismului și intră în categoria romanului mitic.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Rezumați, oral, subiectul romanului **Baltagul** de Mihail Sadoveanu.
2. Interpretați controversa de idei, produsă la deciziile Vitoriei de a-și căuta soțul.
3. Descrieți tehnica narativă a romanului, cu ajutorul căreia naratorul reconstituie, pentru cititor, momentele – cheie din viața protagonistei romanului, dar și a soțului acesteia – Nechifor Lipan.
4. Justificați retrospectiva făcută de autor (basmul pe care îl spunea Nechifor Lipan).
5. Motivați decizia fermă a Vitoriei Lipan de a porni în căutarea soțului său.

REȚINEȚI!

Romanul este specia genului epic, în proză, de mare întindere, cu o acțiune complexă care se desfășoară pe mai multe planuri narrative, cu personaje numeroase a căror personalitate este bine individualizată și al căror destin este determinat de trăsături, de caracter și întâmplările ce constituie subiectul operei.

Romanul poate fi istoria unui accident, unui incident, poate fi o lume, o lume fictivă, detaliată până la ultima resursă posibilă de imaginație a scriitorului respectiv. Este cea mai adâncă formă în scris existentă. Nu e neapărat structurată pe planuri de acțiune, dar implică niveluri de semnificație paralele.

Structura romanului este dialogică, potrivit formalistului rus Bahtin sau panoramică, potrivit altor teoreticieni ai romanelor.

Se spune în mod curent că un **roman** este o ficțiune în proză de dimensiuni mari. Poate fi un roman de acțiune, polițist, de dragoste poate prezenta valori psihologice sau doar un studiu social.

Cum spunea Raymond Queneau, „nu contează dacă cineva privește un număr nedeterminat de personaje aparent reale într-un spațiu ficțional prelungit de-a lungul unui număr nedeterminat de pagini sau capitole. Rezultatul va fi întotdeauna un roman”.

Naratologia îl definește însă drept o operă extinsă în proză care are forma unei povestiri în cele mai multe dintre cazuri. Romanul este mai lung și mai complex decât o povestire sau o nuvelă și nu respectă restricțiile impuse prezente în teatru sau poezie.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Motivați de ce Vitoria Lipan a pornit ea însăși în căutarea soțului dispărut, inițiind o anchetă pe cont propriu.

2. Justificați de ce eroina și-a luat fiul drept coparticipant la actul justițiar și la pedepsirea vinovaților.
3. Urmăriți itinerarul parcurs de Vitoria și felul cum a procedat, ca să dea de urma ucigașilor și să elucideze misterul dispariției lui Nechifor.
4. Explicați comportamentul diferențiat al protagonistei față se Calistrat Bogza și Ilie Guțui, pe durata interogării suspectilor de către subprefect.
5. Comentați scena memorabilă (din capitolul al XVI-lea) în care Vitoria îi demască pe cei doi asasini în fața întregii asistențe adunete la praznicul de înmormântare.
6. Argumentați faptul că Vitoria a răzbunat nu numai crima în sine, ci și inutilitatea ei, având în vedere că un om bun și prietenos ca Nechifor Lipan ar fi găsit o soluție, eventual chiar amânarea plății oilor de către cei doi tovarăși mai săraci.
7. Romanul *Baltagul* de Mihail Sadoveanu este axat pe câteva simboluri: roman de dragoste, inițiativ(și ritualic), justițiar și etic. Comentați acest fapt, atestând în roman persistența valorilor morale în concepția poporului nostru.

REFERINȚE CRITICE

„Luat în totalitate, M. Sadoveanu e un mare povestitor, cu o capacitate de a vorbi autentic enormă, asemănător lui Creangă și lui Caragiale, mai inventiv decât cel dintâi, mai poet decât cel de-al doilea, deși fără echilibrul artistice al lui Caragiale.

Prin gura sa vorbește un singur om, simbolizând o societate arhaică, dar spre deosebire de Eminescu, societatea aceasta este analizată în toate instituțiile ei.

Opera scriitorului e o arhivă a unui popor primitiv ireal: dragoste, moarte, viață agrară. Cu o inteligență de mare creator, scriitorul a fugit de document, ridicându-se la o idee generală.”

George Călinescu

„Maestru, el a adus la perfecțiune narațiunea istorică, reprezentarea vieții populare, evocarea întregii naturi românești. A făcut aceasta cu o imensă putere poetică a spiritului, în forme de expresie nobile și pure, care dezvăluie cultura interioară a poporului român, într-o operă de o fecunditate fără precedent. A înzestrat limba noastră cu prestigii și vrăji care lucrează cu forță titanică și plină de desfătări a muzicii. A dat un sens luptărilor creației sale și ne-a instruit prin înțelepciune și umanitate, creând o galerie de înalte tipuri omenești, cărora nu le putem pune nimic alături. Este deci drept a spune că, în epoca următoare lui Eminescu și Caragiale, Mihail Sadoveanu a fost și continuă a fi cel mai mare scriitor român”.

Tudor Vianu

„Nici un scriitor al acestei țări, de la începuturi și până astăzi, n-a exercitat vreodată în timpul vieții sale un mai mare prestigiu fizic ca Mihail Sadoveanu...Adeseori am meditat asupra acestei probleme și foarte rareori mi-am dat un răspuns la ea, repede anulat de alte posibile descifrări. Mihail Sadoveanu a exercitat ca ins, asupra semenilor

săi, o forță de fascinație, o măreție și o aură la fel de mare ca aceea a șefilor de state asupra popoarelor lor, după un îndelungat exercițiu al funcțiunii ca șef de stat”.

Nichita Stănescu

SARCINI

1. Recitați balada populară *Miorița* și realizați o paralelă între intriga și deznodământul acestei opere și romanul *Baltagul* de Mihail Sadoveanu, reliefând deosebiri de conținut și de viziune artistică dintre acestea.
2. Analizați, într-o compunere, relația sufletească dintre mamă și fiul ei, drumul spre maturizarea acestuia prin asumarea dramei trăite de familia sa.
3. Realizați portretul literar al Vitoriei Lipan – eroină neclintită în apărarea credințelor religioase cu caracter ritualic, care respectă obligația sacră a celor apropiați de a-și îngropa morții și urmăresc efectuarea ritualurilor funerare, îndeplinind astfel și mandatul etic al răzbunării crimei.
4. Realizați o comunicare despre viața și activitatea lui Mihail Sadoveanu și încadrați acest scriitor în contextul literaturii naționale.

Ion Druță (1928)

Ion Druță s-a născut la 3 septembrie 1928, în satul Horodiște, județul Soroca, Regatul României (în prezent în raionul Dondușeni, Republica Moldova).

A absolvit școala de silvicultură și Cursurile superioare de pe lângă Institutul de Literatură „Maxim Gorki” al Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S.. Din 1960 locuiește la Moscova, Rusia.

Primele povestiri ale prozatorului sunt publicate la începutul anilor '50. Operele sale, adunate în 4 volume, *Frunze de dor*, *Balade din câmpie*, *Ultima lună de toamnă*, *Povara bunătății noastre*, *Clopotnița*, *Horodiște*, *Întoarcerea țărâni în pământ*, *Biserica albă*, *Toiagul păstoriei* ș.a. fac parte din fondul de aur al literaturii naționale contemporane.

Din 1987 Ion Druță este președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, post în care a fost ales unanim la Adunarea Generală a scriitorilor.

Este decorat cu mai multe ordine și medalii, deține titlul de Scriitor al Poporului. În 1967, scrie piesa *Casa Mare*, nuvela *Ultima lună de toamnă* și romanul *Balade din câmpie* (prima parte a dilogiei *Povara bunătății noastre*), Ion Druță a primit Premiul de Stat al R.S.S. Moldovenești. În 1990 fost ales ca membru de onoare al Academiei Române, iar la 30 decembrie 1992 membru titular al Academiei de Științe a Republicii Moldova. A fost inclus în lista celor 10 scriitori din lume pentru anul 1990 („Moldova Literară” din 26 iulie 1995).

Creația drușiană este apreciată de contemporani. După cum menționează Mihai Cimpoi, „*Prin caracteristicile ei esențiale, opera lui Ion Druță ... este în total o expresie a rezistenței spirituale și morale în fața a tot ce subminează naționalul, umanul, sacrul.*”. În anii regimului totalitar comunist sovietic, Ion Druță a avut curajul să se ridice deasupra principiului abordării realității de pe poziții de clasă.

La 26 august 2008 i-a fost acordat Premiul de Stat pe anul 2008 și titlul de „Laureat al Premiului de Stat” pe anul 2008, *pentru contribuția de excepție la dezvoltarea culturii și literaturii naționale și universale*.

La 11 septembrie 2009 Ion Druță a devenit primul cavaler al Ordinului „Bogdan Înțeleptul”. Președintele Republicii Moldova Vladimir Voronin l-a decorat pe Druță *în semn de profundă grațitudine pentru contribuția sa deosebită la renașterea națională, pentru merite în dezvoltarea relațiilor culturale cu țările străine și activitate prodigioasă în vederea sporirii prestigiului Moldovei pe plan internațional*.

Ion Druță a lucrat la zierele „*Țăranul sovietic*”, „*Moldova socialistă*” și la revista „*Femeia Moldovei*”. Primul volum de schițe și nuvele, *La noi în sat*, apare în anul 1953, urmat de alte lucrări de proză scurtă și de romanele *Frunze de dor*, *Povara bunătății noastre*. În anul 1969 se stabilește cu traiul la Moscova, publicând și în limba rusă *Casa Mare*.

Ion Druță a scris nuvele: *La noi în sat* (1953), (volum de schițe și nuvele), *Ultima lună de toamnă*, *Samariteanca*, *Horodiște*.

Romane: *Frunze de dor* (ediția I, Editura de Stat a Moldovei, 1957) – reeditat de mai multe ori, *Povara bunătății noastre* – dilogie (1963; 1968) (prima carte intitulată *Balade din câmpie* a apărut în 1963, iar dilogia integrală a apărut în 1968 la Moscova), *Clopotnița*, *Întoarcerea țărâniei în pământ*, *Biserica albă*, *Toiagul păstoriei*, *Păsările tinereții noastre* (1971), *Sania*.

Ultima lună de toamnă

O bătrânică josuță, purtată de vremuri și călcată de griji, stă înțepenită ca un stâlp în mijlocul ogrăzii sale.

E vreme de amiază. Vânturile s-au aciuat, umbrele s-au supt, soarele bate din plin, dar mătușa tot stă nemișcată și pare că fusta ei ponosită, cu falduri largi, din clipă în clipă prinde foc. Dar nu se aprinde și, într-un târziu, mătușa oftează de parcă ar fi fost trezită din somn. Face cu mâna în semn de pagubă. Se apropie de un gârducean fugit pe spate, smulge câte-o creangă, o fărâmă pentru de foc. Acum uscăturile au rămas singura ei nădejde. Când nici soarele nu te poate încălzi, rămân vreascurile și soba.

Cu mănunchiul de vreascuri mătușa intră în casă, se așază pe un scăunaș josuț. Aprinde un chibrit, îl duce spre gura vetrei cu atâta smerenie, de parcă ar ti fost ultima

picătură de flacăra rămasă pe întregul pământ. Undeva aproape se aud două pocnituri de bice și mătușa tresare. Cu o mișcare moale, aproape nevăzută, scoate o ureche de sub broboada, o ciulește spre ușa tinzii și rămâne nemișcată.

În pragul casei stă un cucoș obraznic cu creasta sângerând a bătălie proaspătă. Saltă puțin din labe și cântă biblic de trei ori la rând. Bătrâna se ridică de pe scăunaș, mulțumește cucoșului cu un pumn de grăunțe pe care i le aruncă în băătăură și, rezemată de ușor, rămâne să urmărească cum se îngrașă zece găini proaste pe socoteala unui cucoș înțelept.

A venit toamna, iar toamna a fost și rămâne a fi vremea musafirilor în Moldova. Pe lângă sumedeniile de griji ce poartă gospodinele la tuguța, se mai adaugă una – nu cumva să le cadă musafirii pe neprins de veste. Singura lor nădejde e cucoșul și, când vine pintenatul în prag și-ți cântă pe nerăsuflăte de trei ori la rând, atunci să știi că vei avea oaspeți...

Mătușa face focul. Vreascurile trosnesc harnic, mistuite de-o singură soartă fierbinte – și zâmbește, furată de gânduri, bătrâna. Focul din vatră e vechiul ei tovarăș care a ajutat-o să încălzească, să hrănească, să-și crească odraslele și cu toate că acum a rămas singurică, atunci când vede un foc încins, i se pare că se grăbesc să vie toți cei care au împărțit odată căldura acestei vetre.

Cerne un fum argintiu și subțire acoperișul casei bătrânești. Fac focul și vecinii din dreapta, și cei din stîngă. Fumegă casele satului întreg și apoi de-a lungul văilor, de prin sate se tot ridică domol, sfredelind cerul, stâlpi subțirei de fum. Sunt mulți cei plecați de prin părțile iestea și, cum vine toamna cu poamele sale dulci, cu un început de răcoare, cu o vatră încălzită, toți cei plecați îs așteptați să se întoarcă.

Și ei vin...

Satul se descinge ușor de după cele două case și se varsă domol pe coasta dealului până hăt departe în vale. Se întorc, trudiți și osteniți, țărani din câmp. O încăierare de copii la o răscruce cu o minge de fotbal jerpelită. Trei mătuși se întorc de undeva veselindu-se și chicotind. Cum ajung în dreptul bisericii rămase fără clopote, tresar, își fac semnul crucii și se duc mai departe smerite, pline de păcate. O fată bălaie scoate apă. Un flăcău smolit se apropie pe nesimțite, o prinde ușor de umeri, se face că o aruncă în fântână. Fata nu se sperie. Nici măcar nu se întoarce. Așteaptă să i se umple căldarea și lacrimi grele, lunecând pe obrazul ei fraged, se pierd în adâncul umbrat al fântânii. Nimic nu se schimbă aici, sub acest cer albastru și, ca înainte vreme, dintr-o glumă, dintr-un zâmbet, dintr-o nimica toată se alege un destin. (...)

Într-un fund de ulicioară stă nemișcată la portiță bătrâna căreia-i cântase cucoșul în prag. Acoperișul casei părintești abia de mai fumegă în amurg. Sara se lasă peste sat și femeia stă împietrită de o mare tulburare, cu privirea pierdută în lungul drumurilor.

E tăcuta și buna noastră mamă. A ieșit acum, ca și în multe alte seri, la portiță să ne aștepte. Dacă ar fi s-o întrebi pe cine așteaptă, s-ar pierde. Scăpându-ne pentru o clipă din inimă, pentru ca să ne îmbrățișeze aici la poartă, ea a rămas pustie ca un fir de pleavă și nu știe câți suntem, nici cum ne cheamă. Dacă ar fi s-o întrebi de unde știe că o să venim, s-ar repezi prin gradină să prindă cucoșul, ar găsi și locul de unde a cântat.

Iar ziua se stinge. Plin ulicoara din fața bătrânei se întorc copiii cu oițele de la păscut. Trec femeii de la curățit sfeclă cu secerile aruncate pe umăr, răsare câte-o trăsură printre ele. Dar stai, parcă mai este ceva!

O umbră de bucurie flutură pe chipul bătrânei. În fundul ulicoarei răsare o cușmă veche, țuguată, plină de voie bună. Se apropie încet, căutând capăt de glume ba cu unul, ba cu altul. Bătrâna, cunoscându-i bine felul ista de a se întoarce, rămâne îngrijorată, apoi, plesnindu-și palmele a mare necaz, pornește la fuga în întâmpinarea lui.

E toamnă în jur, e sfârșit de toamnă și cum începe vremea toamnelor dulci, tata vine serile cherchelit. Acum grija mamei e să-l vadă culcat în pat. În marea ei bunăte ea crede că satul habar n-are de patima aceasta a bătrânului și se grăbește să-l mai scape o dată de gurile rele. Dar e târziu. De-a lungul ulicioarei pe unde o să treacă tata, toate gardurile au înflorit cu basmale, căci așezarea în scaun a unui bărbat afumat e un prilej de mare desfătare pentru muieri. (...)

O bătrâna și un bărn

Noaptea târziu, când secera lunii se îneacă printre nori, când adorm și drumurile, și câmpurile, și satele, în fereastra casei noastre mai clipește o sămânță de lumină. Tata șede pe marginea patului, tot acolo unde s-a așezat de cu sară, iar biata mamă, pe jumătate dezbrăcată, stă în picioare lângă el, tristă și amărâtă de parcă ei în doi au făcut o mare beție sara trecută și acum se căiesc.

Tata oftează a pagubă și-și pipăie grumazul:

— Uite aici, la încheietură, mă frige. Nu cumva am picat?!

Mama se apropie, pipăie ceea ce tata numește încheietură și zâmbeste fericită – i-a venit ideea.

— Da oare să le trimitem telegramă că ești pe patul de moarte?

În fiecare toamnă suntem zguduți cu câte-o telegramă de acasă: „Bolnav”. „Grav bolnav”. „Foarte tare grav bolnav”. Firește, tata ar fi vrut să ne vadă, și a doua zi pe la zori mama vine de-a lungul satului cu câteva ruble legate într-un colț de basma. La poștă se chinuie multă vreme. Având un anumit fel de a vorbi cu fiecare. (...)

Când apar în prag cele două femei, tata e gata îmbrăcat. Se mișcă prin casă încet, pășește ținându-se cu mâna de pereți și întreabă plictisit:

— Parcă văzusem un harbujel murat aici în casă!

Pe la amiază tata încet, ca după boală, îngroapă via în grădină. Hârlețul din mâinile lui e bicisnic și stângaci cum n-a mai fost niciodată, dar tata e om răbdător și-și învață unealta de la început cum se face când se îngroapă via.

Pe la amurg Marinca pășește încet pe cărărușa de după sal, întorcându-se acasă. Mișcă din mers cu vântul buzelor, pe semne, ticluiește povestea pe care are s-o spună vecinilor. O să le spună, firește, că bătrânul era cât pe ce să moară – de-ar fi ajuns ea cu un ceas mai târziu, te miri de l-ar fi apucat cu zile. Minunea cea mare a făcut-o harbujelul

murat pe care i l-a adus în coș. Vecinele o să creadă și apoi – cine știe? – poate că așa a și fost.

A doua zi mama umblă iute, cu obrazul aburit, gătindu-l pe tata de drum. Scoate din cuptor covrigei, prăjiturile dospite și frământate așa cum a învățat-o bunica pe atunci când mama avea zece ani. După ce prăjiturile s-au răcit bine, bătrâna aduce din tindă un coș de papură, prinde a așeza în el copturile, strecurând printre ele câte-o nucă, câte-un măr, câte-o prasadă. E fericită, i se pare că ne vede pe noi toți stând grămăjoară în jurul ei, așteptând să ni se facă parte. Tata șade pe prispă, frământă cu două degete fruntea, iar când tata își chinuie fruntea, înseamnă că n-are parale. Abia e sfârșitul toamnei, colhozul încă nu plătește pe trudozile, de împrumutat n-are de la cine și atunci, vrând-nevrând, bătrânul își calcă pe inimă. (...)

Și iată-l pe bătrân la portiță, în haine ieftine, dar noi, cu coșul în mână, gata de drum. Mama stă alături foarte îngrijorată, de parcă și-ar petrece primul copil la școală. Tata fură cu coada ochiului ba într-o parte, ba în alta. E pustie ulicioara, pustii sunt ogrăzile în jur. Totuși, nu se poate hotărî. Când se întâmplă să plece pe undeva, cel mai mare chin pentru dânsul e că nu știe cum să-și ia rămas bun de la mama.

În sfârșit, bătrânul se apropie, mângâie cu podul palmei mâneca mamei, în urma cărei mângâieri se fistăcește cumplit și pornește la drum. Aruncă din mers, fără a se întoarce: — Vezi, nu răsfăța dracul cela de cucoș...

Sus pe deal, deasupra satului, lângă nucarul dezbinat de trăsnet – o jumătate e verde, cealaltă jumătate stă carbonizată de mulți ani – tata se oprește. Culege încet, cu privirea, satul, casă după casă, drum după drum. (...)

Oriunde, ori pe câtă vreme ar pleca, bătrânul se oprește aici lângă nucar să se joace puțin cu satul. Poate își lămurește de unde a plecat, poate își poruncește încotro să se întoarcă. Se ridică de jos, oftează, pornește cu pas greoi a cale lungă, și drumul cenușiu îl fură pe bătrân, făcându-l una cu arăturile toamnei.

II

Din largul câmpurilor se iscă un câine ușernic, afurisit și scărmănat de-a binelea.

Simte departe, în zare, un trecător și pornește după el. Ajungând la vreo zece pași de bătrân, prinde a se gudura, devine cuminte și supus, de parcă ar fi crescut la casa tatei, sunt buni tovarăși și, având în doi o mică treabă pe undeva, au pornit la drum. Simțind javra în urma lui, tata se oprește. (...)

Zilele de toamnă însă nu sunt socotite pentru amintiri, pentru marile zbuciumuri părintești; sunt scurte zilele de toamnă. Aștepți un soare fugit în nori, el zăbovește și, până să se întoarcă lumina lui, amurgul pornește să calce câmpurile. Se întoarce pe cumpăna fântânii cioroiul să-și împlinească somnul, iar tata pornește a măsura la pas pământurile spre apus. Găsește la poalele unei arături o cărărușă știută numai de el și vine cu fruntea coborâtă jos, cu pas moale și trist. Apoi brazdele din jur îi fură gândurile. Bătrânul se oprește mirat, pune coșul cu daruri jos, se lasă într-un genunchi și începe a scormoni țărâna jilavă.

Arătura e cum nu se poate mai potrivită și prinde a se lumina încetul cu încetul chipul bătrânului. Un pământ bine lucrat îi întoarce de fiecare dată voia bună.

Din sânul lanurilor nesfârșite de arătură răsare un sat. La primele case, spânzurând coșul într-un stâlp de gard, bătrânul începe a se găti de musaferie...

Aici, în Frumușica, trăiește Andrei, cel mai mare dintre noi. Tata, când ajunge cu vorba la el, parc a uita că și Andrei i-a fost cândva fecior în casă. Ceea ce a fost a fost demult. Acum și Andrei e cărunț, are copii de însurat. Totuși când pornește să ne vadă, tata începe de fiecare dată cu Frumușica, pentru ca să stea puțin de vorbă cu un om deștept și cuminte, ce drag îi este nici el nemaiținând minte pentru ce anume.

O fetișcană de vreo nouă ani, trecând prin ogradă într-o pereche de galoși mari, îl zărește pe bătrân peste creasta gardului. Se întoarce din drumul ei și vine la fuga înapoi în casă. Pierde galoșii, dar nu-i ridică, pentru că nu mai are când.

— „*Mamo! Naș mulduvan ide!*”

Frumușica e un sat de ucraineni. Andrei a luat o fată de aici din sat, și-a făcut casă în Frumușica și tata, care s-a împăcat cu multe pe lumea asta, nu se poate împăca cu gândul că nici nora, nici nepoții nu-i cunosc limba.

În pragul casei unde dispăruse fetița, răsare o nevestă josuță cu mânecile suflecate, cu urme de făină pe pestelcă. Se uită lung la cușma țuguată ce plutește peste creasta gardului, apoi zâmbește din toată inima – l-a recunoscut, îi strigă ceva vecinei din dreapta, o pune la curent pe cea din stîngă și, în sfârșit, pornește spre porțiță cu mânicile ridicate sus, teatral:

— „*Mamonka moia ridnaia!*”

Intră amândoi în ogradă. Tata vine înainte, nora în urma lui. Un băietan, de vreo șaisprezece ani, curățel îmbrăcat, pieptănat grijuliu, le deschide ușa din fața casei, prin care nu trec decât musafirii. Băiatul sărută mâna bunelului, prinde un crâmpci din privirea mamei sale, dă din cap a înțelegere, iese din ogradă cu o bicicletă și dispare în lungul drumului...

Din umbra garajului, de sub un tractor pe jumătate demontat, se ridică un bărbat nalt, voinic, cu o curea de transmisie în mână. Își ascultă feciorul atent, puțin supărat, cercetând neîntrerupt cureaua de transmisie. Saltă puțin sprâncenele a mirare când prinde despre ce e vorba. Se apropie de băiat, îi găsește o pată pe haină și o scobește cu unghia. Îi așază perca să fie mai bine, o potrivește în felul cum o purtase el de flăcău, apoi dă din cap în semn că a înțeles. Băiatul se duce, iar el vine să puie la loc cureaua de transmisie. Lucrează încet, cu îndemănare, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Din vreme în vreme o fluturare de zâmbet, îi joacă în colțul buzelor, dar Andrei o stăcândește. Abia după ce așază cureaua, zâmbește. Strigă cuiva:

— Auzi, Petro! Mi-a venit moșneagul.

Își spală mâinile într-o căldare cu benzină, le șterge cu niște cârpe vechi, iese din garaj și pornește greoi spre sat. (...)

O bună jumătate de noapte, până aproape de zori, tata stă în capul mesei, împodobit în cămașa albă pe care i-a cumpărat-o Andrei. În jur s-a întins o petrecere de toată frumusețea. Vreo opt perechi de musafiri, prinși frățeste cu brațele pe după cefe, cântă de tremură sticla în ferestre: „*Raspreagaite, hlopfi, kon!*”. Tata mișcă și el încet buzele în urma cântecului, dar se vede că nu-l știe. Când răsare câte-un crâmpci de liniște, el zâmbește tuturor, mângâindu-și creștetul:

— Las' că-i bine...

Pe la zori musafirii se risipesc, cântând și veselindu-se printre case. Nora tatei cade secerată în odaia copiilor, rămânând să picure o oră-două, iar la masă n-au rămas decât doi – părintele și feciorul. Atâta amar de vreme nu s-au văzut, atât de multe vroiau să-

și spună unul altuia, ș-atât de puțin timp le mai rămăsese... (...)

Tata e iarăși la drum, dar drumul se deapănă greu. Pe alocuri e pietruit, pe alocuri zace rimat de mașini, cu grămăjoare de prundiș pe margini – n-au dovedit să-l facă. Bătrânul a amețit tot căutând pe unde să calce. De la o vreme însă calea prinde a coborî și tot coboară până se topește într-un fund de vale. Coborâșul ista abia simțit de trecători îl bucură pe tata – oricât ar fi drumul de păcătos, dacă știe s-o întindă la vale, atunci e bine. (...)

Peste vreo șapte verste, cum răsare de după deal coșul fabricii de zahăr, tata se oprește. Se uită lung la el, de parcă îl vede întâia oară, cercetează o margine de orașel dezvelită de peste muchia dealului și împinge, a sfârșit de cale, cușma pe ceafă. Taci c-a ajuns.

Nu departe de șosea, la o aruncătură de băț, se arată o rariște de copăcei, un capăt pustiit de pădure. Stând la marginea șoselei, tata își scarpină ceafa a mare încurcătură, după care frământare se hotărăște. Pornește spre copăcei, pipăind cu o mână cingătoarea și furând cu ochiul în părți, de parcă ar întreprinde cine știe ce aventură. (...)

III

Pentru câteva clipe zgomotul din jur se lasă spintecat de sirena fabricii de zahăr și bătrânul tresare. Nicolae n-a avut de lucru, i-a lămurit odată cum se rânduiesc schimburile lui și de atunci tata intră zilnic cu Nicolae la fabrică, pleacă împreună cu el. Acum și-au sfârșit amândoi ziua de muncă și tata nu mai poate mânca – trebuie să se spele. După multă alergătură, descoperă un robinet în dosul gării, își clătește mâinile, așază pânea în paner și pornește spre coșul înalt al fabricii de zahăr.

Vine la aceeași sonerie, o mai apasă o dată. Nicolae ridică amândouă brațele, salutând cu toată bunăvoința lui, dar nu se mișcă din loc. Bătrânul se supără și răcnește o dată, cum striga el cu vreo treizeci de ani în urmă, când eram noi mărunței.

— Măi Colea, măi!!!

Bietul Nicolae! O fi mâncat, pe semne, multă bătaie în copilărie, că si acum, peste treizeci de ani, glasul puțin răgușit al tatei l-a suflat de pe scăunaș, de parcă nici n-a fost acolo. A răsărit desculț în prag, l-a cuprins pe bătrân în brațe și tocmai după asta, făcând un pas înapoi, a prins a se încrunta – adică, ce drept are tata să țipe la dânsul? Bătrânul șta alături stingherit și el, căci, într-adevăr, să începi musafiria cu așa răcnete...

— Cum de ți-a venit în cap, tată, să treci pe la mine?

— Apoi am stat eu cu baba și ne-am gândit...

Toamna însă e pe sfârșite și frigul răzbește. După ce a tot sărit dintr-un picior în altul și văzând că altă ieșire nu-i, Nicolae zice:

— Hai să intrăm în casă, ce stăm afară...

Gurile rele susțin că Nicolae e cel mai avut în familia noastră și se poate întâmpla să aibă dreptate aceste guri rele. Nicolae e magaziner la fabrica de zahăr, iar dulcele mai rămâne a fi o slăbiciune a moldovenilor. Ce-i drept, cu toată averea lui Nicolae, noi trecem rar de tot pe la dânsul. Nu s-a plâns niciodată că i s-ar fi făcut dor de noi. De venim nepoftiți, în casa lor începe sfadă. Pe cât de mult îi place lui Nicolae să se plângă de sărăcie, pe atâta nevastei lui îi place să se fudulească cu toate pe câte le are.

Sara târziu se așază toți trei la o măsuță să-și ia cina. Mămăligă, pește prăjit, brânză și jumere. Nicolae anunță fudul:

— Mâncare națională.

Îl cinstește pe tata cu un păhărel de spirt, după care cinste bătrânul rămâne năucit, de parcă ar fi primit o lovitură groaznică în moalele capului. Nicolae își bea paharul fără a-l simți și îl întreabă pe bătrân:

— Ce mai face Andrei? O fi uitat haholul cela și limba maternă?

Tata se simte dator să-l apere pe cel mai mare dintre, noi:

— Ba vorbesc cu toții moldovenește. Și muiera lui, și copiii.

— Vorbesc ei pe dracul.

Noaptea târziu Nicolae îi așterne în bucătărie. După ce o scoate la capăt cu așternutul, se așază în pirostria, de parcă ar fi ieșit la vânat, și urmărește atent cum se dezbracă tata. (...)

Des-de-dimineeață apar amândoi la marginea orașelului. Mica gară de autobuze – un acoperiș ridicat pe șase stâlpi – e pustie. Pe șoseaua ce iese din centrul raional abia apar primii trecători. Nicolae se oprește pe-o sprinceană de troscot, cu fața spre drum. Cu toate că trăiește abia de vreo patru ani aici, e căutat de multă lume și fiecăre mașină, fiecăre motocicletă ori bicicletă frânează măcar pe-o clipă în dreptul lui. Nicolae schimbă câte-o vorbă ba cu unul, ba cu altul. De bătrân a uitat – de abia când autobuzul pornea de lângă gărișoară, și-a adus aminte de el și, văzându-l urcat, i-a făcut cu mâna în semn de drum bun.

IV

Pe un povârniș șoseaua se apropie de pădure, dar la primii copaci pare a se speria de atâta verdeață și, răsucindu-se, dispare înapoi în largul câmpurilor. La cotitură, acolo unde șoseaua calcă umbra copacilor de la margine, se ițește de prin crengiș o casă veche, pe jumătate pustiită. Dincolo de șosea se vede un iezușor cârpit cu mătreață...

Aici, la canton, trăiește Anton, cel mai cinstit și cel mai ciudat dintre noi. Luciu de mare mirare, dar cam demullișor tata n-a mai fost pe la dânsul și nici Anton, ce-i drept, n-a pășit praful casei părintești. Se miră tata de fiecare dată cum vine, mirat e și acum – tară să fi avut vreo sfadă, vreo neînțelegere, se înstrăinează cu fiecăre an tata de fecior.

Bătrânul pornește încet spre canton, cătând bine pe unde calcă, fiindcă în jur, cât prinzi cu ochiul, e numai găinaț. Vreo patru porci bine hrăniți răsar de după tulpina unui stejar și-i privesc curioși cu ochi mici, dospiti în grăsime. (...)

În pragul cantonului apare o batrânică gârbovită cu un scăunaș subțioară. Pune scaunul lângă prag, se așază pe el și începe a privi un spectacol cu următorul conținut: doi câini turbați și un moșneag ce n-are cu ce se apăra.

— Da unde-i Anton?

— După lemne îi fi venit?

— Mi-ar trebui, nu-i vorba, și niște lemne.

Mătușa își mângâie picioarele:

— Ai bani ori pe datorie?

Tata tipărește cu palma buzunarele perinei:

— Bani gheață.

Bătrâna se uită lung la dânsul, de parcă ar fi vrut prin țesătura hainelor să ghicească ce zace acolo în buzunare.

— Apăi, du-te așa prin pădure, că dacă nu dai de dânsul, el dă de mătăluță...

Pădurea picură, tristă și îngândurată, în pragul iernii. Frunze mari se lasă smulse pe nesimțite din copaci, rotesc încet printre crengile goale și se sting jos, într-o mare cu foșnet tulbur. Câte-o ghindă sună sec, venind printre crengi, câte-o pasăre zboară pe jos printre tulpini și iar e liniște în jur. Pașii bătrânului ba se îneacă în frunze, ba vin moale, pe furiș, ba se opresc îngrijorați, și atunci bătrânului i se pare că stejarii, cătând unul peste umărul altuia, se uită lung și iscoditor la dânsul.

E toamnă, e sfârșit de toamnă și acum pădurea nu crede nimănui. Credea oamenilor când era la primii săi muguri, credea cât era verde, ademenea lumea cu căpșune și ciuperci. A tot șoptit nopți întregi când se cosea fânul. Acum vremea marilor frumuseți s-a trecut, pădurea e goală, dezbrăcată și, când răsare suflare de om, îl privește lung pe sub sprâncene și nu-l crede.

— D-apoi bine te-am găsit dar, măi băiete!

Anton, o namilă de om cât un munte, cu armă de vânătoare pe umăr, îl privește cu ochi mari, albaștri, de-o albăstrime deasă ce se întâmplă numai la copii. Vrea să spună ceva, dar nu poate nimeri primul cuvânt și pare foarte necăjit de asta.

— Apoi, ca să vezi... Că-i foarte bine, mă rog...

Primirea musafirilor e un lucru pe care Anton niciodată nu l-a putut însuși. Ba strânge cu mâna dreaptă – mâna stângă, apoi cu stânga strânge dreapta și, văzându-l așa de încurcat, tata o ia de la început:

— Ei, dar bine te-am găsit, măi băiete!

Anton tresare. Auzul lui de pădurar, răsfățat de atâția ani cu liniștea pădurii; prinde undeva departe, prin văi, o lovitură hoată de topor.

Vazând cum îndură el pentru copacul ce geme în vaie, tata îi propune:

— Poate ne repezim, să-i sperii colo cu pușca?

Atâta a așteptat Anton, să-i propuie chiar tata. Acum bătrânul abia se mai ține în urma lui. Ba îl pierde, ba iar îl găsește. Într-o vâlcică Anton se oprește și, arătând cu degetul spre un strat de frunze aurii, îi spune bătrânului:

— Uite aici a fost azi dimineață un copac. Tata rămâne uluit:

— Nu mai spune! Ș-unde să fie?

Scormonind cu călcâiul, Anton dezgroapă de sub frunze un trunchi proaspăt, înlăcrămat de prima durere. Se lasă în pirostria și începe, ajutându-și cu degetul, a număra inelele.

— Avea treizeci și opt de ani copacul. A fost de-o samă cu mine.

S-a așezat alături și tata – ce să-i faci, avea întocmai treizeci și opt de inele copacul și tot în vara ceea împlinise treizeci și opt de ani Anton al nostru. Ca să-l mângâie cât de cât, tata desface coșul, alege cele mai frumoase nuci, prăsade, prăjiturele. Ajunse aici în miezul pădurii, copturile mamei par o minune cerească și Anton se bucură grozav:

— Săraca mamă... Ea le-a copt?

— Ea, cine altul... O mai ții minte?

Anton se uită undeva în fundul pădurii.

— Dacă o visez, vreo jumătate de an o țin minte. Apoi iar o uit.

Tata îl dojenește blând:

— De ce nu vii? Ea, sărmana, o să orbească repede tot stând la poartă și așteptându-vă.

Anton zâmbește vinovat și zice, arătându-i trunchiul proaspăt:

— Nu vezi mata ce se face pe lume? Cum să las pădurea? (...)

Își măresc pașii, de parcă ar fugi, dispar în desișuri, iar bătrâna pădure rămâne să plătească încă multă vreme tributul pentru cele câteva pahare de vin cu care un fecior și-a sărbătorit venirea părintelui său. O roadă de vie vine să distrugă o roadă de pădure – Dumnezeu știe cum se face, dar se face întocmai așa.

Pe după-amiază, departe de pădure, la o margine de șosea, Anton îl petrece pe tata. Stă foarte amărât și, după multă frământare, îi spune privind undeva peste deal:

— Să nu te superi, tuță, că n-am putut să te primesc. Poate peste o vreme m-oi descurca și eu de cele griji și atunci, dacă îi veni...

Adânc mișcat, tata îi răspunde înghițind în sec:

— De și-ar primi, dragul tatei, toți copiii părinții așa cum m-ai primit tu, n-ar mai fi supărare pe lume... (...)

Nu-i adevărat că pădurea ni l-a furat pe Anton. L-am lăsat noi înșine acolo, iar el de atâta vreme, așteaptă să venim după el, să-l ducem în frumoasa împărăție care nu mai este – în lumea copilăriei noastre.

V

(...) De găsit însă nu-i lucru ușor să-l găsești pe Serafim. Mai întâi că școala veterinară unde învață el se mută mereu dintr-un local în altul și tata umblă multă vreme până dă de ea. Apoi școala îl întâmpină cu o liniște adâncă. Ferestrele sunt larg deschise, două bătrâne spală podelele, pe pereții coridoarelor sângerează vite ciopârțite în patru, în opt și, înfricoșat de măcelul ista, tata pleacă. Vine la cămin. O casă cu două etaje, o sumedenie de uși ce se lasă ușor deschise, în camere numai paturi, paturi. Priveliștea așternuturilor începe a-l ispiti pe bătrân, o moleșeală dulce îl cuprinde, dar tata nu se lasă, căci nu l-a văzut încă pe Serafim.

Din ogradă răzbate mare vâlvă și tata coboară grăbit scările. La trei plase puse în rând studenții joacă volei. Băieți și fete împreună. Bătrânul trece de la o plasă la alta, își caută odorul, dar jocul îl fură. Apoi aude o voce veselă de la plasa din mijloc:

— Hei, moșnege, 'ncă n-ai murit?

Tata râde. Dă din cap că încă nu. Serafim joacă la plasă, sare sus și bate mingile de parcă ar fi tăiat lemne, strigă tatei:

— Rabdă până batem doftorii, pe urmă ne pupăm... (...)

REPERE DE INTERPRETARE

În viață sunt momente când îți pare că totul e pierdut, când sufletul ți-e bătut de dor și de deznădejde și ți-ai dori măcar un pic de fericire din partea copiilor. Dar cât de important e că bunătața, tactul, demnitatea, simțul datoriei față de părinți, față de copii, față de aproapele nostru să ne domine mereu în toate acțiunile. Relațiile nici pe departe obișnuite dintre părinți și copii sunt zugrăvite în chip măiestrit de Ion Druță în nuvela *Ultima lună de toamnă*. Simplitatea concepției e un prim însemn al talentului care pune accentul pe capacitatea de a se manifesta prin trăsături de caracter distincte, prin mesaje etice importante, „care n-au voie să fie alambicate în construcții verbale bizare, străine firii personajelor”.

Reflecțiile senine sau amărui asupra vieții trăite nu ne înfățișează o criză a „conștiinței patriarhale” a eroului din nuvelă, ci lumea bogată și complexă a sufletului, atât de sensibilă la transformări impetuase ale realității.

La un moment dat rămân bătrânii singuri și duc dorul, tânjesc, cum e și firesc după copii: „*Mătușa face focul, vreascurile trosnesc harnic, mistuite de o singura soartă fierbinte și zâmbește, furată de gânduri, bătrâna. Focul din vatră e vechiul ei tovarăș care a ajutat-o să încălzească, să hrănească, să-și crească odraslele și cu toate că a rămas singurică, atunci când vede un foc încins, i se pare că se grăbesc să vie toți cei care au împărțit odată căldura acestei vetre*”.

Rămași singuri în casa părintească, bătrânii, mai ales mama, așteaptă când la fereastră, când la poartă să le vină copiii, dar ei nu mai vin.

„*Sara se lasă peste tot și femeia stă împietrită de o mare tulburare, cu privirea pierdută în lungul drumurilor. E tăcută și buna noastră mama. A ieșit acum, ca și în multe alte seri, la porțiță să ne aștepte*”.

Întruchiparea motivului central al operei – dorul – e tata și mama. Acest motiv caracterizează de astfel întreagă operă a lui Druță, dându-i un profund accent liric. Tata, protagonistul operei, expediind fiilor telegramă că e, chipurile, bolnav și-i așteaptă, se îmbolnăvește cu adevărat (căci e boala dorului de copii), neputând suporta fățarnicia, falsul, minciuna.

„*Tata oftează a pagubă și-și pipăie grumazul:*

– *Uite aici, la încheietură, mă frige.*

... – *Da oare să le trimitem că ești pe pat de moarte?*”

Bătrânii analizează cauzele înstrăinării copiilor, căci după ce și-au făcut “datoria” se așteaptă la mai multă dragoste, căldură, atenție sufletească. Însă copiii își au alte bucurii, interese, preocupări. De aceea atitudinea lor față de cei care le-au dat viață rămâne într-o oarecare măsură “ritualică”.

Părinții se întorc retrospectiv în planul trecutului, astfel compensând lipsa și dorul ce îl simt pentru copii:

„– *Unde-s spândzurații ceia? Măi dracilor! Ia, cin'mă descaltă îi dau bomboane.*

Ne cheamă pe noi. Cum se îmbată, uită că am crescut, că ne-am risipit prin lume.

– *Au să vie. Să îți minte ce-ți spun, zicea mama.*

– *Las 'dar. Aștept până vin ei*”.

Tata nu înțelege din ce cauză copiii întârzie. Să vină să-i viziteze, ce-i face să uite drumul spre casă.

„– *Am fost prost, iaca, n-am adunat avere... Că, de-aș avea un ulcior de galbeni ca moșul cela din poveste, să vezi cum mi-ar alerga odraslele. Dar, cum v-am spus, am fost prost, n-am adunat avere*”.

Părinții sunt prezentați ca niște firi poetice, trăiesc „până la paroxism bucuriile și durerile existenței lor, dramele ei”. Știu prețul umorului și al ironiei, sunt plini de demnitate și de voie bună, „se înfioară în fața satului și a sublimului”, caută cu înfrigurare adevărul și rostul trecerii prin lume a omului.

Tata e zugrăvit de Ion Druță ca un erou ce adună în sine acele valori spirituale acumulate de popor timp de secole și pe care le vrea cu toată energia ce o mai are să le vadă înfiorate și în modul de trai al celor șase copii ai lui. Demnitatea e pivotul spiritual al personalității bătrânului tată, ea e calitatea dominantă a celor mai multe personaje din

opera lui Druță, criteriul umanismului lor. Demnitatea constituie problema principală a vieții personajelor literare, chipul cărora se conturează din confruntarea permanentă a conștiinței, de statornicie a neamului în spațiul mioritic cu forțele sociale ostile esenței neamului.

Esențele conștiinței neamului sunt cercetate de Ion Druță în cadrul existenței spirituale a țăranului, a omului concreșcut cu trup și suflet în spațiul mioritic. *Ultima lună de toamnă* e o operă axată substanțial pe viziunea despre lume a țăranului român. Ca și celelalte opere druțiene *Ultima lună de toamnă* realizează o viziune artistică a poporului nostru, exponentul ei plenipotențiar fiind omul de la țăară.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți fragmentele din nuvela lui Ion Druță și rezumați conținutul. Ce temă abordează autorul în această nuvelă?
2. Cum este descris locul și timpul în care au loc evenimentele în lucrarea dată? Ce semnificație au aceste noțiuni (de loc și de timp)?
3. Cum sunt redată relațiile părinți-copii în nuvela *Ultima lună de toamnă*? Motivați-vă răspunsul.
4. Ce tradiții și obiceiuri autohtone descrie autorul în nuvela sa? Care este rolul lor în redarea conținutului de idei? Argumentați-vă răspunsul.
5. Ce simbolizează drumul parcurs de bătrânul tată pentru a-și vedea copiii. Motivați-vă răspunsul.

EXERCITII. APLICAȚII

1. Analizați-vă – fiecare pentru sine – dispoziția pe care v-a creat-o lectura nuvelei. E o nuvelă tristă sau optimistă? Argumentați-vă răspunsul.
2. Înscrieți în caiete câteva gânduri referitoare la starea lăuntrică a eroului principal.
3. De ce aflându-se în casa lui Andrei, bătrânul tată exclamă de patru ori „*Las că-i bine...*”. E o împăcare cu destinul sau satisfacția tatălui e provocată de altă cauză? Căutați răspunsul în comportarea tuturor personajelor angajate în scenele vizitei tatălui în casa lui Andrei.
4. Demonstrați că chipul lui Anton e un simbol.
5. Care este rolul cocoșului în nuvela lui Ion Druță? Ce datină a poporului nostru este legată de această pasăre?
6. Urmăriți și analizați trăsăturile de caracter ale fiecăruia dintre feciorii bătrânului tată. Discutați în acest context.
7. Prezentați-l pe bătrânul tată din perspectiva țăranului simplu, care crede în tot ce este sfânt și frumos, respectă cu sfințenie morala creștină, dar și din perspectiva tatălui care dorește să vadă ce roade a dat viața sa proprie – prin cei șase copii ai săi.
8. Discutați despre structura și compoziția acestei nuvele.

9. Ce moduri de expunere întâlnim în nuvela *Ultima lună de toamnă*? Ce puteți spune despre particularitățile artistice ale acestei nuvele?
10. Explicați, printr-un mic comentariu, titlul nuvelei.

REFERINȚE CRITICE

„Ion Druță își crește copacul său roditor atât de bine și echilibrat, încât niciodată nu plătește tribut modei sau conjuncturii literare. Când îl căutăm pe Ion Druță printre nuveliști, îl aflăm numaidecât printre acei care iustrează și codifică prestigiul acestui gen. Când sunt enumerate numele ilustre ale dramaturgilor din țară, îl întâlnim și pe cel al pământeanului nostru.”

Ion C. Ciobanu

„Druță este cel mai valoros scriitor național al Basarabiei din a doua jumătate a secolului XX și – aș risca să spun – din toate timpurile, adevărat scriitor al poporului, care e legat cu trup și suflet de tot ce are fundamental neamul nostru: de oameni și natura ținutului, de istoria și tradițiile de secole, de creația folclorică și de graiul poetic, de filozofia și înțelepciunea lor, de întreaga spiritualitate muiată în cântecele de „frunză verde”, în mitologie și dor mioritic, în sacru și biblic.”

Mihail Dolgan

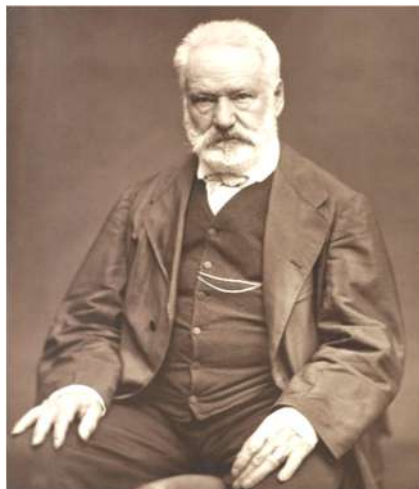
„Tipologic, Druță aparține categoriei creatorilor rurali în literatură, a acelor care cred că „veșnicia s-a născut la sat” (Lucian Blaga). Or, universul rural stă sub semnul naturalului, al organicului. Organicismul se comunică și concepției despre artă. Ion Druță, în speță, cultivă o frază articulată după legile naturalului, simplității, tăcerii semnificative. Ea trebuie auzită, stângăcia expresivă poartă pecetea ingenuității și rostirii disimulate, ocolite, țărănești...”

Mihai Cimpoi

SARCINI

1. Realizați un comentariu literar desfășurat al nuvelei *Ultima lună de toamnă* de Ion Druță.
2. Faceți portretul literar al bătrânului tată din nuvela lui Ion Druță din perspectiva destinului împlinit al acestuia, având ca punct de reper fragmentul: „*El a trăit șaptezeci de ani jos printre oameni, știe cum și pentru ce se răstoarnă brazda, a jucat copii pe genunchii osteniți, a știut să rostească o vorbă frumoasă la închinarea unui pahar cu vin. Acum, nu-i vorbă, e sus, le vede micșorate pe toate, dar singurătatea înălțimii vine să-l lumineze oarecum*”.
3. Citiți și alte opere din creația lui Ion Druță și discutați în clasă.

Victor Hugo (1802 – 1885)

Victor-Marie Hugo a fost al treilea și ultimul fiu al lui Joseph Léopold Sigisbert Hugo (1773 – 1828) și Sophie Trébuchet (1772 – 1821). S-a născut în anul 1802 la Besançon în regiunea Franche-Comté. Deși a locuit în Franța cea mai mare parte a vieții lui, din 1851 până în 1870 a fost exilat și a locuit în Belgia, în Jersey și Guernsey.

Copilăria lui Victor Hugo a fost marcată de o serie de evenimente deosebite: căderea și revenirea Primei Republici și apariția primului imperiu sub Napoleon I. Acesta s-a proclamat împărat la doar doi ani după ce Victor Hugo s-a născut iar până ca el să împlinească 18 ani, Dinastia Bourbon a fost restaurată.

Tatăl lui Victor Hugo era republican, ateu și ofițer în armata lui Napoleon, pe care îl stima enorm, iar mama sa era catolică și regalistă.

Victor Hugo era simpatizant al Republicii. A fost „pair” al Franței, iar în anul 1841 a fost ales în Academia Franceză.

Zece ani mai târziu, Hugo a fost exilat pentru curajul de a-l numi pe Napoleon al III-lea „trădător”. A fost exilat din 1851 până în 1870, când s-a întors în Franța.

În decursul exilului, Hugo a publicat o parte din pamfletele sale cele mai cunoscute la adresa lui Napoleon al III-lea: „*Napoleon cel mic*” și „*Istoria unei crime*”. Deși au fost interzise în Franța, pamfletele sale au avut o puternică influență în țările învecinate. Hugo a scris în exil și *Mizerabilii*, probabil cel mai cunoscut roman al său.

Primele opere ale lui Victor Hugo au fost profund influențate de François-René de Chateaubriand. Victor Hugo a publicat primul său roman, *Han din Islanda*, în 1823, la numai 21 de ani.

Opera lui Victor Hugo este vastă, alcătuită din: poeme, ode și balade: 1822: *Ode și poezii diverse* (Odes et poésies diverses), 1829: *Orientalele* (Les Orientales), 1831: *Frunze de toamnă* (Les Feuilles d'automne), 1835: *Cântecele crepusculului* (Les Chants du crépuscule), 1837: *Vocile lăuntrice* (Les Voix intérieures), 1840: *Razele și umbrele* (Les Rayons et les Ombres), 1853: *Pedepsele* (Les châtements) – capodoperă a poeziei satirice franceze, 1856 – 1857: *Contemplațiile* (Les Contemplations), 1859 – 1883: *Legenda secolelor*, două volume – capodoperă a poeziei franceze. Drame și tragedii: 1827: *Cromwell* – cu celebra-i *Prefață*, 1830: *Hernani* (Hernani ou l'honneur castillan), 1831: *Marion Delorme*, 1832: *Regele petrece* (Le roi s'amuse), 1835: *Angelo*, 1837: *Ruy Blas* – capodopera sa dramatică, 1843: *Burgravi* (Les Burgraves). Romane: 1818: *Bug-Jargal*, 1823: *Han din Islanda* (Han d'Islande), 1829: *Ultima zi a unui condamnat la moarte* (Le Dernier Jour d'un condamné), un adevărat rechizitoriu pentru abolirea pedepsei capitale, 1831: *Notre-Dame de Paris*, 1834: *Claude Gueux*, 1862: *Mizerabilii* (Les Misérables), 1866: *Oamenii mării* (Les

Travailleurs de la mer), dedicat locuitorilor insulei Guernsey, 1869: *Omul care râde* (L'homme qui rit), roman filozofic ce condamnă aristocrația și monarhia, 1874: *Anul '93* (Quatrevingt-treize). Pamflete: 1852: *Napoleon cel mic* (Napoléon le Petit), 1877: *Istoria unei crime* (Histoire d'une crime), 1859: *Legenda secolelor* (La Légende des siècles), ciclul de poeme prin care este înfățișată istoria omenirii.

Victor Hugo a murit la 22 mai 1885, iar la funeraliile sale au luat parte mai mult de două milioane de oameni care l-au admirat și au vrut să-l însoțească pe ultimul drum. Este înmormântat în Panteonul din Paris.

Notre-Dame de Paris

Cartea a patra

III. „Immanis pecoris custos, immanior ipse.”

În 1482, Quasimodo crescuse. Devenise de mai mulți ani clopotar la Notre-Dame, grație părintelui său adoptiv, Claudiu Frolo, care ajunsese arhidiacon de Josas, grație suzeranului său Louis de Beaumont, ce devenise episcop de Paris, în 1472, la moartea lui Guilaume Charetier, grație patronului său Olivier le Daim, bărbierul regelui Ludovic al XI-lea prin grația Domnului.

Quasimodo era deci clopotarul de la Notre-Dame.

Scenă din filmul „Notre-Dame de Paris”. Italia, 1956. Regia de Jan Delannia

Cu timpul se formase nu știu ce legătură intimă între clopotar și biserică. Despărțit pentru totdeauna de lume prin dubla fatalitate a nașterii sale necunoscute și a naturii sale diforme, închis din copilărie în acest dublu cerc cu neputință de străbătut, bietul nenorocit se obișnuise să nu vadă nimic pe lume dincolo de zidurile religioase care îl culeseră la umbra lor. Notre-Dame fusese rând pe rând, pentru el, pe măsură ce creștea și se dezvolta, oul, cuibul, casa, patria, universul.

Și este sigur că între creatură și edificiu era un fel de armonie misterioasă, preexistentă. Când, mic încă, se țâra ca broasca pe sub bezna bolților, el părea, cu figura lui omenească și cu făptura-i monstruoasă, reptila naturală a lespezii umede și mohorâte peste care umbra capitelor romane proiecta atâtea forme bizare. Mai târziu, când se agăță pentru prima oară, mașinal, de frânghia turnurilor, scâdzurându-se de ea și

punând clopotul în mișcare, Claudiu, părintele său adoptiv, avu impresia unui copil a cărui limbă se dezleagă și începu să vorbească.

Astfel, treptat, treptat, dezvoltându-se întruna în sensul catedralei, trăind, vorbind aici, neieșind aproape niciodată, suferind la orice oră presiunea ei misterioasă, ajunse să-i semene, să se încrusteze pentru a spune astfel, să facă parte integrantă dintr-însa. Unghiurile lui ieșite se îmbucau – ierte-ni-se figura aceasta – cu unghiurile intrate ale edificiului, părănd nu numai locuitorul, dar și conținutul lui firesc. Aproape s-ar spune că luase forma lui, așa cum melcul ia forma carapacei sale. Era locuința, gaura, învelișul lui. Între bătrâna biserică și el era o simpatie instinctivă atât de profundă, existau atâtea afinități magnetice, atâtea afinități materiale, încât el adera la ea oarecum ca broasca țestoasă la carapacea ei. Carapacea lui era catedrala zgrunțuroasă.

E de prisos să atragem atenția cititorului că nu trebuie să ia întocmai figurile pe care suntem obligați să le întrebuițăm aici pentru a exprima împerecherea ciudată, simetrică, imediată, aproape cosubstanțială, dintre om să spunem și un edificiu. De asemenea este de prisos să spunem cât de mult se familiarizase el cu întreaga catedrală într-o lungă și intimă conviețuire.

Locuința îi aparținea. Ea nu avea un colțișor pe care Quasimodo să nu-l cunoască, înălțime pe care el să n-o fi escaladat. I se întâmpla de multe ori să se cațere pe fațadă ajutându-se numai de asperitățile sculpturii. (...)

Cartea a noua

II. Cocoșat, chior, schiop

În evul mediu și până la Ludovic al XII-lea, orice oraș din Franța își avea locurile sale de adăpost în potopul de legi penale și de jurisdicții barbare care inundau cetatea, locurile de adăpost erau insule care se ridicau deasupra nivelului justiției umane. Orice criminal care ajungea într-însele era salvat. Locurile de adăpost erau aproape deopotrivă la număr ca și cele de scânzurătoare. Abuzul impunității se găsea alături de abuzul suspiciunilor, două lucruri rele care căutau să se corijeze unul pe altul. Palatele regelui, palatele prinților, bisericile în special, aveau drept de adăpost. Câteodată se făcea temporar loc de adăpost dintr-un oraș întreg care avea nevoie să fie repopulat. Ludovic al XI-lea a transformat Parisul în adăpost la anul 1467.

De cum punea piciorul în adăpost, criminalul devenea sacru; trebuia să se păzească însă de a ieși de acolo. De cum făcea un pas afară din sanctuar, cădea iarăși în cursă. Roata, ștreangul, supliciuul vegheau în preajma locului de refugiu, pândindu-și neîncetat prada, asemenea rechinelor în jurul vasului. S-au văzut condamnați care albeau astfel într-o mănăstire, pe scara unui palat, în câmpia unei mănăstiri, sau sub o tindă de biserică; în chipul acesta adăpostul era o închisoare ca orișicare alta. Se întâmpla câteodată ca o hotărâre solemnă a parlamentului să violeze refugiul și să-l restituie pe osândit, călăului; dar aceasta se întâmpla rar. Parlamentele se înfricoșau de episcop, iar când ambele robe se frecau între ele, toga avea de furcă, mult, cu sutana. Uneori, totuși, ca de exemplu în cazul asasinilor lui Petit-Jean, călăul Parisului, și în acela al lui Emery Rousseau, asasinul lui Jean Valleret, justiția sărea peste biserică și trecea la executarea sentințelor sale; dar, cu excepția unei hotărâri a parlamentului, vai de cine viola cu arma în mână un loc de adăpost. Se știe cum a murit Robert de Clennont, mareșal de Franța,

și Jean de Châlons, mareșal de Champaigne; cu toate acestea nu era vorba decât de un oarecare Perrin Marc, asasin mizerabil; dar ambii mareșali sfârâmaseră porțile mănăstirii Saint-Mery. Aceasta era enormitatea.

Domnea în jurul refugiilor un respect atât de mare încât, după spusa tradiției, el învăluia uneori până și animalele. Aymoin

povestește că, atunci când un cerb, fugărit de

Dagobert, s-a refugiat lângă mormântul Sfântului Denys, haita s-a oprit scurt, lătrând.

Domnea în jurul refugiilor un respect atât de mare încât, după spusa tradiției, el învăluia uneori până și animalele. Aymoin povestește că, atunci când un cerb, fugărit de Dagobert, s-a refugiat lângă mormântul Sfântului Denys, haita s-a oprit scurt, lătrând.

Acolo a depus-o Quasimodo pe Esmeralda, după goana lui smintită și triumfală prin turnuri și galerii. Câtă vreme a durat goana, fata n-a putut să-și revină în fire, pe jumătate buimacă, pe jumătate trează, nemandându-și

scama decât că urca în aer, că plutea, că zbură, că ceva o ridica deasupra pământului. Auzea din când în când, la ureche, râsul hohotitor, glasul zgomotos al lui Quasimodo; îi întrezărea ochii; atunci vedea nelămurit, sub ea Parisul punctat de nenumăratele lui acoperișuri de ardezie și de olane, ca un mozaic roșu și albăstriu, iar deasupra capului chipul înfricoșător și voios al lui Quasimodo. Atunci pleoapa i se închidea. I se părea că totul s-a sfârșit, că a fost executată în timpul leșinului și că duhul diform care a prezidat la destinul ei o luase și o ducea. Nu îndrăznea să-l privească și se lăsa în voia lui.

Dar când clopotarul ciufulit și cu răsufierea tăiată o depuse în chilia refugiului, când simți mâinile lui groase desprinzând încetșor funia care îi rănea brațele, avu zguduirea aceasta care trezește brusc pe pasagerii unui vas ce acostează în toiul unei nopți întunecoase. Se treziră și gândurile sale, care reveniră unul câte unul. Văzu că se afla în catedrală, își aminti că a fost smulsă din mâinile călăului, că Phoebus trăia, că Phoebus n-o mai iubea. Și ambele idei răspândeau atâta amărăciune una asupra celeilalte, încât se întoarse spre Quasimodo, care stătea în picioare, și îl întrebă:

– De ce m-ai salvat?

El o privi încordat, căutând parcă să ghicească vorbele ei. Ea repetă întrebarea. Atunci el îi zvârli o privire tristă și fugi.

Fata rămase mirată.

După câteva momente, el reveni aducând un pachet pe care îl aruncă la picioarele ei. Erau veșminte pe care femeile miloase le depuseseră pentru ea în pragul bisericii. Ea se privi atunci, se văzu aproape goală și roși. Viața revenea.

Quasimodo păru că încearcă ceva din această pudoare. Își umbri privirea cu mâna-i lată și se depărta din nou, însă cu pași înceți.

Scenă din filmul „Notre-Dame de Paris”.
Italia, 1956. Regia de Jan Delannia

Ea se grăbi să se îmbrace. O rochie albă cu un voal alb. Un veșmânt de novice.

Abia se îmbrăcase și-l văzu pe Quasimodo revenind. Ținea un coș sub un braț și o saltea sub altul. În coș, o sticlă, pâine și câteva provizii. Puse jos coșul și glăsui:

– Mănâncă! întinse salteaua pe lespede și glăsui: Dormi! Clopotarul adusese prânzul și așternutul său. Egipteanca își înălță ochii spre el pentru a-i mulțimi. Dar nu putu să articuleze un cuvânt. Nefericitul era într-adevăr oribil. Ea își coborî capul cu o tresărire de spaimă. Atunci el îi spuse:

– Te înfricoșez. Sunt tare urât, nu-i așa? Nu te uita la mine. Ascultă-mă doar. Ziua ai să rămâi aici; noaptea poți să te plimbi prin toată biserica. Dar să nu ieși din biserică nici ziua, nici noaptea. Ai fi pierdută. Te-ar ucide, iar eu aș muri.

Ea își ridică, tulburată, capul ca să-i răspundă. El dispăru. Fata se pomeni singură, gândindu-se la cuvintele ciudate ale făpturii aproape monstruoase, izbită de sunetul glasului lui, atât de răgușit și cu toate astea atât de blând.

Apoi examină chilia. Era o cameră ca de șase picioare pătrate, cu o ferăstrucă și o ușă pe planul ușor înclinat al acoperișului. Câteva

Biserica „Notre-Dame”, Paris (Franța)

gheaburi cu figuri de animale păreau că se pleacă în jurul ei și întind gâtul pentru a o vedea prin ferăstrucă. De pe marginea acoperișului zărea vârful hornurilor care înălțau sub ochii ei fumul tuturor focurilor din Paris.

Spectacol trist pentru biata egipteană, copilă găsită, condamnată la moarte, făptură nenorocită, fără patrie, fără familie, fără cămin.

În momentul când gândul la izolarea ei se arăta astfel, mai sfâșietor decât oricând, simți un cap păros și bărbos lunecând printre mâini, pe genunchi. Tresări (totul o înfricoșă acum) și privi. Era biata capră, sprintena Djali, care scăpase pe urma ei, în momentul când Quasimodo împrăștiase brigada lui Charmolue, și care, de aproape un ceas, se pierdea în mângâieri la picioarele ei, fără să poată căpăta o privire. Egipteanca o acoperi cu sărutări:

– O, Djali, cum te-am uitat! spunea ea. Așadar, tu te gândești totdeauna la mine! Tu nu ești nerecunoscătoare!

În momentul acela, ca și cum o mână invizibilă ridicase greutatea care îi înfrâna lacrimile de atâta timp în inimă, ea se pomi pe plâns. Și, pe măsură ce lacrimile curgeau, simțea ducându-se cu ele ceea ce era mai usturător și mai amar în durerea ei.

Când se înseră, i se păru noaptea atât de frumoasă, luna atât de încântătoare, încât

tăcu ocolul galeriei ce învăluie biserica. Simți oarecare ușurare, căci pământul i se păru calm, văzut de la înălțimea aceea.

REPERE DE INTERPRETARE

Notre-Dame de Paris a lui Victor Hugo este un roman istoric în tradiția lui Ivanhoe al lui Walter Scott. Romanul prezintă un tablou plin de viață al Parisului secolului XV, oraș în care abundă ceremoniile fastuoase, banchetele grotești, revoltele populare și execuțiile publice, toate având drept punct central catedrala Notre-Dame. Hugo dedică două capitole descrierii bisericii gotice, aducându-și cititorul în chiar inima ei.

De pe înălțimile sale amețitoare de piatră, el oferă o vedere subiectivă a Parisului. Cuvântul anankhe („soartă”) scrijelit pe ziduri dezvăluie forța motrice a intrigii gotice.

Soarta lui Quasimodo este pecetluită când este abandonat de mama sa, după naștere, pe treptele de la Notre-Dame. Adoptat de arhiepiscopul Claude Frollo, Quasimodo devine clopotar în turn, unde își ascunde groaznică cocoșă de ochii iscoditori ai parizienilor. Frollo este măcinat de iubirea interzisă pentru frumoasa țigancă Esmeralda, care dansează în piața din fața catedralei. El îl convinge pe Quasimodo să o răpească, dar planurile îi sunt zădărnice de Phoebus, căpitan al arcașilor regelui, care se îndrăgostește și el de Esmeralda.

Quasimodo este prins, întemnițat, torturat și umilit. După ce este bătut cu brutalitate, este îngrijit de Esmeralda, care îi dă să bea apă. Din acest moment, Quasimodo îi dedică viața. Cu aceste trei personaje sub vraja Esmeraldei, se naște o dramatică poveste de dragoste și de trădare. Frollo, obsedat de Esmeralda, o urmărește la o întâlnire cu Phoebus, pe care îl înjunghie din gelozie. Esmeralda este arestată și condamnată la moarte pentru această crimă și, în ciuda tentativei curajoase de eliberare a lui Quasimodo, este scândzurată.

Văzând-o agățând în ștreang, Quasimodo strigă: „Ea este tot ce am iubit.” Tema ispășirii prin dragoste a atins o coardă sensibilă în cititorii din toată lumea.

Romanul *Notre – Dame de Paris* rămâne o capodoperă artistică. Intriga se desfășoară pe fundalul istoric al secolului al XV-lea, personajele Esmeralda și Quasimodo incarnează sublimul sentimentelor, în antiteză cu răul, în figura lui Claude Frollo și a inchiziției.

Universul creației lui V. Hugo însumează gândirea umană și acoperă toate genurile, ilustrând diversitatea și universalitatea mișcării romantice, sinteză spirituală a unei epoci de reînnoire.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Efectuați lectura analitică a fragmentelor din romanul lui Victor Hugo. Rezumați, oral, conținutul celor citite.
2. Ce epocă din istoria Franței este descrisă în roman? Argumentați-vă răspunsul.
3. Care este proveniența socială a personajelor principale din roman? De ce credeți că anume această treaptă socială este prezentată de autor? Motivați-vă răspunsul.

4. Ce simbolizează catedrala Notre-Dames de Paris? Ce cunoașteți voi despre această catedrală?
5. Ce tip de roman este lucrarea lui Victor Hugo? Argumentați-vă răspunsul.

AFLAȚI MAI MULT!

Romantismul este un curent literar și artistic, apărut la sfârșitul secolului al XVIII-lea ca o reacție împotriva clasicismului și a excesului de raționalism prezent în gândirea iluministă. A fost anticipat de o mișcare literară numită preromantism.

Particularități:

- libertatea de creație, refuzul normelor și al regulilor impuse de clasicism;
- afirmarea individualității, a originalității și a spontaneității;
- cultivarea sensibilității, a imaginației. Gândirea romantică se întemeiază pe nevoia de eliberare a eului de orice fel de constrângeri (religioase, politice, sociale, estetice, morale);

- **egotismul**. Actul de creație este înțeles ca interiorizare, ca autocontemplare, întoarcere către sine. Schelling afirma că pentru a ajunge să cunoști adevărul, lumea înconjurătoare, trebuie să te cunoști mai întâi pe tine. El îi acordă un rol privilegiat artistului care, animat de o misterioasă energie creatoare, are menirea de a reface unitatea dintre om și natură. În viziunea romanticilor, raționalismul și apariția civilizației moderne de tip industrial (a doua jumătate a sec. al XVIII-lea), l-au înstrăinat pe om de natură, de semeni, de el însuși;

- **amestecul genurilor, al speciilor și al stilurilor**;

- **cultivarea antitezei** (trecut – prezent, înger – demon, omul superior – omul comun);

- **personaje excepționale în împrejurări excepționale**. Se observă la romantici predilecția pentru personaje puternic individualizate, cu calități sau defecte ieșite din comun, aflate în conflict cu societatea, cu ele însele sau cu Dumnezeu. Adeseori, eroul romantic este un inadaptat, neînțeles de societatea în care trăiește, izolat (apare sentimentul singurătății). Alteori este prins între tendințe și aspirații contradictorii, ce îl pot împinge până la dedublare sau nebunie. Apar în creațiile romanticilor personaje din toate mediile sociale. Se remarcă interesul pentru ipostazele excepționale ale umanului: titanul, demonul, geniul;

- **ironia romantică**. Dezgustat de realitatea în care trăiește, artistul are tendința de a se refugia într-o lume imaginară, pe care și-o construiește în funcție de propriile dorințe și idealuri. Romanticul se retrage, pentru a fi departe de realitatea meschină, chiar și pentru o clipă, în lumea visului, în trecutul istoric, în natură. Conștientizează însă că acest univers al fanteziei nu este durabil (ci doar o soluție de moment) și atunci îl supune deriziunii, atitudine cunoscută sub numele de ironie romantică;

- **cultul Antichității**. Romanticii priveau Antichitatea ca pe un spațiu al frumuseții și armoniei, ca pe o lume paradisiacă, întemeiată pe comunicarea între uman și divin, sau ca pe un univers tragic, dominat de geniul lui Orfeu, simbol al durerii universale (întâlnit și în poezia lui Eminescu – „*Memento Mori!*”);

- interesul pentru specificul național și pentru folclor, legende, mituri, basme, simboluri. Filosoful german Herder arată că originalitatea unui autor sau a unei literaturi rezultă din valorificarea elementului național;

- **interesul față de trecutul istoric și față de spațiile exotice** (în primul rând față de Orient);

- **contemplarea naturii.** Natura constituie pentru romantici cadrul marilor experiențe (dragostea, moartea), dar și locul de refugiu al inadaptatului măcinat de răul secolului. În literatura romantică sunt înfățișate două ipoteze ale naturii: natura protectoare dar și natura ostilă, indiferentă la suferințele omenești;

- în romantism se impune un cult al sentimentului, iubirea fiind trăirea supremă. Stările de suflet asociate iubirii sunt contradictorii, așa cum chipul femeii iubite este când demonic, când angelic, trezind fie dispreț și repulsie, fie adorație și evlavie;

- **interesul pentru redarea culorii locale;**

- **cultivarea visului.** Visul constituie pentru romantici esența existenței, în timp ce realitatea devine iluzie, aparență. Visul, în forma reveriei, este și stare de creație.

- fascinația misterului și gustul pentru fantastic. Preferința pentru fantastic satisface interesul romanticului față de ceea ce este straniu, neobișnuit, ține de sfera excepționalului;

- preferința pentru nocturn. În timp ce clasicul este un spirit diurn, romanticul este fascinat de elementul nocturn ce poate constitui cadrul unor experiențe mistice, erotice sau terifiante. Motivul nocturn se asociază cu atracția pe care o exercită, asupra spiritului romantic, cosmosul, astralul: luna și stelele sunt frecvent invocate, apărând ideea că adevărata patrie a sufletului omenesc, este cerul;

Reprezentanți: Victor Hugo, Lamartine, Al. Dumas, Gerard de Nerval, Holderlin, Movalis

- Vasile Cârlova, I.H. Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Alecsandri, C. Negruzzi, Cezar Bolliac.

REȚINEȚI!

Figura de stil este un procedeu (o schimbare sau modificare a limbii) prin care este sporită expresivitatea unei comunicări.

Figurile de stil acționează în frază la nivelul *formal* (anacolut, inversiune, repetiție) sau *noțional* (hiperbolă, metaforă, sinecdocă) și au ca efect apariția unor noi sensuri.

Antiteza (gr. antithesis – opoziție) este o figură de stil care constă în asocierea a două idei, imagini, noțiuni, situații sau personaje aflate în opoziție, pentru a pune în valoare caracterul lor.

Termenii antitezei sunt elemente contradictorii folosite forțat în descrierea unui obiect sau în două, ele fiind o sinteză excepțională cu rolul de a lumina imaginea obiectului sau a obiectelor, ca și cum unul s-ar justifica prin celălalt.

Atunci când termenii antitezei exprimă un obiect concret, antiteza este descriptivă și este folosită în întocmirea portretelor.

Ștefan-Vodă om nu mare de stat, mândros și degrabă vărsătoriu de sânge nevinovat... aminterele era om întreg la fire, nelenușu... unde nu gândea acolo îl avea. La lucru de războaie meșter. (mândros, nestăpânit vs. înțelept, energic) (G. Ureche)

EXERCITII. APLICAȚII

1. Romanul *Notre-Dames de Paris* este una dintre cele mai reprezentative opere ale lui Victor Hugo. În urma lecturii romanului faceți o analiză a subiectului și a personajelor din această lucrare.
2. Citind fragmentele din roman propuse în manual, indicați trăsăturile sensibilității romantice, așa cum reies ele din textele date.
3. Discutați despre particularitățile artistice ale romanului și motivați, prin citate din textul operei, apartenența la romantism.
4. Identificați și înscrieți în caiete personajele principale din roman. Caracterizați-le pe fiecare în parte, făcând o paralelă între ele.
5. Demonstrați că romanul lui Victor Hugo este un roman de dragoste.
6. Analizați romanul lui V. Hugo din perspectiva curentului literar căruia îi aparține.

REFERINȚE CRITICE

„Teoretician, îndrumător, principal reprezentant al școlii romantice și inițiator al mai tuturor direcțiilor literaturii din sec. XIX în Franța. Personalitate uriașă prin capacitatea de cuprindere a celor mai variate ipostaze ale existenței umane, prin vizionarismul gândirii poetice, Hugo acoperă și revoluționează toate genurile literare. (...) Excelent pictor de medii, de atmosferă și, mai ales, al maselor în mișcare.”

Gabriela Danțiș

„Victor Hugo era, dintru început, omul cel mai înzestrat, cel mai evident ales pentru a exprima prin poezie ceea ce am să numesc *misterul vieții*.”

Natura, care ne întâmpină ori încotro ne-am întoarce și care ne învăluie ca un mister, se înfățișează sub mai multe stări simultane, fiecare din ele, după cum este mai inteligibilă și mai sensibilă, oglindindu-se mai viu în inimile noastre: formă, atitudine și mișcare, lumină și culoare, sunet și armonie. (...) Nici un artist nu e mai universal ca el, mai apt de a se pune în contact cu forțele vieții universale, mai dispus să se îmbăieze neîncetat în natură”.

Charles Baudelaire

„Atracția lui Hugo spre personajele sumbre ale istoriei vine din concepția generală a esteticii romantice – pentru care omul nu e un exemplar al speciei, ci ... un monstru de urătenie și cruzime. Pe de altă parte, Hugo privește evul mediu din unghiul omului noului veac care cunoscuse filosofia luminilor. Atracția spre exemplarele istoriei deformate psihic ar mai putea avea și o altă explicație. În recrearea artistică a vremii regilor, Victor Hugo a pus propriile sale resentimente antimonarhice ce ies pregnant la iveală în ciclul *Timpul prezent*”.

Ion Bălu

SARCINI

1. Pregătiți o comunicare în care să vorbiți despre Victor Hugo ca reprezentant al romantismului francez.
2. Realizați o compunere în care să prezentați tema dragostei cu referințe la romanul *Notre-Dames de Paris* de Victor Hugo.
3. Vizionați filmul *Notre-Dames de Paris* și faceți o paralelă între roman și film.

Nicolai Vasilevici Gogol (1809 – 1852)

*Nicolai V. Gogol,
portret de F.Moller (1841)*

Nicolai Vasilevici Gogol s-a născut în anul 1809 la 20 martie (stil vechi), în localitatea Sorocinții Mari.

Între anii 1818-1819, împreună cu Ivan, fratele său mai mic, învață la Școala județeană din Poltava.

Mai târziu în anii 1820-1821, se pregătește și în particular cu un profesor de limba latină de la gimnaziul din Poltava.

La 1 mai 1821 (deci spre sfârșitul anului școlar) este mutat la Gimnaziul de științe superioare din orașul Nejin.

La 27 iulie 1828 absolvește gimnaziul. La 13 decembrie, însoțit de un prieten, pleacă spre Petersburg, unde ajunge în ultimele zile ale anului.

Încearcă, fără succes, să-și găsească o slujbă în capitală. La 7 mai primește aprobarea cenzurii pentru tipărirea poemului *Hans Kuchelgarten* (scris, după spusele sale, încă din 1827). Apariția acestei opere de tinerețe (semnată cu pseudonimul V. Mov) este întâmpinată cu recenzii nefavorabile în revistele *Moskovskii telegraf* (*Telegraful Moscovei*) și *Severnaiia pcela* (*Albina Nordului*). Deziluzionat de eșec, Gogol retrage din librării exemplarele nevândute și le arde.

În ianuarie 1830, traduce din franceză articolul „Despre comerțul rușilor la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea” care este acceptat, dar nu și publicat, de revista *Severnâi arhiv* (*Arhiva Nordului*).

În numărul pe februarie și martie al revistei *Otecestvennâe zapiski* (*Însemnări din patrie*), fără semnătură, i se tipărește povestirea *Bisavriuk* sau *Seara în ajun de Sânt-Ivan Kupala*; în lunile mai și iunie frecventează Academia Artelor, unde studiază pictura.

La 18 decembrie, cenzura aprobă tipărirea almanahului *Severnâe tveti na 1831 god*

(*Florile Nordului pe anul 1831*) unde, cu semnătura „oooo”, Gogol publică un capitol din romanul istoric neterminat *Hatmanul*.

La 1 ianuarie 1831 apare primul număr al revistei „*Literaturnaia gazeta*” („Gazeta literară”), unde, cu pseudonimul P. Glecik, Gogol publică un capitol din nuvela malorusă *Mistrețul fioros* și, cu pseudonimul G. Ianov, articolul „Câteva idei despre predarea geografiei la copii”.

La 16 ianuarie apare numărul 4 al aceleiași publicații, în care se tipărește articolul *Femeia*, prima scriere semnată cu numele de N. Gogol (în gimnaziu fusese cunoscut ca Gogol-Ianovski sau pur și simplu, Ianovski, după numele străbunicului său Jan Gogol).

Pe 20 mai, la o serată dată de Pletniov, Gogol face cunoștință cu Pușkin, cu care continuă să se vadă. În septembrie apare prima parte a *Serilor în cătunul de lângă Dikanka*. La începutul lui martie în anul 1832 apare partea a doua a *Serilor în cătunul de lângă Dikanka*.

La 18 aprilie cenzura aprobă apariția părții a doua a almanahului *Novosele* („Casa nouă”), unde se tipărește, cu unele tăieturi, nuvela *Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nikiforovici*.

În luna ianuarie 1835, apare volumul *Arabescuri*, care, pe lângă nuvelele *Nevski Prospekt*, *Portretul*, *Însemnările unui nebun*, conține și 13 articole axate pe probleme de literatură, estetică, arhitectură, artă, istorie etc. În martie apare *Mirgorod*. Ambele volume sunt întâmpinate de Vissarion Belinski cu o scurtă recenzie binevoitoare în „*Molva*”.

La 13 martie 1836, se obține aprobarea cenzurii pentru tipărirea numărului 1 al revistei „*Sovremennik*” („Contemporanul”), fondată de Pușkin; în acest prim număr Gogol publică nuvela *Caleașca*, fragmentul dramatic „*Dimineața unui funcționar*” (titlul schimbat de cenzură în „*Dimineața unui om ocupat*”), articolul „*Asupra mișcării literaturii din reviste în anii 1834 și 1835*” și câteva recenzii mărunte. Tot aici se tipărește recenzia lui Pușkin la ediția a doua a *Serilor în cătunul de lângă Dikanka*.

În anul 1842, la 9 decembrie are loc premiera comediei *Căsătoria* la Petersburg. În această perioadă, deși gloria sa atinge apogeul, starea dispoziției psihice și fizice îi este din ce în ce mai precară.

La 1 ianuarie 1852, Gogol declară că volumul al doilea al *Sufletelor moarte* este gata. Starea sănătății i se înrăutățește.

Moare la 21 februarie (4 martie – stil nou), la ora 8 dimineața.

La 25 februarie este înmormântat „unde a lăsat cu limbă de moarte să fie îngropat în pământul unei mănăstiri, cea a Sfântului Daniil din Moscova”.

După închiderea mănăstirii de către regimul sovietic rămășițele sale au fost reînhumate la cimitirul Novodevicii.

Monumentul lui N. Gogol în Kiev

Suflete moarte

Capitolul I

Pe poarta unui han din orașul N.N., capitală de gubernie, intră o brișcă pe arcuri, nu prea mare, dar destul de arătoasă, de felul aceloră cu care călătoresc de obicei burlacii: locotenenți-colonei și căpitani în retragere, sau moșieri-proprietari a vreo sută de suflete de țărani iobagi, într-un cuvânt, toți cei categorisiți drept boieri de mâna a două. În brișcă ședea un domn, nici frumos și nici urât la înfățișare, nici prea gras și nici prea zvelt; nu s-ar putea spune că era bătrân, dar nici prea tânăr.

Sosirea lui în oraș nu strni nici un fel de vâlvă și nici nu fu însoțită de ceva deosebit: doar doi țărani ruși, care stăteau în ușa cârciumii de peste drum de han, făcură câteva observații, ce de altfel priveau mai mult trăsura decât pe cel care se află în ea.

„Ia te uită, spuse unul, ce mai roată! Tu ce crezi: ține până la Moscova?” „Ții-i-ne”, își dete cu

Scenă din filmul „Suflete moarte”, regia de Mihail Șvaițer, (1984)

părerea celălalt. „Da până la Kazan mă prind că nu ține!” „Până la Kazan nu ține”, încuviință celălalt. Cu asta, discuția lor s-a curmat. Iar aproape de han, brișca se mai întâlnește cu un tânăr cu pantaloni albi de baza, din cale-afară de stârmți și de scurți, și cu un frac cu pretenții de modă, de sub care se vedeau piepții cămășii, prinși cu un ac de bronz de Tuia, înfățișând un pistol.

Tânărul se întoarce, se uită la trăsura, își ținu cu mână șapca, pe care era cât pe ce să i-o ia vântul, și-și văzu de drum. Când trăsura trase în curte, domnului îi ieși înainte un slujitor, „polevoi”, cum i se spune pe la birturile rusești, vioi și iute ca o sfârlează de nici nu-i puteai deosebi trăsăturile feței. Înalt, deșirat, într-un surtuc de bumbac ridicat până sus, peste ceafă, el veni în fugă cu șervetul pe mână, își scutură chica și-l conduse sprinten pe domn sus, de-a lungul întregii galerii de lemn, ca să-i arate odaia ce-i fusese hărăzită de pronia cerească. Nu putea fi vorba decât de un anumit fel de odaie, pentru că și hanul era un anumit fel de han, ca toate hanurile din capitalele de gubernie, unde, pentru două ruble pe zi, călătorii au parte de o odaie.

Gândacii, ca prunele uscate, își scot capul de prin toate ungherele odăii; o ușa totdeauna baricadată cu un scrin răspunde în odaia de alături ocupată de un vecin tăcut și liniștit, dar nespus de curios, dornic să afle toate amănuntele cu privire la călătorul nou sosit. Fațada hanului se potrivea cu interiorul lui: clădire lungă, cu un cat; rândul de jos, de cărămidă netencuită, de un roșu închis, murdar, se întunecase acum și mai mult de ploii și vreme rea. Catul de sus, de deasupra dughenilor cu hamuri, frânghii și covrigi, era vopsit cu obișnuita culoare galbenă. În dugheana de la capătul clădirii, sau mai bine zis în geamul din colț, stătea un vânzător, cu un samovar de aramă și cu față arămie ca și samovarul. Privind de departe, puteai crede că în geam stau două samovare, dacă unul din ele n-ar fi avut o barbă neagră ca smoală. (...)

Ziua următoare și-o petrecu toată făcând vizite. Noul sosit îi vizită pe toți demnitarii orașului. A prezentat omagii guvernatorului care, ca și Cicikov, nu era nici prea gras, nici prea zvelt, și care purta la gât ordinul Anna, și se spunea chiar că ar fi fost propus pentru o stea 1; de altfel, guvernatorul era un om foarte cumsecade, care uneori lucra și la gherghef. Apoi se duse la viceguvernator, la procuror, la președintele Curții, la polițai, la concesionar, la directorul fabricilor de stat...

Păcat că e greu să ne amintim de toți puternicii acestei lumi; e destul să spunem însă că noul sosit desfășura o neobișnuită activitate în ceea ce privește vizitele: se duse până și la inspectorul sanitar și la arhitectul orașului, că să-i încredințeze pe toți de stimă să și, după aceea, mai rămase vreme îndelungată în brișcă, chibzuind cui i-ar mai putea face o vizită, dar orașul nu mai avea

*Scenă din filmul „Suflete moarte”,
regia de Mihail Șvaițer, (1984)*

alți funcționari. Vorbind cu acești demnitari, Cicikov știu cu iscusință să măgulească pe fiecare în parte. Guvernatorului îi dădu a înțelege că în clipă când ai pus piciorul în gubernia lui, parcă ai pășit în rai, pe drumuri de catifea, și că guvernele care numesc demnitari atât de înțelepți sunt vrednice de toată laudă. Polițaiului îi strecura ceva foarte măgulitor în legătură cu cararele orașului, iar în discuțiile cu viceguvernatorul și cu președintele Curții, care nu avea decât gradul de consilier, le spuse de două ori, că din greșeală, „exclență”, ceea ce le făcu nespusă plăcere. Ca urmare, guvernatorul îl pofti chiar în aceeași seară la o sindrofie, iar alți funcționari, la rândul lor, îl poftiră care la masa, care la un boston, care la o ceașcă de ceai.

În drum dezlipi de pe un stâlp un afiș, că să-l citească acasă în tihnă; urmări cu o privire indiferentă o doamna drăguță, care trecea pe trotuarul de scânduri, urmată de un băiat în livrea militară, cu o legătură în mână; apoi, aruncându-și încă o dată privirea jur împrejur, ca și cum ar fi vrut să-și întipărească bine în minte poziția locului, se-ntoarse la han, ducându-se de-a dreptul în odaia lui, însoțit de servitor, care-l ajută să urce scara. Își bău ceaiul, se așeză la masă, porunci să i se aducă o lumânare, scoase afișul din buzunar, îl apropie de lumnare și începu să citească, închizând puțin ochiul drept. De altfel, afișul nu anunță multe lucruri deosebite: se reprezenta drama domnului Kotzebue în care rolul lui Roi era jucat de domnul Popliovin, iar al Korei, de domnișoară Ziablova; ceilalți actori erau și mai puțin cunoscuți; totuși, el citi până la capăt, aflând și care era prețul unui loc în stal, și că afișul fusese tipărit la tipografia administrației guberniale; îl întoarse apoi pe partea cealaltă, că să vadă dacă nu cumva găsește și acolo ceva, dar, negăsind nimic, se freca la ochi, âmpături cu grijă afișul și-l puse în cutia sa, în care

păstra de obicei tot ce-i cădea în mână. Se pare că ziua s-a încheiat cu o porție de friptură rece de vițel, cu o sticlă de cvas acru și cu un somn adânc. Dormi, sforăind ca o pompă hodorogită, cum se zicea în unele părți ale întinsei âmpărații rusești. (...)

A treia zi, Cicikov își petrecu seara la președintele Curții, care își primi oaspeții, printre care și două doamne, într-un halat cam soios. Se duse apoi la o serată la viceguvernator la o masă, la o masă intimă la procurer, masă care, de altfel, merita titlul de ospăț, la o gustare oferită de primarul orașului, după liturghie, gustare care făcea și ea cât o masă în toată legea.

Pe scurt, nu-și petrecea nici un ceas acasă și nu venea la han decât ca să se culce. Noul sosit știa cum să se poarte în orice împrejurare și se dovedi om de societate, cu experiență. Știa să întrețină o discuție, oricare ar fi fost subiectul: dacă era vorba de o herghelie, discuta despre herghelie; când venea vorba de cini de rasă, el strecura îndată câteva observații la locul lor; dacă se discuta despre o anchetă de la Curte, se vădea că nici isprăvile judecătorilor nu-i erau necunoscute; dacă se comenta un joc de biliard, nu se arăta mai prejos nici în ale biliardului; când era vorba de virtute, vorbea frumos și despre virtute, ba chiar cu lacrimi în ochi; dacă discuția luneca asupra fierberii vinului, el vădea pricepere și în vinul fiert; în ce-i privește pe inspectorii și funcționarii vamali, vorbea despre ei, ca și cum ar fi fost și funcționar, și inspector vamal.

Dar vrednic de luat în seamă era faptul că se pricepea să imprime discuției un ton oarecum grav și că știa să păstreze măsura. Nu vorbea nici prea tare, nici prea încet, ci tocmai cum trebuie. Într-un cuvânt, oricum ai fi privit lucrurile, era un om foarte cumsecade. Toți funcționarii erau mulțumiți de sosirea noului oaspe.

Guvernatorul spunea despre el că e un om de nădejde; procurorul, că e om de treabă; colonelul de jandarmi, că e un om învățat; președintele Curții, că e un om cu carte și respectabil; polițaiul, că e un om demn de toată stima și nespus de prietenos, iar soția polițaiului, că este omul cel mai curtenitor și cel mai politicos.

Până și Sobakevici, care rareori vorbea pe cineva de bine, când se întoarse într-o seară din oraș, destul de târziu, după ce se dezbracă și se culcă lângă soția lui cea uscățivă, îi zise: „Draga mea, am fost la serată la guvernator; am luat masa la polițai; am făcut cunoștință și cu unul, Pavel Ivanovici Cicikov, consilier de colegiu; e un om cum nu se poate mai plăcut!” La care, soția lui răspunse „Hm!” și-l împinse cu piciorul. Această părere, foarte măgulitoare, ce se crease în oraș asupra noului venit, s-a menținut până-n ziua când un obicei ciudat al acestuia și o anumită îndeletnicire, sau, mai bine zis, o anumită întimplare, despre care cititorul va afla în curând, avea să pună aproape tot orașul pe gânduri.

Capitolul II

Nou-sositul domn se afla în oraș de mai bine de o săptămână și se ducea pe la serate și pe la mese, petrecându-și timpul, vorba aceea, cum nu se poate mai plăcut. În cele din urmă, se hotărî să plece din oraș, ca să-i viziteze, potrivit făgăduielii, pe moșierii Manilov și Sobakevici. Poate la aceste vizite îl îndemna altceva, mai important decât făgăduiala; poate o chestiune mai serioasă, care-l interesa îndeaproape... Dar cititorul va afla toate acestea la timp, dacă, firește, va avea răbdare să urmărească până la capăt povestirea de față, foarte lungă, și care va lua o amploare din ce în ce mai mare, pe măsură ce se va apropia de sfârșit.

Vizitiului Selifan i se poruncise că, a două zi dis-de-dimineată, să pună caii la brisca pe care o cunoaștem; Petruska primise porunca să rămână la han și să aibă grijă de camera și de geamantan. Cititorului nu i-ar strică să facă acum cunoștință cu acești doi iobagi ai eroului nostru. Cu toate că, bineînțeles, nu sunt personaje prea însemnate, ci, cum s-ar zice, de a doua, sau chiar de a treia mână, cu toate că nu au prea mare rol în desfășurarea poemului și nu pun în mișcare resorturile lui principale, atingându-le doar în treacăt, autorului îi place să fie ct mai meticolos în toate și, din acest punct de vedere, deși rus, vrea să fie minuțios ca un neamț. De altfel, asta nu va cere cine știe ce timp și loc, pentru că nu mai snt multe de adăugat la ceea ce cititorul știe de pe acum și anume că Petruska purta o redingota cafenie puțin cam largă, lepădată de stăpân, și că avea, după cum se întâmplă cu oamenii de starea lui, nasul mare și buzele groase. Era mai mult tăcut decât vorbăreț. Avea chiar o nobilă atracție spre tot felul de cunoștințe, adică spre lectura oricărei cărți, fără să se oprească asupra cuprinsului ei; îi era totuna dacă citea pățaniile unui erou îndrăgostit, o bucoavnă, sau o carte de rugăciuni; le citea pe toate cu aceeași luare-aminte. Dacă i-ar fi pus cineva în mână o carte de chimie, s-ar fi apucat să o citească și pe aceasta. Îi plăcea nu atât ce citea, ct cititul în sine, sau, mai bine zis, treaba însăși a cititului, faptul că, până la urmă, din litere iese întotdeauna câte un cuvânt care, de multe ori, nici dracu nu știe ce înseamnă. De cele mai multe ori, citea culcat pe patul lui din tindă, pe salteaua care, din pricina asta, se bătătorise, ajungând subțire ca o lipie. Afară de patima cititului, mai avea două obiceiuri, care alcătuiau alte două trăsături ale firii lui: dormea îmbrăcat, adică așa cum umblă ziua, în redingota, și întotdeauna lăsa după el pe unde trecea un miros, o duhoare a persoanei lui, care avea ceva stătut. Era de ajuns să-și mute patul undeva, chiar într-o încăpere când-atunci nelocuită, să-și ducă acolo mantaua și bulendrele, pentru că această odaie să pară locuită de vreo zece ani de zile. Om tare delicat, iar în unele privințe chiar năzuos, Cicikov, trăgând, dimineața când se trezea, aerul pe nări, se strâmba, clatină din cap și obișnuia să spună: „Ei, drăcia dracului, nu cumva nădușești? Ai face bine să te mai duci la dracu!” Petruska nu răspundea nimic. Își căuta repede o treaba: se apropia cu peria de cuierul unde atârna fracul boierului, i se făcea că deretică prin odaie. La ce se gândea el oare când tăcea? Poate că-și zicea: „Lasă că și tu ești bun! Nu te-ai mai săturat de cicăleală: de o sută de ori o ții una!” Dumnezeu știe! E greu să ghicești ce-i trece prin cap unui iobag de curte, când îl muștră boierul. Prin urmare, cam atât putem spune deocamdată despre Petruska. Vizitiul Selifan era însă cu totul altfel de om... (...)

Dar autorului îi e rușine să abată prea mult atenția către niște oameni de jos, știind din experiență cât de puțin le place cititorilor să lege cunoștință cu oamenii din această stare. Așa e firea rusului: grozav îi place să cunoască pe vreunul care-l întrece măcar cu un singur grad, și o cunoștință de bună ziua care se mărginește la salutul pe stradă cu un conte sau un prinț face pentru și mai mult decât orice alte legături strnse de prietenie. Autorul e chiar îngrijorat în ce-l privește pe eroul lui, care nu-i decât consilier de colegiu. Poate că niște consilieri de curte ar mai primi, calea-valea, să-l cunoască, dar aceia care au ajuns să aibă gradul de general, cine știe, s-ar putea întâmpla să-i arunce una din acele priviri de dispreț pe care un superior îngâmfat le aruncă spre tot ce se târăște la picioarele lui, sau și mai rău să-l trateze cu o lipsa de atenție nimicitoare pentru autor.

Dar, orict de supărătoare ar fi o atitudine sau alta, trebuie să ne întoarcem tot la eroul

nostru. Prin urmare, după ce dăduse din ajun ordinele trebuitoare, după ce se trezi a două zi dis-dedimineată, după ce se spală și se șterse de la cap la picioare cu un burete, ceea ce se întâmpla numai duminică (în ziua aceea era duminică), după ce se bărbieri până ce obrații i se făcură netezi și lucii ca de atlas curat, după ce-și puse fracul de culoarea afinelor, cu licăriri de mătase, apoi mantaua căptușită cu blană de urs, Cicikov scoborî scară, sprijinit când dintr-o parte, când dintr-alta, de slugă, și se sui în brișcă. Brișca ieși huruind pe poartă hanului, în stradă. Un popă, care tocmai trecea, își scoase pălăria, iar cțiva băieți în cămăși murdare întinseră minile, cerșind: „Conașule, fie-vă milă de un orfan!” Băgând de seama că unul din ei dădea să se urce pe treaptă din spatele trăsurii, vizitiul îl plesni cu biciul, și brisca începu să salte pe bolovani. Cicikov zări cu bucurie în depărtare bariera vârgată a orașului, care arăta că, în curând și caldarâmul ăsta va avea un sfârșit.

*Scenă din filmul „Suflete moarte”,
regia de Mihail Șvaițer, (1984)*

După ce se mai lovi de câteva ori destul de tare cu capul de coșul trăsurii, călătorul se pomeni, în sfârșit, gonind pe pământ moale. De îndată ce orașul rămase în urmă, de amândouă părțile drumului se ivi, cum se întâmplă pe la noi, o ciudată și sălbatică priveliște: brădet, tufe scunde și rare de molifți tineri, trunchiuri arse de copaci bătrâni loviți de trăsnet, bălării și buruieni. În priveliște, satele se înșirau cu casele lor parcă aliniat cu sfoară, prin construcția lor asemănătoare cu niște stive de lemn vechi, cu acoperișuri cenușii, din stresinele cărora atârnavă podoabe de lemn crestat, în chip de ștergare brodate. Câțiva țărani în cojoace de oaie căscau, ca de obicei, pe băncile din față porților. Femei cu fete rotofeie și cu snii încinși se uitau pe ferestrele de sus; pe cele de jos privea în uliță cte un vițel, sau își scotea râtul cte un porc; într-un cuvânt, imagini binecunoscute.

După cincisprezece verste, Cicikov își aminti, din spusele lui Manilov, că satul lui trebuia să fie undeva pe acolo, dar curând rămase în urmă și al șaisprezecelea stâlp de verstă și satul tot nu se vedea. Dacă nu ar fi dat de doi țărani, mă îndoiesc că ar fi nimerit vreodată. La întrebarea dacă mai e mult până la satul Zamanilovka, țărani se descoperiră, și unul din ei, mai isteț, cu barbă țacălie, răspunse:

- Poate Manilovka, nu Zamanilovka?
- Da, Manilovka.
- Manilovka! Mai mergi ca la o verstă, și o iei, adică, de-a dreptul pe mână dreaptă.
- La dreapta? întreba vizitiul.
- La dreapta, întări țăranul. Țăla-i drumul la Manilovka. Nu se pomeniște de nici o Zamanilovka pe aici. Așa-i zice, Manilovka. Zamanilovka nu-i pe aici. Sus pe deal, ai

să vezi o casă de piatră cu două caturi, casă boierească, adică în care stă chiar boierul. Acolo-i Manilovka. Dar nu e nici o Zamanilovka pe aici și nici n-a fost vreodată. Porniți să caute Manilovka. După alte două verste, văzură un drumeag la dreapta, și mai străbătură vreo două, trei, ba poate chiar patru verste, dar de casă de piatră cu două caturi nici pomeneală. Abia acum își aduse Cicikov aminte că, dacă un prieten te invită la el la țară, cale de cincisprezece verste, înseamnă să umbli treizeci de verste bătute.

Manilov se înduioșă la culme. Cei doi prieteni își strinseră îndelung mâna și, tăcuți, se priviră mult timp în ochii, înecați de lacrimi. Manilov nu voia cu nici un preț să lase mâna eroului-nostriu și i-o strângea cu atâta putere, încât acesta nu mai știa să și-o tragă. Până la urmă, și-o retrase încetul cu încetul și spuse că n-ar fi rău că actul de vânzare-cumpărare să se încheie cât mai repede și că ar fi bine că prietenul să vie în persoană la oraș. Își lua apoi pălăria și dădu să-și ia rămas bun.

— Cum? Vreți să plecați? făcu Manilov, parcă speriat, dezmeticindu-se deodată. Doamna Manilov tocmai intră în birou.

— Lizanka, zise Manilov, cu un aer jalnic, Pavel Ivanovici ne părăsește.

— Pentru că Pavel Ivanovici s-a plictisit cu noi, răspunse doamna Manilov.

Scenă din filmul „Suflete moarte”, regia de Mihail Șvaițer, (1984)

— Doamnă! Uite aici, zise Cicikov, ducându-și mâna la inimă, da, aici va sălășlui plăcerea timpului petrecut cu dumneavoastră! Și vă rog să mă credeți, n-aș simți fericire mai mare decât să stau cu dumneavoastră, dacă nu în aceeași casă, cel puțin în cea mai apropiată vecinătate.

— Să știți, Pavel Ivanovici, interveni Manilov, căruia îi plăcuse mult această idee, într-adevăr, ar fi minunat să

stăm împreună așa, sub același acoperiș sau la umbră unui ulm, să ne adâncim în filozofie!...

— Vai, ar fi o viață de rai! ofta Cicikov. La revedere, doamna! zise, sărutând mâna doamnei Manilov. La revedere, mult stimat prieten! Să nu-mi uitați rugămintea! vizitiu cu aceeași sensibilitate, ba o dată îi spuse chiar „dumneata. Acesta, auzind că trebuie să treacă două răscruți și să cotească la a treia, zise: „Ne descurcăm noi, înălțimea voastră”. Cicikov pleca, însoțit vreme îndelungată de închinăciunile și de fluturatul de batiste al gazdelor, ridicate în vârful picioarelor. Manilov stătu mult pe cerdac, urmărind din ochi brișcă ce se depărta și, chiar după ce pierise cu totul în zare, el tot mai stătea pe cerdac, trăgând din lulea. Intrând, în sfârșit, în casă, se așeza pe un scaun și rămase pe gânduri, bucurându-se în sinea lui că i-a făcut musafirului o mică plăcere. Apoi, gândurile îi trecură pe nesimțite la alte lucruri și, până la urmă, zburară

cine știe unde. Se gândea la fericirea vieții în mijlocul prietenilor, că ar fi atât de plăcut să stea cu un amic pe malul unui râu; apoi începu să înjghebe un pod peste acest râu, pe urmă o casă uriașă cu un turn atât de înalt, încât din el să poată vedea până și Moscova. Să-și ia acolo ceaiul de seară, la aer, și să discute lucruri plăcute. Pe urmă, el și Cicikov s-ar fi dus în cupeuri frumoase în mijlocul unei societăți pe care ar fi vrăjit-o cu manierele lor alese. Și parcă țarul, aflând despre această prietenie a lor, i-ar fi înaintat pe amândoi la gradul de general. Mai departe, a urmat în sfârșit cine știe ce, ceva pe care nici el însuși nu mai era în stare să-l înțeleagă. Deodată, ciudată rugămintă a lui Cicikov îi întrerupse visarea. Gândul la ea nu putea cu nici un chip să încapă în mintea sa; oricum îl învărtea, nu se putea dumeri și pace. Statu așa, pe gânduri, tot timpul până la cină, fumându-și luleaua. (...)

REPERE DE INTERPRETARE

Publicat în 1842, *Suflete moarte*, romanul lui Nikolai Vasilievici Gogol, a impresionat intelectualitatea secolului al XIX-lea, în special pe cea liberală. Mai târziu, după cum remarcă Nabokov în *Cursurile de literatură rusă* (Ed. Thalia, București, 2006), vor fi impresionați – nici mai mult, nici mai puțin – și „criticii ruși cu vederi socialiste”. Din păcate, Gogol a terminat doar primul volum al acestui roman subîntitulat *Poem*. La cel de-al doilea volum, prozatorul a început să lucreze după 1840 și l-a terminat, se pare, într-o primă variantă în 1845 – zadarnic efort, din moment ce însuși autorul, în același an, și-a încredințat manuscrisul flăcărilor. În 1848, în cele din urmă, cea de-a doua variantă este finalizată, urmând să apară în 1851. Nici această a doua versiune nu a avut o soartă diferită de prima, fiind, la răndu-i, transformată în scrum.

Toate aceste tribulații au, însă, și o posibilă explicație. După un debut literar de succes cu povestirile din *Serile în cătunul de lângă Dikanka* (1831-1832), debut tutelat din umbră de Pușkin, Gogol a mai publicat *Arabescuri* (1835) și tragicomedia *Revizorul* (1836), piesă care a strnit, la punerea în scenă, numeroase controverse.

Gogol nu va face față criticilor și criteriilor declanșate de *Revizorul* și va părăsi Rusia în 1836. Va pribegi până în 1848, când, complet schimbat, dovedind o accentuată înclinație spre religiozitate, se întoarce în Rusia. Posibil ca acest elan religios, manifestat prin perioade de grele asceze, să-l fi împiedicat pe prozatorul rus să mai termine cel de-al doilea volum. De altfel, moare în 1852, în urma unei astfel de asceze care a constat într-un post prelungit, post în care s-a spovedit și împărtășit.

Ultimele sale cuvinte par fără sens, însă sunt memorabile tocmai pentru că e vorba de autor – Gogol *Suflete moarte*: „Scara, repede, dați-mi scara”. Din acest al doilea volum s-au păstrat în ciornă câteva capitole care au fost publicate în 1855.

Romanul lui Gogol *Suflete moarte* a fost tradus în română de un colectiv format din Tudor Arghezi, Ionel Țăranu, Iancu Linde și Rostilav Donici, traducere reluată în numeroase ediții. Editura Polirom propune o nouă traducere, cea a lui Emil Iordache.

Suflete moarte de Gogol nu este o proză lejeră și derutează chiar prin titlu, un titlu

sugerat de însuși Pușkin. Protagonistul romanului-poemă, Pavel Ivanovici Cicikov, pare, la început, o apariție oarecum incertă: nici frumos, nici urât, nici gras, nici slab, nici tânăr, nici bătrân. Limbajul său este, de asemenea, unul neutru, al disimulării. Cicikov se ferea să dea prea multe amănunte legate de el sau de intențiile sale, vorbind, atunci când era cazul, numai generalități.

La fel de neutre, cel puțin sufletește, sunt și personajele care „animă” orașul N.N., capitală de gubernie, în care își face apariția Cicikov. Probabil de aceea îl și acceptă pe acesta din urmă fără prea multe rețineri, în ciuda demersului său, acela de a cumpăra suflete moarte. Mai exact, îi cumpăra, pe hârtie, desigur, pe acei țărani care au murit pe diverse moșii, pentru a-i vinde apoi la Stat – tertip posibil numai pentru simplul motiv că scriptele cu iobagii vii erau foarte rar actualizate.

Evident, nu e vorba doar de aceste suflete moarte. Deși înzestrate cu însușiri ale viului și portretizate în amănunțime de autor, personajele cu care intră în contact Cicikov sunt, în fapt, prea puțin conștiente de adevărata lor ființă, par înstrăinate de omenesc, par moarte, așa după cum recunoaște și Gogol în prima din cele patru scrisori către diferite persoane în legătură cu *Suflete moarte*.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți fragmentele din romanul *Suflete moarte* de N. V. Gogol și expuneți-vă părerea în legătură cu tematica acestui roman.
2. În urma lecturii efectuate, discutați despre stilul și modul de realizare al romanului lui Gogol. Ce puteți spune despre măiestria artistică a lui Gogol?
3. Identificați personajele principale și încercați să le clasificați. Ce puteți spune despre Cicikov și Pliușkin?
4. Cum ați putea caracteriza perioada istorică redată de Gogol în romanul său. Argumentați-vă răspunsul cu unele noțiuni din istorie.
5. Ce semnificație are titlul romanului?

AFLAȚI MAI MULT!

Realismul este o amplă mișcare literară apărută în Franța, la mijlocul secolului al XIX-lea, ca o reacție antiromantică, având prelungiri și în secolul al XX-lea. Este o ideologie estetică, în care se pune accentul pe relația dintre artă și realitate. Instrumentul indispensabil al artei autorului este observarea atentă a realității și reflectarea ei veridică, obiectivă în creație.

„Realismul se definește prin grija de a descoperi, de a revela o realitate pe care romantismul a evitat-o sau a travestit-o”. (G.Picon)

Dezvoltarea curentului este legată de teoriile scientiste și pozitivistice ale secolului al XIX-lea, de atitudinea materialistă față de realitate, ale cărei concepte presupun observația, descripția, determinismul, experiența. Manifestarea curentului literar, realismul, s-a produs însă în prima jumătate a secolului al XIX-lea, ca reacție împotriva

romantismului. Astfel, conștiința lucidă, obiectivismul percepției se opun sensibilității subiective și imaginației debordante promovate de romantism. În cea de-a doua parte a secolului al XIX-lea, realismul capătă, pe plan european, caracterul unui curent, al unei orientări estetice, teoretizate de către artiști și de către critici și ilustrate prin numeroase creații.

Condiții social istorice:

- revoluția industrială,
- sursa principală de inspirație este domeniul social (societatea influențează hotărâtor destinul oamenilor),
- introducerea în filozofie a pozitivismului, curent promovat de A. Comte,
- consolidarea burgheziei în ierarhia socială,
- teoria evoluționistă a lui Charles Darwin.

Principii ale realismului:

• Reflectarea realității în aspectele ei esențiale într-un mod veridic și apelând adesea la elemente care conferă autenticitatea;

Exemple: evenimente istorice reale, personaje ce reprezintă proiecția epică a unor indivizi cu existență istorică reală, introducerea de secvențe publicate în presa vremii.

- ✓ Oglindirea realității se face în absența totală a intenției de a idealiza evenimentele;
- ✓ Este prezentată amănunțit structura social considerată determinant indivizilor;
- ✓ Realismul are un caracter profund critic la adresa societății;
- ✓ Operele realiste au caracter documentar;
- ✓ Realismul are tendința clară de a prelua metode de analiză din științele exacte și de a le aplica domeniului social;
- ✓ Accentul cade pe detaliul veridic ce contribuie la reconstituirea epocii.

Scriitorii realiști se îndreaptă spre viața socială, reprezentând omul ca produs al mediului în care trăiește. În realism personajele sunt tipice, reprezentative pentru o întreagă categorie umană și socială. Între curentele literare apar frecvent interferențe. Astfel, în opera unor mari scriitori realiști, ca Balzac sau Stendhal se întâlnesc multe elemente romantice.

Trăsăturile realismului:

- Perspectivă narativă obiectivă, iar naratorul omniscient și omniprezent conferă veridicitate operei;
- Dacă romantismul se adresa aproape exclusiv sensibilității, urmărind să emoționeze, să impresioneze, realismul se adresează rațiunii, având drept țintă adevărul, cunoașterea, înțelegerea lumii, a raportului dintre individ și societate.
- Imaginația nelimitată a romanticilor este înlocuită cu observarea și analizarea atentă a realității;
- Stilul este lipsit de ornamentații;
- Absența idealizării;
- Primează epicul, în detrimentul analizei, dominând în operă povestirea coerentă a evenimentelor din viața personajelor și profilarea relațiilor dintre ele (relațiile interumane);
- Personajul realist este strâns legat de mediul ambiant, de mediul său de viață

care-i motivează și structura etică, de aceea realismul se distinge prin realizarea unor „personaje tipice în situații tipice”;

- Precizia, detaliul, veridicitatea, transparența compun maniera stilistică a creațiilor realiste, figurile de stil, atunci când apar, au rol caracterizator și nu de înfrumusețare a limbajului;

- Compozițional, romanul realist se caracterizează prin construcție echilibrată și, de cele mai multe ori, sferică, exemplificatoare fiind, din acest unghi, romanele lui Liviu Rebreanu;

- Personajul realist este reprezentativ pentru o tipologie umană (un tip) și se supune valorilor morale ale colectivității respective, care îl aprobă sau nu, dar nu-l modifică esențial;

- Predilecția pentru tipuri de personaje statice, construite sub formă de caractere și arhetipuri; atitudinea auctorială reieșită din relația cu personajele profilează focalizarea zero și viziunea „dindărăt”, confirmă atotputernicia naratorului heterodiegetic; relatarea se face la persoana a-III-a într-un stil sobru și impersonal.

În literatură, realismul este specific prozei și dramaturgiei și nu se poate vorbi, în niciun caz, despre realism în poezie. Romanul este specia epică în care realismul s-a reflectat cu deosebire cunoscând astfel o dezvoltare fără precedent în istoria literaturii, prin activitatea unor scriitori ca: Honore De Balzac, Stendhal, Charles Dickens, Gustave Flaubert, Tolstoi, frații Goncourt, iar în literatura română prin activitatea lui Ioan Slavici, Liviu Rebreanu, G. Călinescu, Marin Preda. Dar se poate afirma că și schița și nuvela s-au bucurat de apreciere din partea scriitorilor dornici să oglindească în opere realitatea. Prin viziunea obiectivă asupra lumii, asupra aspectelor morale și sociale de la periferia societății, considerate până atunci vulgare și neinteresante, scriitorii realiști au reușit să demonstreze că viața omului simplu poate fi la fel dramatică și de complexă ca și lumea eroică a clasicismului sau lumea personajelor excepționale a romantismului.

REȚINEȚI!

Satira este o formă literară de critică a slăbiciunilor individuale, sociale sau general omenești, adesea într-un mod acuzator.

Caracteristicile stilistice ale satirei sunt ironia, exagerarea caricaturală a unor aspecte particulare și construirea unor relații neobișnuite de aparență absurdă. Conținutul unei satire reflectă condițiile sociale ale momentului istoric și variază cu acestea în forme diverse de exprimare.

Etimologic, termenul provine din cuvântul latin *satura*, inițial cu sensul de *dezordine* sau *harababură*, mai târziu desenând forma literară curentă.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. În urma lecturii efectuate, deduceți tema și ideea principală a romanului *Suflete moarte* de N. V. Gogol. Înscriseți în caiete câteva idei argumentative referitor la cele deduse de voi.

2. Care sunt trăsăturile esențiale ale realismului în literatură? Cum se încadrează opera lui Gogol în acest context? Argumentați-vă răspunsul.
3. Analizați în paralel noțiunile de *realism* și *romantism*. Prin ce se deosebesc aceste curente literare? Explicați afirmația „*personaje tipice în împrejurări tipice*”. Ce puteți spune despre romanul *Suflete moarte* în acest context?
4. Relatați subiectul romanului, punând în evidență dramatismul situației poporului din acea perioadă.
5. Analizați comportamentul lui Cicikov din perspectiva acțiunilor întreprinse de acesta.
6. Ce rol joacă celelalte personaje din romanul lui Gogol? Dezvoltați această idee.
7. Analizați în ce constă forța satirică a acestui roman. Motivați-vă părerea.
8. Romanul *Suflete moarte* este considerat un roman-poem, iar Gogol – un poet prozaic. Argumentați această afirmație, făcând o analiză a particularităților artistice ale romanului citit.

REFERINȚE CRITICE

„Una dintre cele mai fecunde zone ale realismului european, favorizat în dezvoltarea lui și de condițiile sociale, economice și politice concrete, este Rusia, patria marii literaturi a secolului trecut. Prin nuvelistica sa, Gogol face trecerea de la romantism la realism, justificând afirmația lui Dostoievski: „Noi toți am ieșit din *Mantaua* lui Gogol”, căci eroul gogolian reprezintă omul umil din Rusia primei jumătăți a secolului trecut, om pentru care nu mai există nici un ideal, oricât de îndepărtat. Spiritul critic și atitudinea satirică din *Revizorul* și *Suflete moarte* prilejuiesc o frescă a societății rusești a vremii lui...”.

Mona Coțofan

„Observator fin, până și-n amănunte, abil în a surprinde ridicolul, îndrăzneț în a-l expune, dar predispus să-l exagereze până la bufonerie, d-nul Gogol este înainte de toate un satiric plin de vervă. Necruțător cu proștii și răii, el nu dispune decât de o armă: ironia; foarte tăioasă uneori contra ridicolului, ea pare, dimpotrivă, fără tăiș împotriva crimei, pe care foarte adesea o studiază. Comicul său e întotdeauna foarte aproape de farsă și veselia sa nu e defel comunicativă. Dacă uneori își face cititorul să râdă, îi lasă, totuși, în adâncul sufletului, un sentiment de amărăciune și indignare, pentru că, departe de a răzbuna societatea, satirile sale nu fac decât s-o îndârjească”.

Prosper Merimee

„*Suflete moarte* reprezintă culmea creației lui Gogol și totodată ultimul lui cuvânt de artist. La poemul său, Gogol a lucrat șaptesprezece ani. După cum rezultă din mărturisirile contemporanilor, poemul a fost conceput de autor ca o lucrare comică, dar, adâncindu-se treptat-treptat, s-a transformat într-un vast tablou demascator al Rusiei feudal-iobăgiste... În poemul *Suflete moarte* este zugrăvită imaginea tristă a Rusiei iobăgiste. Călătorind împreună cu Cicikov de la un moșier la altul, cititorul se scufundă parcă din ce în ce mai mult în „mocirla îngrozitoare” a josniciei, a meschinăriei și a

viciului. Trăsăturile negative sunt din ce în ce mai vădite, și galeria moșierilor, care începe cu comicul Manilov, se sfârșește cu Pliușkin, care nu-i atât de ridicol cât mai ales dezgustător...”

Al. Smolinski

SARCINI

1. Dezvăluieți, într-o comunicare, importanța operei lui N. V. Gogol pentru literatura universală modernă.
2. Scrieți o compunere în care să prezentați caracterul realist al romanului *Suflete moarte* de N. V. Gogol.
3. Citiți și alte opere din creația lui N. V. Gogol și discutați-le în clasă.

CAPITOLUL III

Genul liric

Genul liric este unul dintre cele trei genuri literare stabilite încă în antichitate. Denumirea provine de la „*liră*” (gr. *lyricos*) – instrument muzical sub acompaniamentul căruia în Grecia antică se executau cântece și se rosteau versuri.

Caracteristic pentru genul liric este exprimarea în mod direct a gândurilor și sentimentelor poetului însuși. Prin aceasta și se deosebește el de genul epic și dramatic, ce zugrăvesc fapte ale eroilor și caractere omenești, respectiv prin narațiuni și dialog.

În felul cum sunt exprimate gândurile și sentimentele, trăirile personale ale poetului, acestea nu sunt decât o formă de generalizare și tipizare a năzuințelor și stărilor sufletești ale colectivității.

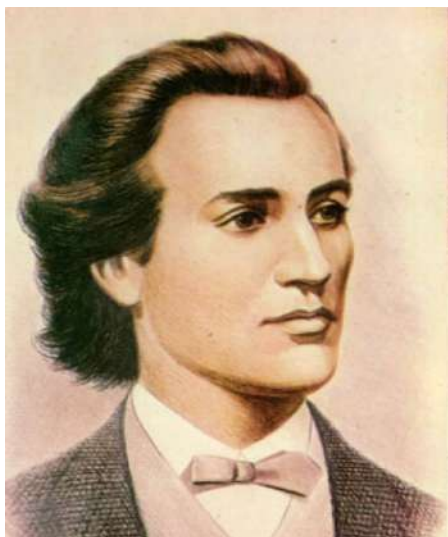
Din genul liric fac parte următoarele specii: oda, imnul, satira, pamfletul, epigrama etc.

De rând cu lirica filozofică (elegia filozofică, meditația), cetățenească (oda, imnul) și peisagistică (pastelul, idila, pastorala), lirica intimă e una dintre categoriile tematice ale genului liric. Ea e reprezentată prin următoarele specii: elegia, cântecul și romanța.

Lirica intimă deșteaptă capacitatea de a trăi cele mai frumoase nuanțe ale sentimentului de dragoste, care servește, la rândul său, drept sursă primară a vieții noastre spirituale.

Trăsături distinctive ale genului liric sunt: imagini, atmosferă, atitudini; prezența figurilor de stil, adică limbajul poetic și versificația. Prin cuvinte poetul creează imagini vizuale, auditive, olfactive, dinamice cu ajutorul cărora este sugerată o atmosferă, o stare de spirit. Ideea poetică și atmosfera se nasc din modul particular de combinare a imaginilor.

Mihai Eminescu (1850 – 1889)

Mihai Eminescu s-a născut la Botoșani la 15 ianuarie 1850. Este al șaptelea din cei 11 copii ai căminarului Gheorge Eminovici, provenit dintr-o familie de țărani români din nordul Moldovei, și al Ralucăi Eminovici, născută Jurașcu, fiică de stolnic din Joldești. Își petrece copilăria la Botoșani și Ipotești, în casa părintească și prin împrejurimi, într-o totală libertate de mișcare și de contact cu oamenii și cu natura. Această stare o evocă cu adâncă nostalgie în poeziile de mai târziu *Fiind băiat...* sau *O, rămâi*.

Între 1858 și 1866, urmează cu intermitențe școala la Cernăuți. Termină clasa a IV-a clasificat al cincilea din 82 de elevi după care face 2 clase de gimnaziu. Părăsește școala în 1863, revine ca privatist în 1865 și pleacă din

nou în 1866. Între timp, e angajat ca funcționar la diverse instituții din Botoșani (la tribunal și primărie) sau pribegeste cu trupa Tardini-Vlădicescu.

1866 este anul primelor manifestări literare ale lui Eminescu. În ianuarie moare profesorul de limba română Aron Pumnul și elevii scot o broșură, *Lăcrămioarele învățăcelor gimnaziști*, în care apare și poezia *La mormântul lui Aron Pumnul* semnată M.Eminovici. La 25 februarie / 9 martie pe stil nou debutează în revista *Familia*, din Pesta, a lui Iosif Vulcan, cu poezia *De-aș avea*. Iosif Vulcan îi schimbă numele în Mihai Eminescu, adoptat apoi de poet și, mai târziu, și de alți membri ai familiei sale. În același an îi mai apar în *Familia* încă 5 poezii.

Din 1866 până în 1869, pribegeste pe traseul Cernăuți-Blaj-Sibiu-Giurgiu-București. De fapt, sunt ani de cunoaștere prin contact direct a poporului, a limbii, a obiceiurilor și a realităților românești. A intenționat să-și continue studiile, dar nu-și realizează proiectul. Ajunge suflor și copist de roluri în trupa lui Iorgu Caragiali, apoi suflor și copist la Teatrul Național unde îl cunoaște pe I.L.Caragiale. Continuă să publice în *Familia*, scrie poezii, drame (*Mira*), fragmente de roman, *Geniu pustiu*, rămase în manuscris; face traduceri din germană.

Între 1869 și 1862 este student la Viena. Urmează ca auditor extraordinar Facultatea de Filozofie și Drept, dar audiază și cursuri de la alte facultăți. Activează în rândul societăților studențești, se împrietenește cu Ioan Slavici; o cunoaște la Viena pe Veronica Micle; începe colaborarea la *Convorbiri Literare*; debutează ca publicist în ziarul *Albina* din Pesta.

Între 1872 și 1874 este student la Berlin. Societatea *Junimea* îi acordă o bursă cu condiția să-și ia doctoratul în filozofie. Urmează cu regularitate două semestre, dar nu se prezintă la examene.

Se întoarce în țară, trăind la Iași între 1874 – 1877. E director al Bibliotecii Centrale,

profesor suplinitor, revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui, redactor la ziarul *Curierul de Iași*. Continuă să publice în *Convorbiri Literare*. Devine bun prieten cu Ion Creangă pe care îl introduce la *Junimea*. Situația lui materială este nesigură; are necazuri în familie; este îndrăgostit de Veronica Micle.

În 1877 se mută la București, unde până în 1883 este redactor, apoi redactor-șef la ziarul *Timpu*. Desfășoară o activitate publicistică excepțională, tot aici i se ruinează însă sănătatea. Acum scrie marile lui poeme *Scrisorile*, *Luceafărul* etc.

În iunie 1883, surmenat, poetul se îmbolnăvește grav, fiind internat la spitalul doctorului Șuțu, apoi la un institut de lângă Viena. În decembrie îi apare volumul *Poezii*, cu o prefață și cu texte selectate de Titu Maiorescu (e singurul volum tipărit în timpul vieții lui Eminescu). Unele surse pun la îndoială boala lui Eminescu și vin și cu argumente în acest sens.

În anii 1883 – 1889 Eminescu scrie foarte puțin sau practic deloc.

Mihai Eminescu se stinge din viață în condiții dubioase și interpretate diferit în mai multe surse la 15 iunie 1889 (15 iunie, în zori – ora 3) în casa de sănătate a doctorului Șuțu. E înmormântat la București, în cimitirul Bellu; sicriul e dus pe umeri de patru elevi de la Școala Normală de Institutiori.

În *Viața lui Mihai Eminescu* (1932), G. Călinescu a scris aceste emoționante cuvinte despre moartea poetului: „Astfel se stinse în al optulea lustru de viața cel mai mare poet, pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc. Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsării pădure sau cetate, și câte o stea va vesteji pe cer în depărtări, până când acest pământ sa-și strngă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale”.

Scrisoarea III

Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă,
Ce cu-a turmelor pășune, a ei patrie ș-o schimbă,
La pământ dormea ținându-și căpătâi mâna cea dreaptă;
Dară ochiu-nchis afară, înlăuntru se deșteaptă.
Vede cum din ceruri luna lunecă și se coboară
Și s-apropie de dânsul preschimbată în fecioară.
Înflorea cărarea ca de pasul blândeii primăveri;
Ochii ei sunt plini de umbra tănuitelor dureri;
Codrii se înflorează de atâta frumusețe,
Apele-ncrețesc în tremur străveziile lor fețe,
Pulbere de diamante cade fină ca o bură,
Scânteind plutea prin aer și pe toate din natură
Și prin mândra fermecare sun-o muzică de șoapte,
Iar pe ceruri se înalță curcubeiele de noapte...
Ea, șezând cu el alături, mâna fină i-o întinde,
Părul ei cel negru-n valuri de mătasă se desprinde:
– Las' să leg a mea viață de a ta... În brațu-mi vino,
Și durerea mea cea dulce cu durerea ta alin-o...

În imagine: în stânga Baiazid, în dreapta Mircea cel Bătrân

Scris în cartea vieții este și de veacuri și de stele
Eu să fiu a ta stăpână, tu stăcând vieții mele.

Și cum o privea sultanul, ea se-ntunecă... dispăre;
Iar din inima lui simte un copac cum că răsare,
Care crește într-o clipă ca în veacuri, mereu crește,
Cu-a lui ramuri peste lume, peste mare se lățește;
Umbra lui cea uriașă orizontul îl cuprinde
Și sub dânsul universul într-o umbră se întinde;
Iar în patru părți a lumii vede șiruri munții mari,
Atlasul, Caucazul, Taurul și Balcanii seculari;
Vede Eufратul și Tigris, Nilul, Dunărea bătrână –
Umbra arborelui falnic peste toate e stăpână.
Astfel, Asia, Europa, Africa cu-a ei pustiuri
Și corăbiile negre legănându-se pe râuri,
Valurile verzi de grâie legănându-se pe lanuri,
Mările țărnuitoare și cetăți lângă limanuri,
Toate se întind nainte-i... ca pe-un uriaș covor,
Vede țară lângă țară și popor lângă popor –
Ca prin neguri alburie se strevăd și se prefac
În întinsă-mpărăție sub o umbră de copac.

Vulturii porniți la ceruri când' la ramuri nu ajung;
Dar un vânt de biruință se pornește îndelung
Și lovește rânduri, rânduri în frunzișul sunător,
Strigăte de-Allah! Allahu! se aud pe sus prin nori,
Zgomotul creștea ca marea turburată și înaltă,
Urlete de bătălie s-alungau dupăolaltă,

Însă frunzele-ascuțite se îndoie după vânt
Și deasupra Romei nouă se înclină la pământ.

Se cutremură sultanul... se deșteaptă... și pe cer
Vede luna cum plutește peste plaiul Eschișer.
Și privește trist la casa șeihului Edeballi;
După gratii de fereastră o copilă el zări
Ce-i zâmbește, mlădioasă ca o creangă de alun;
E a șeihului copilă, e frumoasa Malcatun.
Atunci el pricepe visul că-i trimis de la profet,
Că pe-o clipă se-nălțase chiar în rai la Mohamet,
Că din dragostea-i luminează un imperiu se va naște,
Ai căruia ani și margini numai cerul le cunoaște.

Visul său se-nfiripează și se-ntinde vulturește,
An cu an împărăția tot mai largă se sporește,
Iară flamura cea verde se înalță an cu an,
Neam cu neam urmându-i zborul și sultan după sultan.
Astfel țară după țară drum de glorie-i deschid...
Când-în Dunăre ajunge furtunosul Baiazid...

La un semn, un țarm de altul, legând vas de vas, se leagă
Și în sunet de fanfare trece oastea lui întregă;
Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah și spahii
Vin de-ntunecă pământul la Rovine în câmpii;
Răspândindu-se în roiuri, întind corturile mari...
Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari.

Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vârful de băț.
Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:
– Ce vrei tu?
– Noi? Bună pace! Și de n-o fi cu bănat,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.

La un semn deschisă-i calea și s-apropie de cort
Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.
– Tu ești Mircea?
– Da-mpărate!
– Am venit să mi te-nchini,
De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.
– Orice gând ai, împărate, și oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!
Despre partea închinării însă, Doamne, să ne ierți;
Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne cerți,
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,
Să ne dai un semn și nouă de mila Măriei tale...
De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi,

Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război.
– Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot
Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?
O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus!
Toată floarea cea vestită a întregului Apus,
Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s-adună
Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.
S-a-mbrăcat în zale lucii cavalerii de la Malta,
Papa cu-a lui trei coroane, puse una peste alta,
Fulgerele adunat-au contra fulgerului care
În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ și mare.
N-au avut decât cu ochiul ori cu mâna semn a face,
Și Apusul își împinse toate neamurile-ncoace;
Pentru-a crucii biruință se mișcară râuri-râuri,
Ori din codri răscolite, ori stârnite din pustiuri;
Zguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,
Înnegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi,
Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii,
Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii!...
La Nicopole văzut-ai câte tabere s-au strâns
Ca să steie înainte-mi ca și zidul neînvinc.
Când văzui a lor mulțime, câtă frunză, câtă iarbă,
Cu o ură ne'mpăcată mi-am șoptit atunci în barbă,
Am jurat ca peste dânșii să trec falnic, fără păs,
Din pistolul de la Roma să dau calului ovăs...
Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?
Și, purtat de biruință, să mă-mpiedec de-un moșneag?
– De-un moșneag, da, împărate, căci moșneagul ce privești
Nu e om de rând, el este domnul Țării Românești.
Eu nu ți-aș dori vrodată să ajungi să ne cunoști,
Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oști.
După vremuri mulți veniră, înpecând cu acel oaspe,
Ce din vechi se pomenește, cu Dariu a lui Istaspe;
Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vrun pod,
De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod;
Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă
Au venit și-n țara noastră de-au cerut pământ și apă -
Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt,
Cum veniră, se făcură toți o apă ș-un pământ.
Te fălești că înainte-ți răsturnat-ai valvârtej
Oștile leite-n zale de-mpărați și de viteji?
Tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus?...
Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?
Laurii voiau să-i smulgă de pe funtea ta de fier,
A credinței biruință căta orice cavalier.

Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este,
Dușmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste;
N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!

Și abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai zbucium!
Codrul clocoti de zgomot și de arme și de bucium,
Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă;
Călăreții umplu câmpul și roiesc după un semn
Și în caii lor sălbatici bat cu scările de lemn,
Pe copite iau în fugă fața negrului pământ,
Lânci scânteie lungi în soare, arcuri se întind în vânt,
Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni,
Orizontu-ntunecându-l, vin săgeți de pretutindeni,
Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...
Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie.
În zadar striga-mpăratul ca și leul în turbare,
Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare;
În zadar flamura verde o ridică înspre oaste,
Căci cuprinsă-i de pieire și în față și în coaste,
Căci se clatină rărite șiruri lungi de bătalie;
Cad asabii ca și pâlcuri risipite pe câmpie,
În genunchi cădeau pedestri, colo caii se răstoarnă,
Când săgețile în valuri, care șuieră, se toarnă
Și, lovind în față, -n spate, ca și crivățul și gerul,
Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul...
Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare;
Durduind soseau călării ca un zid înalt de sulți,
Printre cetele păgâne trec rupându-și large uliți;
Risipite se-mprăștie a dușmanilor șiraguri,
Și gonind biruitoare tot veneau a țării steaguri,
Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată -
Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată.
Acea grindin-oțelită înspre Dunăre o mână,
Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română.

Pe când oastea se așează, iată soarele apune,
Voind creștetele nalte ale țării să-ncunune
Cu un nimb de biruință, fulger lung încremenit
Mărginește munții negri în întregul asfințit,
Când' ce izvorăsc din veacuri stele una câte una
Și din neguri, dintre codri, tremurând s-arată luna:

Doamna mărilor ș-a nopții varsă liniște și somn.
Lângă cortu-i, unul dintre fiii falnicului domn
Sta zâmbind de-o amintire, pe genunchi scriind o carte,
S-o trimiță dragei sale, de la Argeș mai departe:
„De din vale de Rovine
Grăim, Doamnă, către Tine,
Nu din gură, ci din carte,
Că ne ești așa departe.
Te-am ruga, mări, ruga
Să-mi trimiți prin cineva
Ce-i mai mândru-n valea Ta:
Codrul cu poienele,
Ochii cu sprâncenele;
Că și eu trimite-voi
Ce-i mai mândru pe la noi:
Oastea mea cu flamurile,
Codrul și cu ramurile,
Coiful nalt cu penele,
Ochii cu sprâncenele.
Și să știi că-s sănătos,
Că, mulțămind lui Cristos,
Te sărut, Doamnă, frumos.”

.....
De-așa vremi se-nvredniciră cronicarii și rapsozii;
Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozii...
În izvoadele bătrâne pe eroi mai pot să caut;
Au cu lira visătoare ori cu sunete de flaut
Poți să-ntâmpini patrioții ce-au venit de-atunci încolo?
Înainte a acestora tu ascunde-te, Apollo!
O, eroi! care-n trecutul de măriri vă adumbriseți,
Ați ajuns acum de modă de vă scot din letopiseț,
Și cu voi drapându-și nula, vă citează toți nerozii,
Mestecând veacul de aur în noroiul greu al prozii.
Rămâneți în umbră sfântă, Basarabi și voi Mușatini,
Descălecători de țară, dătători de legi și datini,
Ce cu plugul și cu spada ați întins moșia voastră
De la munte când' la mare și la Dunărea albastră.

Au prezentul nu ni-i mare? N-o să-mi dea ce o să cer?
N-o să aflu într-ai noștri vre un falnic juvaer?
Au la Sybaris nu suntem lângă capiștea spoielii?
Nu se nasc gloriei pe stradă și la ușa cafenelii,
N-avem oameni ce se luptă cu retoricele suliți
În aplauzele grele a canaliei de uliți,
Panglicari în ale țării, care joacă ca pe funii,
Măști cu toate de renume din comedia minciunii?

Au de patrie, virtute, nu vorbește liberalul,
De ai crede că viața-i e curată ca cristalul?
Nici visezi că înainte-ți stă un stâlp de cafecele,
Ce își râde de-aste vorbe îngânându-le pe ele.
Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget,
Cu privirea-mpăroșată și la fălci umflat și buget,
Negru, cocoșat și lacom, un izvor de șiretlicuri,
La tovarășii săi spune veninoasele-i nimicuri;
Toți pe buze-având virtute, iar în ei monedă calpă,
Chintesență de mizerii de la creștet până-n talpă.
Și deasupra tuturor, oastea să și-o recunoască,
Își aruncă pocitura bulbucății ochi de broască...
Dintr-aceștia țara noastră își alege astăzi solii!
Oameni vrednici ca să șază în zidirea sfintei Golii,
În cămeși cu mâneci lunge și pe capete scufie,
Ne fac legi și ne pun biruri, ne vorbesc filosofie.
Patrioții! Virtuoșii, ctitori de așezăminte,
Unde spumegă desfrâul în mișcări și în cuvinte,
Cu evlavie de vulpe, ca în strane, șed pe locuri
Și aplaudă frenetic schime, cântece și jocuri...
Și apoi în sfatul țării se adun să se admire
Bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subțire;
Toate mutrele acestea sunt pretinse de roman,
Toată greco-bulgărimea e nepoata lui Traian!
Spuma asta-nveninată, astă plebe, ăst gunoi
Să ajung-a fi stăpână și pe țară și pe noi!
Tot ce-n țările vecine e smintit și stârpitură,
Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură,
Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul, toți iloții,
Toți se scurseră aicea și formează patrioții,
Încât fonfii și flecarii, găgăuții și gușații,
Bâlbâiți cu gura strâmbă sunt stăcândii astei nații!

Voi sunteți urmașii Romei? Niște răi și niște fameni!
I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni!
Și această ciură-n lume și aceste creaturi
Nici rușine n-au să ieie în smintitele lor guri
Gloria neamului nostru spre-a o face de ocară,
Îndrăznesc ca să rostească când' și numele tău... țară!

La Paris, în lupanare de cinismu și de lene,
Cu femeile-i pierdute și-n orgiile-i obscene,
Acolo v-ați pus averea, tinerețele la stos...
Ce a scos din voi Apusul, când nimic nu e de scos?
Ne-ați venit apoi, drept minte o sticluță de pomadă,
Cu monoclu-n ochi, drept armă bețișor de promenadă,

Vestejiți fără de vreme, dar cu creieri de copil,
Drept științ-având în minte vre un vals de Bal-Mabil,
Iar în schimb cu-averea toată vrun papuc de curtezană...
O, te-admir, progenitură de origine română!

Și acum priviți cu spaimă fața noastră sceptic-rece,
Vă mirați cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece?
Când vedem că toți aceia care vorbe mari aruncă
Numai banul îl vânează și câștigul fără muncă,
Azi, când fraza lustruită nu ne poate înșela,
Astăzi alții sunt de vină, domnii mei, nu este-așa?
Prea v-ați atâtat arama sfâșiind această țară,
Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară,
Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,
Ca să nu s-arate-odată ce sunteți – niște mișei!
Da, câștigul fără muncă, iată singura pornire;
Virtutea? e-o nerozie; Geniul? o nefericire.

Dar lăsați măcar strămoșii ca să doarmă-n colb de cronici;
Din trecutul de mărire v-ar privi cel mult ironici.
Cum nu vii tu, Țepeș doamne, ca punând mâna pe ei,
Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișei,
Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni,
Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni!

REPERE DE INTERPRETARE

Mihai Eminescu a scris cinci poezii pe care le-a intitulat *Scrisori*. Primele patru au fost publicate în revista **Convorbiri literare** în anul 1886. Scrise sub formă de epistole, *Scrisorile* prezintă o satiră. Tematica lor este de factură romantică. *Scrisoarea III* este structurată pe două părți: prima parte reprezintă trecutul glorios al ostașilor români în contrast cu falsul patriotism al contemporanilor. Partea a doua este o satiră la adresa societății contemporane poetului și a lipsei de patriotism al contemporanilor. Întreg conținutul Scrisorii III este structurat pe o antiteză între personajul istoric „întemeietor de neam și datini” și omul politic contemporan poetului, care este lipsit de idealuri patriotice.

Tema poemului este demascarea falsului patriotism al contemporanilor în contrast cu vitejia ostașilor români din trecut. Poemul este o reprezentare epică a bătăliei de la Rovine. Personajul principal din poezie este Mircea cel Bătrân.

În contrast cu Mircea, Baiazid, ale cărui oști trecuseră Dunărea „în sunet de fanfară” – cu orgoliul zgomotos al cotropitorilor dintotdeauna –, este plin de înfumurare și de mânie abia reținută, când află că românii nu primesc să i se închine. Discursul lui începe cu o întrebare de o retorică violentă: „Cum? Când lumea mi-i deschisă, a privi gândești că pot / Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?” urmată de hiperbole, repetiții

și comparații homerice, menite să arate trufia nemăsurată a celui care era de mai înainte sigur de victorie.

„Tot ce stă în umbra crucii”, în frunte cu Papa, „cu-ale lui trei coroane, puse una peste alta”, cutezând să dea piept cu uraganul ridicat de semilună”, n-au făcut decât să adune fulgerele împotriva Fulgerului Baiazid-Ilderim: „Fulgerele adunat-au contra fulgerului care / În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ și mare”.

Judecând poemul în întregimea lui, evocarea trecutului istoric nu este, în cazul de față, decât un artificiu, în înțelesul major al cuvântului, crearea unei atmosfere de înălțare morală în viața poporului român, pentru ca satira asupra prezentului să cadă cu mai multă putere. Poemul are două părți. Prima parte cuprinde visul sultanului de mărire și glorie; intrarea turcilor în Țara Românească; trimiterea solului; convorbirea dintre Mircea și Baiazid; descrierea luptei de la Rovine; scrisoarea unui fiu al lui Mircea către iubita lui. Partea a doua cuprinde o critică la adresa politicianismului contemporan poetului.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți fragmentele din *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu și observați ce tablouri principale putem distinge în textul acestei lucrări.
2. Ce perioadă istorică este redată de Eminescu în *Scisoatrea III*? Ce știți voi despre această perioadă?
3. Cum este structurată *Scrisoarea III*? Ce figură de stil folosește autorul pentru a releva cele dorite?
4. Care este tematica *Scrisorii III*? Argumentați-vă răspunsul.
5. Ce puteți spune despre particularitățile artistice ale acestei lucrări?

REȚINEȚI!

Scrisoarea este o metodă scrisă de comunicare care a început să fie folosită încă din antichitate.

Scrisorile au fost cultivate mai ales la romani, care le considerau o specie autonomă, și sunt reprezentate de Ennius, Luciliu, Horațiu, Iuvenal. Scrisorile mai poartă titlul de **satire**. La greci și romani satirele aveau un caracter dramatic și didactic. În această concepție termenul denumește o modalitate artistică și nu o specie literară. În epoca modernă, specia este prelucrată și dezvoltată de Ronsard, Boileau, V. Hugo, Byron, Heine, Antioh Cantemir. În literatura română o întâlnim mai ales la scriitorii pașoptiști: Gr. Alexandrescu, Cezar Bolliac, D. Bolintineanu. În specia satirei se încadrează și *Scrisorile* lui Eminescu, care sunt acuzări vehemente la adresa viciilor societății și ale defectelor omenești, în general.

Prin extindere, **satira** se numește orice operă literară cu caracter critic, demascator, indiferent de gen sau specie.

Formula scrisorii și a satirei la Eminescu nu respectă canoanele genului așa cum acestea erau fixate prin tradiție începând cu Horațiu și până la Boileau. Epistola clasică trata diverse teme, în special cele didactice. Procedeele poetice la Eminescu cuprind mai

multe idei care le schimbă succesiv, ca la V. Hugo. Eminescu creează o nouă formă a genului epistolar, folosind diverse mijloace de expresie.

EXERCITII. APLICAȚII

1. *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu are o structură care se bazează pe antiteză. Extrageți versurile care demonstrează acest fapt și comentați-le. Amintiți-vă ce este antiteza.
2. Reproduceți episodul întâlnirii lui Mircea cel Bătrân și Baiazid. Cum puteți caracteriza aceste două personaje? Ce figură de stil folosește Eminescu pentru a scoate în evidență trăsăturile morale?
3. Identificați și înscrieți în caiete imaginile vizuale și auditive din tabloul descrierii luptei de la Rovine.
4. Poemul *Scrisoarea III* își extrage expresivitatea poetică din prezența importantă a figurilor sintactice și de construcție (enumeratia, paralelismul sintactic, simetria, antiteza, invocația retorică). Identificați câteva dintre aceste figuri și discutați efectul poetic al prezenței lor în context.
5. Extrageți trei metafore din textul *Scrisorii III* și discutați tipul pe care îl prezintă.
6. De ce credeți că ultima parte a *Scrisorii III* este considerată un pamflet politic? Argumentați-vă răspunsul.
7. Care este viziunea poetului asupra prezentului contemporan lui? Dar a trecutului? Formulați câteva idei în acest context și înscrieți-le în caiete.
8. Analizați limbajul poetic al operei citite și faceți o legătură între limbaj și tematica poeziei.
9. Încadrați poezia *Scrisoarea III* în contextul tematic al operei lui Mihai Eminescu.
10. Ce înțelegeți voi prin de noțiunea de satiră? Cum se manifestă ea în creația lui Eminescu.

REFERINȚE CRITICE

„Eminescu e un poet de concepție și asta a stânjenit pe critici, care au evitat să analizeze poezia lui cu subînțelesul discret că ea se va perima. Toată arta lui Eminescu stă în a preface ideile în muzică și metafore, de-a dreptul, fără planuri paralele. Eminescu nu filozofează niciodată, pozițiile lui sunt viziuni”.

George Călinescu

„Este, în toată poezia lui Eminescu, o considerare a lucrurilor foarte de sus și foarte de departe, dintr-un punct de vedere care rușinează orice îngustime a minții, orice egoism limitat. Marea superioritate intelectuală a poetului este una din formele cele mai izbitoare ale manifestării lui și ceea ce explică prestigiul atât de covrșitor al operei sale”.

Tudor Vianu

„În jurul lui Eminescu s-a produs în chip artificial nebuloase ale neînțelegerii, părtinirilor și prejudecăților conjuncturale, tăgădei de ordin valoric, încăpățnării de a absolutiza o parte a întregului (în felul acest Poetul era departajat de Publicist și de Omul de știință) etc.; or. Eminescu a împrăștiat aceste nebuloase cu care era învăluit abil, impunându-se ca o supernovă ce-și menține nealterată mărimea și strălucirea”.

Mihai Cimpoi

„...Eminescu nu este numai un mare poet al lumii, el este poetul nostru național. Din paginile cărților de citire el trece firesc în paginile cărțilorde rugăciune și din dicționarele istoriei literare, în pomelnicele cu arhangheli și martiri. (...) Atâta vreme cât vom mai scrie numele lui cu arbori pe dealuri, atâta timp cât orașele ne vor mai fi sfințite de statuile lui și tipografiile se vor mai purifica ritmic răspândindu-i poemele, putem fi siguri de noi, putem fi siguri că suntem. Cultul eminescian, mereu în creștere, este cea mai vibrantă dovadă a supraviețuirii noastre”

Ana

Blandiana

SARCINI

1. Realizați o compunere în care să vorbiți despre valorile general-umane prezentate de Mihai Eminescu în *Scrisoarea III*.
2. Memorizați un fragment din *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu.
3. Pregătiți o comunicare pe tema „Eminescu la Cernăuți” și prezentați-o în clasă.

George Coșbuc (1866 – 1918)

George Coșbuc (n. 20 septembrie 1866, Hordou, comitatul Bistrița-Năsăud, azi Coșbuc, județul Bistrița-Năsăud – d. 9 mai 1918, București) a fost un poet român din

George Coșbuc

Transilvania. S-a născut al optulea dintre cei 14 copii ai preotului greco-catolic Sebastian Coșbuc și ai Mariei, fiica unui preot greco-catolic. Copilăria și-o va petrece la Hordou, în orizontul mitic al lumii satului, în tovărășia basmelor povestite de mama sa. Primele noțiuni despre învățătură le primește de la țăranul Ion Guriță, dintr-un sat vecin, despre care Maria Coșbuc auzise „*că știe povești*”. De la bătrânul diac Tănăsucă Mocodean, Coșbuc învață a citi încă de la vârsta de cinci ani. Poetul și-a început studiile la școala

primară din Hordou, în toamna anului 1871, pe care, din motive de sănătate, le întrerupe după clasa I.

Din toamna anului 1873, pentru clasele a II-a și a III-a, urmează cursurile școlii din Telciu, comună mare pe Valea Sălăuții, învățând germana cu unchiul său Ion Ionașcu, directorul școlii. În clasa a VII-a, Coșbuc este ales vicepreședinte al societății, iar la 2 octombrie 1883 devine președinte. Publică în paginile revistei *Muza someșeană* primele poezii, citește la ședințele societății traduceri din *Rückert*, *Petöfi* și o poveste populară, în 600 de versuri, *Pepelea din cenușă*. În mai 1884 își susține examenul de bacalaureat, după trecerea acestuia, în toamna anului 1884, se înscrie la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității maghiare din Cluj.

Despre începuturile sale literare George Coșbuc mărturisește: „*Cea dinti poezie am publicat-o la vârsta de 15 ani într-o foaie pedagogică din Ardeal. N-o mai am și nici nu știu ce era, însă îmi amintesc că a fost o poezie de dragoste. Am publicat apoi fel de fel de încercări prin toate foile ardelenesti*”.

În noiembrie 1886, bolnav și confruntat cu diverse dificultăți materiale, nu mai figurează printre studenții clujeni, frecventând doar anumite cursuri universitare. Publică la revista din *Gherla* Cărțile săteanului român, continuă să tipărească în *Tribuna* povești și basme versificate (*Fulger*, *Brul Cosnzenii*, *Tulnic și Lioara*), corespundează cu Slavici, care îl cheamă la Sibiu, în redacția ziarului. Din vara anului 1887 poetul începe să lucreze ca redactor la *Tribuna*, inaugurându-se astfel o etapă hotărtoare în formația sa.

Debutul publicistic propriu-zis se produce tot în 1884, când revista *Tribuna* din Sibiu îi publică sub pseudonimul C. Boșcu (anagrama numelui Coșbuc), snoava versificată *Filosofii și plugarii*.

În august 1887, G. Coșbuc ajunge la Sibiu, unde va rămâne până în 1889. Slavici va consemna cu entuziasm evenimentul: „*De vreo două săptămâni avem aici pe Coșbuc, un admirabil băiat de vreo 21 de ani, unul din cele mai distinse capete*”. Mișcarea literară de la *Tribuna* a dus la cristalizarea poziției lui Coșbuc față de literatură, în direcția interesului către folclor, ca bază a literaturii culte, și către limbajul popular, orientată, în esență, spre idealul restabilirii unității culturale a poporului român.

Anii petrecuți în redacția Tribunei sibiene (1887-1889) alături de I. Slavici vor culmina cu apariția poemului *Nunta Zamfirei*, un poem-spectacol admirabil, care a impresionat chiar și pe olimpiantul Titu Maiorescu.

Spre anul 1889, *Tribuna* începe să lucreze în pierdere, situația ducând la desființarea unor posturi, printre care și cel al lui Coșbuc. La insistențele lui I. Slavici, Titu Maiorescu îl cheamă la București, unde sosește pe la mijlocul lunii decembrie 1889.

Venit la București, Titu Maiorescu l-a primit în ședința Junimii din 23 decembrie 1889, ardeleanul citind, alături de I.L. Caragiale. I se oferă un post de desenator-calculator la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Cușbuc publică la *Convorbiri literare* poemele *La oglindă* (1890), alte trei poezii, între care și *Rea de plată* (1892). Continuă să publice la *Tribuna* (*Pe lângă boi*, *Trei*, *Doamne, și toți trei*, *Cântec*), la *Lumea ilustrată* (*Fatma*, 1891; *Vestitorii primăverii*, *Noaptea de vară*, *Vara*, *Vântul*, 1892; *Rugăciunea din urmă*, 1893).

Demisionează din postul de funcționar și este cooptat în colectivul profesorilor asociați care elaborau un manual de școală intitulat *Carte românească de citire*. În 1893

îi apare primul volum de versuri, *Balade și idile*; editează în colaborare cu I.L. Caragiale și I. Slavici, revista *Vatra* (1894). În 1895 s-a căsătorit cu Elena, sora editorului C. Sfetea, și, în același an, la Craiova, i s-a născut unicul fiu, Alexandru.

În august 1915 moare Alexandru, fiul poetului, într-un accident de automobil. Coșbuc suportă foarte greu lovitura, se izolează, încetează să mai publice. „*O mare nenorocire a atins pe George Coșbuc. N-a fost om care, știind bucuriile și durerile unui părinte, care să nu-și ștergă o lacrimă atunci când inima cea mare sângera de cea mai înspăimântătoare rană, care niciodată nu se poate închide*”, scria N. Iorga în toamna acestui an.

La București, George Coșbuc a mai făcut parte și din conducerea revistelor *Vatra* (1894), *Foaie interesantă* (1897), *Sămănătorul* (1901) și *Viața literară*. Înființată la 1 ianuarie 1894, la București, revista *Vatra*, concepută în descendența Daciei literare și a Tribunei va apărea doar în 44 de numere, bilunare, până în august 1896.

La 9 mai 1918, poetul George Coșbuc moare la București. „*Țara pierde un mare poet, în sufletul căruia s-au reflectat toate aspirațiile neamului nostru ...*” spunea Bogdan-Duică la înmormântarea ilustrului dispărut.

În ziarul *Lumina*, din București, Liviu Rebreanu publică, la 14 mai 1918, articolul *George Coșbuc*, afirmând printre altele: „*Coșbuc e primul poet pe care-l dă Ardealul literaturii românești. Ardelean a rămas toată viața. Până și în graiul viu păstrase o notă ardelenască, particulară, care îi ședea bine. Aici în țară dragostea lui a fost pentru cele șase milioane de țărani. Simțea o fraternitate profundă cu dâșii ... A răsărit deodată, fără să-l știe nimeni, fără să facă ucenicia cafenelelor și bisericuțelor bucureștene. Și a biruit împotriva tuturor celor scufundați în inimații și neputințe. A adus lumină, sănătate, voieșie. Scrisul lui Coșbuc trăiește și va trăi cât va trăi neamul românesc.*”

Mormântul lui
George Coșbuc.
Cimitirul Bellu, București

Nunta Zamferei

E lung pământul, ba e lat,
Dar ca Săgeată de bogat
Nici astăzi domn pe lume nu-i,
Și-avea o fată, – fata lui –
Icoană-ntr-un altar s-o pui
La închinat.

Și dac-a fost pețită des,
E lucru tare cu-nțeles,
Dar dintr-al prinților șirag,
Câți au trecut al casei prag,
De bună seamă cel mai drag
A fost ales.

El, cel mai drag! El a venit
Dintr-un afund de Răsărit,
Un prinț frumos și tinerel,
Și fata s-a-ndrăgit de el.
Că doară tocmai Viorel
I-a fost menit.

Și s-a pornit apoi cuvânt!
Și patru margini de pământ
Ce strimte-au fost în largul lor,
Când a pornit s-alerge-n zbor
Acest cuvânt mai călător
Decât un vânt!

Ca ieri, cuvântul din vecini
S-a dus ca astăzi prin străini,
Lăsând pe toți, din cât afund
O mie de crăimi ascund,
Toți craii multului rotund
De veste plini.

Și-atunci din tron s-a ridicat
Un împărat după-mpărat
Și regii-n purpur s-au încins,
Și doamnele grăbit au prins
Să se gătească dinadins,
Ca niciodat'.

Iar când a fost de s-a-implinit
Ajunul zilei de nuntit,
Din munți și văi, de peste mări,
Din larg cuprins de multe zări,
Nuntași din nouăzeci de țări
S-au răscolit.

De cum a dat în fapt de zori
Veneau cu fete și feciori
Trăsnind rădvanele de crai,
Pe netede poteci de plai:
La tot rădvanul patru cai,
Ba patru sori.

Din fundul lumii, mai din sus,
Și din Zorit, și din Apus,
Din cât loc poți gândind să bați
Venit-au roiuri de-mpărați
Cu stemă-n frunte și-mbrăcați
Cum astăzi nu-s.

Sosit era bătrânul Grui
Cu Sanda și Rusanda lui,
Și Ținteș, cel cu trainic rost,
Cu Lia lui sosit a fost,
Și Bardeș cel cu adăpost
Prin munți sălhu.

Și alții, Doamne! Drag alint
De trupuri prinse-n mărgărint!
Ce fete dragi! Dar ce comori
Pe rochii lungi țesute-n flori!
Iar hainele de pe feciori
Sclipeau de-argint.

Voinicii cai spumau în salt;
Și-n creasta coifului înalt
Prin vulturi vântul viu vuia,
Vrun prinț mai tânăr când trecea
C-un braț în șold și pe prăsea
Cu celălalt.

Iar mai spre-amiazi, din depărtări
Văzutu-s-a crescând în zări
Rădvan cu mire, cu nănași,
Cu socri mari și cu nuntași,
Și nouăzeci de feciorași
Veneau călări.

Și ca la mândre nunți de crai
Ieșit-a-n cale-ales alai
De sfetnici mulți și mult popor
Cu muzici multe-n fruntea lor;
Și drumul tot era covor
De flori de mai.

Iar când alaiul s-a oprit
Și Paltin-crai a stărostit
A prins să sune sunet viu
De treasc și trâmbiți și de chiu –
Dar ce scriu eu? Oricum să scriu
E nemplinit!

Și-atunci de peste larg pridvor,
Din dalb iatac de foișor
Ieși Zamfira-n mers isteț,
Frumoasă ca un gând răzleț,
Cu trupul nalt, cu părul creț,
Cu pas ușor.

Un trandafir în văi părea;
Mlădiul trup i-l încingea
Un brâu de-argint, dar toată-n tot
Frumoasă cât eu nici nu pot
O mai frumoasă să-mi socot
Cu mintea mea.

Și ea mergând spre Viorel,
De mână când a prins-o el,
Roșind s-a zăpăcit de drag, -
Vătavul a dat semn din steag
Și atunci porniră toți șireag
Încetinel.

Și-n vremea cât s-au cununat
S-a-ntins poporul adunat
Să joace-n drum după tilinci:
Feciori, la zece fete, cincii,
Cu zdrângăneii la opinci
Ca-n port de sat.

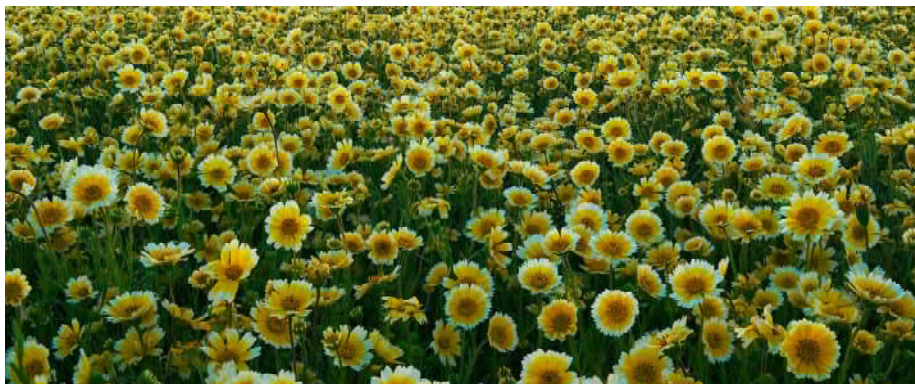
Trei pași la stânga linișor
Și alți trei pași la dreapta lor;
Se prind de mâini și se desprind,
S-adună cerc și iar se-ntind,
Și bat pământul tropotind
În tact ușor.

Iar la ospăț! Un râu de vin!
Mai un hotar tot a fost plin
De mese, și tot oaspeți rari,
Tot crai și tot crăieșe mari,
Alătura cu ghinărari
De neam străin.

A fost atâta chiu și cânt
Cum nu s-a pomenit cuvânt!
Și soarele mirat sta-n loc,
Că l-a ajuns și-acest noroc,
Să vadă el atâta joc
P-acest pământ!

De-ai fi văzut cum au jucat
Copilele de împărat,
Frumoase toate și întrulpi,
Cu ochi șireți ca cei de vulpi,
Cu rochii scurte până-n pulpi,
Cu păr buclat.

Și principii falnici și-ndrăzneți,
De-al căror buzdugan isteț
Perit-au zmei din iaduri scoși!
De-ai fi văzut jucând vioiși
Și feți-voinicici, și feți-frumoși,
Și logofeți.

Ba Peneș-împărat, văzând
Pe Barbă-Cot, piticul, stând
Pe-un gard de-alături privitor,
L-a pus la joc! Și-ntre popor
Sărea piticu-ntr-un picior
De nu-și da rînd!

Sunt grei bătrânii de pornit,
Dar de-i pornești, sunt grei de-oprit!
Și s-au pornit bărboșii regi
Cu sfteticii-nvechiți în legi
Și patruzeci de zile-ntregi
Au tot nuntit.

Și vesel Mugur-împărat
Ca cel dintâi s-a ridicat
Și, cu păharul plin în mâini,
Precum e felul din bătrâni
La orice chef între români,
El a-nchinat.

Și-a zis: – „Cât mac e prin
livezi,
Atâția ani la miri urez!
Și-un prinț la anul! blând și mic,
Să crească mare și voinic, –
Iar noi să mai jucăm un pic
Și la botez!”

REPERE DE INTERPRETARE

Poemul-baladă *Nunta Zamferei* a apărut în 1889 în ziarul „Tribuna” din Sibiu, apoi, într-o variantă revizuită, în „Convorbiri literare” (martie, 1890) și în volumul **Balade si idile**, București.

A fost scrisă „la capătul celor mai rodnici ani” din viața creatoare a poetului, petrecuți în redacția ziarului sibian. Este perioada marcată de un mare entuziasm față de basmul popular, exprimat în poezia *Atque nos!* și concretizat în numeroase versificări.

Alături de *Craiasa Znelor* și *Moartea lui Fulger*, *Nunta Zamferei* reflectă modificarea atitudinii poetului față de folclor și maturizarea rapidă a talentului său. Coșbuc urmează îndemnul primului său critic, Gh. Bogdan-Duică, și renunță la simpla versificare de basme în favoarea tratării artistice a unor motive populare, pe urmele lui Alecsandri și Eminescu. În *Nunta Zamferei*, din basm este reținut doar motivul final. Acesta fusese schițat prin câteva elemente (veselia, manifestată în joc și cânt, ce a cuprins „o lume de-a lungul și-o lume de-a latul” și la care au participat „o sută de țari”) în încheierea amplului basm versificat *Cetina Dalba*, publicat în același an, dar scris anterior. Dintr-un motiv expedit în basm, unde accentul cade asupra peripețiilor epice premergătoare, nunta devine acum însăși tema poeziei, amplificându-și semnificațiile o dată cu dezvoltarea independentă într-un scenariu epico-descriptiv ce urmează, în punctele principale, ritualul nunții țărănești, cu unele elemente locale din zona Năsăudului.

În afara basmului, Coșbuc valorifică aici și alte specii folclorice, în primul rând orația de nuntă, caracterizată prin transpunerea fenomenului real în plan alegoric, precum și bogata sa informație etnografică.

Asimilând și stăpânind suveran toate aceste elemente, poetul năsăudean creează un poem de mare originalitate, în cuprinsul căruia aspectele de viață reală și reminiscențele de basm se contopesc organic, conferind întregului acea notă de indeterminare și universalitate ce face din *Nunta Zamferei* întruchiparea fericită a însăși ideii de nuntă, cu tot ce presupune ea în concepția poporului: împlinirea firească a iubirii celor doi

tineri, „intrarea lor in lume” (A. Fochi), adică integrarea socială și cosmică și deschiderea perspectivei perpetuării infinite a vieții. Nunta este sărbătoare laică pentru individ și colectivitate, este manifestare de solidaritate, desfășurare de fast și explozie de veselie. Ea este spectacol și ceremonie, având semnificația unui rit inițiativ, ce include elemente dionisiace.

Coșbuc a fost un mare poet-artist, care a știut să creeze un vers original, flexibil, ușor și plastic, încadrându-l într-o atmosferă de înaltă poezie, unde puterea de idealizare nu depășește realitatea, unde imaginea capătă colorit de alegorie, dar nu este fantastică, unde ideea se conturează ușor pe subiect, dar nu este exagerat de profundă, căci personalitatea lui Coșbuc rămâne încadrată definitiv în seva pământului strămoșesc, asemenea unui stejar al tradiției și al vieții patriarhale.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți expresiv poemul lui George Coșbuc. Identificați elementele fantastice și cele reale.
2. Ce obiceiuri și tradiții desprindem din textul acestui poem? Cum este prezentată de autor ceremonia nunții?
3. Ce motive centrale desprindem din textul poeziei?
4. Cum este prezentată Zamfira? Ce este specific pentru această mireasă?
5. Efectuați analiza acestei poezii din punct de vedere al particularităților artistice.

REȚINEȚI!

Hiperbola este un procedeu literar artistic prin care se exagerează intenționat însușirile unei ființe sau caracteristicile unui obiect, fenomen, sau ale unei întâmplări, cu scopul de a-l impresiona pe cititor mai puternic.

Hiperbola este exagerarea în plus sau în minus a calităților sau cusurilor pe care le au ori le pot avea lucrurile, ființele sau ideile.

Hiperbola se exprimă mai des cu ajutorul comparațiilor și al metaforelor.

Sunt realizate cu ajutorul comparației hiperbole *ca: „are o gură cât o șură”*; *„s-a făcut inima cât un purice”*; *„cuvintele se revărsau ca o vâltoare de scânteii gata să aprindă tot ce întâlnește în cale.”* (Liviu Rebreanu, *Răscoala*).

Hiperbole realizate prin metafore (exemple):

„Fețișoara lui,

Spuma laptelui” (Miorița);

„Și vorba-i tunet, răsuflatul ger,

Iar barda din stânga-i ajunge la cer,

Și vodă-i un munte.”

(George Coșbuc, *Pașa Hassan*).

EXERCITIIL. APLICAȚII

1. Analizând conținutul poeziei, precizați de ce anume nunta, ca obicei al poporului nostru, este prezentat de autor în această operă.
2. Descrieți desfășurarea horei în sat. Ce simbolizează hora în tradițiile noastre populare? Argumentați-vă răspunsul.
3. Recitați versurile în care sunt realizate portretele mirelui și al miresei. Cum sunt prezentate aceste personaje? Comentați cele citite.
4. Selectați și comentați figurile de stil ce conturează tabloul feeric al nunții țărănești. Ce puteți spune în acest context?
5. Interpretați metaforele revelatorii prin care este descrisă atmosfera de basm a nunții.
6. Descoperiți și alte figuri de stil din textul baladei lui George Coșbuc. În ce constă rolul hiperbolei în această poezie?
7. Explicați în ce constă ceremonialul tipic țăărănesc al nunții din această operă. În ce constă caracterul fabulos al nunții la țară?
8. Faceți o paralelă între descrierea nunții pe care o face George Coșbuc și nunta din poemul *Călin (file din poveste)* de Mihai Eminescu.

REFERINȚE CRITICE

„Lumea lui Coșbuc acționează gândind, nu instinctual. Eroii ei utilizează o strategie și nu acționează pur și simplu. Ei se bazează pe abilitate, în spatele căreia stă un model logic. Nu vrem să constrângem poezia coșbuciană la niște semnificații provenind dintr-o altă cultură, ci doar să demonstrăm porozitatea acestei lumi imaginare, sclipind de vioiciune, transparentă și domol feerică; o lume a grației, a suprafeței fixate în succesiunea detaliilor sale, în care abia dacă elegiacul pătrunde, dar șovăind și nu pentru a tulbura sufletul, ci pentru a-l amăgi și a-l mângâia.”

Petru Poantă

„Coșbuc era un poet pe deplin format la apariția primului său volum, *Balade și idile*. Poemele s-au impus prin proștețime și prin siguranța de ton, în nemijlocită legătură cu mentalitatea țărănească, ale cărei ipostaze fundamentale le stilizează. Totuși, nu autenticitatea țărănească, ci un clasicism de nuanță populară, definește originașitatea profundă a poeziei lui Coșbuc. Proiectarea generalului în particular, lirismul discret, subtextual în viziunea obiectivă epic sau dramatic, caracterizează idilele și mai puțin baladele cu subiect adesea exotic sau legendar.”

Stănuța Crețu

„...Coșbuc este un romantic întârziat, mai aproape de Alecsandri decât de Macedonski, deși este contemporanul celui din urmă. În al doilea rând, poezia nouă va fi predominant lirică. Coșbuc continuă tradiția eterogenă a poeziei romanticilor, care așeza pe picior de egalitate toate speciile.”

Nicolae Manolescu

SARCINI

1. Alcătuiți o scurtă compoziție descriptivă în care să folosiți hiperbola și metafora.
2. Realizați un comentariu literar al baladei *Nunta Zamfirei* de George Coșbuc.
3. Scrieți o compunere în care să descrieți ritualurile de nuntă ale poporului nostru.
4. Citiți individual și alte poezii din creația lui George Coșbuc și discutați-le în clasă.
5. Audiați câteva romane pe versuri de George Coșbuc.

Octavian Goga (1881 – 1938)

Octavian Goga

Octavian Goga se naște la 1 aprilie 1881 în satul Rășinari, de lângă Sibiu, fiul preotului ortodox Iosif Goga și al soției sale, Aurelia, învățătoare. Goga a fost un poet român, ardelean, de origine aromână, politician de extremă dreaptă, și prim-ministrul României din 28 decembrie 1937 până la 11 februarie 1938. Membru al Academiei Române din anul 1920.

Între anii 1886-1890, Goga a urmat școala primară din satul natal. Cea mai mare parte a vacanțelor, așa cum povestește autorul în diverse texte autobiografice, și le-a petrecut în satul natal al tatălui său. Satul se află pe Târnava Mică, astăzi fiind parte a comunei Cetatea de Baltă și circa 20% din familiile din sat poartă numele de Goga. În 1890, poetul s-a înscris la liceul de stat din Sibiu (astăzi Liceul Gheorghe Lazăr), ale cărui cursuri l-a urmat până în 1899, când s-a

transferat la liceul românesc din Brașov. La absolvirea liceului, în 1900 s-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Budapesta, continuându-și apoi studiile la Berlin și încheindu-le în 1904.

În ziarul *Tribuna* (Sibiu) a fost publicată prima poezie, *Atunci și acum*, semnată Tavi. Ion Pop-Reteganul de la *Revista ilustrată* (Bistrița) i-a scris la poșta redacției: „Ai talent, tinere amic, cultivează-l cu diligență, că poți deveni mare. Ziua bună de dimineață se arată. Nu cumva să neglijezi datorințele de studente”. După aceste încurajări, i se publică pe o jumătate de pagină poezia *Nu-i fericire pe pământ*, Goga, elev la liceul cu limba de predare maghiară din Sibiu, încă nu împlinise șaptesprezece ani.

În 1905 a apărut la Budapesta volumul *Poezii*, reeditat apoi de editura Minerva la București, în 1907 și la Sibiu, în 1910. După acest debut editorial, „adevărat eveniment

literar”, poetul a intrat tot mai mult în conștiința opiniei publice. Criticul literar Ion Dodu Bălan aprecia că volumul lui Goga „înseamnă începutul unei noi epoci pentru sufletul nostru românesc”, pentru că „nimeni n-a întrecut la noi vigoarea, puritatea și muzica limbii, bogăția colorilor, originalitatea ideilor, seninătatea concepțiilor, candoarea expresiilor și fondul sănătos național, ce se concentrează în aceste poezii” Poeziile din acest volum sunt considerate „creațiuni geniale” și cei mai valoroși critici „înțeleg rosturile sociale, naționale și estetice ale acestei apariții în istoria liricii românești.”

*Casa-muzeu „Octavian Goga”
din localitatea Ciucea, județul Cluj (România)*

Până la declanșarea primului război, Goga s-a impus ca ziarist strălucit prin articolele publicate în revista *Țara noastră*, ziarul *Epoca*, *Adevărul*, revista *Flacăra* și revista *România*, proza sa jurnalistică fiind comparabilă, stilistic și tematic, cu a celei eminesciene.

Goga și-a axat publicistica pe problemele „românismului”. Prin revista *Luceafărul* a reușit să-și întărească legăturile culturale cu România, spre unirea politică de mai târziu. Și revista *Țara Noastră*, axată pe ideologia lui Goga, și-a întărit legătura cu oamenii de la sate, fiindu-le sfătuitor, dar și un factor capabil să le rezolve nevoile spirituale și materiale.

Deși puțin numeroasă, inegală și aflată sub nivelul realizărilor din poezie, dramaturgia lui Goga, mai ales prin *Domnul notar*, a fost un reper urmat mai târziu. Premiera piesei a avut loc la Teatrul Național din București, la 14 februarie 1914. Goga a lăsat, sub formă de proiect, și două piese într-un act *Sonata lunei și Lupul*, sceneta *Fruntașul*.

Activitatea literară a lui Octavian Goga a fost dublată de o susținută activitate politică-socială. Goga a devenit, la începutul secolului al XX-lea, mesager al tuturor aspirațiilor susținute de românii transilvăneni. În septembrie 1906, Goga a fost ales secretar literar al Asociației transilvane pentru literatura română și cultura poporului român. Prin articole publicate în revista *Țara noastră*, a adoptat o poziție critică față de exploatarea la care erau supuși țărani din România și față de guvernării de atunci. Ca o consecință a acestor atitudini curajoase, Goga a fost deținut în iarna anului 1911 timp de o lună în penitenciarul din Seghedin, unde a fost vizitat de Caragiale, care a protestat în articolul „*Situație penibilă*” împotriva arestării. După doi ani, în 1911, Goga a fost din nou arestat la Seghedin.

După izbucnirea primului război mondial, Goga s-a stabilit în România, continuând de acolo cu tenacitate lupta pentru eliberarea Transilvaniei și pentru desăvârșirea unității

statale. Din cauza activității sale politice în România, guvernul de la Budapesta i-a intentat lui Goga – ca cetățean austro-ungar – un proces de înaltă trădare, fiind condamnat la moarte în contumacie. S-a înrolat în armata română și a luptat ca soldat, în Dobrogea. La încetarea ostilităților și semnarea păcii de la București, Goga a fost nevoit să părăsească România, plecând în Franța. În vara anului 1918 s-a constituit la Paris Consiliul național al unității române, forum de presiune asupra marilor puteri pentru obținerea unității statale românești. La începutul anului 1919, Goga s-a reîntors în România reîntregită.

Prin acordarea la 21 martie 1906 a premiului "*Năsturel Herescu*" pentru volumul de debut, creația poetică a lui Octavian Goga a primit consacarea Academiei Române. În 1920, Goga a fost ales membru al Academiei discursul de recepție fiind intitulat Coșbuc. În 1924, poetul a primit Premiul Național de poezie, iar Mihail Sadoveanu pentru proză.

Considerat poet al neamului, pe ambii versanți ai Carpaților, poetul s-a bucurat, la numai 25 de ani, de un prestigiu literar remarcabil. La 5 mai 1938, în parcul Castelului de la Ciucea poetul a suferit un infarct cerebral și a intrat în comă. În ziua de 7 mai 1938, s-a stins din viață la vârsta de 57 de ani. Ulterior trupul poetului a fost înmormântat la conacul lui Goga de la Ciucea, conform dorinței acestuia.

Bătrâni

De ce m-ați dus de lângă voi,
De ce m-ați dus de-acasă?
Să fi rămas fecior la plug,
Să fi rămas la coasă.

Atunci eu nu mai rătăceam
Pe-atâcea căi răzlețe,
Și-aveați și voi în curte-acum
Un stâlp la bătrânețe.

M-aș fi-nsurat când isprăveam
Cu slujba la-mpăratul,
Mi-ar fi azi casa-n rând cu toți...
Cum m-ar cinsti azi satul...

Câți ai avea azi dumneata
Nepoți, să-ți zică: „Moșu...”
Le-ai spune spuză de povești...
Cu Împăratul Roșu...

.....
Așa... vă treceți, bieți bătrâni,
Cu rugi la Preacurata,
Și plânge mama pe ceaslov,
Și-n barbă plânge tata...

РЕPERE DE INTERPRETARE

Dacă orice operă de artă trebuie cercetată în însăși formula ei și explicată prin ideologia și estetica epocii, această metodă critică e cu atât mai mult aplicabilă poeziei lui Octavian Goga. După cum a afirmat criticul literar Eugen Lovinescu, poezia lui O. Goga se impune, în primul rând, prin ruralism, întoarcere la brazdă. Un loc aparte în poezia evocării satului ardelean îl ocupă o trăsătură cu pregnant caracter social-istoric, înstrăinarea. Găsim în versurile poetului regretul înstrăinării „feciorului lui Iosif preotul”, plecat în lume tocmai în momentul când „la umbra unui fir de nalbă plângea floarea de cicoare” și „un firicel de izmă creață se sărută cu Oltul”. Așa și n-a mai putut să se adapteze condițiilor orașului, întorcându-se tot mai des cu gândul la satul natal, unde se vede însurat, „într-o casă de pe deal”, cinstit de sat, înconjurat de copii.

Poeziile *Acasă*, *Bătrâni*, *Casa noastră* sau *Străinul* ilustrează pierderea legăturilor cu atmosfera materială și spirituală a satului, printr-un amplu evantai de nostalgii transfigurate artistic:

*„De ce m-ați dus de lângă voi,
De ce m-ați dus de acasă?
Să fi rămas fecior la plug
Să fi rămas la coasă.
Atunci eu nu mai rătăceam
Pe atâtea căi răzlețe,
Și-aveați și voi în curte-acum
Un stâlp la bătrânețe.”*

Poezia lui Octavian Goga se naște în inima îndurerată a poetului pentru soarta poporului său asuprit dintr-o imensă neliniște a suferinței, din lacrimi și răzvrătiri împotriva nedreptăților sociale și naționale, mesianismul său manifestându-se în sensul încrederii poetului în forța sa de a îndrepta soarta dureroasă a neamului românesc, de a contribui la eliberarea socială și națională, la izbavirea poporului de amar și suferință:

„Eu am văzut în țăran un om chinuit al pământului; n-am putut să-l văd în acea atmosferă în care l-a văzut Alecsandri în pastelurile sale și nici n-am putut să-l văd încadrat în acea lumină de veselie a lui Coșbuc.” (Octavian Goga)

Poezia *Bătrâni* constituie un imn cântat sentimentului scurgerii timpului. Toate consecințele scurgerii timpului le găsim în textul acestei poezii. Aici se resimte o mărturisire a eroului liric, ajuns la vârsta senectului, care-și exprimă sentimentul înstrăinării de părinți, sentiment pe care omul e capabil să-l înțeleagă doar la o anumită vârstă. Poezia lui Goga exprimă sentimentul trist al dezrădăcinării omului din albia veșnică a satului. Plecat de acasă, orice om, ca și eroul liric al lui Goga, este transformat de viață într-un visător, care-și vede în imaginația sa bătrâna mamă, casa părintească de la sat și pe tata, care și-a dorit moștenitori vrednici. Trecerea părinților și înstrăinarea copiilor de casă este o problemă veșnică a satului. Glasul părinților și al pământului natal se aude tot mai mult în lirica românească de mai târziu, în poeziile lui Grigore Vieru, Arcadie Suceveanu și în proza lui Ion Druță.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți poezia lui Octavian Goga. Ce sentimente v-au cuprins în urma lecturii acestei poezii? Motivați-vă răspunsul.
2. Care ste mesajul central al poeziei citite? Formulați-l și înscrieți-l în caiete.
3. De ce sentimente este cuprins eroul liric? Argumentați-vă răspunsul cu citate din poezie.
4. Cum este prezentată relația părinți – copii în poezia lui Goga? În ce operă studiată de voi mai întâlnim această tematică? Faceți o paralelă între aceste lucrări.
5. Analizați poezia din punct de vedere al versificației.

EXERCIIII. APLICAII

1. Găsiți în contextul poeziei cuvintele care sugerează starea sufletească a poetului. Pe baza lor, încercați să determinați sentimentele ce inundă sufletul lui.
2. Aflați intonațiile adecvate și citiți expresiv poezia.
3. Cauza zbuciumului sufleteș al lui Goga o aflăm din strofa inițială: „*De ce m-ați dus de lângă voi, / De ce m-ați dus de-acasă...*” În numele acestuia poetul își exprimă o dorință. Care e dorința poetului?
4. Citiți și interpretați versurile în care el își exprimă această dorință. Credem că poezia emoționează și prin modul specific de distribuire a ideilor și sentimentelor în strofe. Acestea urmează o linie ascendentă, sunt dezvoltate treptat, culminând în ultima strofă. Dacă sunteți de acord cu aceasta, încercați să vă argumentați răspunsul.
5. Osatura semantică a întregii poezii o formează termenii *m-ați dus, să fi rămas, și-aveați*, însoțiți de pronumele personal *voi*. Astfel, poetul și-a exprimat destul de convingător atitudinea față de părinții bătrâni, care-s totdeauna în așteptare. Încercați să desprindeți din versuri neliniștea poetului pentru părinți. Care versuri redau mai pregnant această idee?
6. Meditați asupra atitudinii fiecăruia dintre voi față de părinți.
7. Analiza poeziei atestă câteva opoziții: cele dintre *a se duce* și *a rămâne*, dintre *a avea* și *a nu avea*. Explicați semnificația estetică a acestor opoziții.
8. Octavian Goga folosește, deși puține, imagini pline de semnificații, dezvoltând sentimentele de care a fost cuprins: „*Și-aveați și voi în curte-acum / Un sâtâlp la bătrânețe*”, „*Și plânge mama pe ceaslov, / Și-n barbă plânge tata...*”. Explicați aceste imagini. Atestați și altele care denotă starea sufletească a poetului.
9. Farmecul răscolitor al poeziei rezultă și din simplitatea lexicului de proveniență populară. Analizați lexicul poeziei.
10. Întreg textul poeziei este o axat pe lumea satului. Cum este descrisă această lume de Octavian Goga? Ce este satul în concepția poetului? Argumentați-vă răspunsul.

Noi

La noi sunt codri verzi de brad
Și câmpuri de mătăasă;
La noi atâția fluturi sunt,
Și-atâta jale-n casă.
Privighetori din alte țări
Vin doina să ne-asculte;
La noi sunt cântece și flori
Și lacrimi multe, multe...

Pe boltă, sus, e mai aprins,
La noi, bătrânul soare,
De când pe plaiurile noastre
Nu pentru noi răsare...
La noi de jale povestesc
A codrilor desigur,
Și jale duce Murășul,
Și duc tustrele Crișuri.

La noi nevestele plângând
Sporesc pe fus fuiorul,
Și-mbrățișându-și jalea plâng
Și tata, și feciorul.
Sub cerul nostru-nduișat
E mai domoală hora,
Căci cântecele noastre plâng
În ochii tuturor.

Și fluturii sunt mai sfoși
Când zboară-n zări albastre,
Doar roua de pe trandafiri
E lacrimi de-ale noastre.
Iar codrii ce-nfrățiți cu noi
Își înfioară sânul
Spun că din lacrimi e-mpletit
Și Oltul, biet, bătrânul...

Avem un vis neîmplinit,
Copil al suferinții,
De jalea lui ne-am răposat
Și moșii, și părinții...
Din vremi uitate, de demult,
Gemând de grele patimi,
Deșertăciunea unui vis
Noi o stropim cu lacrimi...

REPERE DE INTERPRETARE

În cadrul dezvoltării poeziei românești, O. Goga este cel mai autentic continuator al lui Eminescu. Prin excelență liric, Goga este, ca și Eminescu, un exponent al poporului. El a intuit mai mult ca oricare altul valoarea poetică a doinei, a cântecului de jale, murmurat ca pentru sine însuși, dar cu atât mai emoționant, mai convingător, mai omenesc.

Poezia **Noi** este o doină cultă în care tendința, revolta împotriva asupririi naționale și sociale a românilor din Ardeal se transformă în artă superioară, într-un mod surprinzător și original. Versurile lui Goga vehiculează aproape niște concepte:

„jale”, „lacrimi”, „cântece”, „suferință”, „patimi”, împreună cu elemente ale naturii, luate de asemenea, la nivelul generalităților, fără închegarea unei imagini pictorice, individualizatoare: „codri verzi de brad”, „câmpuri de mătăasă”, „fluturi”, „privighetori”, „Murul”, „Oltul”, etc.

Titlul e simbolic: cuvântul semnifică nu numai ființa noastră națională, ci însăși țara, spațiul ei geografic și etnic. La noi este locul de baștină, cu „codri verzi de brad”, „câmpuri de mătăse”, cu „plaiuri scăldate în soare”, cu „flori și cântece de horă”. La noi e pământul străbun. Sunt „Crișurile” și „Oltul”, în apele cărora e glas de durere. Om și țară suntem noi, iar poetul, conștiința și inima îndurerată a țării.

Versurile, aluzive prin tâlcul cuvintelor simbolice, condensează în ele și nostalgii, și daruri nespuse, suferință și neliniști. Farmecul sraniu, răscolitor al poeziei rezultă din simplitatea lexicului evocator, de proveniență populară, cu valoare unor concepte de jale, suferință, patimi, cărora li se alătură altele, ce domnesc țara. Natura e socială în poezia lui Goga. Umanizată în poezia **Noi**, ea personifică suferința, ca în doina de jale; proiecția ei este simbolică. Relația dintre țară și om, realizată prin juxtapunerea stărilor sufletești cu elementele care definesc spațiul geografic și etnic al țării, capătă rezonanțele grave ale sentimentului de jale al unor tulburătoare neliniști.

Durerea unui neam, străin în propria-i țară, vibrează în petalele florilor, în desișul codrilor, în apele Mureșului și ale Crișurilor. Jalea unui întreg popor obidit este povestită de codri seculari, este purtată din hotar în hotar, de Mureș și de „tustrele Crișuri”. Natura plânge împreună cu oamenii: nevestele, părinții, feciorii. Însuși bătrânul Olt e „împletit” din lacrimile vărsate secole de-a rândul. Motivul acestei lamentații generale este „visul neîmplinit”, „copil al suferinței”, nutrit de milenii de poporul asuprit, este visul eliberării naționale și sociale de a cărui jale „ne-am răposat / și moși și părinții”.

Poezia este scrisă într-un limbaj aluziv, cu aspect conspirativ, misterios. Prevestirea unei „zile mărețe” nu putea fi acută în acele împrejurări, în mod direct, ci prin intermediul unei abundențe metaforice pline de subînțelesuri: „La noi sunt codri verzi de brad (...) Noi o stropim cu lacrimi”.

Expresia unei revolte împotriva asupririi naționale și sociale a românilor din Ardeal, devine în poezia **Noi** o artă superioară, care poartă nota autenticității și originalității liricii lui Goga în general. Poetul utilizează frecvent conceptele: suferință, lacrimi, jale, patimi, pe care le asociază, în evocare imagini picturale, cu elemente ale naturii: „câmpuri de mătăasă”, „privighetori”, „tustrele Crișuri” etc. Ființa poetului se contopește cu cea a poporului său, înlocuind pe „eu” cu „noi”, ceea ce conferă poeziei

o notă de simplitate, și totodată un mare rafinament artistic. Sentimentul de jale este accentuat în poezie și în anaforicul „*la noi*”, de 3 ori în strofa I, de alte 2 ori în următoarele două strofe, precum și de epiforicul „*plâng*”, de 3 ori în strofa a III-a. Versul final: „*Deșertăciunea unui vis / Noi o stropim cu lacrimi*”, încheie potențând tonul general al poeziei **Noi**.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți poezia **Noi** de Octavian Goga. Ce sentimente v-a trezit lectura acestei poezii? Faceți o paralelă între această poezie și poezia **Bătrâni**. Ce au comun și prin ce diferă aceste două poezii?
2. Care este mesajul acestei poezii? Formulați câteva gânduri și înscrieți-le în caiete.
3. De ce credeți că poezia **Noi** este considerată o doină cultă? Amintiți-vă noțiunea de doină. Argumentați că această poezie este o doină.
4. Ce puteți spune despre limbajul artistic al acestei poezii? Diferă de cel al poeziei **Bătrâni**?
5. Explicați semnificația titlului poeziei date.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Efectuând lectura poeziei, deduceți câteva idei principale referitor la conținutul de idei al acestei opere.
2. Poezia **Noi** de Octavian Goga are un profund caracter social. Demonstrați acest lucru. Identificați versurile din poezie care confirmă acest fapt.
3. Autorul folosește o gamă variată de figuri de stil care ajută la redarea mai profundă a ideilor poetice. Identificați unele dintre aceste figuri de stil și comentați-le.
4. Ce rol joacă în textul poezii personificarea? Ce sentimente și trăiri sufletești sunt personificate de autor? De ce? Argumentați-vă părerea.
5. Explicați semnificația ultimului vers din poezie „*Deșertăciunea unui vis / Noi o stropim cu lacrimi...*”

REFERINȚE CRITICE

„În poezia lui Goga dăm de structura poeziei lui Eminescu, astfel acoperită încât abia se bagă de seamă. Goga a intuit mai bine ca oricare geniul poetului *Doinei* și a știut să-l continue cu materie nouă. Și Eminescu și Goga cântă un inefabil de origine metafizică, o jale nemotivată, de popor străvechi, îmbătrânit în experiența crudă a vieții, ajuns la bocetul ritual, transmis fără explicarea sensului. De aceea poezia lui Goga este greu de comentat, fiind cu mult deasupra goalelor cuvinte, de un farmec tot atât de starniu și zguduitor. După Eminescu și Macedonski, Goga e întâiul poet mare din epoca modernă, sortit prin simplitatea aparentă a liricii lui să pătrundă tot mai adânc în sufletul mulțimii, poet național totodată și pur ca și Eminescu”.

George Călinescu

„Poezia lui Goga nu cântă un țăran idealizat, plesnind de trai bun și zburdând de odihnă. Țăranul din poezia lui, deși tradițional în ceea ce are mai bun istoria poporului, nu e copleșit de tradiționalism; deși lovit de destin, nu se resemnează fatalist în fața istoriei și nu se închină idolilor falși ai trecutului; țăranul lui Goga e un rob al pământului, el e în limbajul simbolic cu rezonanță de apocalips „înfricoșatul crainic, izbăvitor durerilor străbune”...

Ion Dodu Bălan

„Goga este rapsodul unei lumi care supraviețuiește doar în nostalgia cronică a poetului precum frunțele în alcool. E o poezie de aspect neoromantic, plină de ecourile retorice ale contemporanilor și urmașilor lui Hugo, peste care reforma din ultimele decenii ale secolului XIX a trecut fără să lase urme. (...) Capodopera lui Goga este, fără îndoială, poezia *Noi*, aceea pe care Călinescu și criticii de după el și-au bazat teza purității unei lirici prin excelență impură.”

Nicolae Manolescu

SARCINI

1. Memorizați una din poeziile lui Octavian Goga și recitați-o expresiv în clasă.
2. Pregătiți o comunicare despre Octavian Goga ca exponent al satului românesc, în care să confirmați afirmația că Goga este „*poet al pătimirii noastre*.”
3. Efectuați comentariul literar al poezie *Noi* de Octavian Goga.
4. Scrieți o compunere pe tema „Părinții sunt icoana sufletului nostru”, având ca reper poezia *Bătrâni* de Octavian Goga.
5. Citiți și alte poezii din creația lui Goga și discutați-le în clasă.

George Topârceanu (1886 – 1937)

George Topârceanu

George Topârceanu (n. 20 martie 1886, București – d. 7 mai 1937, Iași) a fost un poet, prozator, memorialist și publicist român, membru corespondent al Academiei Române din 1936.

George Topârceanu s-a născut la București la 20 martie 1886, ca fiu al cojocarului Gheorghe Topârceanu și al Paraschivei, țesătoare de covoare la azilul „*Doamna Elena*”, amândoi originari din părțile Sibiului.

Începe școala primară la București (1893-1895) și o continuă pe valea Topologului, la Suici, județul Argeș, unde părinții se stabilesc o vreme. Revine la București și se înscrie la liceul Matei Basarab până în clasa a IV-a, apoi la Sf. Sava. După absolvire intră funcționar la Casa Bisericii, apoi, ca profesor suplinitor, cu pauze de șomaj și

de viață boemiană. În paralel, se înscrie la facultatea de drept (1906), pe care o părăsește pentru cea de litere, fără a termina studiile.

Prima încercare literară datează din timpul școlii primare și este primită cu răceală de colegul mituit cu „o peniță și doi nasturi” pentru a-i folosi de public. Debutază încă din liceu, la 19 ani, publicând primele încercări, sub pseudonimul „G. Top” la revista umoristică *Belgia Orientului* (1904); a publicat și la alte reviste: *Duminica*, *Spiruharetul*, *Revista noastră*, *Revista ilustrată*, *Sămănătorul*, *Neamul românesc literar*. În 1909 publică în *Viața românească* parodia Răspunsul micilor funcționari, ca o replică la *Caleidoscopul* (1908) lui A. Mirea (prin care se face remarcat în lumea literară. Garabet Ibrăileanu (cu care întreține o interesantă corespondență), îl cheamă la Iași (1911), ca subsecretar de redacție la *Viața românească*.

Subsecretar, apoi secretar de redacție la *Viața românească*, aflată sub influența lui Ibrăileanu, Topârceanu cunoaște și colaborează cu scriitori de frunte, precum Sadoveanu, Gala Galaction, Tudor Arghezi, Mihai Codreanu sau Hortensia Papadat-Bengescu.

Între 1912-1913, împreună cu M. Sevastos publică revista *Teatrul*.

La Iași încearcă să-și termine studiile de filozofie dar este mobilizat și participă la campania din Bulgaria, apoi la primul război mondial, căzând prizonier în primele zile, la Turtucaia (1916). Rămâne în captivitate până în 1918. Întors la Iași, redactează împreună cu Sadoveanu revista *Însemnări literare*, până la reapariția *Vieții românești* (1920), al cărei prim-redactor va fi. Prietenia cu Sadoveanu se reflectă și în *Povestirile vânătoarești*, în care tovarășul de pușcă și de undiță este numit de Sadoveanu „prietenul meu, poetul”.

Volumele sale se bucură de succes de public și de presă, în special poezia, pentru care obține în 1926 Premiul Național de Poezie.

În anul 1934 începe în *Revista fundațiilor regale*, publicarea romanului satiric *Minunile Sfântului Sisoie* (neterminat, publicat postum în 1938).

În 1936 este ales Membru corespondent al Academiei. Deși bolnav de cancer la ficat întemeiază împreună cu Sadoveanu și Grigore T. Popa revista *Însemnări ieșene* ca un ultim efort creator.

Poetul a decedat la 7 mai în casa lui Demostene Botez, la Iași. Este înmormântat în cimitirul *Eternitatea*, din Iași.

Balada munților

I

S-au ivit pe rând în soare,
Jos, la capătul potecii,
Turma albă de mioare,
Noatinele și berbecii.

Sunet de tălângi se-ngână.
Sub poiana din Fruntarii,
Zăbovește-n deal la stână
Baciul Toma cu măgarii.

El se pleacă din cărare
Și tot leagă și dezleagă,
Cumpănește pe samare
O gospodărie-ntreagă:
Maldăr de târhaturi grele
Cu desagi, căldări și pături,
Că de-abia pot sta sub ele
Doi măgari voinici alături.

Gata!... Baciul stă pe gânduri,
Peste frunte mâna-și duce.
Se ridică-n două rânduri
Și domol își face cruce.

Apoi cată lung spre creste
Și spre țarcurile goale...
Și convoiul, fără veste,
A pornit încet la vale.

Cerul și-a schimbat veșmântul.
Ploaia parcă stă să-nceapă.
Printre brazi coboară vântul
Ca un foșnet lung de apă.
Adâncit în gânduri multe
Baciul stă și nu-și dă seamă
C-a rămas în loc s-asculte...

După el, călcând cu teamă,
Merg tăcuții lui prieteni
Prin sălbatice pripoare,
Pe sub poale verzi de cetini,
Pe potecă fără soare,
Ori străbat în pas alene
Luminișuri fără flori,
Singuratice poiene
Cu mesteceni visători...
Rar trezesc în a lor cale
Câte-o piatră sub copită.
Iar când drumul se prăvale
Jos, la coastă povârnită,
Calcă baciul ca pe gratii
Și-i strunește blând cu gura:
– Cătinel, feciorii tatii,
Ca să n-o pornim de-a dura!...

II

Astfel, turmă după turmă
Pleacă toamna de la stâni,
De rămân pustii în urmă
Munții singuri și bătrâni.

Astăzi ca și-odinioară,
Cât s-afundă-n vreme anii,
Ei văzură cum coboară
Pe cărări de plai ciobanii,
Când pe soare, când pe ploaie,
Vreme multă, fără număr,
Cu căciula lor de oaie
Și cu sarica pe umăr,
A' trecutului vii moaște
Peste care vremea crește, –
Culmea verde mi-i cunoaște,
Stânca sură mi-i iubește...

Iar în urma lor, pe sară,
Astăzi ca și alte dăți,
Lungă liniște coboară
Peste mari singurătăți.

Toamna cu-a ei albă frunte
Și cu galbenii-i conduri
A lăsat argint pe munte
Și rugină pe păduri.

La răspântii crește stogul
De foi moarte de curând.
Strigă-n vale Topologul,
Și-a lui larmă, când și când,
Ca o voce omenească
Până sus pe culmi tresare,
Preajma mută s-o trezească
Din senina ei visare.

Tot mai jos apoi se lasă
Poala norilor pe munte.
Vin din iarna-ntunecoasă
Zile lungi cu ploi mărunte.
Neguri dese-ncep să cadă,
Se târăsc în jos pe plai.

Pe păduri se strâng grămadă
Falduri albe de buhai.
Brazilii stau în nemișcare,
Printre ramuri ploaia pică, –
Nici o creangă nu tresare,
Nici un zbor de păsărică.
Numai ferigele ude,
Putregaiul și bureții
Își trimit miresme crude
În desimea groasă-a ceții.
Trunchiuri strâambe, răsturnate
Scorburile și buștenii
Cu-a lor cioturi, pe-nserate
Umplu codrii de vedenii.

Sihla neagră se-nfioară.
Speriat, dintr-un hățiş
Pui sfios de căprioară
A ieșit la luminiș...
Cu blănița zgribulită
Stă și-ascultă nemișcat...
Vremea pare-ncremenită...
Brazilii fruntea și-au plecat,
Spăimântați, ca pentru rugă:
Colo-n fundul curmăturii,
Dormitând pe-o buturugă
S-a ivit Muma-Pădurii...
Dar nu-i nimeni să-i zărească
Trupul hâd și deșirat,
Fața galbenă de iască,
Nasul – ciot de brad uscat.
Nici nu vede, nici n-aude,
Doar își scutură pe-o mână
Părul ei de vreascuri ude,
Fruntea plină de țărână.
Și cum stă cu ceața-n spate
Istovită lângă trunchi,
Rădăcini și crengi uscate
Îi atârnă pe genunchi.
Negurile-i sug puterea.
Ochii-i nemișcați și suri
Cheamă noaptea și tăcerea
Din adâncuri de păduri...

III

Și se duc pe nesimțite
Noapți pustii și zile reci,
Cum s-adună, putrezite,
Frunze moarte pe poteci.
Colo sus, culcat pe-o rână,
Stă Negoiful mohorât
Cu-a lui negură bătrână
Care-i ține de urât.
Fulgii-ncep apoi să cadă.
Firea-și doarme somnul ei
Amorțită sub zăpadă...

Iar târziu, la Sfântu-Andrei,
Când cobori de la povarnă
Printre plopi subțiri și rari,
În senină zi de iarnă
Vezi departe munții mari
Cum își zugrăvesc în soare
Piscuri vinete spre cer,
Povârnișuri sclipitoare,
Brazi împodobiți de ger,
Atârnând ca niște salbe
Pe grumajii lor de stânci,
Peste plaiurile albe
Și prăpăstiile-adânci.

REPERE DE INTERPRETARE

George Topârceanu s-a produs în literatură ca autor de parodii, balade și poezii cu subiecte din lumea găzelor și animalelor. Topârceanu mai este considerat și poet al universului miccăci n-a abordat probleme filozofice și sociale, dar creația sa este foarte populară în perioada dintre cele două războaie mondiale.

Omul față în față cu măreția naturii – iată motivul principal al poeziei **Balada munților**. Ca și în alte poezii ale sale, autorul este prezent în toate imaginile ei. El descrie și narează, lăsând să i se ghicească dispoziția meditativă, ușor colorată de un umor fin, care vine parcă din lucrurile naturii: *Brazii fruntea și-au plecat, / Spăimântați, ca pentru rugă: / Acolo-n fundul curmăturii, / Dormitând pe-o buturugă / S-a ivit Muma – Pădurii...*

În **Balada munților** e cosmosul panteistic al existenței noastre desenat cu măiestrie de mâna sigură a unui fin observator. Amplul tablou al pădurilor montane și al munților e umanizat de prezența ochiului omenesc. Natura e așa cum e descrisă datorită însușirilor omenești, pe care i le atribuie poetul. Omul se vede pe sine în ființa naturii ca o condiție a integrității acesteia. Senzația de integritate a omului cu natura e obținută

în urma folosirii unui procedeu original, care constă în zugrăvirea unui disconfort abia sugerat, ce-l simte omul în pragul iernii, fiind nevoit să părăsească cadrul naturii. Preambula poeziei e dominată de prezența omului. În versurile de la începutul poeziei sunt doar câteva cuvinte care demonstrează prezența naturii: *în soare, la capătul potecii, poiana, creste*, dar și acestea, chiar prin sensul lor primar, comportă nuanțe ale vieții omului. Tabloul general al pregătirii ciobanilor pentru coborârea din munți e creat cu cuvinte ce țin de existența materială cotidiană a omului. Doar o umbră de meditație trece peste fruntea baciului: *Gata!... Baciul stă pe gânduri. / Peste frunte mâna-și duce./ Se ridică-n două rânduri/ Și domol își face cruce./ Apoi cată lung spre creste/ Și spre țarcurile goale...*

Natura intervine tot mai mult, omul devine și mai gânditor în fața mișcării naturii, acțiunile sale sunt aproape mecanice, știute pe de rost, ritualul coborârii ciobanilor de la munte e vechi ca și munții, care sunt observatorii acestei acțiuni de-o veșnicie: *Astăzi ca și-odinioară./ Cât s-afundă-n vreme anii,/ El văzură cum coboară/ Pe cărări de ploi ciobanii...*

Unele strofe ale poeziei (strofa a III din partea a II) ne readuc la motivul mioritic (și eminescian) al contopirii intime a omului cu natura. În continuare în poezie e prezentă doar natura în mișcarea ei misterioasă spre o nouă stare de existență: toamna – iarna.

În cadrul operei lui G. Topârceanu, baladele și rapsodiile au la bază un profund filon popular, vizibil, atât în ceea ce privește conținutul de idei, cât și în ceea ce privește versificația.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. În urma lecturii baladei lui George Topârceanu, determinați mesajul de idei central al poeziei.
2. Ce anotimp este descris de poet în această lucrare? De ce credeți că autorul a ales anume acest anotimp pentru a reda sentimentele și trăirile sufletești?
3. Ce tablouri desprindem din textul poeziei?
4. Ce puteți spune despre versificația acestei poezii?
5. Selectați și înscrieți în caiete câteva figuri de stil.

REFERINȚE CRITICE

„Inteligent ca puțini oameni ai condeifului și manuscrisului, Topârceanu din nobilă și discretă ținută nu și-a împărtășit sensibilitatea decât filtrată și bătând într-o nuanță voită, și a dat amărăciunii și deziluziei ironie și sarcasm. Între câteva cuvinte, neîndeajuns stăcândite de disciplina voinței, transpare un oftat. Oftatul vine de departe, frânt în pana lui.”

Tudor Arghezi

„Discret, aproape misterios, își ducea viața într-o chilie, citind, scornind, adâncind probleme de psihologie, scriind puțin. Opera lui *Balade vesele și triste, Parodii originale, Migdale amare* de mare valoare artistică, e un rezultat al unei munci încordate, neconținute și meticuloase.

Mihail Sadoveanu

„George Topârceanu a manifestat o adâncă dragoste pentru natura patriei, pentru viețuitoarele care trăiesc și se sting în sânul ei... Dar parcă nicăieri el nu și-a exteriorizat artistic profunda sa iubire pentru oamenii din popor și natura patriei ca în *Balada munților*, creație în care autorul se dovedește un maestru neîntrecut al penelului, un adânc cunoscător al neamului său... Narațiunea, personificările etc. se împletesc în *Balada munților* armonios, dând la iveală o operă adânc patriotică, și în același timp reprezentativă pentru un poet original, demnă de a fi introdusă în orice antologie.”

Virgil Ene

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Identificați motivele centrale din *Balada munților* și încercați să definiți tema centrală a poeziei.
2. Comentați, în contextul operei citite, raportul dintre om și natură. Cum se manifestă unele sentimente umane în acest context (al naturii).
3. Cum se prezintă natura în balada lui Topârceanu? Ce figuri de stil utilizează poetul pentru a prezenta cadrul natural al munților și pădurilor? Argumentați-vă răspunsul.
4. Confrunțați starea poetică luminoasă, dar și tristă din această baladă.
5. Identificați figurile poetice în textul baladei și explicați semnificația lor.
6. Remarcați câteva trăsături comune și câteva deosebiri dintre poezia lui George Coșbuc și cea a lui Topârceanu.
7. Ce semnificație are anotimpul descris în balada lui Topârceanu? Motivați-vă răspunsul.
8. Propuneți un alt titlu pentru această poezie. Justificați-vă propunerea.
9. Analizați poezia din punct de vedere al versificației: rimă, ritm, măsura versurilor etc.
10. Analizați limbajul poeziei. Determinați axa lexicală a textului poetic.

SARCINI

1. Pregătiți o comunicare despre viața și activitatea literară a lui George Topârceanu.
2. Scrieți o compunere pe tema „Omul față în față cu măreția naturii”, raportându-vă la balada lui G. Topârceanu.
3. Citiți în cadrul lecturii individuale *Balada morții* de George Topârceanu și faceți o paralelă între aceste două lucrări.

Tudor Arghezi (1880 – 1967)

Tudor Arghezi

Tudor Arghezi, poet, prozator și gazetar cu o carieră literară întinsă și foarte bogată, unul dintre autorii de prim rang ai perioadei interbelice. S-a născut la 23 mai 1880 la București, într-o familie originară din Cărbunești – județul Gorj. Numele său adevărat a fost Ion N. Theodorescu; pseudonimul Arghezi este explicat de scriitor ca fiind în legătură cu *Argesis*, vechiul nume al râului Argeș.

În perioada de școală, câteva chipuri i-au încălzit sufletul. Pe blândul învățător Abramescu și pe profesorul de română Gârbea îi va evoca, peste ani, cu dragoste și recunoștință.

Între 1891-1896 a urmat cursurile Liceului *Sfântul Sava*, perioadă în care se împrietenește cu viitorii scriitori Gala Galaction și N. D. Cocea. „...această prietenie a alcătuit pentru noi o insulă, o concretizare de aspirații comune ... pentru toată viața. *Insula noastră nu a cunoscut*

invidia și orgoliul”. În 1896, la 16 ani se produce și debutul său literar, sub îndrumarea lui Alexandru Macedonski, în revista *Liga Ortodoxă*. Poetul se semnează cu numele său real, Ion Theo. Nu-și încheie studiile, începe să lucreze în fabrică.

Începând cu 1900 și până în 1904, poetul este călugăr la Mănăstirea Cernica. Acolo, în liniștea chiliei va învăța, pe îndelete, taina mânăuirii cuvintelor.

În 1905 pleacă într-o călătorie prin străinătate, la Paris apoi prin Elveția, la Mănăstirea Cordelierilor, unde este rugat insistent să devină catolic. Plictisit de insistențe, se mută la Geneva, unde scrie poezii, asistă la cursurile universității și lucrează într-un atelier de inele și capace de ceasornice din aur pentru a-și câștiga existența. Totodată, în cursul anului 1909 vizitează Italia.

În 1912 revine în România. Până în 1916, când România intră în primul război mondial, publică versuri, pamflete și articole polemice la *Facla*, *Viața Românească*, *Teatru*, *Rampa*.

Prima sa carte de poezie, *Cuvinte potrivite* apare, cu întârziere, în 1927. Poetul avea 47 de ani. Sub direcția sa, în anul următor, apare ziarul *Bilete de papagal*. Debutul în proză se produce în 1929, odată cu apariția cărții *Icoane de lemn*.

În 1931 apare volumul de versuri *Flori de mucigai*, legat ca de altfel și *Poarta neagră* de anii de detenție. Tot acum, pentru copii, publică volumul în proză *Cartea cu jucării*, inaugurând o direcție secundară în creația sa, ce va continua mai apoi cu volumele: *Cântec de adormit Mitzura*, *Buruieni*, *Mărțișoare*, *Prisaca*, *Zdreanță*, etc.

În 1934 apare romanul *Ochii Maicii Domnului* în care este evocată dragostea maternă și devotamentul filial. Urmează în 1935 *Versuri de seară*, romanul *Cimitirul Buna-Vestire* – 1936, volumul de versuri *Hore* – 1939, romanul *Lina* – 1942.

Sub genericul *Bilete de papagal* publică pamflete usturătoare pentru care este cercetat de poliție (1943).

Odată cu instaurarea regimului comunist, în 1944, iese din lagăr. Este reabilitat, distins cu titluri și premii, ales membru al Academiei Române și sărbătorit ca poet național la 80 și 85 de ani. În 1965, Universitatea din Viena îi decernează premiul *Gottfried von Herder*, iar Academia Sârbă de Științe îl alege membru al secției de literatură. Publică: 1907 – *peisaje, Cântare omului, Stihuri peștițe, Poeme noi, Cu bastonul prin București*.

În 1967, pe 14 iulie, se stinge din viață, fiind înmormântat, alături de soția sa Paraschiva, în grădina casei din strada Mărțișor. Casa a devenit astăzi muzeu.

Casa-muzeu „Arghezi”, București (România)

De-abia plecaseși

De-abia plecaseși. Te-am rugat să pleci.
Te urmăream de-a lungul molatecii poteci,
Pân-ai pierit, la capăt, prin trifoi.
Nu te-ai uitat o dată înapoi!

Ți-as fi făcut un semn, după plecare,
Dar ce-i un semn din umbră-n depărtare?

Voiam să pleci, voiam și să rămâi.
Ai ascultat de gândul ce-l dintâi.
Nu te oprise gândul fără glas.
De ce-ai plecat? De ce-ai mai fi rămas?

REPERE DE INTERPRETARE

Poezia *De-abia plecaseși* face parte din lirica erotică a lui Tudor Arghezi. Poezia izvorăște din sensibilitatea poetului dominat de gândul pierderii iubitei, dar și de regretul despărțirii, de dorința ascunsă de a reface cuplul.

Poemul începe cu o constatare – „*De-abia plecaseși*”, accentul căzând deopotrivă pe adverbul „*de-abia*” și pe verbul „*plecaseși*”, care sugerează ideea de acțiune terminată. Remarca „*Te-am rugat să pleci*” aduce puțină lumină asupra motivului, cel puțin formal, al despărțirii celor doi. În acest început de monolog adresat îl vedem pe eul liric chinuit de duplicitatea sentimentului pe care-l trăiește. Titlul *De-abia plecaseși*

al poeziei lui Tudor Arghezi, semnifică descrierea unei povești de dragoste. Însă, cuvântul „*plecaseși*” nu reprezintă o dragoste împlinită, ci o dragoste neîmpărțită.

Citind versurile de la începutul poeziei, observăm că autorul subliniază un dor al persoanei iubite ca și în versurile „*Nu te-ai uitat o dată înapoi!*”. Acesta ar fi dorit să-i atragă atenția cu un semn, dar realizează că e în zadar. Titlul care este prezent și în primul vers al poeziei subliniază dragostea neîmpărțită. Această sintagmă poate avea și rolul de dorință a îndragostitului de a se întoarce.

În versurile „*Ai ascultat de gândul cel dinâți / Nu te oprise gândul fără glas*” se sugerează o urmă de regret. Îndragostitul și-ar fi dorit ca iubita să nu țină cont de primul impuls, ci să țină cont de iubirea ce i-o purta acestuia, să nu lase în urmă toată dragostea lor.

Poezia se remarcă printr-o simetrie perfectă a ideilor, de la început și până la final. Întrebările retorice în contradictoriu de asemenea accentuează gravitatea conflictului pasional și sugerează complicitatea interioară a eului liric, care este pus mereu în fața dilemei de a accepta sau a renunța. Această sfâșiere lăuntrică a personajului imprimă poeziei o notă elegiacă. Compusă din două catrene despărțite de un distih, textul se impune printr-o expresivitate desăvârșită. La accentuarea muzicalității poeziei contribuie și utilizarea frecventă a vocalei deschise – **a** (*plecaseși, de-abia, voiam* etc.) și a vocalei închise – **u** (*rugat, urmăream, umbră, gândul* etc.). Această alternanță de sunete scoate în evidență și mai mult nedeterminarea în care trăiește eul liric.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți expresiv poezia *De-abia plecaseși* de Tudor Arghezi și comentați fiecare strofă în parte.
2. Care este tematica acestei poezii? Argumentați-vă răspunsul.
3. Identificați verbele din textul poeziei și precizați timpul lor. Ce puteți spune la acest capitol?
4. Ce semnificație are titlul poeziei? Argumentați-vă răspunsul.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Definiți atmosfera poeziei. Ce anume contribuie la crearea acesteia? Argumentați-vă părerea.
2. Comentați rolul opozițiilor atestate în poezie.
3. Determinați, în baza poeziei, ce este mai important pentru poet într-o relație de dragoste.
4. Pronunțați-vă asupra limbajului figurativ al poeziei.
5. Comentați, într-un mic text, în ce constă simetria perfectă a ideilor din poezia lui Tudor Arghezi.

REFERINȚE CRITICE

„Tudor Arghezi a fost mereu un superb optimist. Nu cunosc artist care să fie mai disciplinat și exact, un adevărat lucrător care stă atâtea ceasuri pe zi, înaintea strungului, la atelierul său. Viața poetului nu este spectaculoasă, marile sale poeme ies din uzina sa încheiate și perfecte, ca locomotivele dintr-o uzină. Arta lui e o industrie genială, motivele ei subiective rămn secrete și abstracte ca proiectele unii inginer. Și totuși acest om în salopetă de poet produce calm piese dantești și michelangioplești și cunoaște marile experiențe emoționale ca nimeni altul, putând măsura și fundul prăpăstiilor și înălțimea cerului.

George Călinescu

„Rolul lui Arghezi în dezvoltarea limbii și artei noastre literare a fost deci acela de a fi anexat poeziei un sector lexical, pe care convenția literară îl respingea mai înainte, de a ne fi dat, prin contrastele vocabularului, o limbă plină de dramatism, sporită în vigoarea ei, de a fi înzestrat cuvântul cu o mare concretitudine, de a fi sporit suplețea și conciziunea construcțiilor, de a fi dezvoltat metaforismul, de a fi stabilit mijloace proprii ale gândirii poetice. Prin această multiplă contribuție adusă artei literare, se poate spune, cu deplin temei, că Tudor Arghezi este cel mai mare poet român în epoca de după Mihai Eminescu”.

Tudor Vianu

„Tudor Arghezi este, neîndoielnic, cel mai mare poet al veacului său, așa cum fusese Eminescu în veacul anterior, din nefericire intraductibil și unul, și altul, așa încât faptul că și-ar fi găsit cu greutate perechea în poezia lumii, fiecare în timpul său, rămâne doar o frumoasă iluzie a noastră, a românilor”

Nicolae Manolescu

„...Arghezi a avut, între 1910 (data când debutează a treia oară în *Viața socială* a lui N.D. Cocea) și 1967 un rol pe care nici un alt poet nu l-a avut în poezia română. El este, indiscutabil, un mare poet, cel mai original pe care l-am produs noi, românii, în secolul al XX-lea și, dacă influența lui se vede mai puțin la suprafața literaturii (neputând crea din pricina limbajului său liric foarte personal ceea ce se cheamă o *școală*), influența este hotărtoare în planurile profunde ale liricii. Chiar și aceia care neagă cu înverșunare orice înrudire cu Arghezi, o fac voind să scape de hegemonia lui spirituală. Prețuit sau contestat, Arghezi stă, ca și Eminescu, în calea tuturor”.

Eugen Simion

SARCINI

1. Memorizați poezia lui Tudor Arghezi și recitați-o expresiv în clasă.
2. Explicați în ce constă originalitatea poeziei de dragoste a lui Tudor Arghezi. În acest context citați și alte poezii ale autorului.
3. Efectuați un comentariu literar al poeziei *De-abia plecaseși* de Tudor Arghezi.

Nichita Stănescu (1933 – 1983)

Nichita Stănescu

Nichita Stănescu, numele la naștere Nichita Hristea Stănescu, (n. 31 martie 1933, Ploiești, județul Prahova – d. 13 decembrie, București, 1983) poet, scriitor și eseist român, ales post-mortem membru al Academiei Române.

În perioada 1944 – 1952 a urmat Liceul *Sf. Petru și Pavel*, devenit *Mihai Viteazul* din Ploiești, pentru ca ulterior, între 1952-1957 să urmeze cursurile Facultății de Filologie a Universității din București.

În 1962 debutează editorial cu volumul de versuri *O viziune a sentimentelor*. Este pentru scurt timp corector și apoi redactor la secția de poezie a *Gazetei literare*. În 1963 are loc prima călătorie peste hotare a poetului în Cehoslovacia. Trei ani mai târziu publică la Editura *Tineretului* volumul de versuri intitulat *11 elegii*. Tipărește *Necuvintele*, pentru care primește Premiul Uniunii Scriitorilor. Mai apare și

volumul de poezii *Un pământ numit România*. Este numit redactor-șef adjunct al revistei „*Lucefărul*”, alături de Adrian Păunescu. În 1970 devine redactor-șef adjunct la *România literară*, revistă condusă de Nicolae Breban. Publică două noi volume de poezii: „*Belgradul în cinci prieteni*” și *Măreția frigului*. Pentru volumul de eseuri *Cartea de recitare* obține pentru a treia oară Premiul Uniunii Scriitorilor.

Un an mai târziu i se atribuie Premiul internațional **Johann Gottfried von Herder**.

În 1978 publică volumul de poezii *Epica Magna*, care primește în același an premiul *Mihai Eminescu* al Academiei Române. În 1980 este nominalizat la Premiul Nobel pentru literatură.

La 31 martie 1983, la împlinirea a 50 de ani de viață, poetului i se organizează o sărbătorire națională. La finele anului boala cronică de care suferea de câțiva ani se acutizează și la 12 decembrie încetează din viață, fiind înmormântat nu departe de Mihai Eminescu, în cimitirul Bellu.

Considerat atât de critica literară cât și de publicul larg drept unul dintre cei mai de seamă scriitori pe care i-a avut limba română, pe care el însuși o denumea *Dumnezeiesc de frumoasă*, Nichita Stănescu aparține temporal, structural și formal, poeziei moderniste sau neo-modernismului românesc din anii 1960-1970. Ca orice mare scriitor, însă, Nichita Stănescu nu se aseamănă decât cu el însuși, fiind considerat de unii critici literari, precum Alexandru Condeescu și Eugen Simion, un poet de o amplitudine, profunzime și intensitate remarcabile, făcând parte din categoria foarte rară a inventatorilor lingvistici și poetici.

A cincea elegie

Tentația realului

N-am fost supărat niciodată pe mere
că sunt mere, pe frunze că sunt frunze,
pe umbră că e umbră, pe păsări că sunt păsări.
Dar merele, frunzele, umbrele, păsările
s-au supărat deodată pe mine.
Iată-mă dus la tribunalul frunzelor,
la tribunalul umbrelor, merelor, păsărilor,
tribunale rotunde, tribunale aeriene,
tribunale subțiri, răcoroase.
Iată-mă condamnat pentru neștiință,
pentru plictiseală, pentru neliniște,
pentru nemișcare.
Sentințe scrise în limba sâmburilor.
Acte de acuzare parafate
cu măruntaie de pasăre,
răcoroase penitențe gri, hotărâte mie.
Stau în picioare, cu capul descoperit,
încerc să descifrez ceea ce mi se cuvine
pentru ignoranță...
și nu pot, nu pot să descifrez
nimic,
și-această stare de spirit, ea însăși,
se supără pe mine
și mă condamnă, indescifrabil,
la o perpetuă așteptare,
la o încordare a înțeleșurilor în ele însele
până iau forma merelor, frunzelor,
umbrelor,
păsărilor.

REPERE DE INTERPRETARE

Poemul *A cincea elegie* face parte din volumul *II elegii*, publicat în 1966. Volumul este considerat de către critici drept cea mai rezistentă parte a poeziei lui Nichita Stănescu, un ciclu poetic unitar și complex. Poetul însuși mărturisea că este vorba despre o carte a rupturii existențiale.

Titlul poemului anticipează o atmosferă melancolică, iar subtitlul, „*Tentația realului*”, face trimitere la o problemă de ordin filozofic.

Tema este reprezentată de imposibilitatea adaptării la o realitate ce se impune forțat.

Poemul debutează abrupt, iar prima frază este surprinzătoare, dar în același timp și absurdă în ordinea gândirii logice: „*N-am fost niciodată supărat pe mere că sunt mere*”.

Următoarea frază se bazează pe o enumerație, fiecare element sugerând lumea reală: mere, umbre, frunze, păsări. Suntem surprinși în continuare prin diferite afirmații: lucrurile sunt personificate, capătă însușiri umane, încercându-se astfel instituirea unei relații între lumea naturală și cea reală.

Lirismul creat de Nichita Stănescu se bazează pe abstracții, iar poemul deține un cod ce permite descifrarea parțială a sensurilor. Ni se înfățișează un adevărat proces absurd, marcat în text prin termeni specifici: tribunalul „*merelor, umbrelor, frunzelor*”, *condamnarea: „condamnat pentru neștiință”*, *pedeapsa: „mă condamnă la o perpetuă așteptare”*.

În final răzbate imposibilitatea adevărării la o realitate ce se impune arbitrar. Eul liric nu poate înțelege și nici nu poate explica în cuvinte universul multiplu și de aceea se creează o distanță ce ne separă de lucruri și obiecte concrete.

Comunicarea devine imposibilă, multe imagini șochează, iar poemul aduce în prim-plan problema imposibilității de a ajunge la o cunoaștere profundă a tot ceea ce ne înconjoară.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți expresiv elegia lui Nichita Stănescu și formulați mesajul central al poeziei.
2. Ce sentimente, trăiri și emoții ale eroului liric desprindem din conținutul acestei poezii? Motivați-vă răspunsul.
3. Cum este structurată elegia lui Nichita Stănescu? Ce puteți spune despre compoziția acestei elegii?
4. Analizați poezia din punct de vedere al versificației.
5. Efectuați un comentariu literar al acestei elegii.

REȚINEȚI!

Elegia (cuvânt ce provine din limba greacă și înseamnă „cântec de doliu”) este o specie a genului liric caracterizată prin exprimarea unui sentiment de tristețe, mergând de la melancolie la durere. Sentimentele elegiace se pot identifica la mai multe specii ale liricii culte.

Elegia este considerată muza durerii. La început poezia este scrisă în distih exprimând jalea-distihul elegiac. Mai târziu a început să exprime sentimente complexe. În secolul al XX-lea, totuși, elegia tinde să dobândească un caracter filosofic.

Trăsăturile principale ale elegiei sunt:

- Corespunzătoare boccitului popular, ea exprimă un sentiment de tristețe, regret, durere, melancolie.
- Cuprinde deseori elemente filosofice.
- Are uneori un pronunțat caracter meditativ.
- În mod clasic, elegia este reprezentată de orice poem compus din versuri elegiace, distihuri formate din alternarea hexametrelui cu pentametru.
- Tonul este tandru, trist, melancolic.

Elegiile pot fi clasificate astfel: erotice, filosofice, religioase sau patriotice.

Reprezentații din literatura universală: Johann Wolfgang Goethe *Elegia de la Marienbold*, Aleksandr Pușkin *Elegia*, Francesco Petrarca *Consoliera*, Rainer Maria Rilke *Elegiile din Duino*, Alphonse de Lamartine.

Reprezentații din literatura română: Grigore Alexandrescu *Adio*, La Târgoviște, Vasile Alecsandri *Steluța*, Tudor Arghezi *Cenușa visărilor*, Mihai Eminescu *Melancolie*, *O, mamă*, Lucian Blaga *Gorunul*.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Identificați figurile de stil din textul poeziei lui Nichita Stănescu și comentați-le. Vi se par relativ uzuale sau, forțând prin asocieri insolite, limitele realului? Argumentați.
2. Arătați care este timpul verbal cel mai frecvent folosit și explicați utilizarea lui prin raportare la structura simbolică a poeziei.
3. Observați utilizarea persoanei I în contextul poeziei. De ce credeți că poetul folosește anume această persoană?
4. Identificați simbolurile principale din poezie. Înscrieți-le în caiete. Alcătuiți câteva enunțuri cu unele dintre ele. Comentați sensul din text al acestor cuvinte.

REFERINȚE CRITICE

„Cel mai original poet din generația 60 este Nichita Stănescu. În poezia lui observăm cu ușurință ce a devenit modernismul istoric sub pana unui post-modern. Nici un poet n-a mers atât de departe ca autorul *Elegiilor* în direcția abstractizării liricii. În această privință îl putem compara cu Mallarmé sau cu Ion Barbu. La aceștia poezia pură stătea încă pe un strat de simboluri hermetice. Dar la Nichita Stănescu nu există hermetism, iar simbolurile sale, când sunt împrumutate, ca și la Ion Barbu, din știință, sunt aproape complet evaluate de sensurile concrete X..) Așa cum pictorii moderni au în vedere un spațiu pictural care nu coincide cu cel real – fiind altfel structurat decât el – poezia lui Nichita Stănescu își inventează universul propriu – structurat verbal și sugerând o obiectivitate abstractă.

Nicolae Manolescu

„Încercând o regrupare ce nu are pretenția, firește, de a fi exhaustivă, a poeziilor și poemelor din *Epica Magna*, este desigur cazul să ne oprim în primul rând asupra acelor care se referă la *Cosmogonia* poetului. Ambiția lui Nichita Stănescu pare a fi fost de a scrie, după exemplul lui Eminescu, o geneză completă, cuprinzând starea de dinaintea creației („Unul, era departe în viitor), tensiunea spre ființă a increatului (Unu este atenția lui zero ..), în sfârșit, facerea, concepută aproape biblic: „De la zero la unu de la nimic la punct / se întinde miracolul. / între zero și unu, între nimic și punct arde duhul”.

Valeriu Cristea

„Nichita Stănescu este, în fond, spiritul cel mai liber pe care l-a dat literatura noastră, spiritul care a îndrăznit cel mai mult pe o plajă imensă de acțiune. A sucit, cum a vrut, vorbele, le-a logodit și le-a divorțat după pofta inimii ușoare (citește *mateine*), s-a jucat cu cuvintele „*haide să ne haidem*” până s-a plictisit de ele și a inventat altele cu alt nume, dar nu au un înțeles precis (necuvintele), în fine, a construit versuri emblematice, memorabile și a scris, altele, care provoacă logica, dar fletează gustul nostru pentru paradox...”

Eugen Simion

SARCINI

1. Pregătiți o comunicare despre viața și activitatea literară a lui Nichita Stănescu, având ca reper una dintre referințele critice citite mai sus.
2. Selectați unele poezii din creația lui Nichita Stănescu și citiți-le expresiv în clasă. Comentați conținutul lor.
3. Comentați poezia studiată a lui Nichita Stănescu, argumentând că este o elegie.

Ana Blandiana (1942)

Ana Blandiana, născută Otilia Valeria Coman, (n. 25 martie 1942, Timișoara) este o poetă și o luptătoare pentru libertate civică în România.

Otilia Coman s-a născut la Timișoara, ca fiică a preotului ortodox Gheorghe Coman, originar din Murani, Timiș. După retrocedarea Ardealului de Nord în 1944 familia Coman s-a mutat la Oradea, unde tatăl poetei a slujit ca preot la Biserica cu Lună, catedrala ortodoxă din Oradea. După instaurarea regimului comunist în România preotul Coman a fost arestat ca „*dușman al poporului*”. Ca fiică a unui deținut politic, a trebuit să aștepte patru ani până când autoritățile comuniste i-au permis înscrierea la Facultatea de Filologie din Cluj.

Pentru a ocoli șicanele regimului, Otilia Coman și-a luat pseudonimul Ana Blandiana, după numele satului natal al mamei, respectiv Blandiana, Alba.

Debutază în revista Tribuna din Cluj cu poezia *Originalitate*, semnând pentru prima oară Ana Blandiana.

În anul 1960 se căsătorește cu scriitorul Romulus Rusan.

După o interdicție de patru ani, redebutează, de data aceasta irevocabil, în revista

Contemporanul, condusă de G. Ivașcu. În 1964 îi apare prima carte, *Persoana întâia plural*, versuri, cu o prefață de Nicolae Manolescu.

Ana Blandiana s-a implicat în viața civică printr-o serie de acțiuni în cadrul *Alianței Civice*. În prezent conduce Memorialul de la Sighet, un institut de studiere a crimelor comunismului, cu un centru de cercetare care organizează anual conferințe, sesiuni științifice și expoziții pe tema fenomenului totalitar.

De-a lungul anilor, poeta a întreprins – ca invitată a unor universități, academii, organizații culturale — mai multe călătorii de documentare și studiu în diverse țări europene și a participat la congrese și festivaluri de poezie.

Ana Blandiana a fost distinsă cu un șir de premii valoroase: Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din România, 1969; Premiul pentru poezie al Academiei Române, 1970; Premiul pentru proză al Asociației Scriitorilor din București, 1982; Premiul Internațional *Gottfried von Herder*, Viena, 1982; Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu”, 1997; Premiul *Opera Omnia*, 2001; Premiul Internațional *Vilenica*, 2002.

Dealuri

Dealuri, dulci sfere-mpădurite
Ascunse jumătate în pământ
Ca să se poată bucura și morții
De carnea voastră rotunjită blând,

Poate un mort stă ca și mine-acum,
Ascultă veșniciile cum cură,
Își amintește vechi vieți pe rând
Și contemplându-vă murmură:

Dealuri, dulci sfere-mpădurite
Ascunse jumătate în văzduh
Ca să se poată bucura și viii
De nesfârșit de blndul vostru duh...

REPERE DE INTERPRETARE

Poezia deschide volumul *Somnul din somn* (Cartea Romaneasca, 1977). Poziția privilegiată a poeziei în cadrul volumului este susținută și de valoarea-i de excepție, ideatică și stilistică.

Dealuri este o meditație pe tema, des abordată, a trecerii, a evanescenței. Dar într-o structură a textului clasică, de tip eleat, se dezvoltă un conținut de idei sugerând un heraclitism existențial.

Organizarea textului este de tip clasic: trei catrene dispuse într-o simetrie compozițională sub formă de clepsidră. Primul catren conține meditația eului poetic, concentrată însă asupra unei dimensiuni exterioare a existenței, *dealul*, care devine cuvântul.

„Ascunse jumătate în pământ

*Ca să se poată bucura si morții
De carnea voastră rotunjită blând.”*

Cuvântului-cheie, *dealuri*, aflat în poziție anaforică, i se conferă valori subiacente simbolice. Gândit ca un vocativ, el capătă valoare de spirit protegitor, totemic. Apoi, dealului i se conferă, la modul simbolic, prin determinația apozitivă, caracterul de rotund, de perfecțiune (sfera este complinită printr-un epitet clasic, dulce, repozitat și sunând eminescian, adică într-o plenaritate de accepțiuni), dar și cel de mod de comunicare și spațiu de comuniune a celor două lumi. Dealul este o matrice existențială, care leagă deopotrivă generațiile „*Ca să se poată bucura si morții*”, prezentul și trecutul „*Ascunse jumătate în pământ*”, într-un sens al planetarității *rotunjită blând* careia i se atribuie deocamdată o existență caracterizată printr-un semn al concretului – carnea.

Se prefigurează, ca în cazul creației blagiene, un orizont material-spiritual de tip mioritic.

Cel de-al doilea catren marchează transferul din viață în moarte, din clipă în vesnicie:
*„Poate un mort stă ca și mine-acum,
Ascultă vesniciile cum cură,
Își amintește vechi vieți pe rând
Și contemplându-vă murmură”.*

Pusă sub semnul potențialității (*poate*), meditația poetică este transferată unui alt eu poetic (*un mort*), iar cele două instante ale eului poetic dau măsura Firii, adică a existenței în veșnicie. Celălalt eu poetic preia atitudinea esențială, cea de contemplare, care presupune însă o lucrare asupra existenței: „*ascultă veșniciile cum cură*”, și, într-o comuniune metempsihotică, „*își amintește vechi vieți pe rând*”.

Cea de-a treia strofă este tot un dicitur (cerut de verbul „*murmură*”) care aparține acum celui alt eu poetic și care, asemănându-se foarte mult cu prima strofă, realizează „*petrecerea continuă*” Mircea Vulcanescu:

*„Dealuri, dulci sfere-mpădurite
Ascunse jumătate în văzduh
Ca să se poată bucura și viii
De nesfârșit de blândul vostru duh.”*

La nivel textual deci, a treia strofă se organizează complementar / simetric cu prima strofă, idee întărită și de cele câteva variații lexicale care apar în cele două catrene. Transferurile „*văzduh-pământ*”, „*duh-carne*”, „*viii-morții*” întăresc sugestia reversibilității, care, la rândul ei, întărește sugestia existenței depline, a Firii (însă fiecare dintre cuvintele transferate este un simbol cu largi implicații conotative, asupra cărora, desigur, se poate insista). Sensul devine continuu, ascendent și descendent, iar poezia devine un perpetuum: ești îndemnat, parcă, după strofa a treia să continui cu strofa a doua, apoi cu prima, din nou cu a doua, a treia – o formă de clepsidră, care are mai ales proprietatea esențială a întoarcerii, a reversibilității. La aceste sugestii contribuie și o magie muzicală desăvârșită, realizată în regim contrapunctiv (versul 4 este dominat de vocale deschise, versul 4 al strofei a treia este dominat de vocale închise, marcând astfel la nivel fonematic permanenta comuniune viața-moarte), sau într-un regim canonic – vezi repetarea aproape identică a primului catren în catrenul al treilea. Într-un text clasic, ruptura dintre caracterul eleat al discursului poetic și spiritul heraclitic, care domină structura ideatică, este un semn al modernității.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți expresiv poezia Anei Blandiana și încercați să definiți mesajul acestei lucrări.
2. Identificați figurile de stil din poezia citită și explicați semnificația lor. Înscrieți-le în caiete.
3. Ce puteți spune despre structura compozițională a poeziei *Dealuri*? Argumentați-vă răspunsul.
4. Recitați ultima strofă din poezie și comentați-o. Ce semnificație au semnele de punctuație din această strofă. Explicați-le.
5. Ce semnificație are titlul acestei poezii? Motivați-vă răspunsul.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Relevați compoziția poeziei *Dealuri* de Ana Blandiana.
2. Arătați semnificația strofelor-cadru din poezie. Ce formă are această poezie?
3. Comentați simbolurile poetice la care apelează autorul în poezia dată.
4. Explicați semnificația cuvântului *dealuri* în contextul poeziei. Alcătuți câteva enunțuri cu acest cuvânt.
5. Comentați, într-un mic text, semnificația titlului poeziei.

REFERINȚE CRITICE

„Blandiana se numără printre poeții a căror ascendență blagiană reprezintă unul din elementele definiției pentru lirica nouă de la mijlocul deceniului șapte (Arghezi și Barbu patronând alte două formule). Reflexivă, gravă, simplă, poezia Blandianeii nu mai cunoaște acum afectarea sentimentală și stilistică din volumele anterioare, izbutind să-și asume deplin problemele morale și existențiale pe care le consideră esențiale și să le individualizeze ca trăiri veritabile”

Nicolae Manolescu

„În poezie, în proză, în publicistică, în interviuri, Ana Blandiana rămâne Ana Blandiana. Ea este structural și iremediabil o poetă.

Din perspectiva unei poete, fapte care nouă ni se par anodine devin semnificative. Viața de fiecare zi se încarcă de sensuri, ca și cum ar deveni fosforescentă. (...) Ea face dintr-o scenă din viața cotidiană nu numai o pagină de literatură, din categoria satirei de moravuri ci și un eseu filosofic și, în cele din urmă, un poem cu un fior tragic.

Alex. Ștefănescu

„Culoarea favorită a Blandianeii este „*albul fără margini*”, iar dintre calitățile materiale cea dintâi este „*frăgezimea*.” Dăm în poemele ei peste o veriotabilă „*reverie a fragedului*.” De la *înger* la *vierme*, obiectele poetice ating în momentele lor de grație

sublimul frăgezimii: „îngeri umili și fragezi”, „stâlp fraged”, „fragede moaște”, „fragedul vierme”, „frageda moarte”, „frageda formă a crengilor ude”. După fraged vine umbra. Lucrurile tind să se dematerializeze pe măsură ce pătrund în acest spațiu de sublimități corupte care este poezia.”

Eugen Simion

„Într-o vreme în care poeții, deseori, își iau funcția de-a propune în versuri soluții (sociale, etice, chiar și economice!), Ana Blandiana, cu o bună înțelegere a naturii fenomenului poetic și cu inteligență artistică, nu aplică în poezia sa această concepție utilitară, puțin potrivită rostului poeziei. Poezia poate să propună enigme, poate să pună întrebări, dar, de obicei și din cele mai vechi timpuri, nu propune soluții și nu dezleagă probleme. Misterul, surpriză, neprevăzutul sunt prielnice producerii fiorului poetic”.

Alexandru Philippide

SARCINI

1. Memorizați poezia *Dealuri* și recitați-o expresiv în clasă.
2. Pregătiți o comunicare despre activitatea literară a Anei Blandiana.
3. Citiți și alte poezii din creația Anei Blandiana și discutați-le în clasă.

Liviu Deleanu (1911 – 1967)

Liviu Deleanu (n. 8 februarie 1911, Iași – d. 12 mai 1967, Chișinău) a fost un poet liric român care a publicat în timpul vieții peste 20 de cărți de poezii, traduceri, publicistică.

În copilărie îi placea foarte mult să citească. Citea tot ce-i nimerea sub mână.

Primii pași în literatură i-au fost ghidați de o intuiție sigură a poeziei, fapt care i-a ajutat să colaboreze, un timp, la celebrele *Bilete de papagal*, redactate de Tudor Arghezi, care i-a publicat poeziile *Există un Dumnezeu*, *Renaștere*, *Timp*, *Omul cu ochii mici*.

Creația lui de până la 1940 a stat sub semnele neîndoielnice ale modernismului: atmosfera macabră, pustiul, urtul, tăcerea. Se simte influența unor scriitori mari, ca Charles Baudelaire, George Bacovia, Ion Pillat.

A debutat în anul 1927 cu placheta de versuri *Oglinzi fermecate*, după care au urmat *Ceasul de veghe*, carte amintită de George Călinescu în monumentală sa *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent*. În 1940 scriitorul se refugiază la Chișinău, în anii războiului plâsmuind o serie de cântece inspirate *Cântec scris pe patul armiei*, *Cântec scris pe lat de paloș etc.*, după război activând mai ales în domeniul

literaturii pentru cei mici. Poezii pentru copii: *Mi-i drag să meșteresc*, *Bucurii pentru copii*, *Licurici* ș.a. La poezia pentru adulți se întoarce în 1952, când îi apare cartea *Vremuri noi*, tributară ideologiei comuniste. A plătit vama regimului sovietic și prin poemul *Krasnodon* (ulterior intitulat *Tinerețe fără moarte*), și prin basmul dramatic *Buzduganul fermecat*. Talentul liric al lui Liviu Deleanu s-a manifestat din plin în cărțile *Dragoștea noastră cea de toate zilele* și *Cartea dorului*.

Faptul ca s-a format și a activat, un timp, în cadrul literaturii române, servindu-se de o limbă română curată și expresivă, i-a permis lui Liviu Deleanu să se distingă și după 1940 printr-o scriitură nu numai corectă, dar și plastică, de cele mai multe ori sugestivă. Vocabularul poeziilor sale nu conține rusisme, de care limba vorbită la est de Prut nu se poate debarasa nici până azi, frazele sale nu sunt calchiate mecanic și greșit după fraze rusești. Se adaugă, bineînțeles, munca asiduă a scriitorului întru cizelarea sau, după cum se exprimă el însuși, cioplirea versului, ca acesta să sune frumos și să exprime cât mai bine sentimentul, ideea, atitudinea autorului. În felul acesta Liviu Deleanu dădea tuturor colegilor de breaslă un exemplu concret de atitudine creatoare față de măria sa.

Talentul liric al scriitorului s-a manifestat în chip strălucit în poeziile de dragoste, întemeiate pe sentimente sincere, exprimate cu o maiestrie aleasă. Maiestria literară a lui Deleanu constă nu numai în abordarea ingenioasă, amplă și profundă a unor subiecte, teme, probleme de mare interes și importanță, ci și în evocarea subtilă a unor sentimente gingașe, în recrearea unei atmosfere favorabile dezvoltării acestor sentimente. Un domeniu specific de manifestare a maiestriei lui Liviu Deleanu îl constituie sonetul.

Anul 1940 înseamnă pentru L. Deleanu, în afară de faptul că îi apare al treilea volum de versuri, un eveniment care îi va marca destinul literar din continuare. Ca urmare a unor circumstanțe de ordin politic, neelucidate pe deplin nici astăzi, poetul s-a refugiat în Basarabia. Transferul într-un alt regim l-a determinat să renunțe la formula modernă pe care a cultivat-o până la 1940.

Liviu Deleanu este cunoscut ca un poet prin excelență, liric, stilist, remarcabil și mânuitor iscusit al cuvântului. S-a stins din viață la 12 mai 1967 la Chișinău.

„Liviu Deleanu pornește din noapte și poposește în beznă. Nu știu cum s-a făcut ca acest pui (...), crescut pe maidanele Iașilor, nu e nici sentimental, nici elegiac, nici liric; e dur ca un pietroi și aspru ca zgura. Versurile din „Ceasul de veghe” zvâcnesc ca un puls agitat de febră și la fel cu febră – țiuie prelung în urechi, amețitor: sunt aspecte – în negru de cărbune, furate din viața celor cu suflet răvășit de furtuni (...).”

Eminescu

Pribeagule poet îndrăgostit
De codri și de lacuri, și de stele,
Ca un Călin din basme ne-ai venit
Să ne dezvălui tainele din ele.

Dar ai trăit pământului lipit –
Și scris ți-a fost în nopțile acele
Să arzi ca un luceafăr în zenit
Peste stindardul gloatelor rebele.

Și ca un astru mistuit în zbor
Tu n-ai avut decât un singur dor,
Când ai murit în brațe cu furtuna...

Iar noi, urmașii tăi, nu-n țințirim,
Ci sus printre luceferi te găsim
Nemuritor și viu întotdeauna.

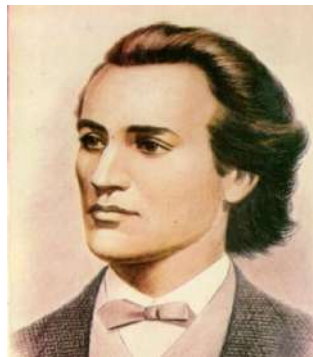
Creangă

Sfătosule bunic din Humulești,
Cât haz ai pus, cât păs și câtă jale
în tâlcul slovei tale țărănești
Din negura copilăriei tale.

Ai ticluit nepoților povești
Pe prispele Țicăului din vale,
Ca-n Sadoveanu – apoi să dăinuiești
Și-n alți rapsozi de slove și chimvale.

Aidoma jitarului străbun
Ai deslușit ce-a fost și rău și bun.
Sub pana ta și tristă și glumeață.

Iar când a fost să pleci pe la chindii,
Tot astfel ai intrat și-n veșnicii:
Cu zâmbetul și lacrima pe față.

Mihai Eminescu

Ion Creangă

REPERE DE INTERPRETARE

Forma de sonet, pe care și-a ales-o Liviu Deleanu pentru poeziile sale consacrate înaintașilor literaturii naționale și universale, e în deplin consens cu firea meditativă a poetului. O astfel de formă impune, totodată o îmbinare a rigorii artistice cu temperarea laudelor excesive, care nu pot încăpea în cele 14 versuri de sonet. Sonetul impune creatorului său intensitate în emoții, concentrarea gândului, laconism în exprimare și intonație meditativă. Un sonet e ca o rugăciune, ca un psalm, în care figura celui evocat se contopește cu starea de catarsis a celui care evocă.

Poetul și-a conceput sonetele sub formă de evocări: adresându-se scriitorului, autorul evidențiază, în același timp, valorile create de cel cântat în versul său, interpretându-le în contextul valorilor spirituale ale poporului.

Sonetul *Eminescu* pictează o imagine de dor senin și adâncă durere, o imagine a celui care a fost și va rămâne mereu Luceafărul poeziei și conștiinței noastre naționale – Mihai Eminescu. Chipul pământesc al poetului se întrețese în imaginile și simbolurile

creației sale. În tonalitatea poeziei persistă, ușor ghicită, atitudinea plină de sfințenie a poetului Liviu Deleanu față de geniul eminescian, atitudine ce se contopește cu recunoștința urmașilor pentru valorile poeziei eminesciene.

Imaginea terestră a poetului face un tot unic cu ideile sale filozofice și cu interpretarea estetic-artistică a personalității sale. Imaginea „*priveagului și îndrăgostitului poet de codri și de lacuri*” formează o compoziție unică în cadrul naturii, asemenea baciului mioritic, sugerându-se astfel ideea unității omului cu natura, pe care o atestăm în cele mai frumoase poezii eminesciene. Apoi figura poetului parcă s-ar desprinde de cadrul terestru și se proiectează printre stele: „*indrăgostit de stele*”. Imaginea e mai mult decât cosmică – e trecerea momentului existenței concret perceptibil în sfera imaginației, deci a creației artistice, căci creația presupune drept condiție de bază trecerea activității omului din sfera realității materiale în cea a realității imaginate.

Mesajul principal al poeziei se concentrează în sistemul de imagini al primei strofe: aici e taina poetului și taina creației sale, aici e dezlegarea acestor taine. Celelalte strofe ale poeziei nu depășesc valoarea unei simple poetizări, a unor trăsături caracteristice oricărui mare poet, de aceea se pare că în sonetul Eminescu Deleanu tinde mai mult spre universalitate, scâpându-i din vedere caracterul național sau reducându-l doar la intonația poeziei.

Chipul marelui povestitor din Humulești, al acestui „Homer al nostru”, e realizat în sonetul *Creangă* cu ajutorul a două culori opuse – alb și negru. Imaginea scriitorului e însoțită simultan de haz și jale, tristețe și glume, zâmbet și lacrimi. Evident, opera lui Creangă e străbătută cu preponderență de o dispoziție senină, de o mare dragoste de viață și un puternic optimism. Notele triste apar foarte rar și sunt în deplină conformitate cu legile artei, care preconizează un strop de tristețe într-o comedie și tot atâta glumă într-o tragedie. Liviu Deleanu a ținut cont de această legitate atunci când a creat sonetul, dar poezia nu se reduce doar la acest moment, ci înfăptuiește o sinteză a dispoziției generale a operei crengiene, care a fost mai mult senină decât tristă, cu viața cotidiană a lui Ion Creangă.

Întreg sonetul este construit pe o viziune ce explorează esențele operei lui Creangă și ale vieții scriitorului: sfătoșenia plină de tâlc a slovei țărănești, capacitatea de a desluși „*sub pana tristă și glumeață*”, „*aidoma jitarului străbun*”, „*ce-a fost și rău și bun*” nu e altceva decât filozofia populară, concepția despre lume a poporului, pe care Creangă a acceptat-o ca pe ceva firesc, cum acceptă pruncul laptele mamei, dar pe care povestitorul a știut s-o îmbrace în haina individualității artistice. Spiritul național într-o operă de artă își are originea anume în modul specific al poporului de a vedea lumea. Ion Creangă a creat o operă cu desăvârșire națională prin spiritul său, Liviu Deleanu i-a sesizat esențele și i-a dat o interpretare poetică în sonetul său, devenind astfel aliat și promotor al acestui spirit.

O trăsătură definitorie a sonetelor lui Liviu Deleanu este ideea de continuitate între valorile spirituale create anterior și potențialul spiritual al contemporanilor. Autorul nu se limitează doar la procedeu tipizării, ci exploarează din plin individualitatea fiecărui scriitor evocat, astfel încât sonetele *Eminescu* și *Creangă* sunt adevărate portrete literare ale marilor noștri clasici.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Cum se prezintă Liviu Deleanu în literatura română prin sonetele dedicate celor mai mari clasici ai culturii și literaturii noastre? Argumentați-vă răspunsul.
2. Cum sunt prezentați cei doi mari clasici în sonetele lui Liviu Deleanu? Argumentați-vă răspunsul cu citate din poezie.
3. Identificați figurile de stil din cele două sonete și înscrieți-le în caiete. Explicați-le.
4. Identificați și înscrieți în caiete cuvintele (sintagmele) care țin de opera celor doi mari clasici. De ce credeți că Liviu Deleanu utilizează aceste cuvinte?
5. Ce poezii dedicate marilor clasici ați mai învățat? Faceți o paralelă între aceste opere.

REȚINEȚI!

Termenul **sonet** este derivat din cuvântul provensal *sonet* și din cuvântul italian *sonetto*, amândouă însemnând „cântecel”.

Începând cu secolul al XIII-lea a ajuns să semnifice un poem cu formă fixă de paisprezece versuri care respectă o schemă de rimă foarte precisă și o structură logică. Acestea s-au schimbat de-a lungul timpului. Acest articol se concentrează asupra sonetului italian sau petrarchist și asupra celui englezesc sau shakesporean.

Sonetul a fost introdus în literatura română de Gheorghe Asachi, renumit pentru interesul său arătat culturii și literaturii italiene. Cele mai frumoase sonete au fost scrise însă de Mihai Eminescu, care a trecut printr-o perioadă de creație în care s-a oprit asupra poeziei cu formă fixă (sonet, glosă). Tudor Vianu numea aceasta “scuturarea ramurilor”. Eminescu folosea forma sonetului italian, petrarchist. Iată doar un exemplu, din grupul celor trei sonete publicate de Titu Maiorescu:

I

Afară-i toamnă, frunză-mprăștiată,
Iar vântul zăvârle-n geamuri grele picuri;
Și tu citești scrisori din roase plicuri
Și într-un ceas gândești la viața toată

Pierzându-ți timpul tău cu dulci nimicuri,
N-ai vrea ca nime-n ușa ta să bată;
Dar și mai bine-i, când afară-i zloată,
Să stai visând la foc, de somn să picuri.
Și eu astfel mă uit din jeț pe gânduri,
Visez la basmul vechi al zânei Dochii;
În juru-mi ceața crește rânduri-rânduri;

Deodat-aut foșnirea unei rochii,
Un moale pas abia atins de scânduri...
Iar mâini subțiri și reci mi-acopăr ochii.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Apelând la imagini din poezie, demonstrați că opera lui Mihai Eminescu este o prezență permanentă în conștiința artistică a poporului nostru.
2. Desfășurați analiza sistemului de imagini al sonetului *Eminescu* în mod independent. Comentați-vă răspunsurile cu titluri de opere și idei din creația eminesciană.
3. Încercați să determinați, pe baza operei lui Ion Creangă, studiată anterior, unele caracteristici ale spiritului național românesc.
4. Analizați limbajul poetic al sonetelor lui Liviu Deleanu.
5. Explicați sensul metaforic al sonetului dedicat lui Mihai Eminescu.

REFERINȚE CRITICE

„...Liviu Deleanu (care nu a avut funcții oficiale) a salvat adesea artisticul prin grija pentru cuvânt, disciplină clasică și cultivarea general-umanului. În primele sale volume apar toate atributele poeziei moderniste: timpul bolnav, ravagiile urâtului, vidul, femeile ofticoase, „*pustiul și noaptea închisă cu lacăte*”, tăcerea de sicriu, atmosfera macabră, populată de draci și strigoi. (...) Poetul se întoarce la uneltele sale în *Cartea dorului*, cultivând un lirism subtil (erotic în esență) în forme originale de elegie, rugă, sonet, crochiu, miniaturi, stampe, cântece ciobănești, arabescuri, rondouri, motive florale și în genere vegetale. E o lirică spiritualizată, galantă, jucăușă, folclorică, marcată de pasionalitate și ironie subțire.”

Mihai Cimpoi

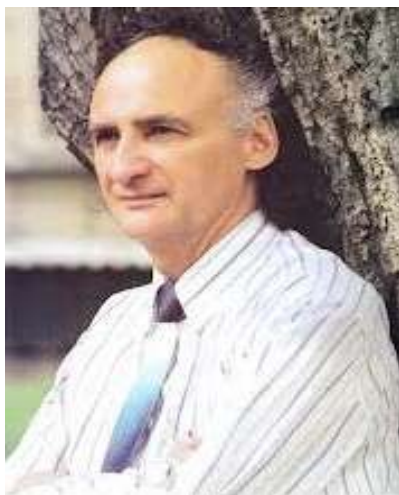
„Ca orice poet adevărat, L. Deleanu a căutat să-și clarifice esența și menirea poeziei, să se cunoască pe sine ca poet, ca făuritor de frumos artistic. În acest scop el s-a aplecat cu grijă și în repetate rânduri asupra propriului act poetic, a cugetat îndelung asupra tipului de poezie pe care l-a cultivat, și-a cumpănit înclinațiile și forțele artistice, și-a precizat mesajul umanitar și uneltele de lucru.(...) Pentru L. Deleanu poezia este, înainte de toate, un act social, o prezență vie în actualitate, o continuă angajare în dezvăluirea adevărului și umanului.”

Mihail Dolgan

SARCINI

1. Memorizați unul dintre sonetele lui Liviu Deleanu. Găsiți o interpretare intonațională proprie și recitați-l expresiv în clasă.
2. Scrieți o compunere în care să vorbiți despre rolul scriitorilor clasici în dezvoltarea culturii și literaturii naționale cu referire la sonetele lui Liviu Deleanu.
3. Citiți și alte poezii din creația poetului basarabean și discutați-le în clasă.

Grigore Vieru (1935 – 2009)

Grigore Vieru

Grigore Vieru (n. 14 februarie 1935, satul Pererâta, fostul județ Hotin, azi Republica Moldova – d. 18 ianuarie 2009, Chișinău) a fost un poet român originar din Basarabia.

A absolvit școala de șapte clase din satul natal în anul 1950, după care a urmat școala medie din orașelul Lipcani, pe care o absolvă în 1953.

A debutat editorial în 1957, student fiind, cu o plachetă de versuri pentru copii, *Alarma*, apreciată de criticii literari. În 1958, Vieru a absolvit Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău, Facultatea de Filologie și Istorie. În același an, i-a apărut a doua culegere de versuri pentru copii, *Muzicuțe*, și s-a angajat ca redactor la la revista pentru copii *Scânteia Leninistă*.

Un timp a fost redactor la revista *Nistru*, publicație a Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, iar între 1960 și 1963, a lucrat în calitate de redactor la editura *Cartea Moldovenească*, unde i-au apărut și două plachete de versuri pentru copii: *Făt-Frumos și Curcubeul* și *Bună ziua, fulgilor!*

În 1964, publică în revista *Nistru* poemul *Legământ*, dedicat poetului Mihai Eminescu.

În anul 1968 are loc o cotitură logică în destinul poetului, consemnată de volumul de versuri lirice *Numele tău*, cu o prefață de Ion Druță. Cartea este apreciată de critica literară drept cea mai originală apariție poetică.

În 1969 Vieru publică *Duminica cuvintelor* la editura *Lumina*, cu ilustrații de Igor Vieru, o carte mult îndrăgită de preșcolari, care a devenit *obligatorie* în orice grădiniță de copii.

Un an mai târziu, editura *Lumina* publică *Abecedarul*, semnat de Spiridon Vangheli, Grigore Vieru și pictorul Igor Vieru.

La sfârșitul anilor '80, Grigore Vieru se găsește în prima linie a Mișcării de Eliberare Națională din Basarabia, textele sale (inclusiv cântecele pe versurile sale) având un mare rol în deșteptarea conștiinței naționale a basarabenilor. Vieru este unul dintre fondatorii Frontului Popular și se află printre organizatorii și conducătorii Marii Adunări Naționale din 27 august 1989. Participă activ la dezbaterile sesiunii a XIII-a a Sovietului Suprem din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (R.S.S.M.) în care se votează limba română ca limbă oficială și trecerea la grafia latină.

Bustul lui Grigore Vieru, Aleea Clasicilor, Chișinău

În 1982 este lansat filmul muzical pentru copii *Maria Mirabela*, al regizorului Ion Popescu, textele pentru cântece fiind semnate de Grigore Vieru, iar în 1988 i se acordă cea mai prestigioasă distincție internațională în domeniul literaturii pentru copii: *Diploma de Onoare Andersen*.

În 1990 Grigore Vieru este ales Membru de Onoare al Academiei Române, în 1991 devine membru al Comisiei de Stat pentru Problemele Limbii, iar în 1992, Academia Română îl propune pentru premiul Nobel pentru Pace.

În anul 1993, poetul este ales membru corespondent al Academiei Române.

În 1997, Editura *Litera* din Chișinău lansează volumul antologic *Acum și în veac*, iar 3 ani mai târziu este decorat cu Medalia guvernamentală a României *Eminescu* – 150 de ani de la naștere.

La 16 ianuarie 2009, poetul a suferit un grav accident de circulație, în apropiere de Chișinău în urmă căruia la câteva ore poetul încetează din viață. A fost înmormântat la Chișinău, în cimitirul central din strada Armeană.

Grigore Vieru a fost decorat post-mortem cu Ordinul Național *Steaua României* în grad de Mare Cruce.

Cinstirea proverbelor

Tu, fiule, să nu te superi
Că-ți dau mereu povețe.
Nu-i rea povața niciodată,
Nici chiar la bătrânețe.

Prin roua Patriei cea dulce
Întâiul fă cărare,
Că cel sculat mai dimineță,
Acela e mai mare.

Trăiește-ți clipa în picioare
Cum bradul și-o trăiește,
Ca râul cel de munte-aleargă
Și zboară vulturește.

De aur să nu-mbraci vreodată
Cununi strălucitoare,
De n-ai purtat întâi pe frunte
Cunună de sudoare.

Cel care pe pământ adoarme
Cu brațele robace,
Nu are teamă c-o să cază
Atunci când se întoarce.

De trebuie, la vot, cu mâna
Iubirii să ții parte,
Să n-o ridici de n-ai într-însa
O pâne sau o carte.

Să nu lași pizma foc să vâre
În grânele vecine.
Că se aprind și ale tale.
– Apoi, e și rușine.

De vei afla un cal în luncă,
Sărută-i trista coamă
Și cere-i pentru noi iertare,
Căci ce-am făcut cu neamu-i?!

Cu grijă fii pe drum, căci răul
Își schimbă fața-ntruna,
De gât când nu te poate strânge,
Mieros îți strânge mâna.

Tu cu urechile ascultă,
Cu ochii vezi întruna
Și taci, când trebuie, cu gura,
Dar nerăbdând minciuna.

Nu sta la nunți comerciale,
Urăște cu putere,
De pildă, măritișul ceții
Cu negrul întuneric.

Să nu uiți: cinstea nu se vinde
Ca la bazar leguma
Și pentru dor nu bate palma,
N-o bate pentru muma.

De nu știi cum, sau nu ai vreme
Zidi o nouă casă,
Cu-a ta suflare încălzește
Pe cea de-i părintească.

Poți fi de aur plin, iar dacă
În casă n-ai un leagăn,
De noi se prinde-atunci urâtul
Și câte nu se leagă!

De-ntârzie în primăvară
Să vină ciocârlia,
Aruncă-ți inima în ceruri
Și-nveselește glia.

Te-nchină păcii omenește,
Cu drag sărută-i mâna,
Așa-i din moși lăsat și datini:
Să nu spurcăm lumina.

Gonește pasărea cea neagră
Ce croncănește oarbă,
Visând din soare gălbenușul
Să-l scurme și să-l soarbă.

Te bucură: răsare soare,
Mai sunt pe apă lotuși.
Cinstește clipa ce ți-e dată,
Frumoasă-i clipa totuși!

Cinstește pe strămoși cu fapta,
La fel și ziua nouă.
Trăiește, fiule, o viață
Și cu a morții două.

În limba ta

În aceeași limbă
Toată lumea plânge,
În aceeași limbă
Rde un pământ.
Ci doar în limba ta
Durerea poți s-o mângâi,
Iar bucuria
S-o preschimbi în cânt.
În limba ta
Ți-e dor de mama
Și vinul e mai vin,
Și prânzul e mai prânz.
Și doar în limba ta
Poți râde singur,
Și doar în limba ta
Te poți opri din plâns.
Iar când nu poți
Nici plânge și nici râde,
Când nu poți mângia
Și nici cânta,
Cu-al tău pământ,
Cu cerul tău în față,
Tu taci atunce
Tot în limba ta.

REPERE DE INTERPRETARE

Numai prin limba aceasta, a ta și în care ți se adresează poetul, numai prin acest grai îți poți spune dorul, nesfârșitul dor, sentiment specific românesc: „*în limba ta ți-e dor de mamă*”. Ființa adorată – simbol central al creației lui Vieru, mama, nu putea lipsi nici din aceasta poezie, relația mamă-grai fiind evidentă.

Tautologiile „*vinul e mai vin*” și „*prânzul e mai prânz*”, alături de construcția unor comparative de superioritate pentru substantivele „*vin*” și „*prânz*” devin procedee artistice de înaltă forță expresivă.

Antiteza creată prin verbele „*a rade*” și „*a plânge*” apare într-o reluare deloc gratuită în fiecare strofă sublimând sentimentul de profund și nedezmintit respect față de acest „*șirag de piatră rară*”.

Durerea, mângierea, cântecul, bucuria – toate se regăsesc în graiul nostru dulce. Și dacă dintr-o cauză oarecare, aceste minunate stări sufletești nu-și pot găsi expresia în cuvinte, soluția vorbei nerostite se va afla, cu demnitate, „*tot în limba ta*”:

„*Iar când nu poți
Nici plânge și nici râde,*

*Când nu poți mângâia
Și nici cânta,
Cu-al tău pământ
Cu cerul tău în față,
Tu taci atunci
Tot în limba ta”.*

Verbul „a putea” îmbracă forma negativă a prezentului, pers. a II-a, singular, din rațiunea întăririi depline a afirmației rostite în ultimele două versuri. Adjectivul posesiv, însoțind substantivele ce definesc universul românesc, cerul și pământul „*Cu-al tău pământ cu cerul tău*”... converg spre unitatea de nezdruccinat dintre locuitorul acestor plaiuri și „*duminica sa fără sfârșit*”, care este limba română.

Împerecherea cuvintelor „limba ta” se transformă și ea în repetiție, deloc supărătoare, ce revine în primele strofe ca un lait-motiv. Finalul devine concluzie de suflet: cântecul, ca și tăcerea, se zamislesc „*Tot în limba ta*”.

Înălțate printr-un sensibil ritm interior, cuvintele ce curg în trei strofe de câte 8 versuri libere, se convertesc într-o antologică odă a limbii române, a bucuriei și nădejzii de a rămâne veșnicii stăpâni ai acestei lumini, revărsate cu dărnicie peste „moșia” noastră.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți expresiv poeziile lui Grigore Vieru, respectând tonul fundamental.
2. Care sunt temele fundamentale ale creației lui Grigore Vieru? Încadrați aceste două poezii în tematica liricii poetului basarabean.
3. Ce semnificație are titlul poeziei ***Cinstirea proverbelor***? Argumentați-vă răspunsul. Cum este prezentată de poet înțelepciunea milenară a poporului nostru?
4. Deduceți câteva idei principale în urma lecturii poeziei ***Cinstirea proverbelor*** și înscrieți-le în caiete.
5. Comentați poezia ***În limba ta*** și faceți o paralelă între această poezie și altele cunoscute de voi cu aceeași tematică.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Poezia lui Grigore Vieru este ca un testament care se transmite din generație în generație. Aplicați această afirmație la poezia ***Cinstirea proverbelor***.
2. Identificați și înscrieți în caiete unele proverbe pe care le readuce Gr. Vieru în poezia sa. Comentați-le.
3. Comentați opinia (formulată și exprimată poetic) a autorului că lumea *râde* sau *plânge* în aceeași limbă. Puteți polemiza între voi.
4. Deduceți din textul poeziei ***În limba ta*** câteva funcții psihologice ale limbii materne, surprinse poetic în secvențele care încep cu versurile „...doar în limba ta”.

5. Comentați prin câteva idei expresia „*În limba ta ți-e dor de mama...*”.
6. Examinați structura poeziei ca fiind una construită funcțional pe opoziții.
7. Analizați poeziile lui Grigore Vieru din punct de vedere al conținutului ideatic și cel al versificației. Ce puteți spune în acest context?

REFERINȚE CRITICE

„Omul lui Vieru este omul adamic de la începutul lumii care cade în istorie sau omul christic „*răstignit*” de o istorie vitregă. Neoromantismul său, polarizat de bucurii elementare și de suferință, este potențat de o tentă expresionistă, de un patetism mesianic, căci făptura sa trăiește la pragul frăgezimii, vulnerabilității primare, dar și la punctul de sus al chemării, al gestului justițiar și reparator”.

Mihai Cimpoi

„Dincolo de teme – sacre sau profane –, ceea ce conferă o frumusețe tragică poeziei lui Grigore Vieru este conștiința valorii imense a limbii. Nu contează faptul că această prețuire exacerbată se datorează unor circumstanțe istorice; important este că ea are un efect estetic, făcând cuvintele extrem de prețioase și ridicându-le autoritatea originară. Când citim sau ascultăm o poezie de Grigore Vieru ni se transmite sentimentul că trebuie să acordăm o importanță maximă fiecărui cuvânt, pentru că a fost *obținut cu greu*. În felul acesta se reconstituie ceva din condiția orfică a limbajului poetic.”

Alex Ștefănescu

„Ceea ce-i dă măreție lui Grigore Vieru este nu numai lupta pe care a dus-o, nu numai miraculoasa resurrecție a limbii române celei mai autentice și mai bogate din versurile sale, ci și alcătuirea – de frumusețe, dârzenie și puritate eminesciană – a ființei sale umane. Ea a fost intuită de toți cei ce i-au acordat o stimă și o dragoste unică. Omul și creatorul, ca și la Eminescu, fac una și-și sporesc reciproc luminile”.

Dan Zamfirescu

„A păstra în mod curent prospețimea senzorială a copilăriei, a imprima cuvântului vibrație și autenticitate, a pune în toate ipostazele o clară personalitate, iată motive pentru care poezia lui Grigore Vieru, în totul atașantă, înscrie în tabloul literaturii noastre contemporane valori de cea mai bună calitate.”

Constantin Ciopraga

SARCINI

1. Memorizați o poezie din cele două studiate de voi și recitați-o expresiv în clasă. Motivați-vă alegerea.
2. Alcătuiți un portofoliu cu texte (poetice, eseistice, publicistice) despre limba română, însoțite de fișele voastre de lectură.
3. Pregătiți o comunicare despre Grigore Vieru, având ca punct de reper versurile: „*Noros sau clar ca o amiază / Eu sunt poetu-acestui neam / Și-atunci când lira îmi vibrează/ Și-atunci când cântece nu am...*”

4. Raportați la propria relație cu limba maternă afirmația scriitorului, elaborând o compunere – raționament: „*Pentru mine, limba română e distanța dintre inimă și umbra ei, care se numește suflet.*” (Fănuș Neagu)
5. Citiți și alte poezii din creația lui Grigore Vieru și organizați dezbateri în urma lecturii efectuate.

Arcadie Suceveanu (1952)

Arcadie Suceveanu

S-a născut la 15 noiembrie 1952 în satul Șirokaia Poleana (azi Suceveni, denumire la care a revenit în 1993), raionul Hliboca, regiunea Cernăuți. În 1974 a absolvit Universitatea de Stat din Cernăuți, facultatea de Filologie, secția limba și literatura română.

Timp de 5 ani a predat limba și literatura română la școala medie din satul Horbova, raionul Herța, iar între anii 1979-1990 a fost redactor și redactor-șef la Editura *Literatura artistică (Hyperion)* din Chișinău.

Din 1990 până în 2010 a fost vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova, iar în prezent este președinte al acestei organizații a oamenilor de creație.

A debutat în 1979 cu volumul de versuri *Mă cheamă cuvintele* apărut la editura *Carpați* din Ujgorod. Este autorul a circa 30 de volume de

versuri, publicistică și eseuri, poezii pentru copii, dintre care amintim *Mesaje la sfârșit de mileniu*, *Arhivele Golgotei*, *Eterna Danemarcă* (ed. Eminescu, București, seria *Poeți Români Contemporani*), *Mărul îndrăgostit de vierme*, *Corabia de la mansardă*, *Arcadies*, *Ferestre stinse de îngeri*, *Personajele lui Erasm*, *Știu-ca în școală*, *În cămașă de cireașă*, *Emieferele de Magdeburg*, *Cariatide și coloane*, ș.a.

Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova, al Uniunii Scriitorilor din România, membru-fondator al PEN-Clubului din Moldova, președinte al Asociației social-culturale „*Bucovina*” din Chișinău. Este actualul Președinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova.

Versurile lui au fost traduse în limbile rusă, ucraineană, engleză, franceză, maghiară, turcă, belorusă, italiană.

Laureat al mai multor premii literare, între care Premiul Național al Republicii Moldova, Premiul Academiei Române „*M. Eminescu*” pentru literatură, Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova, Premiul pentru poezie „*Centenar, Lucian Blaga*”, Premiul Uniunii Scriitorilor din România, ș.a.

Secunda care sunt eu

În ornicul lumii cel mare
Mai arde, lăsând pe traseu
O dără amară de sare,
Secunda care sunt eu.

Din vântul cețos și din piatră,
Din vulturi și din Dumnezeu
Simt căinii lui Cronos cum latră
Secunda care sunt eu.

Și-ntreb cu mirare: voi, astre,
Tu, pasăre, plop, curcubeu,
Se-aude și-n viețile voastre
Secunda care sunt eu?

Se-aude, se vede, se simte
Cum arde cu numele meu
Și bând se destramă-n cuvinte
Secunda care sunt eu?

Tu, iarbă și piatră căruntă,
Tu, munte și codru mereu,
În voi se întâmplă o nuntă
Secunda care sunt eu.

E cosmicul vânt tot mai rece
Și veacul respiră mai greu...
Iubiți-mă, lucruri, căci trece
Secunda care sunt eu.

REPERE DE INTERPRETARE

Arcadie Suceveanu își creează un sistem poetic personal printr-o artă combinatorie a „*cuvintelor care îl cheamă*”, operează cu miteme, personaje, simboluri arhetipale, dar inventează și multe figuri imaginare, edifică un mit cu un protagonist în continuă criză de identitate care se mișcă în spații și timpuri biblice, reale și virtuale, actualizându-le. Profesionalist de himere, poetul face portrete și autoportrete, cu o lume fictivă neori comună, alteori bizară, având revelația că Apocalipsa trece prin oglindă. Suceveanu e un poet al rafinamentului lingvistic, un artist livresc. Cultivă programatic o poezie a „*dictaturii fanteziei*”, a imaginarului volatil, transfigurând cu delicatețe conștiința superioară a unui Narcis „*rătăcit*” în epoci literare diferite, modernizează *Barul Evul Mediu*, *Cafeneaua Nevermore*, pune în funcțiune *Mașina apocaliptică* de fabricat existențe ale haosului și absurdului.

Poezia *Secunda care sunt eu* constituie o încercare a autorului de a se distanța metaforic de eul său fizic și de sinele pământesc pentru a pune pe cântar viața ca sumă

a existenței într-un univers supus trecerii nemiloase a timpului. Poetul simte că această trecere prin viață poate lăsa o urmă vizibilă, palpabilă, „o dâră de sare” pe fața acestei lumi mereu grăbită, mereu agitată, unde omul este o făptură minusculă, lipsită de apărare, pândită mereu de câinii lui Cronos. În aceste condiții autorul își pune mai multe întrebări legate de existența ființei în acest anturaj ostil, vrând să afle dacă și celelalte lucruri care-l înconjoară – arborii, păsările, astrele – simt această trecere fulgerătoare a existenței lor prin univers. Și se mai întreabă dacă arderea sa, ca ființă vie și trecătoare, lasă vreo urmă, vre-un semn în această lume, influențând în vre-un fel chiar destinele noastre. Fiindcă omul, viața ființei noastre constituie mereu un nou început, o nuntă în acest univers fără început și fără sfârșit: „Tu, iarbă și piatră căruntă,/ Tu, munte și codru mereu, / În voi se întâmplă o nuntă – / Secunda care sunt eu”.

Cuvintele alese și zidite cu grijă de autor în poezie descoperă mai multe valențe ale semnificației și înțelesului lor primordial, metaforele curgând liber, aducând prospețimea inefabilului, a gândului și imaginii poetice inedite. Și anume datorită acestor calități ale poeziei, descoperim la o lectură mai atentă că relația eului poetic cu Timpul este una constructivă, că eul poetic este nu numai obiectul acestui univers, ci și subiectul lui, care are de spus un cuvânt greu în fața veșniciei.

Finalul poeziei acutizează întrebările ce-l frământă pe eroul liric care vrea să lase în urma sa o armonizare a universului, a lucrurilor ce ne înconjoară, îndemnându-ne la o împăcare generală cu toți și cu toate prin biblicul îndemn la necesara iubire a aproapelui. Or, trecerea omului prin viață constituie, la scara Universului, o simplă secundă și nu merită să o cheltuim fără nici un folos. Iar neputința ființei umane de a se opune acestei treceri fulgerătoare prin viață nu trebuie să afecteze, până la urmă, frumusețea acestei lumi, bunătatea sufletească și lumina din privirile celui de lângă noi.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Efectuați lectura expresivă a poeziei *Secunda care sunt eu* de Arcadie Suceveanu și comentați conținutul ei.
2. Care este mesajul central al poeziei? Cum este prezentată viața omului în poezia autorului basarabean?
3. Efectuați analiza poeziei din punct de vedere al versificației. Cum este structurată această poezie? Motivați-vă răspunsul.
4. Ce poezii din creația lui Arcadie Suceveanu mai cunoașteți? Cum se încadrează această poezie în universul tematic al poetului? Argumentați-vă răspunsul.
5. Ce semnificație are titlul poeziei. Elaborați un text, desfășurând această idee.

EXERCITII. APLICAȚII

1. Numiți starea sufletească dominantă și atmosfera care se degajă din poezia *Secunda care sunt eu*. Ce determină această stare?
2. Identificați figurile de stil utilizate de poet pentru a reda conținutul de idei. Comentați-le.

3. Explicați sintagma *Secunda care sunt eu*. Argumentați-vă părerea.
4. Analizați modul în care este construit discursul liric al poetului.
5. Precizați rolul interogației retorice în poezie.

REFERINȚE CRITICE

„Suceveanu trăiește dramatic punerea lucrurilor și valorilor sub semnul unei ciudate transmutații și a unei substituții măcinătoare. Bacoviana tăcere a Nimicului ia chip de brantiană agitație a nebuniei Nimicului. Peisajele suprarealiste ale visării pure se restrâng la peisajul expresionist al coșmarului apocaliptic”.

Mihai Cimpoi

„De la o înălțime de rege ultragiatic tratează Arcadie Suceveanu răul din lume. Pentru că, trebuie spus, poezia lui nu este senină și surzătoare, ci are ca dominantă o voință de incriminare fără drept de replică a tot ceea ce falsifică viața individului sau a colectivității etnice. Ca și Grigore Vieru sau Leonida Lari, ca aproape toți poeții basarabeni, Arcadie Suceveanu își face fără rezerve datoria de a lua atitudine. Însă o face în felul său. Nu are nici jalea sfâșietoare a lui Grigore Vieru, nici firescul stupefiant cu care Leonida Lari rostește adevăruri interzise, ci o demnitate inflexibilă, de om căruia educația îi interzice să se supună și să se umilească”.

Alex. Ștefănescu

„Vâslaș cutezător pe mărire fanteziei și adept credincios al metaforei insolite, Arcadie Suceveanu este un postmodernist, dar unul care se desprinde ușor de confrății săi optzeciști, printr-o fidelitate constatntă literaturii de tip tradiționalist, sincronizându-se plenar și cu ei, ba chiar și cu douămiiștii, altfel zis – cu făurarii literaturii autentice de totdeauna.”

Ion Ciocanu

„Unul dintre cele mai frapante texte din câte s-au scris pe tema *Mioriței* e de găsit în *Arhivele Golgotei*: în esență, *Miorița* lui Arcadie Suceveanu și alte câteva poeme aparțin unui poet de indiscutabilă valoare, cu o adecvată mitologie personală, capabil de redistribuții și permutații metaforice inedite, în măsură să ducă la trans-substanțiere și incandescențe.

Constantin Ciopraga

SARCINI

1. Memorizați poezia *Secunda care sunt eu* de Arcadie Suceveanu și recitați-o expresiv în clasă.
2. Pregătiți și organizați o conferință despre poetul Arcadie Suceveanu.
3. Citiți și alte poezii din creația lui Arcadie Suceveanu. Discutați-le în clasă. Motivați-vă alegerea.

Mircea Lutic (1939)

Mircea Lutic

S-a născut la 29 mai 1939 în satul Iordănești, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți. Studiile primare le face la școala din localitate, apoi urmează Liceul Pedagogic din Cernăuți și Universitatea de stat din Chișinău, facultatea de Istorie și Filologie. Timp de aproape patru decenii a lucrat în calitate de secretar de redacție la ziarul regional „*Zorile Bucovinei*” din Cernăuți.

A debutat cu versuri în presa din Moldova în 1962. În 1973 la editura *Carpați* din Ujgorod îi apare volumul de versuri *Baștina luminii*. Urmează volumele de versuri *Fereastra de veghe* (1978), *Datul întru fînță* (2000), *Noimă* (2000), *Ecou de foc* (2001), *Peregrinul tainic* (2002), *Înluminări în prour* (2004), *Clipa de grație* (2006), *Are toamna trei copii* – versuri

pentru cei mici (2004) ș.a.

Poezia lui Mircea Lutic este una legată organic de tradiția în care s-a născut și pe care se simte dator a o evoca în versuri calde, nostalgice și elegiace, cu pitorescul specificității dar și cu un anumit fior al dăinuirii etnice în „dulcea Bucovină”, pridvor luminos al românității din care se vede departe peste Țara Moldovei de dincoace și dincolo de Prut. Însăși titlurile plachetelor sale de versuri de până acum mărturisesc această aspirație solidară și legătură de inimă și conștiință. Conștient, așadar, că aparține unui topos național mai larg încărcat de istorie și inconfundabile tradiții, Mircea Lutic numește Bucovina „*baștina mea de glie și de auroră, de piatră și de azur, de otavă și de stele*”.

A tradus din opera mai multor scriitori, dintre care îi amintim pe I. Turghenev, M. Șolohov, C. Amiredjibi, F. Dostoievski, L. Tolstoi, O. Honciar, A. Pușkin, V. Zemleak, A. Cehov ș.a.

Este membru al Uniunii Naționale a Scriitorilor din Ucraina, al Uniunii Scriitorilor din Moldova și al Uniunii Scriitorilor din România, membru-fondator și președinte (1995) al Societății pentru Cultura Românească „*Mihai Eminescu*” din Cernăuți, membru-fondator al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți.

Versurile lui au fost traduse în limbile rusă, ucraineană, franceză, poloneză.

Laureat al mai multor premii literare, între care amintim Premiul Literar internațional „*J.Franko*”, Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova, Premiul literar *Mircea Streinul*, Premiul Literar Isidor *Vorobchevici*, Premiul pentru literatură al Academiei Române *M. Eminescu*, ș.a. A fost distins în anul 2000 de Președinția României cu medalia jubiliară *150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu*, cu Diploma de Onoare a Radei Supreme a Ucrainei.

Arminden cu heruvimi

Lumina se revarsă ca-n ziua Cincizecimii –
Imaginea de veghe a veșnicii nuntiri.
Din norul lor de slavă pogoară heruvimii
Să miruiască preajma cu olm de trandafiri.

E prourul de viață al lumii deșteptate:
Se-mbracă tot cuprinsu-n odăjdii de safir
Și-s zările clădite-n azururi – o cetate
Cu muri tiviți pe margini cu aur de Ophir.
Departe-n geana zării dă fâlfâiri de pară,
Regenerat din spuză și iar înaripat,
Încântătorul Phoenix. Imaginea-i solară
E-aidoma cântării de foc întaborat.

Natura-cosânzeană, în semn de bună veste,
Își pune coliere de-almaz și mărgărint.
Respiră-n orice mugur armidenul. Pe creste
E-o horă matinală cu îngerii de argint.

Statuia unui Înger

REPERE DE INTERPRETARE

Poet cu o bogată experiență în studierea limbii materne și a culturii strămoșești, Mircea Lutic a demonstrat, prin cele peste 20 de volume de versuri, publicistică și traduceri editate în Ucraina, Moldova sau România, că a fost înzestrat de Dumnezeu cu har și putere creatoare, cu răbdare și exigență față de orice rând așternut de condeiul său pe hârtie. Criticul și istoricul literar Mihai Cimpoi sublinia într-o schiță de portret a poetului Mircea Lutic că dânsul „este un cioplitor direct în piatră și marmură, un tăietor în diamant...”, iar criticul literar Ștefan Hostiuc menționa că „poezia mai nouă a lui Mircea Lutic, devine mai erudită și mai profundă, mai filozofică și mai cucernică, mai pătrunsă de sensuri existențiale. El caută sâmburele sacralității din care crește arborele vieții”. Anume în această cheie ni se prezintă și poezia *Arminden cu heruvimi* care este o metaforă absolută a sosirii noului anotimp al redeșteptării naturii la viață. E vorba de luna a cincea a anului în ansamblu, numită în tradiția populară arminden, printr-o fericită coincidență cu datul calendarului religios, conform căruia la 1 mai cade ziua Sfântului Ieremia (în limba slavă „Jeremiin deni”). Grație inspirației binefăcătoare, poetul realizează un ansamblu organic din elemente profane, adică din entități ale firii create, (natura-cosânzeană, dimineața vieții omului, încântătorul Phoenix), împletite cu cele sacre, increate (revelația Cincizecimii, heruvimii, lumina Taborului, hora îngerilor de argint). Redeșteptarea naturii după o lungă perioadă de iarnă trezește în sufletul poetului cele mai nobile și sincere sentimente, făcându-l să simtă și să vadă lucruri de o cutremurătoare frumusețe și prospețime: „*Se-mbracă tot cuprinsu-n odăjdii de safir / Și-s zările clădite-n azururi...*”.

Mesajul poeziei e profund optimist, clar, întărit de profunda siguranță deplină a credinței, de noblețea soliei creștine generatoare de virtuți umane și de calități neprețuite ale ființei umane. Lumina cerească, neprihănită care se revarsă peste pământ aduce bucurie și lumină în sufletele oamenilor, în privirile tuturor ființelor înzestrate cu sentimente și calități alese. Și peste întinsurile nemărginite ale firii sentinde o „*horă matinală cu îngeri de argint*”, care simbolizează dragostea de viață a poetului, dorința lui de a vesti semenilor că începutul acestei clipe este binecuvântat de Dumnezeu.

Fiind un adevărat meșter în alegerea și potrivirea cuvintelor, vorba maestrului Arghezi, poetul Mircea Lutic crează în versurile sale o armonie perfectă a gândului cu forma poeziei, folosind cu pricepere metaforele și imaginile poetice pentru a crea o atmosferă de basm, de poveste adevărată, unde este invitat cu sinceritate și dragoste cititorul nostru avizat în ale literaturii. Căci pentru a putea pătrunde în lumea poeziei lui Lutic, trebuie să dispunem de o anumită pregătire și de un nivel adecvat de cultură.

Vorbind despre munca poetului asupra cuvântului ales cu migală și zidit în vers, trebuie să menționăm, în primul rând, prospețimea limbajului, ineditul rimelor și al imaginilor poetice, muzicalitatea interioară a versului și claritatea exprimării. Or, cum spune criticul literar Ștefan Hostiuc, Mircea Lutic face parte din familia poezilor meșteșugari, care au harul și capacitatea de a îmblânzi cuvântul, cucerindu-l cu multă migală și dragoste. Iar acest lucru îi asigură și dragostea cititorilor, și aprecierea de care se bucură în lumea literară.

Înger păzitor

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți poezia *Armindenii cu heruvimi*. Selectați cuvintele necunoscute și explicați-le cu ajutorul dicționarului.
2. Descifrați semnificația titlului acestei poezii.
3. Ce mesaj de idei conține această poezie? Efectuați un scurt comentariu al ei.
4. Selectați și înscrieți în caiete figurile de stil cunoscute de voi. Explicați-le. Motivați prezența lor în poezie.
5. Înscrieți în caiete verbele din textul poeziei. Motivați utilizarea lor la timpul prezent.

EXERCITII. APLICAȚII

1. Definiți atmosfera poeziei. Ce semnificație are sintagma „*armindenii cu heruvimi*” în crearea acestei atmosfere?
2. Comentați rolul figurilor de stil în poezia lui Mircea Lutic.
3. Determinați, în baza poeziei, cum este prezentată luna mai de către autor.
4. Poetul crează o atmosferă de basm în această poezie. Identificați cuvintele care demonstrează acest fapt și comentați-le.
5. Explicați semnificația primei strofe din poezia citită.
6. Identificați rima, ritmul și măsura versurilor. Numiți tipul strofei.

REFERINȚE CRITICE

„Profund pictural, Mircea Lutic se înscrie în linia po(i)eticii pitorești, cu preferințe accentuate pentru acel *spiritus loci*, acea culoare locală ce se cere fixată în reliefuri pastelice și pastorale. Nu lipsește în această atmosferă de basm și armonie montan-câmpenească, bazată aparent pe liniștea eternă și fiorul existențial convențional conturat pe care-l generează destinul...”.

Mihai Cimpoi

„Fidel tradițiilor populare, marilor înaintași, poetul caută să descifreze semnificațiile străvechi, istorice ale cuvintelor turnate în vers de baladă și doină, iar în eterna rotație a zilelor – să surprindă ora cea mai deplină a Poeziei, „*ceasul primenirii*”, când reîntinereste și natura și omul; atunci și poetul parcă renaște din cântec tânăr – renaște și întinereste prin „limba noastră de rouă, limba noastră divină”.

Grigore Bostan

„Poezia mai nouă a lui Mircea Lutic nu e de salon, ci de amvon, nu e de stradă, ci de estradă. Când coboară de la tribună sau din amvon, eventaiul ei retoric se pierde în străluciri slabe. Retorica este o retorică a descifrării, nu a încifrării, o retorică a referendumului, nu a ontologiei textului. (...)

Rug și rugă, poezia de ieri și de azi a lui Mircea Lutic urcă niște trepte ale devenirii. Oricât de bine s-ar șterge pe tălpi, ea nu poate să nu lase „*urme pe prag*”, ieșind dintr-o vârstă, dintr-un stil, dintr-o paradigmă, și intrând în alte vârste, alte stiluri, alte paradigme”.

Ștefan Hostiuc

SARCINI

1. Efectuați lectura expresivă a poeziei *Armindenii cu heruvimi* de Mircea Lutic.
2. Pregătiți o comunicare despre poetul Mircea Lutic. Arătați rolul creației acestui poet în dezvoltarea literaturii române din Bucovina.
3. Citiți și alte poezii din creația lui Mircea Lutic și analizați-le în clasă.

Ilie Tudor Zegrea (1949)

Ilie Tudor Zegrea

S-a născut la 3 iunie 1949 în satul Sinăuți-de-Jos, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți. În 1966 a absolvit școala medie din satul Tereblecea, iar în 1977 – Universitatea de stat din Cernăuți, Facultatea de Filologie (secția Limba și Literatura Română).

A debutat cu versuri în 1963 în presa din Chișinău. În 1977 la editura *Carpați* din Ujgorod îi apare primul volum de versuri *Timpul ierbilor*. Dintre volumele de versuri apărute ulterior amintim *Navigator în septembrie* (1983), *Crinul îngândurat* (1986), *Oglindă retrovizoare* (1991), *Singurătatea Apocalipsei* (ed. Eminescu, București, seria *Poeți Români Contemporani*, 1998), *Ștergând lacrimile Singurătății* (2012), *Cultivatorii de iluzii* (2013), *Deschideți fereastra că ninge* (2014). Membru al Uniunii Naționale a Scriitorilor din Ucraina (1986),

al Uniunii Scriitorilor din Moldova și al Uniunii Scriitorilor din România, membru-fondator și președinte (1990) al Societății pentru Cultura Românească „*Mihai Eminescu*” din regiunea Cernăuți, președinte al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți, redactor șef al revistei „*Septentrion literar*”.

Versurile lui au fost traduse în limbile ucraineană, rusă, germană, franceză, engleză, maghiară.

A fost distins cu mai multe premii literare, dintre care amintim *Premiul literar „George Bacovia”*, *Marele Premiu al serilor de poezie Nichita Stănescu* de la Desești, (Maramureș), *Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova* (1999, 2013) *Premiul Societății Scriitorilor Bucovineni* (Suceava) *Premiul Paul Celan* (Cernăuți). În anul 2000 este distins de Președinția României cu medalia jubiliară *150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu*, iar în 2009 – cu *Insigna de merit* a Uniunii Naționale a Scriitorilor din Ucraina.

Crinul îngândurat

Din cel potop de flori înmiresmate,
Urcând în taină trepte de baladă,
Eu am ales doar crinul să mă vadă,
Uimit de alba lui sinceritate.

Spre zori, când steaua parcă vrea să cadă,
Nesomnul meu la geamul vostru bate
Cu mici petale vii, imaculate,
Ușor, precum bat fulgii de zăpadă.

Văzduhul e curbat în pânza deasă
Și sângele-mi, iubito, se-nfioară
Când liniștea plecării mă apasă.

Lumina lunii-n taină ne-mpresoară
Precum o apă moale, de mătăasă,
Iar crinul prin înalțuri, iată-l, zboară...

REPERE DE INTERPRETARE

Făcând parte din generația scriitorilor români din Bucovina care s-au afirmat în anii 70 ai secolului XX, (Arcadie Suceveanu, Simion Gociu, Vasile Târțeanu, Ștefan Hostiuc), Ilie Tudor Zegrea este, după opinia criticului literar Mihail Iordache, „cea mai împlinită voce lirică” din nordul Bucovinei și „unul dintre talente autentice pe care provinciile de peste granițe le-au dăruit literaturii române”.

În volumele sale de versuri apărute pe parcursul câtorva decenii în Ucraina, în Moldova și în România, poetul a practicat atât poezia cu formă tradițională, versul liber cât și poezia cu formă fixă (sonetul, rondelul, cununa de sonete).

Sonetul *Crinul îngândurat*, inclus în volumul cu același titlu, apărut la editura „Carpați” din Ujgorod în 1986, este un fel de declarație de sinceritate a poetului, ce exprimă dorința lui de a face lumea mai bună, mai curată și mai frumoasă. Alegând dintr-un potop de flori care de care mai frumoase, mai colorate și înmiresmate doar una singură – crinul – autorul vrea să ne atragă atenția asupra purității și sincerității acestei flori, care simbolizează inocența și căreia i se mai spune „floare a gloriei” și „floare a lacrimilor”. Poetul vine la geamul nostru cu nesomnul lui, cu veghile de noapte, și vrea să ne aducă bucuria micilor, imaculatelor petale de crin care se deschid anume sub lumina razelor de lună: „Nesomnul meu la geamul vostru bate / Cu mici petale vii, imaculate, / Ușor, precum bat fulgii de zăpadă”.

Eroul liric este emoționat de clipa despărțirii de ființa iubită, de momentul plecării spre necunoscut, cu vântul curbat în pânzele unei corăbii nevăzute, cuprins în vâlul apelor de mătase ale luminii. Dar în același timp inima lui este plină de bucurie deoarece în acest peisaj mirific este prezent și crinul, care apare pe bolta senină, într-un zbor miraculos. Adică, floarea imaculată a crinului purifică toate sentimentele noastre și ne ajută să ne ridicăm deasupra oricăror neliniști. Ideea ar fi că omul poate învinge totul dacă este înarmat cu puritatea crinului, cu frumusețea petalelor și cu sinceritatea lor.

Fiind o poezie cu formă fixă, sonetul îl obligă pe autor să respecte toate cerințele canonului și să caute cu grijă cuvintele pentru a reda cât mai exact și concis gândul pe care vrea să-l transmită cititorului. El respectă cu strictețe și numărul de silabe folosit prin tradiție în sonetul românesc, și rimele feminine. Cuvântul, căutat cu grijă de autor și lăsat să vibreze în toată splendoarea lui semantică, parcă aduce frăgezimea petalelor de crin și mireasma florilor imaculate, trezând în sufletul cititorului cele mai nobile și frumoase gânduri și sentimente.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți expresiv sonetul *Crinul îngândurat* de Ilie Tudor Zegrea și comentați conținutul de idei al acestei poezii.
2. Ce trăiri și sentimente desprindem din conținutul acestui sonet? Argumentați-vă răspunsul.
3. Analizați sonetul din punct de vedere al versificației. Ce puteți spune despre structura compozițională a poeziei?
4. Argumentați că poezia citită de voi este un sonet.
5. Descifrați semnificația titlului. Cum ați intitula voi poezia? Motivați-vă răspunsul.

EXERCITII. APLICAȚII

1. Selectați și înscrieți în caiete figurile poetice din textul poeziei citite. Comentați-le.
2. Precizați modalitățile artistice de conturare a imaginii poetice în *Crinul îngândurat* de Ilie Tudor Zegrea.
3. Determinați starea pe care o trăiește poetul în această poezie. Motivați-vă răspunsul cu citate din text.
4. Ce semnificați are crinul în această poezie? Argumentați-vă părerea.
5. Formulați și înscrieți în caiete câteva opinii referitoare la conținutul de idei al acestui sonet.

REFERINȚE CRITICE

„Romanticul nativ Ilie T. Zegrea (remarcat ca atare de critică) este un constructivist clasicizat râvnitor de forme rotunde, perfecte sau chiar un parnasian pornit pe lucrătura orfevieră, dar și (de) constructivist baroc (post) modern de metafore, luat parcă la întrecere cu conbucovineanul Arcadie Suceveanu (cu care are în comun și fantasmale mitopoetice ale morții, ghilotinei, cămașei de forță a realității, apocalipsei)”.

Mihai Cimpoi

„...Ceea ce grăiesc statisticile și investigațiile sociologice și antropologice (...), dobândesc, în imaginarul fie elegiac, fie dur al lui Ilie T. Zegrea, accente nemaiatinse de vreun poet român din afara actualelor granițe ale Țării, exceptându-l, poate, pe Grigore Vieru. Să nu se înțeleagă de aici că Ilie T. Zegrea este pesimist. Dimpotrivă, e o robustețe pe care el știe să și-o cultive cu măsură și frumusețe metaforică”.

Theodor Codreanu

„Chiar de la debut, Ilie T. Zegrea a urmat calea regală a versului cu rimă, a incantației copleșitoare, susținută de un înalt fast metaforic, de o luxuriantă imaginație barocă. Poezia sa ilustrează ceea ce poetica modernă numește *lirism reflexiv*, cu adânci

implicații existențiale și filozofice, în care ideile sunt excitate de curentul galvanic al sentimentelor. Poetul nu încearcă să exprime concepte, ideile sale se coagulează în nuclee semantice, cuvintele și simbolurile capătă o semnificație semiologică, exprimând o semiotică a eului ontologic, dar și a realităților exterioare din lumea contemporană”.

Arcadie Suceveanu

„Ilie Tudor Zegrea este un poet al împrăvăririlor și întomnărilor, al bucuriei de a trăi și al iubirii, aproape mereu umbrite, al îngrijorărilor cotidiene și al marilor întrebări... al măhnirilor, al crinilor și crizantemelor brumate, încărcat de duișii și delicat, patriot și iubitor de oameni, un revoltat împotriva nedreptăților care ne macină de atâta vreme...”

George Muntean

SARCINI

1. Memorizați poezia *Crinul îngândurat* de Ilie Tudor Zegrea și recitați-o expresiv în clasă.
2. Efectuați un comentariu literar al acestei poezii, respectând cu strictețe cerințele față de comentariul literar.
3. Citiți și alte poezii din creația poetului bucovinean și analizați-le în clasă.
4. Pregătiți o comunicare despre cei trei poeți bucovineni studiați (A. Suceveanu, M. Lutic și I. T. Zegrea) și organizați o dezbatere în clasă.

Alexandr Sergheevici Pușkin (1799 – 1837)

Aleksandr S. Pușkin, portret de Vasili Tropinin (1827)

Aleksandr Sergheevici Pușkin (n. 6 iunie [S.V. 26 mai] 1799, d. 10 februarie [S.V. 29 ianuarie] 1837) este un poet și dramaturg clasic rus din perioada romantică, considerat a fi cel mai mare poet rus și fondatorul literaturii ruse moderne. Pușkin a fost inițiatorul folosirii dialectului local în poeziile și piesele sale, creând un stil propriu de amestec al narațiunii cu teatrul, idila și satira-asociate cu literatura rusă și influențând major scriitorii ruși care l-au urmat.

Tatăl lui Pușkin, Sergei Lvovich Pușkin (1767-1848), era descendentul unei distinse familii nobile rusești, cu strămoși din secolul al XII-lea. Mama lui Pușkin, Nadezhda (Nadja) Ossipovna Hannibal (1775-1836) avea strămoși, pe linia bunicii paterne, din nobilimea germană și scandinavă. Ea a fost fiica lui Ossip Abramovich Gannibal (1744-1807) și a soției lui

Maria Aleksejevna Pușkina, iar bunicul ei patern, adică străbunicul lui Pușkin, un paj ridicat în rang de către Petru cel Mare, a fost Abram Petrovich Gannibal, născut în Eritreea. Poetul Aleksandr Sergheevici Pușkin s-a născut la Moscova, pe 6 iunie (26 mai, stil vechi) 1799. În 1811 viitorul poet s-a înscris la școala nou înființată la Țarskoe Selo, (azi orașul Pușkin) unde va studia până în 1817. La vârsta de cincisprezece ani publica primul poem. În 1820 publică primul său lung poem, *Ruslan și Ludmila*.

Poetul devine incomod din pricina popularității și scrierilor lui antidespotice – manuscrisul *Odă a Libertății*. Ca urmare, în același an (1820), pentru a evita deportarea în Siberia, se mută la Chișinău unde va locui până în 1823. După o călătorie de vară în Caucaz și în Crimeea, scrie două poeme foarte aclamate: *Prizonierul din Caucaz* și *Fântâna din Bahcisarai*. În 1823 se mută la Odesa, unde intră din nou în conflict cu guvernul care-l trimite în exil în nordul Rusiei, unde va sta din 1824 până în 1826. Cu ajutorul anumitor autorități reușește să-i facă o vizită Țarului Nikolai I pentru o petiție cu privire la eliberarea lui pe care o și obține.

În revolta din decembrie 1825 la Sankt Petersburg sunt găsite în mâinile unor insurgenți o serie de poeme politice timpurii ale poetului; ca urmare Pușkin intră imediat sub strictul control al cenzurii guvernului, fiindu-i interzis să călătorească sau să publice. În acest timp scrie drama *Boris Godunov* pe care însă nu reușește să o publice decât cinci ani mai târziu.

În 1831 se căsătorește cu Natalya Goncharova. Împreună încep să frecventeze cercurile din înalta societate, poetul devenind un apropiat al curții. Soția lui era o femeie foarte admirată, inclusiv de țar care pentru a-l umili îi oferă cel mai neînsemnat titlu de la curte. În 1837, înglodat în datorii și în mijlocul zvonurilor despre relația amoroasă a soției lui cu aventurierul francez d-Anthes, pe 27 ianuarie Pușkin îl provoacă pe presupusul iubit la duel. În urma duelului, amândoi bărbații sunt răniți, Pușkin de moarte. Două zile mai târziu, Rusia pierdea pe cel mai important poet și dramaturg romantic al secolului al XIX-lea – Alexandru Sergheevici Pușkin moare. Guvernul, temându-se de o eventuală demonstrație politică, a mutat desfășurarea funeraliilor într-o locație mai mică, permițând participarea unui grup foarte restrâns de rude și prieteni apropiați.

Activitatea literară: 1814 – Apare în *Vestnic Evropi* (Mesagerul Europei) Către un amic versificator, poezie; 1820 – *Ruslan i Ludmila* (Ruslan și Ludmila), poem; 1822 – *Kavkazskiy Plennik* (Prizonierul din Caucaz), poem; 1824 – *Fântâna din Bahcisarai*, poem; 1827 – *Tsygany* (Țigani), poem; 1829 – *Poltava*, poem; 1830 – *Micile tragedii*; 1831 – drama *Boris Godunov*, scrisă în 1825; 1831 – *Povestirile răposatului Belkin*, proză; 1825 – *Evgheni Oneghin*, roman în versuri; 1832 – *Dubrovski*, roman în proză; 1833 – *Mednyy Vsadnik* (Călărețul de aramă), poem; 1833 – *Pikovaya Dama* (Dama de pică), nuvelă „petersburgheză”; 1834 – *Istoria lui Pugaciov*, proză; 1836 – *Kapitanskaya Dochka* (Fata căpitanului), proză.

Eu te-am iubit

Eu te-am iubit și poate că iubirea
În suflet încă nu s-a stins de tot;
Dar nici neliniște și nici tristețe
Ea nu îți va mai da, așa socot.

Fără cuvinte te-am iubit, fără nădejde,
De gelozie, de sfială chinuit.
Dea Domnul să mai fii cândva iubită
Așa adânc, așa gingaș cum te-am iubit.

(Traducere de Maria Banuș)

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți expresiv poezia lui A. S. Pușkin. Ce impresii v-a făcut această poezie în urma primei lecturi? Motivați-vă răspunsul.
2. Care este mesajul central al poeziei? Argumentați-vă răspunsul cu citate din poezie.
3. Cum se prezintă eul liric în această poezie?
4. Analizați poezia din punct de vedere al versificației.
5. Ce poezii din creația marelui scriitor rus mai cunoașteți? Discutați despre ele.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Definiți starea de suflet a eroului liric în poezia *Eu te-am iubit*.
2. Determinați, în baza poeziei, ce este primordial pentru poet într-o relație de dragoste.
3. Explicați versurile „*Fără cuvinte te-am iubit, fără nădejde...*”.
4. Ce puteți spune despre limbajul figurativ al poeziei?
5. Comentați, într-un text de volum mic, conținutul ideatic al poeziei citite mai sus.

REFERINȚE CRITICE

„Prin chipurile artistice create, Pușkin a exprimat idealul estetic, oglindind viața în tendințele ei progresiste. (...) Rolul istoric al lui Pușkin ca întemeietor al limbii ruse literare contemporane constă în aceea că el a elaborat și a întărit în literatură normele naționale ale limbii ruse, a îmbogățit realizările predecesorilor săi cu tezaurul limbii vorbite de popor, întărind în literatură înțelegerea corectă a multor cuvinte și termeni”.

Boris Meilah

„Pușkin este poetul național al Rusiei și unul dintre marii lirici ai literaturii universale. Creație poliedrică, independentă de formele consacrate, în continuă căutare a perfecțiunii artistice, fundamentată pe observația realistă concretă și chiar nominalizatoare, construită în jurul subiectelor conturate ferm, subsumată temperamental intensității lirismului predominant nostalgic și ironic.”

Gabriela Danțiș

„Pușkin – primul poet național – soarele literaturii ruse pe care a ridicat-o prin opera sa la cel mai înalt nivel al artei universale a cuvântului, punând în același timp fundamentul începutului tuturor începuturilor dezvoltării ei splendide – înaintarea impetuoasă pe căile bătătorite chiar de el”.

Dmitrii Blagoi

„Nici un poet din Rusia nu avut destinul de invidiat al lui Pușkin. Gloria nimănuui nu s-a răspândit cu atâta repeziciune. ... Chiar de la început el a fost poet național, deoarece adevărata naționalitate constă nu în descrierea sarafanului, ci a spiritului poporului. Poetul poate să fie național și atunci când descrie o lume cu totul străină, însă privește la ea cu ochii stihiei sale naționale, cu ochii întregului popor, când simte și vorbește astfel, încât conaționalilor li se pare că simt și vorbesc chiar ei însăși”.

Nicolai Gogol

SARCINI

1. Realizați o comunicare pe tema „A. S. Pușkin – unul dintre cei mai mari poeți romantici ai lumii”.
2. Memorizați poezia *Eu te-am iubit* și recitați-o expresiv în clasă.
3. Citiți poezia dată în original și faceți o comparație între aceasta și cea tradusă.
4. Citiți și alte poezii din creația lui A. S. Pușkin și discutați-le în clasă.

Francesco Petrarca (1304 – 1374)

Francesco Petrarca

Francesco Petrarca s-a născut la 20 iulie 1304 în Incisa în Val d'Arno, în apropiere de Arezzo, fiu al notarului Pietro di ser Parenzo (supranumit Petracco, guelf alb, prieten cu Dante, exilat din Florența din motive politice). După copilăria petrecută în Toscana, în 1311 familia se mută la Carpentras, în Franța, aproape de orașul Avignon, unde Petrarca spera să obțină o slujbă la curtea papală, care își avea în acel timp sediul în Avignon. Deși avea inclinații literare, manifestate precoce în studiul autorilor clasici și în compuneri ocazionale, Francesco este trimis mai întâi la Montpellier, apoi la Bologna, pentru a studia Dreptul civil. După moartea tatălui, Petrarca se întoarce la Avignon, unde intră în serviciul Bisericii.

În ziua de 6 aprilie 1327, o întâlnește, în biserica

Sainte Claire din Avignon, pentru prima dată pe Laura (probabil Laure de Noves), pentru care dezvoltă o pasiune, devenită legendară prin trăinicia și puritatea ei. Laura va deveni mai apoi dragostea vieții, pe care va cânta-o mai târziu în sonetele sale.

În jurul anului 1330, dedicat carierei ecleziastice, devine capelanul cardinalului Giovanni Colonna, ce aparținea unei ilustre și influente familii romane. Întreprinde numeroase călătorii prin Italia, Franța, Olanda și Germania. La Liège descoperă două *Orații* ale lui Cicero.

Paralel cu formația sa culturală, se angajează și în activitatea politică, inițind campania pentru întoarcerea sediului pontifical de la Avignon la Roma. La Napoli, sub patronajul regelui Robert d'Anjou, organizează manifestări literare, în cursul cărora citește din poema eroică *Africa* abia terminată (1340), susține discuții asupra poeziei, artelor și autorilor clasici. În ziua de 8 aprilie 1341, senatorul Orso dell'Anguillara îl încoronează ca *Magnus poeta et historicus*. În 1343, în trecere prin Verona, descoperă primele 16 cărți ale Epistolelor lui Cicero adresate lui Atâticus și Brutus Albinus. Aflat în Parma, în ziua de 19 mai 1348 îi parvine vestea morții Laurei, în timpul mării epidemii de ciumă care bântuia în vestul Europei.

În Florența, se întâlnește în 1350 cu scriitorul Giovanni Boccaccio, cu care era mai de mult în corespondență. Ambii poeți au contribuit printr-o activitate perseverentă la redescoperirea antichității clasice, respingând preceptele scolasticei medievale.

Între 1353 și 1356 Petrarca trăiește în Milano, ca oaspete al lui Giovanni Visconti, arhiepiscop și conducător al orașului. Refugiindu-se de focarele epidemiei de ciumă, îl găsim în anii 1361 până în 1374 în Padova, Veneția și Arquà. Aici își sfârșește zilele pe 19 iulie 1374. A fost înmormântat în curtea casei parohiale din localitate, mai târziu osemintele sale au fost transferate într-un cavou de marmură alături de biserică. La 5 aprilie 2004 a fost comunicat rezultatul analizei craniului conservat în mormânt: craniul aparține unei femei, decedată în aceeași perioadă, deci nu poate fi al lui Petrarca.

Creația lui Petrarca cuprinde atât versuri, cât și proză. *Africa* (1338-1340), poemă eroică referitoare la al doilea război punic, avându-l ca erou pe Scipio Africanul; *Carmen bucolicum* (1346-1357), cuprinde 12 egloghe inspirate din Virgiliu, pe teme de dragoste, politică și morală; *Epistolae metricae* (1333-1361), cuprind 66 de scrisori în hexametri, relatând evenimente politice și literare, unele din viața autorului.

De viris illustribus (1337), biografii ale unor personalități romane; *Rerum memorandum* (1350), culegere de povestiri bazate pe date din istorie cu scop moralizator. *Secretum meum* sau *De contemptu mundi* (1342-1343) este un dialog imaginar între poet și Sfântul Augustin pe tema „adevărului”, în care Petrarca își

Francesco Petrarca.
Frescă de Andrea di Bartolo di
Bargilla, Florența (Italia)

mărturisește cele mai intime sentimente; *De vita solitaria* (1346-1356) descrie avantajii solitudinii. *De otio religiosorum* (1346-1356) (*otium* = liniștea spirituală), conține principii asupra vieții monahale. *Invectivae in medicum quemquam* (1355) consacrată criticii medicinei practicate în acea vreme. Apăra poezia în contrast cu științele și mecanica. *Epistolae* (printre care *Le Familiari*, 1349-1366 și *Le Senili*, 1361-1374 sunt adresate prietenului său Francesco Nelli Simonide), sunt scrisori dedicate publicației, cu intenții literare sau morale.

Sonet CXXXII

De nu-i iubirea ce eu simt, ce-i oare?
Iar dacă-i ea, mă-ntreb ce e iubirea?
E-un lucru rău? De ce-i râvnesc rănirea?
E-un lucru bun? Atunci de ce mă doare?

Cum plâng când cer plăcerea arzătoare?
De n-o doresc, la ce-ar servi jelirea?
Cum poți atât când nu-ți dau consimțirea,
o, rău plăcut, o, moarte-nvietoare?!

Iar de consimt, eu plâng pe nedreptate.
În barca fără crmă stau cu plânsu-mi;
furtuni pe mare vin să se aștearnă.

Ușor de-nvățături, greu de păcate,
așa încât nu știu ce vreau eu însumi,
mi-i vara frig și ard în plină iarnă.

(Sonet de Petrarca, traducere de C.D. Zeletin)

Acea privighetoare, ce-n noaptea liniștită

Acea privighetoare, ce-n noaptea liniștită
Își plânge puii, poate, sau de dragul de ei tovarăș,
Văzduhul și câmpia le umple iar și iarăș
Cu melodia-i tristă și-atât de iscusită.

Și parcă noaptea-ntreagă cu mine-odată plânge:
De soarta mea amară mereu mi-aduce-aminte.
Și doar de mine însumi mă plâng. Căci slaba-mi minte
Crezu că Ea e zână și Moartea n-o înfrânge.

Ah, ușor se-nșeală un om încrezător!
Puteam gândi că, iată, limina ochilor
În țărână se preface, deși dumnezeiască?

Azi știu: această soartă sălbatecă mă-nvață
Că nu-i pe lume – pradă jelaniei în viață –
Vreo desfătare dragă pe veci să dăruiască.

(sonet de Petrarca din Sonete (1959), traducere de Sebastian Lascăr)

Am obosit atâta gândind cum gândul meu...

Am obosit atâta gândind cum gândul meu
Nu obosi să-ți fie doar ție închinat.
Cum singur nu-mi curm traiul acesta blestemat,
Să scap de apăsarea oftatului meu greu?

Cum – lăudându-ți chipul și zâmbetul anume,
Și bucelele, și ochii la cari mă tot gândesc –
Nu-mi ostenește graiul, nici vorbe nu-mi lipsesc,
Că pot o zi și-o noapte să te mai strig pe nume?

Cum pașii mei au încă puterea să-nsoțească
Mereu și-oriunde urma și umbra-ți îngerească,
Pierzând zădarnic viața spre-a inimii ruină?

Și dacă stric atâta hârtie și cerneală
Scriind de tine; dacă într-asta-i vreo greșală,
De vină e Amor, nu arta mea-i de vină!

(sonet de Petrarca din Sonete (1959), traducere de Sebastian Lascăr)

REPERE DE INTERPRETARE

Reprezentant de frunte al liricii universale, Francesco Petrarca a fost unul dintre primii umaniști ai Renașterii. Gloria sa literară, a fost recunoscută mai cu seama, de la florilegiul de poeme scrise în Toscana, închinat iubitei sale Laura de Noves, reunite sub titlul *Cantionierul*.

Francesco Petrarca se distinge ca una dintre cele mai însemnate personalități literare ale Renașterii prin două genuri de activitate. El este și primul cercetător umanist și primul mare poet liric modern. Dragostea sa pentru antichitate face din el primul mare umanist. Îl pasionează atât de mult vechile manuscrise din scriitorii latini, încât vizitează locurile cele mai depărtate, în deosebi bibliotecile diferitelor mănăstiri, pentru a studia și cerceta aceste lucrări.

Petrarca nu era, însă, numai un om al cărții. Sensibilitatea sa în fața frumuseților naturale, precum și dragostea sa pentru Laura vor avea un rol hotărâtor nu numai pentru creația sa poetică, ci și pentru întreaga istorie a poeziei lirice moderne. Majoritatea poeziilor lui Petrarca au formă de sonet – formă clasică a poeziei europene din 14 versuri, care, începând din secolul al XIII-lea va deveni una dintre cele mai populare forme poetice. Petrarca este considerat părintele sonetului, prin cele 317 sonete dedicate femeii iubite – Laura.

Opera lui Petrarca este vastă și variată. Bogata sa culegere de poezii, numită **Rime**, a făcut din el un poet imitat secole de-a rândul în toate țările Apusului. El aduce la cea mai înaltă perfecțiune forma poetică a sonetului, inventată cu un veac mai înainte tot în Italia. Pe lângă *sonet* el mai cultivă și *canțona*, o formă de poezie mai lungă, ale cărei strofe ating uneori numărul de 20 de versuri. În cele mai multe din poeziile sale el cântă

iubirea sa nefericită pentru Laura, fiind dominat de o adâncă stare de melancolie. Deși însuflețit tot de o dragoste curată prin care o idealizează pe femeia iubită, pasiunea sa apare mai naturală și mai pământească decât la Dante. Laura nu este ca Beatrice, numai un îndemn către virtuțile cele mai înalte, ci și un obiect al iubirii propriu-zise. Faptul trebuie privit ca un semn al Renașterii, când omul se apropie mai mult de realitate și se lasă mai adânc călăuzit de simțurile sale naturale. Dar, odată cu simțirea, el se vede îndrumat și de rațiunea sa. Începutul spiritului științific, care-l îndeamnă pe om să cerceteze natura și cauzele lucrurilor, îl face și pe Petrarca să-și pună întrebări, să analizeze și să încerce a pătrunde cu mintea starea sa din momentul îndrăgostirii. Această îmbinare armonioasă între cel mai măreț sentiment și cea mai profundă iscodire a inteligenței se poate vedea, bunăoară, în primele două strofe din *Sonetul 132*:

*De nu-i iubirea ceea ce simt, ce, dar, să fie?
Și de-i iubire, spune-mi ce lucru e și nu-i?
E rău? De ce atunci mi-e dulce chinul lui?
E bun? De ce m-apasă și vrea să mă sfâșie?
Când singur caut chinul, la ce mai plâng cu foc?
Și de nu vreau, la ce bun mă jelui în tăcere?
O, moartea mea cea vie, bolnava mea plăcere,
Cum poți să-mi fii stăpână, când n-o doresc deloc?*

Dante, chiar când introduce elementele noi, este totdeauna sigur în afirmațiile sale. Petrarca apare, însă, șovăitor, plin de întrebări, nespun de curios să găsească adevărul, ceea ce face din el primul model al omului problematic din lumea modernă, prin spiritul căreia s-a ajuns la atâtea invenții și descoperiri. În majoritatea poeziilor sale Petrarca recurge la procedeul poetic al antitezei, care va fi foarte imitat mai târziu de alți scriitori.

Poezia lui Petrarca este un suflu nou pentru dezvoltarea literaturii de mai târziu, atât prin formă, cât și prin conținutul de idei. Petrarca pătrunde în esența analizei sentimentului de dragoste prin modul în care prezintă acest sentiment – opera sa devine o agendă a trăirilor sufletești, a sentimentelor și emoțiilor poetului. Pentru prima dată poezia devine o istorie lăuntrică a sentimentului propriu. Fiind primul mare liric modern, Petrarca este acela care a exercitat cea mai mare influență asupra poeziei europene, astfel încât până și în secolul al XIX – lea mai pot fi încă descoperite la unii poeți reminiscențe ale artei sale.

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți cele câteva sonete din creația lui Francesco Petrarca propuse pentru lectură și deduceți mesajul lor de idei.
2. Ce sentiment persistă în toate sonetele citite de voi? Cum explicați acest fapt?
3. Ce puteți spune despre structura acestor poezii? Se încadrează ele în noțiunea de sonet? Argumentați-vă răspunsul.
4. Cui îi dedică Petrarca sonetele sale? Ce puteți spune despre această dragoste?
5. Ce idei filozofice desprindem din conținutul sonetelor lui Petrarca? Argumentați-vă răspunsul cu citate din text.

EXERCITII. APLICAȚII

1. Toate sonetele lui Petrarca sunt dedicate dragostei pentru Laura. Identificați în textele citite de voi cuvintele și sintagmele care descriu acest sentiment. Comentați-le.
2. Menționați câteva accepții ale dragostei atestate în poeziile citite. Ce reprezintă dragostea pentru poet? Argumentați-vă părerea.
3. Precizați modalitățile artistice de conturare a imaginilor poetice în sonetele lui F. Petrarca.
4. Demonstrați că poezia lui Petrarca este o stare lăuntrică a sentimentului propriu.
5. Pentru începuturile Umanismului în Italia, Francesco Petrarca este un reprezentant de seamă. Ce rol a jucat opera acestui scriitor în evoluția sonetului modern? Argumentați-vă răspunsul.

REFERINȚE CRITICE

„Admirator și cercetător al culturii Romei antice, (Petrarca) este prin opera în limba latină, unul dintre întemeietorii umanismului renescentist. (...) Trăsăturile specifice noii sale viziuni artistice: plenitudinea trăirii sentimentului erotic, sfâșierea elegiacă între senzualitate și rațiune, între trup și spirit, adorarea iubitei ca ființă reală, întrevăzută în multiple înfățișări de concretețe picturală, contemplată după moarte ca simbol al feminității eterne ... se constituie ca una din tradițiile și stilurile literaturii („petrarchism”) universale”.

Gabriela Danțiș

„Restrângând poezia la cântul iubirii omenești, lipsind-o de suportul și de finalitatea filozofiei, dobândind pentru ea întreaga autonomie, Francesco Petrarca deschidea larg drumul poeziei lirice moderne. *Petrarchismul* va fi, în secolele imediat următoare, modalitatea lirică dominantă în Italia și în tot Vestul Europei, iar ecurile lui se regăsesc până în *romantism*.

Nina Facon

„Opera lui Petrarca este împărțită deobicei, convențional, în două părți: poezia italiană și lucrările scrise în limba latină. Ultimile au o importanță mare din punct de vedere istoric, însă gloria mondială i-au adus-o anume sonetele italiene, pe care poetul le considera de fapt niște jocuri lipsite de importanță. Scrise mai mult pentru sine, versurile lui Petrarca, deosebit de sincere și spontane, au avut o influență uriașă atât asupra contemporanilor săi, cât și asupra generațiilor următoare”.

Elena Danilina

SARCINI

1. Memorizați un sonet (la alegere) din creația lui Francesco Petrarca și recitați-l în clasă.
2. Comentați un sonet din cele citite și motivați-vă alegerea.
3. Realizați o comunicare despre perioada în care a creat Francesco Petrarca

Dante Alighieri (1265 – 1321)

Dante Alighieri, portret de Sandro Botticelli

Viața lui Dante Alighieri este strâns legată de evenimentele politice din Florența. În acea perioadă, Florența era pe cale să devină orașul cel mai important și puternic din Italia centrală. Începând din 1250, un guvern comunal compus din burghezi și meseriași înlătură supremația nobilimii și, doi ani mai târziu, se bat primii „fiorini” de aur, monedă forte a comerțului european. Conflictul dintre „Guelfi”, fideli autorității temporale a papei, și „Ghibellini”, partizani ai primatului politic al împăraților germani ai „Sfântului Imperiu Roman”, se transformă într-un război între nobili și burghezie. La nașterea lui Dante, după îndepărtarea Guelfilor, Florența se găsea în puterea Ghibelinilor. În 1266, Guelfii revin la putere și Ghibellini sunt expulzați din oraș. La rândul lor, Guelfii se divid în două fracțiuni: „bianchi” (albii) – care încercau să limiteze hegemonia papei – și „neri” (negrii).

Dante Alighieri se naște la Florența pe 14 mai 1265 într-o familie din mica nobilime, tatăl – Alighiero di Bellincione – se ocupa cu negustoria. Mama – Gabriella degli Abati – i-a murit în copilărie, iar tatăl atunci când Dante avea 17 ani. Cel mai semnificativ eveniment al tinereții, după cum singur spune în opera sa *La Vita Nuova*, este întâlnirea în 1274 cu Beatrice (nobila florentină Bice di Folco Portinari), pe care o vede în numai trei ocazii, fără să fi avut oportunitatea de a-i vorbi vreodată. Îndrăgostit de ea până la adorație, Beatrice devine simbolul angelic al grației divine, pe care o va cânta exaltat în *La Vita Nuova* și mai târziu în *Divina Commedia*.

Se cunoaște puțin despre educația primită, dar creațiile sale scot în evidență o erudiție deosebită pentru timpurile sale. A fost profund impresionat de filozofia și retorica lui Brunetto Latini, care apare ca figură importantă în „*Divina Comedie*”. În Florența, audiază prelegerile de filozofie și teologie la școlile franciscane (pe lângă biserica *Santa Croce*) și dominicane (la biserica *Santa Maria Novella*), studiindu-i mai ales pe Aristotel și pe Toma d'Aquino. Se știe că în 1285 Dante se afla în Bologna și este foarte probabil să fi studiat la renumita Universitate din acest oraș.

La vârsta de 20 de ani se căsătorește cu Gemma Di Manetto Donati, aparținând unei ramuri secundare a unei mari familii nobiliare, de la care va avea patru copii, Jacopo, Pietro, Giovanni și Antonia.

În 1292, doi ani după moartea Beatricei în urma unor complicații puerperale, Dante începe să scrie *La Vita Nuova*. În același timp, se angajează în viața politică turbulentă din acel timp, imaginând în persoana împăratului „Sfântului Imperiu Roman” mitul unei

Întâlnirea lui Dante cu Beatrice

Dante, liderii grupurilor antagoniste – „albi” și „negrii” – din rândul Guelfilor, au fost exilați pentru a se menține liniștea în oraș. În timp ce Dante se găsea la Roma, chemat de papa Bonifaciu VIII, fracțiunea „negrilor” preia puterea politică în Florența, lui Dante i se interzice prezența în oraș și este condamnat la o amendă drastică. Neavând suma necesară, este condamnat la moarte dacă se va întoarce vreodată în Florența. Convins că a fost înșelat, Dante va rezerva un loc special papei Bonifaciu VIII într-unul din cercurile „*Infernului*” din „*Divina Comedie*”.

Cu anul 1304 începe pentru Dante un lung exil, el nu se va mai întoarce niciodată la Florența. Petrece cea mai mare parte a exilului la Verona, în anii 1307-1309 la Paris, iar mai târziu la Ravenna. În 1310, speranțele politice ale lui Dante au fost trezite de sosirea în Italia a împăratului Henric al VII-lea de Luxemburg, în care vedea rezolvarea rivalităților dintre orașele italiene. Dar moartea bruscă a lui Henric în 1313 la Siena întrerupe restaurarea puterii imperiale. În 1316, conducerea orașului Florența îl invită să se întoarcă din exil, dar condițiile umiltoare erau aceleași ca pentru un infractor iertat. Dante respinge cu demnitate invitația, spunând că nu se va întoarce decât dacă i se va restabili în întregime onoarea („*senza onore e dignità di Dante....a Firenze non entrerò mai*”). În 1319, Dante este invitat la Ravenna de către Guido Novello da Polenta, conducătorul orașului. Doi ani mai târziu, este trimis ca ambasador la Veneția. În timpul călătoriei de întoacere, suferă un atac de malarie și moare în noaptea de 23/24 septembrie 1321 la Ravenna, unde se găsește și astăzi mormântul său, deși florentinii i-au păstrat un loc special în biserica *Santa Croce*.

Dante este ultimul mare exponent al culturii medievale, care – în generația următoare cu Petrarca și Boccaccio – va face trecerea spre umanismul renașterii. Împreună cu Guido Cavalcanti, Lapo Gianni, Cino da Pistoia și Brunetto Latini devine principalul animator al noului stil literar, *Dolce Stil Novo*. Spiritualitatea lui Dante este impregnată de misticismul caracteristic epocii istorice, după care providența este determinantă pentru evenimentele din viața oamenilor, pe calea ce duce la mântuire.

Capodopera lui Dante, „*Divina Commedia*”, alegorie în versuri de o precizie și forță dramatică deosebită, a fost începută probabil în 1306 și terminată cu puțin timp înainte

de a muri. Titlul inițial dat de autor a fost „*Comedia*”, adjectivul „divina”, folosit de Boccaccio în lucrarea *Tratâtatello in laude di Dante*, apare pentru prima dată într-o ediție din 1555. Împărțită în trei secțiuni („*Inferno*”, „*Purgatorio*”, „*Paradiso*”), în operă este descrisă o călătorie imaginară în cele trei compartimente ale lumii de după moarte, în care poetul se întâlnește cu personaje mitologice, istorice sau contemporane lui. Fiecare personaj este reprezentantul unei virtuți sau al unui viciu, situarea în una din cele trei lumi fiind simbolică, ca răsplată sau pedeapsă, adesea și după infern și Purgatoriu de către poetul Virgiliu, simbol al înțelepciunii. Beatrice – ființa pe care a adorat-o – fiind instrumentul voinței divine îl ajută să găsească drumul spre Paradis – acolo unde înțelege că *iubirea mișcă sori și stele (l'amor che muove il sole e l'altre stelle)*. Fiecare secțiune cuprinde 33 de cântece, cu excepția primei, care are un cântec în plus servind ca introducere. Poemul este scris în „terțete” (*terza rima*).

Opera oferă o sinteză a opiniilor filozofice, științifice și politice ale artistului, interpretate literar, alegoric, moral și mistic. Dincolo de sensurile sale profunde, este dramatizarea teologiei creștine medievale. „*Divina Commedia*” e alegoria purificării sufletului și dobândirii liniștei interioare prin înțelepciune și dragoste.

Opere filozofice și politice

„*Il Convivio*” („*Banchetul*”, 1304-1307) a fost proiectat ca o prezentare în 15 volume a cunoștințelor vremii. Prima carte ar fi fost introducerea, iar celelalte

14 ar fi cuprins comentarii detaliate, dar, din păcate, numai primele patru volume au fost terminate. Dante alege „*il volgare*”, pentru prima dată folosit într-o operă culturală în locul limbii latine.

„*De vulgari eloquentia*” („*Cu privire la vorbirea comună*”, 1303-1305) este un tratat de analiză a diverselor stiluri lingvistice și literare, redactat în limba latină medievală, proiectat în patru cărți, după obiceiul retoricii medievale. Dante încearcă să stabilească criterii sigure de bună folosire a limbii italiene scrise și dedică un capitol criticii poeziei italiene. Opera este întreruptă la capitolul al XIV-lea al cărții a doua. „*De Monarchia*” („*Despre monarhie*”, 1311-1313) tratat politic în latina medievală, scris probabil când împăratul Henric VII se afla în Italia, este o expunere a filozofiei politice a lui Dante, incluzând necesitatea unei structuri multinaționale a „Sfântului Imperiu Roman”, cu o separare completă a bisericii de stat.

Dante cu „Divina Commedia” în apropierea intrării în Infern, privind spre Florența. În fund cele șapte trepte ale Purgatoriului. Frescă de Domenico di Michelino (1465) în biserica Santa Maria del Fiore, Florența (Italia)

Divina Comedie

PROLOG

Dante, rătăcind într'o pădure, ajunge la poalele unui deal.

Cele trei fiare. Apariția lui Virgiliu și convorbirea lui cu Dante.

De când e omu'n miezul vieții lui
m'aflam într'o pădure'ntunecată,
căci dreapta mea cărare mi-o pierdii.
Amar mi-e să vorbesc cât de'nfundată
pădure-a fost, încât de-a ei cumplire
gândind la ea mi-e mintea-ncrâncenată!

Un strop mai mult, de-amar și m'ar răpune!
dar până să v'arăt a mea scăpare,
eu de-alte stări văzute'n ea voi spune.

Intrai în ea și nu știi felu'n care,
atât de mult eram de somn pătruns,
pe când ieșeam din dreapta mea cărare.

Dar când sub o colină fui ajuns,
sub care se'nfunda și-această vale,
de-a cărei groază mă simții străpuns,

privind văzut-am creștetele sale
scăldate'n focu-acelei dragi planete
ce mână sigur pe-orășicare cale. (...)

Și iată și-o lupoaic'apoi că pare,
cu mii de pofte'n slabu-i trup răpus,
căci multei lumi îi face zile-amare,

prin multă piedecă ce'n drum mi-a pus
cu groaza ce-o strânea a ei vedere
pierdii speranța de-a mai merge'n sus.

Și ca și-a cel ce vesel strânge-a vere,
când vine-un timp care și-a pierde-l face,
e'n toate trist și-și plânge-a lui durere;

așa-mi făcu și bestia făr' de pace,
ce'ncet-încet venindu-mi mă'mpingea
acolo unde-orice lumină tace.

Pe când mă ruinam în noaptea grea,
deodată-mi apăruse unul, care,
de lung ce-a fost tăcut, ca mut părea.

Văzându-l deci aci'n pustiul mare:
– „Oricine-ai fi, ori umbr'adevărată,
ori om am zis te rog, ai îndurare.”

– „Nu-s om a zis ci-atare fui odată.
Strămoși răspunse el – lombarzi avui:
din Mantua și mam'avui și tată.

Deși târziu, subt Iuliu mă născui,
și Roma subt August, pe când domnise
mințiții zei ce mint, eu o văzui.

Poet fiind cântai pe-a lui Anhise
cucernic fiu care cu-ai Troiei fii
când Ileon fu ars, la noi venise.

Dar tu'ntr'acest amar de ce revii?
Dece nu sui pe dealul desfătării,
că-i scop și cauz'oricărei bucurii?" –

– „Virgil ești tu? Fântâna ești, al cării
toorent – îi zisei cu rușine-acum –
bogat pornit-a fluviul cuvântării?

tu marea faclă'n veci pe-al artei drum!
deci fie-mi de-ajutor iubirea vie
și studiul lung în dulcele-ți volum.

Părinte-mi ești, maestru-mi ești tu mie,
tu singur ești acel ce-a dat o viață
frumosului meu stil ce-mi e mândrie.

Vezi fiara m'a întors și-mi șade'n față,
ajută-mi înțeleptule vestit,
căci inima de spaimă'n mine'nghiață". –

– „Pe-alt drum ți se cădea să fi pornit,
– mi-a zis, văzând ce plânset mă doboară –
de vrei să scapi de locul ăst cumplit.

Căci bestia care-asupra ta scoboară
nu lasă'n drum pe nime făr'de-osândă,
ci-i stă de cap astfel, până-l omoară. (...)

Acel Stăpân ce-acei imperiu-l ține,
fiindcă fui rebel la sfânta-i lege,
nu vrea să-i intri'n țara Sa prin mine.

Tutindeni este domn, ci-aici e rege,
aici cetatea Sa și tronu-l are,
ferice-acei pe care-aci-i alege!" –

Iar eu: – „Oh, fă, pe Dumnezeuul care

tu nu-l știuși, poete, 'n lume sus
să fug și de-acest rău și-alt rău mai mare;

Și du-mă ca să văd, unde mi-ai spus,
și poarta lui Sân Pietru, ca și plânsu)
celor ce zici că'n veci e neam răpus.”

Porni atunci și-urmând, eu după dânsul.

Cântul V

Cercul al doilea. Judecătorul Infernului: Minos. Păcătoșii din dragoste. Francesca da Rimini și Paolo Malatesta. Povestea lor de dragoste și moarte.

Din starea 'ntâi așa'ntr'a doua stare
venim, în cerc ce loc mai strâmt rotește,
ci cazne-atât mai mari, stârnind urlare.

Grozav aici stă Minos și rânjește,
județ el ține-acoalea'n poartă stând
și-asvârle'n Iad precum se'ncolăcește.

Eh, zic că rău-născutul duh intrând,
silit e culpa 'ntreagă să și-o spuie,
iar el, cunoscător de rău, văzând

ce loc din Iad e vrednic să-l încuie,
cu numărul 'nvârtitei cozi pe spate
arată gradu'n care vrea să-l puie.

Mereu stau multe'n față-i adunate,
și una după alta vin cu rândul
și spun și-aud și'n Iad sunt aruncate.

Când el văzu că vin și-a'ntra mi-e gândul:

– „Tu cel ce vii în lumea celor morți –
a zis și-a stat, oficiu 'ntreprându-l –

„Știi unde ești? Te'ncrezi tu vr'unei sorți?
Să nu te'nșele această largă'ntrare!” –
Virgil atunci spre el: – „Ce grijă porți?

Să nu-i oprești fatala lui cărare.

Așa se vrea'ntr'un loc unde se poate
orice se vrea, și curm'a ta întrebare.” –

Acu'ncepui s'aud acele toate
urlări de-aici și-amar fui străbătut
de mutul plâns ce tristul neam îl scoate.
Era'ntr'un loc de-orice lumină mut,

ce muge-așa ca marea ‘ntărtată
când largul ei de volbură-i bătut.

Vârtej drăcesc ce nu mai stă vr’odată,
ia morți de-avalma’n furia lui cu sine,
să-i sgudue‘nvârtindu-i și să-i zbată.

Iar când simt furia volburei ce vine
cum plâng atunci, cum urlă toți în vale,
și-azvârl blestem puterilor divine!

REPERE DE INTERPRETARE

Cel mai semnificativ eveniment al tinereții, după cum singur spune în opera sa „La Vita Nuova”, este întâlnirea în 1274 cu Beatrice (nobila florentină Bice di Folco Portinari), pe care o vede în numai trei ocazii, fără să fi avut oportunitatea de a-i vorbi vreodată. Îndrăgostit de ea până la adorație, Beatrice devine simbolul angelic al grației divine, pe care o va cânta exaltat în „La Vita Nuova” și mai târziu în „*Divina Comedia*”.

Divina Comedie povestește călătoria lui Dante în cele trei lumi ale „vieții de apoi”, în care se proiectează răul și binele lumii terestre, fiind condus la început de poetul Virgiliu, simbol al rațiunii, apoi de Beatrice, simbol al credinței. Poemul este compus din trei părți (trei cantice: Inferno, Purgatorio, Paradiso), cuprinzând 100 de cânturi, 33 pentru fiecare parte, plus un cânt introductiv la începutul Infernului, și este scris în versuri endecasilabice grupate în „terține” („terza rima”).

Structura de fond a operei corespunde fanteziei cosmologice medievale. Într-adevăr, călătoria în Infern și pe muntele Purgatoriului reprezintă traversarea întregii planete, în timp ce Paradisul este o reprezentare simbolică a cosmosului ptolemeic.

Infernul

Dante, rătăcit într-o pădure unde voia să ia o ramură pentru sărbătoarea Floriilor, se trezește la un moment dat înconjurat de o panteră, de un leu și o lupoaică. Cuprins de spaimă, îi vine o umbră în ajutor: este poetul Virgiliu, care îl va conduce prin Infern, singura posibilitate de a ieși din pădure.

Împreună coboară prin nouă cercuri concentrice, fiecare cerc fiind ocupat de diverse personaje celebre din istoria omenirii, în funcție de păcatele săvârșite, dar și de personalități contemporane, adversari personali sau persoane disprețuite, trimiși de Dante în Infern pentru a-și ispăși viciile. Pedepsele sunt descrise în ordine crescândă, cu cât se coboară în profunzimea iadului, care este și centrul pământului.

Călătoria în cele trei lumi, Infernul

Aici întâlnesc, de asemenea celebrul cuplu adulterin, Paolo și Francesca, soția unui măcelar care într-un acces de furie și gelozie îi omoară pe amândoi. Această întâmplare îi ofera lui Dante o viziune despre dragoste ca un sentiment ce continuă și după moarte, aducându-i în același timp amărăciune pentru iubirea sa neîmplinită. Astfel, opera capătă un caracter romantic, opus curentului tânăr renescentist al perioadei istorice. Această parte a călătoriei se termină cu vederea lui Lucifer, chinuit într-un lac înghețat. De aici, vor ieși, urcând pentru a vedea din nou „cerul înstelat”. Călătorind în lumea fantastică a morților, Dante duce cu sine toate sentimentele și pasiunile celor vii, trage după el – cum s-a scris – tot pământul.

Purgatoriul

Dante și Virgiliu ajung pe cealaltă parte a pământului, în fața muntelui Purgatoriului, pe culmile căruia sălășuiesc sufletele morților care se căiesc de păcatele făcute în viață. Muntele este împărțit în șapte cercuri, după tipul viciilor avute (mânie, avariție, lăcomie etc.) și durata timpului de căință. Rugăciunile celor vii pe pământ îi pot ajuta să iasă mai curând din Purgatoriu. Și aici se regăsesc persoane cunoscute lui Dante, pentru care arată bunăvoință, cum ar fi prietenii săi din cercul „dolce stil nuovo” sau marii artiști ai trecutului. În vârful muntelui se găsește Paradisul terestru, care are aspectul unei păduri populată de figuri alegorice. Purgatoriul este o altă ipostază a personalității umane care prevestește zorile Renașterii.

Paradisul

Ajunși în Paradisul terestru, Virgiliu îl părăsește și se întoarce în Infern. Din acest moment, Dante va fi călăuzit de Beatrice, instrumentul voinței divine. Paradisul, în opoziție cu Infernul, este construit din nouă cercuri orientate spre înălțime. Aici este sălașul celor fără de păcate, al sfinților. Fiecare cerc corespunde unuia din corpurile cerești cunoscute în acea vreme: Luna, Mercur, Venus, Soarele, Marte, Jupiter, Saturn, dominate de cerul stelelor fixe. La sfârșitul călătoriei Beatrice îl părăsește și Dante, ghidat de Sfântul Bernardo, adresează o rugăciune Sfintei Fecioare. Artistul se contopește cu Dumnezeu, simbolul „Iubirii care pune în mișcare cerul și stelele”. Dacă în descrierea Infernului și Purgatoriului Dante a avut unele puncte de sprijin, în Paradis el este unicul creator. Tradiția Paradisului nu exista în literatură și fantezia dantescă a creat-o din propriile resurse, realizând un vers fluid și de infinită gamă muzicală, corespunzător iradierii oceanului de lumină a Paradisului.

*Călătoria în cele trei lumi,
Paradisul*

ABORDAREA TEXTULUI ÎN CLASĂ

1. Citiți fragmentele din opera lui Dante propuse pentru lectură și rezumați conținutul lor.
2. Identificați cele trei trepte descrise de autor în opera sa. Numiți-le.
3. Cum este structurată opera lui Dante? Câte părți conține ea? Urmăriți structura primei părți și enumerați elementele fantastice folosite de autor.
4. Cărui gen literar aparține această operă? Motivați-vă răspunsul.
5. Ce mesaje desprindem din conținutul acestei lucrări? Ce sentimente ale autorului prevalează?
6. De ce lucrarea dată este considerată o sinteză a literaturii și a culturii medievale? Argumentați-vă răspunsul.
7. Comentați semnificația titlului.

REȚINEȚI!

Poemul este o specie a poeziei epice, de întindere relativ mare, cu caracter eroic, filozofic, istoric, mitologic, legendar etc., în care se povestesc fapte mărețe săvârșite de personaje însuflețite de sentimente nobile.

Terțina este o strofă alcătuită din trei versuri. Se folosește de obicei la construirea sonetului italian, care este alcătuit din două catrene și două terține. Capodopera lui Dante Alighieri, *Divina Comedie*, este scrisă în versuri endecasilabice grupate în terține (*terza rima*).

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Poemul *Divina comedie* a lui Dante este alcătuit din trei părți. Urmăriți structura poemului și enumerați elementele fantastice folosite de autor. Argumentați care este rolul lor în prezentarea mesajului.
2. Ce sentimente ale autorului desprindem din textul întregii opere? Argumentați-vă răspunsul.
3. De ce credeți că Dante a numit această operă *Poema sacra*? Explicați semnificația acestei sintagme.
4. Descrierea *Paradisului* este un adevărat poem al luminii și frumuseții. Faceți o analiză amplă a acestei părți anume din această perspectivă.
5. Explicați semnificația termenului „*comedie*”, așa cum se înțelegea el în Evul Mediu italian. Diferă el de cel actual? Argumentați-vă răspunsul.
6. Cine sunt însoțitorii lui Dante prin cercurile *Înfernului*, *Purgatoriului* și *Paradisului*? Comentați aceste călătorii și vorbiți despre semnificația lor.
7. Care sunt sensurile alegorice și simbolice ale operei lui Dante?

REFERINȚE CRITICE

„*Divina Comedie* este operă a Evului Mediu prin genul literar în care se înscrie și prin motivul inspirator: sentimentul culpei și necesitatea mântuirii în credință, dar este totodată operă de poezie universală, vina care se cere ispășită cuprinzând sfera întregă a patimilor omenești după cum bucuria mântuirii cuprinde toate bucuriile accesibile omului. Poetul și-a împlinit legământul cu care încheia *Viața nouă* și *Divina Comedie* preamărește iubirea în semnificația ei filozofică și religioasă, ca drum al adevărului și al izbăvirii”.

Nina Facon

„Concepția medievală despre lume și univers transpare în *Divina Comedie* prin asimilarea teoriei geocentrice și prin sistemul valorificărilor morale împrumutat din etica teologică. Dar, prin patriotismul ardent și aspirația către unitatea Italiei, prin observația adâncă a sufletului omenesc și a pasiunilor lui, ca și prin sentimentul viu al naturii, această operă prefigurează Renașterea. Sub raport artistic, construcția alegorică i-a îngăduit poetului o libertate nelimitată de exprimare, susținută de imaginația debordantă, care se constituie în grandioase reprezentări imagistice de o plasticitate uimitoare”.

Gabriela Danțiș

SARCINI

1. Citiți integral opera lui Dante și efectuați comentariul literar al ei.
2. Realizați o comunicare despre Dante și perioada în care a activat acest scriitor.
3. Pregătiți și organizați o dezbatere despre literatura Evului Mediu.

LECTURĂ INDIVIDUALĂ

George Bacovia
Decembrie

Te uită cum ninge decembre...
Spre geamuri, iubito, privește -
Mai spune s-aducă jăratec
Si focul s-aud cum trosnește.

Si mână fotoliul spre sobă,
La horn să ascult vijelia,
Sau zilele mele – totuna –
Aș vrea să le-nvăț simfonia.

Mai spune s-aducă și ceaiul,
Și vino și tu mai aproape, –
Citește-mi ceva de la poluri,
Și ningă... zăpada ne-ngroape.

Ce cald e aicea la tine,
Și toate din casă mi-s sfinte, –
Te uită cum ninge decembre...
Nu râde... citește nainte.

E ziuă și ce întuneric...
Mai spune s-aducă și lampa –
Te uită, zăpada-i cât gardul,
Și-a prins promoroacă și clampa.

Eu nu mă mai duc azi acasă...
Potop e-napoi și nainte,
Te uită cum ninge decembre...
Nu râde... citește nainte.

Ștefan Augustin Doinaș **Astăzi ne despărțim**

Astăzi ne despărțim
Astăzi nu mai cântăm, nu mai zâmbim.
Stând la început de anotimp fermecat,
astăzi ne despărțim
cum s-au despărțit apele de uscat.

Totul e atât de firesc în tăcerea noastră.
Fiecare ne spunem: - Așa trebuie să fie ...
Alături, umbra albastră
pentru adevăruri gândite ștă mărturie.

Nu peste mult tu vei fi azurul din mari,
eu voi fi pământul cu toate păcatele.
Păsări mari te vor căuta prin zări
ducând în gușă mireasma, bucatele.

Oamenii vor crede că suntem dușmani.
Între noi, lumea va sta nemișcată
ca o pădure de sute de ani
plină de fiare cu blană vărgată.

Nimeni nu va ști că suntem tot atât de aproape
și că, seara, sufletul meu,
ca țărnul care se modelează din ape,
ia forma uitată a trupului tău ...

Astăzi nu ne sărutăm, nu ne dorim.
Stând la început de anotimp fermecat,
astăzi ne despărțim
cum s-au despărțit apele de uscat.

Nu peste mult tu vei fi cerul răsfrânt,
eu voi fi soarele negru, pământul.
Nu peste mult are să bată vânt.
Nu peste mult are să bată vântul ...

Lucian Blaga Ghimpii

Eram copil. Mi-aduc aminte,
culegeam odată trandafiri sălbatici.
Aveau atâția ghimpi,
dar n-am vrut să-i rup.
credeam că-s muguri-
și-au să înflorească.

Te-am întâlnit apoi pe tine.
O, câți ghimpi, câți ghimpi aveai!
dar n-am voit să te despoi -
credeam c-o să-nflorească.

Azi toate astea-mi trec
pe dinainte și zâmbesc.
Zâmbesc și hoinăresc prin văi
Zburdalnic în bătaia vântului.
Eram copil.

Ion Luca Caragiale O noapte furtunoasă (fragment) Actul I

(O odaie de mahala. Ușă în fund dând în sala de intrare; de amândouă părțile ușii din fund, câte o fereastră. Mobile de lemn și paie. La stânga, în planul întâi și-n planul

din fund câte o ușă; în dreapta, pe planul al doilea altă ușă. În dreapta în fund, răzemată de fereastră, o pușcă de gardist cu spanga atârnată lângă ea.)

SCENA I

JUPÂN DUMITRACHE, în haine de căpitan de gardă fără sabie, și NAE IPINGESCU

JUPÂN DUMITRACHE (*urmând o vorbă începută*): Iaca, niște papugii... niște scârța-scârța pe hârtie! 'I știm noi! Mănâncă pe datorie, bea pe veresie, trag lumea pe sfoară cu pișicherlicuri... și seara... se gătesc frumos și umblă după nevestele oamenilor să le facă cu ochiul. N-ai să mai ieși cu o femeie pe uliță, că se ia bagabonții laie după dumneata. Un ăla... un prăpădit de amplotiat, n-are chiară în pungă și se ține după nevestele negustorilor, să le spargă casele, domnule!

IPINGESCU: Nu se ia după toate, jupân Dumitrache; după cum e și femeia: dacă trage la ei cu coada ochiului și face fasoane, vezi bine! bagabonții atât așteaptă.

JUPÂN DUMITRACHE: Ba să am pardon! Știu eu ce vrei dumneata să zici... Dar nevastă-mea nu-i d-alea, domnule.

IPINGESCU: Vai de mine! jupân Dumitrache, adică, gândești că am vrut pentru ca să-ți fac un atac? Îmi pare rău!

JUPÂN DUMITRACHE: Nu, nene Nae; dar vreau să zic adică că nevasta mea nu-i d-alea cum ziseși, și iaca, după mine de ce s-a luat?

IPINGESCU: S-a luat bagabonții și după dumneata?

JUPÂN DUMITRACHE: S-a luat și se ia...

IPINGESCU: Și cum ești dumneata!...

JUPÂN DUMITRACHE: Eu am ambiț, domnule, când e vorba la o adică de onoarea mea de familist...

IPINGESCU: Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE: Apoi să știu de bine că intru în cremenal! Să mai văz eu numai că se ține bagabontul după mine, lasă-l...

IPINGESCU: Cara bagabont?

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! iaca... un bagabont! de unde-l cunosc eu?

IPINGESCU: Apoi, dacă nu-l cunoști, de unde știi că-i bagabont?

JUPÂN DUMITRACHE: Asta-i Una vorbim și bașca ne-nțelegem. Dar de! ai dreptul; nu știi ce mi s-a întâmplat, nu știi cum mă fierbe el pe mine de două săptămâni de zile... Nu că mi-e frică de ceva, adică de nevastă-mea... să nu...

IPINGESCU: 'Aida de! Coana Veta! Mie-mi spui? n-o știi eu?...

JUPÂN DUMITRACHE: Nu că mi-e frică... dar am ambiț, domnule; când e vorba la o adică de onoarea mea de familist...

IPINGESCU: Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE: Bagabontul...

IPINGESCU: Că bine zici! începuseși să-mi spui istoria.

JUPÂN DUMITRACHE: Stai s-o iau de la cap.

IPINGESCU: Stau.

JUPÂN DUMITRACHE: Știi dumneata că la lăsata secului am mers la grădină la „Junion”; erau eu, consoarta mea și cumnată-mea Zița. Ne punem la o masă, ca să vedem

și noi comediile alea de le joacă Ionescu. Trece așa preț ca la un sfert de ceas, și numai ce mă pomenesc cu un ăla, cu un bagabont de amplotiat...

IPINGESCU: De unde știi că era amplotiat?

JUPÂN DUMITRACHE: După port nu semăna a fi negustor. Mă pomenesc că vine și se pune la altă masă alături, cu fața spre masa noastră și cu spatele la comedie. Șade rezemat într-un peș, șade, șade, șade, și se uită lung și galiș la cocoane, se uită, se... Eu, cum m-a făcut Dumnezeu cu ambiț, mă scol ca să plecăm; cocoanele nu! că să mai ședem, că încă nu s-a isprăvit comedia. Încep să mă-ncruntez la bagabontul și mai că-mi venea să-l cârlesc, dar mi-era rușine de lume; eu de! negustor, să mă pui în public cu un coate-goale nu vine bine... Mai mă uit eu încolo, mai mă fac că nu mă sinchisesc de el... bagabontul cu ochii zgâțiți la cocoane; ba încă-și pune și ochilarii pe nas. Tii! frate Nae, să fi fost el aici să mă fiarbă așa, că-i sărea ochilarii din ochi și giubenul din cap, de auzea câinii din Giurgiu.

IPINGESCU:

Rezon!...

JUPÂN DUMITRACHE: În sfârșit, se isprăvește comedia. Ne sculăm să plecăm; coate-goale se scoală și dumnealui. Plecăm noi, pleacă și dumnealui după noi. Eu îl vedeam cu coada ochiului; dar nu vrem să le spuim cocoanelor, ca să nu le rușinez. Știi cum e Veta mea,... rușinoasă.

IPINGESCU: Mie-mi spui? n-o știu eu?... Ei?

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! Apucăm pe la Sfântul Ionică ca să ieșim pe Podul-de-pământ, - papugiul cât coala după noi; ieșim în dosul Agiei, - coate-goale după noi; ajungem la Sfântul Ilie în Gorgani, - moftangiul după noi; mergem pe la Mihai-Vodă ca să apucăm spre Stabilament, - mațe-fripte după noi... Eu trăgeam cu coada ochiului... fierbeam în mine, dar nu vrem să spuim cocoanelor...

IPINGESCU: Rezon! ca să nu le rușinezi.

JUPÂN DUMITRACHE: Știi cum e Veta mea...

IPINGESCU: Rușinoasă, mie-mi spui?

JUPÂN DUMITRACHE: Când apucăm de la Stabilament în sus, mă uit înapoi cu coada ochiului și nu mai văd pe coate-goale. Mai mergem ce mai mergem, mă uit iar... mă iertase bagabontul.

IPINGESCU: Jupân Dumitrache, adică să am pardon de impresie, eu gândesc că numa' ți-ai făcut spaimă degeaba. Poate că omul o fi șezând prin partea locului, pe Dealul Spirii. Ei! a venit și el la grădină ca și dumneavoastră, a stat și el până la isprăvitul comediei, și s-a nemerit să apucați tot pe-un drum ca să vă înturnați la domiciliu. El a rămas la al lui și dumneavoastră ați mers înainte.

JUPÂN DUMITRACHE: Așa am crezut și eu întâi, dar stai să vezi!... A trecut după aia o săptămână la mijloc. Îmi ca și uitasem eu de istoria bagabondului; gândeam și eu: poate c-o fi stând coate-goale prin partea locului, - bunioară vorba dumitale. Așa, zice cumnată-mea ieri: „Nene, hai deseară la „Junion” la Ionescu!” Cum auzii eu de „Junion”, mă făcui verde la față. „Ce să mai căutăm la comediile alea nemțești, niște mofturi; dăm parale și nu înțelegem nimica; mai bine punem banii în buzunarul ălălalt și zicem că ne-am dus.” – „Aide, nene, zău! parol! să n-ai parte de mine și de Veta!” Ei! când am auzit așa vorbă mare, n-am putut pentru ca s-o tratez cu refuz.

IPINGESCU: Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! haide!... dar unde mă gândeam eu că o să mi se întâmple un așa ceva. Ne ducem. Ședem la o masă mai la o parte; ședem cât ședem, și începe comedia. Nu știu cum mă-ntorc cu ochii înapoi, și pe cine gândești că văz la masa de la spate?...

IPINGESCU: Pe bagabontul...

JUPÂN DUMITRACHE: Pe coate-goale, domnule, pe moftangiul, pe mațe-fripte, domnule! Fir-ai al dracului de pungaș!... Bagabontul, nene, cu sticlele-n ochi, cu giubenu în cap și cu basmaua iac-așa scoasă. Cum m-a văzut, - că trebuie să fi fost schimbat la față, cum sunt eu când mă necăjesc (*iși mângâie favoritele*) - cum m-a văzut, a sfeclit-o... A întors capu-ncolo și a început să bea din țigară știi așa, niznai. Dar mă trăgea cu coada ochiului. Mă-ntorc eu iar la loc și mă fac că mă uit la comedii, se-ntoarce și bagabontul iar cu ochii la cocoane!... mă it iar la el, iar se-ntoarce-ncolo;... mă-ntorc iar la comedii, iar se uită la cocoane;... mă uit iar la el, iar se-ntoarce-ncolo; mă-ntorc iar comedii...

IPINGESCU: Iar se uită la cocoane...

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! iac-așa m-a fiert fără apă toată seara...

IPINGESCU: În sfârșit?

JUPÂN DUMITRACHE: În sfârșit... plecăm; coate-goale după noi. Era să mă-ntorc în poarta „Junionului”, să-i zic numa!: „Ce poștești, mă musiu?” și să-l și umflu; dar știi, am ambiț; m-am gândit: eu negustor... să mă pui în public cu un bagabont ca ăla, nu face...

IPINGESCU: Rezon!... Ei! pe urmă?

JUPÂN DUMITRACHE: Pe urmă s-a ținut iar gaie după mine.

IPINGESCU: Până la Stabilament...

JUPÂN DUMITRACHE: Da, până la Stabilament! S-a ținut după mine până la răscruci, știi, unde vrei s-apuci spre cazarmă. Ce ziceam eu? „Haide, drace, haide! să intri tu pe strada lui Marcu Aoleriu ori Catilina și lasă!” Aveam de gând să intru cu cocoanele în casă, să trimit repede pe Chiriac pe poarta de din dos pe maidan să-i iasă înaintea, și eu să-l iau pe la spate,... să-l apucăm la mijloc pentru ca să-l întreb: „Ce poștești, mă musiu?” și să-l și umflu!... Și dacă nu-i ajungea, să-mi tai mie favoridele! (*iși mângâie favoritele*)

IPINGESCU: Ei! dacă nu-i ajungea, despărțirea e aproape; să fi poftit la mine la despărțire cu lăcrămație, că-i împlineam eu cât îi mai lipsea.

JUPÂN DUMITRACHE: A avut noroc! mare noroc a avut bagabontul; a scăpat!

IPINGESCU: Iii! păcat... Cum?

JUPÂN DUMITRACHE: Când am trecut eu de răscruci cu cocoanele, și bagabontul era să intre după noi în uliță, a ieșit haita de câini de la maiorul din colț, și i-a tăiat drumul lui coate-goale. Am lăsat pe Zița acasă, m-am suit degrab cu Veta sus, am trimis pe Chiriac repede pe maidan, eu i-am ieșit înaintea peste uluci tocmai pe la prăvălia lui Bursuc; dar... geaba! până să ieșim noi, fugise bagabontul!

(Se aude glasul lui Chiriac, strigând afară: „Spiridoane! Spiridoane!”)

IPINGESCU: Iacătă vine Chiriac. Să n-auză.

JUPÂN DUMITRACHE: Aș! de el nu mă sfiesc. La din contra, el știe toată istoria, i-am spus-o de la început... Atâta om de încredere am... Băiat bun!... ține la onoarea mea de familist. Dacă nu l-aș fi avut pe el, mi-ar fi mers treaba greu. Eu, știi, cu negustoria,

mai mergi colo, mai du-te dincolo, mă rog, ca omul cu daraveri, toată ziua trebuie să lipsesc de-acasă. Pe de altă parte, ce să-ți spui! am ambiț, țiu când e vorba la o adică la onoarea mea de familist. De! când lipsesc eu de-acasă, cine să-mi păzească onoarea? Chiriac săracul! N-am ce zice! onorabil băiat! De-aia m-am hotărât și eu, cum m-oi vedea la un fel cu meremetul caselor, îl fac tovarăș la parte și-l și însor!

IPINGESCU: Da'... coana Veta ce zice?

JUPÂN DUMITRACHE: Consoarta mea?... Ce să zică?... De! ca muierea... mai ursuză. Am cam băgat eu de seamă că nu-l prea are ea la ochi buni pe Chiriac; dar - știi cum m-a făcut Dumnezeu pe mine, nu-i trec muierii nici atitica din al meu, - i-am zis pe șleau: "Nevastă, e băiat onorabil și credincios; n-ai ce-i face: ce-i al omului e al omului!"

IPINGESCU: Rezon!

SCENA II

ACEIAȘI - CHIRIAC

CHIRIAC (intrând prin fund): Jupâne, trebuie să facem mandat de arestare pentru Tache pantofarul de la Sf. Lefteri; nu vrea să iasă mâine la izirciț cu nici un preț.

JUPÂN DUMITRACHE: Dar pentru ce nu vrea?

CHIRIAC: Zice că-i bolnav. Am trimis gornistul de trei ori la el cu biletul, și l-a primit cu refuz. Zice mă-sa că nu poate umbla, că de-abia s-a sculat după lingoare.

IPINGESCU: Să dea certificat medical.

CHIRIAC: M-am dus eu la el chiar în persoană; zic: pe ce bază nu vrei să vii mâine la ezirciț, domnule? zice: sunt bolnav, domnule sergent, zice, de-abia mă țiu pe picioare, nu pot să merg nici pân' la prăvălie, zice; zic: nu cunosc la un așa rezon fără motiv; zice: aduc martori, domnule sergent, că am zăcut o lună de zile, zice, întreabă și pe popa Zăbavă de la Sfântul Lefterie, zice, alaltăieri m-a grijit, m-a spovedit; zic: n-am eu de-a face cu popa Zăbavă, nu-l am pe listă, zic, eu pe dumneata te am pe listă; să te prezanți mâini la companie. - Acu, trebuie să-i dăm mandat, pentru ca să-l iau mâine dimineață.

JUPÂN DUMITRACHE: Să-i dăm, să-l iei! Ala-i de-al ciocoilor, îl știu eu; cât a umblat dânsul fel și chip să scape de gardă...

IPINGESCU: Și eu îl am însemnat pe musiu Tache la catastiful meu; e finul lui Popa Tache.

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! vezi!

CHIRIAC: Lasă-l că nu se sfințește el cu mine, jupâne, îl pocăiesc eu... Ei! după aia pe nea Ghiță Țircădău nu l-a putut găsi gornistul deloc. A fost la el și ieri și astăzi cu biletul; cică n-a dat pe-acasă de trei zile!

JUPÂN DUMITRACHE: Pricopsitul de cumnatu-meu, n-aș fi mai avut parte de el! Cine știe în ce cărciumă s-a-nfundat!...

IPINGESCU: L-am văzut eu azi dimineață, trece pe la despărțire.

CHIRIAC: Mă duc să-i trimeț gornistul cu biletul pentru mâine. (*iese repede*)

IPINGESCU: Era afumat rău nenea Ghiță.

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! braves! asta e una la mână. Om stricat, domnule! Păi de ce am dezvorțat-o pe Zița de el, gândești? Nu mai putea trăi cu mitocanul, domnule...

IPINGESCU: Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE: Fată frumoasă, modistă și învățată și trei ani la pansion, să-și mănânce ea tinerețele cu un ăla... Tot gândeam la început, că de! e tânăr, o să-i

treacă mai încolo, o să-și vie la pocăință. Aș, ți-ai găsit! Țircădău și om de treabă! Eu, ca ăla, cumnat mai mare, cum am zice ca și un frate, tot i dam povețe fetii să mai rabde, să nu strice casa. Cu azi, cu mâine, a răbdat biata fată - biată să nu fie! - a răbdat cât a răbdat, până m-am pomenit într-o zi că vine țipând la mine, pe cum că: „Nene, moartă, tăiată, nu mai stau cu mitocanul, scapă-mă de pastramagiul! să știu de bine că mă duc la mănăstire, pâine și sare nu mai mănânc cu el!” Ei! dacă am văzut ș-am văzut, zic: „Lasă, Zițo, zic, îți găsești tu norocul, n-a intrat zilele-n sac! acu e vremea ta! Lac să fie, că broaște destul!” - ș-am și dezvorțat-o. Apoi nu mai era de suferit așa trai. N-o mai maltrata, domnule, măcar cu o vorbă bună. Mă rog, o dată ce nu e bărbatul levent, ce fel de casă să mai fie ș-aia?

IPINGESCU: Mie-mi spui? Nu i-am încheiat eu proceștul-verbal atuncea noaptea, când a tratat-o cu insulte și cu bătaie?

(Chiriac reintră)

JUPÂN DUMITRACHE: Apoi de ! n-a avut dreptul muierea să-l? Om fără ambiț, domnule, nu ținea la onoarea lui de familist! Un mitocan, mă rog; zice că-i negustor, alege-s-ar praful!

CHIRIAC: Jupâne, da' deseară că ești de rond... mergi?

JUPÂN DUMITRACHE: Mai e vorbă? cum să nu merg? De ce m-am îmbrăcat? nu vezi?

CHIRIAC: Jupâne, da' face toate posturile? nu-i așa? Nu sunt multe... până pe două după douășpce le isprăvești.

JUPÂN DUMITRACHE: Așa, cam pe la două după douășpce, ca totdeauna... Chiriac băiete (*il trage la o parte*) *ia vezi tu... mă știi că am ambiț, când e vorba la o adică, ți u la...*

CHIRIAC: Lasă, jupâne, că doar nu mă cunoști de ieri de-alaltăieri.

SCENA III

ACEIAȘI - SPIRIDON (aducând o gazetă)

JUPÂN DUMITRACHE (lui Spiridon): Dar mai mult nu puteai să șezi, mă?

SPIRIDON: Vezi că era mulți muștirii, jupâne, până să-mi dea madama gazeta.

(Ipingescu ia gazeta)

JUPÂN DUMITRACHE: Mă Spiridoane, fii băiat de treabă, mă, că iau pe sfântul Niculae din cui; știi că i-am pus sfărul nou de ibrișim să nu-i fac saftea pe spinarea ta!

SPIRIDON: Da' de ce, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE: Atăta-ți spui eu ție: 'aida! du-te iute și cere cocoanii să-mi dea sabia și cintironul. (*Spiridon pleacă.*) Chiriac băiete, (*il ia la o parte*) *ia vezi, știi că am ambiț, ți u când e la o adică...*

CHIRIAC: Lasă, jupâne, mă știi că consimț la onoarea dumatiale de familist.

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! ia vezi...

CHIRIAC: N-ai grije, jupâne... Eu mă duc să închiz cantorul și magazia. (*cătră Ipingescu, care, de când a adus Spiridon gazeta, a sorbit-o cu ochii pe toate fețele.*) *Bonsoar, nene Nae.*

IPINGESCU: Salutare, onorabile!

(Chiriac iese, prin fund, după ce a schimbat gesturi de înțelegere, despre onoarea de familist, cu jupân Dumitrache.)

SPIRIDON (vine din dreapta cu sabia și cintironul): Iaca, na, jupâne, poftim.

JUPÂN DUMITRACHE: Ce făcea cocoana, mă?

SPIRIDON: Cosea galoanele la mondirlul lui nea Chiriac.

JUPÂN DUMITRACHE: Ce a zis?

SPIRIDON: Zicea că să vii mai devreme la noapte, că-i e urât singură-n casă.

JUPÂN DUMITRACHE: Uită mă! Ce ți-e cu muierea fricoasă! (*strajnic*) Da' Chiriac nu-i aicea?

SPIRIDON: Jupâne, nea Chiriac mi-a zic să-nchidem mai degrabă, că ai să pleci de rond.

JUPÂN DUMITRACHE: Du-t' de ado cheile și le du lui Chiriac jos. (*Spiridon iese.*) Nene Nae, auziși cum îmi poartă Chiriac de grija rondului? Ei! i-e tot frică să nu uit reglementul. Are ambiț băiatul, ca să fie compania noastră cea mai abitir din toate. Gândești dumneata că mai primeam eu să fiu căpitan dacă nu-l alegea pe el sergent? Știi cum a regulat compania? E prima domnule, poci să zic...

IPINGESCU: Bravos!

JUPÂN DUMITRACHE: Face să-i dea și dicorație!

IPINGESCU: Să-i dea! de ce să nu-i dea? Și el e d-ai noștri, băiat din popor...

JUPÂN DUMITRACHE: Firește, dicorațiile nu sunt făcute tot din sudoarea poporului?

IPINGESCU: Rezon!

SPIRIDON (venind din fund): S-a închis, jupâne; acuma eu... mă duc să mă culc?

JUPÂN DUMITRACHE: Da, dar tutun și cărticică ți-ai luat? Chibrituri ai?

SPIRIDON: Ce tutun, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE: Te face că nu înțelegi, ai? Nu știi ce tutun? Eu n-am aflat că tragi țigară? (...)

Ion Vatamanu Matern la Bucovina (fragment)

I

Matern la Bucovina, acasă la parinți,
Ce greu s-adună neamul la masa obosită.
Blagoslovește tata pâinea printre dinți
și mama-și face cruce la Maica Preacinstită.
Puțin e neamul nostru și-așa de-mprăștiat,
Și rar când împreună l-a dezmiardat destinul
Întreb de Cernăuți, îmi spun că s-a schimbat:
Azi altu-i omul nostru și altul e străinul.

În casa noastră noi abia că mai trăim
Și n-a rodit grădina întreg precum rodea,
Și moare badea Gheorghe și duce-n șintirim
Argintul unui neam ce-n frunte il avea.
Așa de tare noi la neam ne-am rătăcit,

Încât nu poate nimeni să iubească totul
De ce suntem pe lume? De ce ni-i plaiul mic?
De ce mereu ni-i dor? Și-n sat nu-ncape mortul?

II

O oglinda din bucăți
Tot mă strâmbă cu bucata,
Parcă ușa mi-i deschisă,
Dar mi-i închuiată poarta.
M-am născut cu fruntea-n munți
Și cu marea la picioare
De ce-s veșnic invalid
Și Europa-i trădătoare?
De ce, ca s-ajung acasă,
Colo sus, în Bucovina,
Închid ochii la Lipcani
Și mă doare-n oase mâna?
Ce copii se nasc la Prut
Și ce limba fi cuprinde,
Dacă-n satul Mămăliga
Școala veche se inchide?

Dacă-n graiul mamei mele
Scuipa astăzi ca-n izvoare,
Cine-a născocit lozinca
Că-s egal printre popoare?
Fețe văd, promisiuni,
Dar ce scriu n-ajunge-acasă,
Parc-aș fi din alte vremuri,
Ba mai mult din altă rasă.
Soro, Ucraină dragă,
Și voi, frați ucraineni,
Eu am harta poeziei
Cu fântâna-n Costiceni.
Din părinți și străpărinți
Lunca Prutului e-a noastră
Mama mea și tatal meu,
Casa lor și-a mea fereastră.
Și-al meu drum bătătorit,
Visul meu de la rascruce,
A mea lacrimă de sare
Pe morminte-n loc de cruce.
De ce, Doamne,-ai blestemat
Neamul meu așa de tare
Ba-i zbori capul pe la munți,
Ba-i scoti sufletul la mare?

CUPRINS

Cuvânt înainte	3
Capitolul I	
Dramaturgia	6
Vasile Alecsandri	7
Chirița în iași sau două fete și-o neneacă	8
Molliere (Jean-Baptiste Poquelin)	24
Burghezul gentilom	25
William Shakespeare	34
Romeo și Julieta	36
Capitolul II	
Proza. Forme ale narațiuni	68
Ioan Slavici	69
Moara cu noroc	70
Ion Luca Caragiale	86
În vreme de război.....	88
Mihail Sadoveanu	99
Baltagul	101
Ion Druță	113
Ultima lună de toamnă.....	114
Victor Hugo	126
Notre-Dame de Paris	127
Nicolai Vasilevici Gogol	135
Suflete moarte	137
Capitolul III	
Genul liric	148
Mihai Eminescu	149
Scrisoarea III	150
George Coșbuc	160
Nunta Zamfirei	162
Octavian Goga	168
Bătrâni.	170
Noi	173
George Toprceanu	176
Balada munților	177
Tudor Arghezi	183
De-abia plecaseși	184
Nichita Stănescu	187
A cincea elegie	188
Ana Blandiana	191
Dealuri	192
Liviu Deleanu	195
Eminescu	196
Creangă	197
Grigore Vieru	201

Cinstirea proverbelor	202
În limba ta	204
Arcadie Suceveanu	207
Secunda care sunt eu	208
Mircea Lutic	211
Arminden cu heruvimi	212
Ilie Tudor Zegrea . Crinul îngândurat	215
Alexandr Sergheevici Pușkin	218
Eu te-am iubit	219
Francesco Petrarca	221
Sonete	223
Dante Alighieri	227
Divina Comedie	230

Lectură individuală

George Bacovia . Decembrie	236
Ștefan Augustin Doinaș . Astăzi ne despărțim	237
Lucian Blaga . Ghimpii	238
Ion Luca Caragiale . O noapte furtunoasă	238
Ion Vatamanu . Matern la Bucovina	244

Навчальне видання

**Говорнян Лілія
Колесникова Дойна**

Інтегрований курс

**«ЛІТЕРАТУРА»
(румунська та зарубіжна)**

**Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням румунською мовою**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Румунською мовою

Редактор *Л.М. Ротару*

Художній редактор *І.Б. Шутурма*

Коректор *І.Т. Зегря*

Підбір та обробка фотоілюстрацій *С.Л. Говорнян*

Верстка *С.Л. Говорнян*

В оформленні підручника на сторінках 3, 4, 6, 7, 10, 13, 15, 16, 18, 24, 25, 26, 31, 32, 34, 35, 38, 42, 43, 44, 49, 56, 64, 66, 69, 71, 73, 75, 76, 86, 87, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 113, 116, 126, 127, 129, 130, 135, 136, 137, 138, 141, 142, 149, 151, 160, 162, 163, 164, 168, 169, 173, 176, 178, 180, 183, 185, 187, 191, 195, 197, 200, 201, 202, 207, 208, 211, 212, 213, 215, 218, 221, 222, 227, 228, 229, 233, 234 використано фотографії з колекцій вільних зображень електронних ресурсів.

Формат 70x100 ¹/₁₆

Ум. друк. арк. 20,09. Обл.-вид. 18,88.

Тираж 2053 пр. Зам. № 34 П

Державне підприємство

«Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»

79008 м. Львів, вул. Галицька, 21

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014

www.svit.gov.ua

e-mail: office@svit.gov.ua

svit_vydav@ukr.net

Друк ТДВ «Патент»

88006 м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4078 від 31.05.2011

REȚINEȚI!

Subiectul operei literare este constituit din succesiunea faptelor, a evenimentelor la care participă personaje literare caracterizate tocmai prin intermediul întâmplărilor relatate.

Rima este potrivirea a sunetelor de la sfârșitul versurilor, începând cu ultima vocală accentuată; potrivire a sunetelor finale a două cuvinte.

Rima împerecheată – aa bb
Rima încrucișată – ab ab
Rima îmbrățișată – ab ba
Monorima – aa aa
Rima albă – ab cd

Terțina este o strofă alcătuită din trei versuri. Se folosește de obicei la construirea sonetului italian, care este alcătuit din două catrene și două terține.

Metonimia este figura de stil înrudită cu metafora, care constă în a indica un obiect prin numele altui obiect, complet diferit, a înlocui efectul cu cauza, cauza cu efectul, opera cu autorul etc.

Metafora este figură de stil care constă în a atribui unui cuvânt un înțeles nou pe baza unei comparații subînțelese. Un cuvânt-imagie înlocuiește cuvântul-obiect al comparației.

Portretul este un mod de expunere folosit mai ales în operele epice, prin care sunt redată trăsăturile specifice ale unui personaj. (Înfățișare a aspectului fizic și moral al unui personaj într-o operă literară). Portretul fizic se referă la trăsăturile fizice (avea ochii verzi, era înalt, brunet etc.). Portretul moral se referă la însușirile morale (era rău, zgârcit, bun, darnic, etc).

Anafora este figura de stil care constă în repetarea aceluiași cuvânt la începutul a mai multor versuri, propoziții sau fraze, pentru accentuarea unei idei sau pentru obținerea unor simetrii.

Comparația este figura de stil cu ajutorul căreia se exprimă un raport de asemănare între două obiecte, dintre care unul servește să evoce pe celălalt. Orică comparație are doi termeni: termenul care se compară, numit subiectul comparației și termenul cu care se compară.

Hiperbola este un procedeu literar artistic prin care se exagerează intenționat însușirile unei ființe sau caracteristicile unui obiect, fenomen, sau ale unei întâmplări, cu scopul de a-l impresiona pe cititor mai puternic.

Personificarea este o figură de stil, având la bază o metaforă prin care se atribuie animalelor, lucrurilor, elementelor naturii însușiri și manifestări omenești (sentimente, limbaj, comportament).

Ritmul este succesiunea regulată a silabelor accentuate și neaccentuate dintr-un vers.

Reunirea unei silabe accentuate cu una sau două silabe neaccentuate formează o unitate ritmică, numită picior metric.

Mai multe picioare metrice formează un vers. Cele mai cunoscute picioare metrice sunt:

- bisilabice – troheul, iambul;
- trisilabice – dactilul, amfibrahul, anapestul.

Antiteza (gr. antithesis – opoziție) este o figură de stil care constă în asocierea a două idei, imagini, noțiuni, situații sau personaje aflate în opoziție, pentru a pune în valoare caracterul lor.

Ironia este o figură de stil prin care se simulează o atitudine, un sentiment, contrare celor adevărate, este o laudă aparentă care marchează o critică sau un dispreț, o batjocură.